

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน
กรณีศึกษาบ้านติดต่อกำ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

โดย

นายปริพนธ์ วัฒนขำ และคณะ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน” กรณีศึกษาบ้านติดต่อ
ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

รายนามผู้วิจัยเพื่อท้องถิ่น

1. นายปริพนธ์ วัฒนขำ
2. นางเพ็ญประภา เสริฐศรี
3. นางสมหวัง วรริตยา
4. นายไสว เทพพงษ์
5. นางอุไร ชีรภัทรสกุล
6. นางฉวี พรหมมาวัย
7. นายลี พรหมมาวัย
8. นางเอื้อ ศรีพล
9. นางบุญสวย ทองมี
10. นางมิ่งกุด ชาติสัย
11. นางหนูพันธ์ เผ่าพันธุ์
12. นายพรชัย โกมล
13. นางสาวอรรณพ สุนันทะ
14. นางวัชรภรณ์ วัฒนขำ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คำนำ

รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการการวิจัยโครงการ “การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน” กรณีศึกษาบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการนำเสนอผลการดำเนินงาน และองค์ความรู้ที่ได้จากกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สาระสำคัญของรายงานเล่มนี้ เป็นการนำเสนอการรายงานผลการปฏิบัติงานของคณะวิจัยชุมชนบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย ที่ได้ดำเนินงานในโครงการ “การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน” กรณีศึกษาบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย รวมถึงข้อมูลบริบทชุมชน ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารชุมชนและกลุ่มผู้ค้าภายในตลาดชุมชนบ้านติดต่อ อีกทั้งรูปแบบการผลิตและการค้าภายในชุมชนบ้านติดต่อ ตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน 18 เดือน นับตั้งแต่เดือน เมษายน – พ.ศ. 2551 จนถึงเดือน กันยายน พ.ศ. 2552 โดยมีคณะทีมวิจัยชุมชนได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมและได้รวบรวมเป็นรายงานเล่มนี้ขึ้นเพื่อเสนอต่อ สกว.

คณะทำงานทีมวิจัยชุมชนติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย หวังเป็นอย่างยิ่งว่ารายงานเล่มนี้จะเป็นฐานข้อมูลเพื่อดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนในพื้นที่บ้านติดต่อดำบลนาอานอำเภอเมืองจังหวัดเลยต่อไปในอนาคต ตามทิศทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ชุมชนสามารถขับเคลื่อนงานพัฒนาต่อเนื่องได้อย่างมีพลัง หลังจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล แปลงผลข้อมูลที่ได้ออกไปเป็นการปฏิบัติการการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมให้เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย ต่อไปในอนาคต

อีกทั้งกระบวนการดำเนินงานโครงการ “การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน” กรณีศึกษาบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นกระบวนการเตรียมความพร้อมและสร้างการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชน ให้สามารถเป็นแกนกลางแห่งพลังที่ออกมาจากภายในชุมชน สร้างแรงขับเคลื่อนแห่งงานพัฒนาโดยชุมชนท้องถิ่นเอง

ทีมวิจัยชุมชนบ้านติดต่อ

ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

บทคัดย่อ

การดำเนินโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน กรณีศึกษาบ้านติดต่อดำเนินการวิจัยตามแนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสนับสนุนการวิจัย โดยมีนักวิจัยท้องถิ่นประสานความร่วมมือกับทีมพี่เลี้ยง ภายใต้งานจังหวัดช่วยเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของทีมวิจัย แบ่งช่วงระยะเวลาในการทำ การวิจัยเป็นระยะดังต่อไปนี้ ช่วงที่ 1 ช่วงค้นหาโจทย์วิจัยภายใต้สภาพปัญหาของชุมชน ช่วงที่ 2 พัฒนาโครงการเสนอแนวทางการดำเนินงาน ช่วงที่ 3 พัฒนาค้นหาทีมวิจัย ช่วงที่ 4 ลงมือปฏิบัติการ การวิจัยภายใต้กรอบเนื้อหาที่พัฒนาขึ้น ช่วงที่ 5 นำข้อมูลที่ได้มาร่วมกันวิเคราะห์หาแนวทางใน การดำเนินการปฏิบัติการในพื้นที่ ดังนั้นเป้าหมายสำคัญของการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนา เศรษฐกิจอาหารชุมชนคือแนวทางการพัฒนาภายใต้ข้อมูลปัญหาและศักยภาพของชุมชนที่ ค้นพบดัง ผลการศึกษาวินิจฉัยพบแนวทางการพัฒนาในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

ทางเลือกและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนอย่างยั่งยืน จากการประเมิน โดยภาพรวม ของระบบอาหารภายในชุมชนบ้านติดต่อ พบแนวทางการพัฒนา 3 แนวทางดังต่อไปนี้ แนวทางที่ 1 ด้านการพัฒนาระดับแปลงและ แนวทางการพัฒนาระดับแปลง

การฟื้นฟูระบบการผลิตอาหารจากสวนหลังบ้านและระบบเกษตรกรรมทางเลือก เพื่อ พัฒนาระบบการผลิตอาหารของชุมชนให้ ปลอดภัย และพึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิตให้ได้มากที่สุด การศึกษาสภาพปัญหาและชี้ชัดปัญหาระดับแปลง ระดับชุมชน และสร้างกระบวนการพัฒนาระบบ เกษตรกรรมของชุมชน

การศึกษาค้นหา ทดลองคัดสรรชนิดพืชที่เป็นที่ต้องการของตลาด ปลูกง่าย ขายได้ เช่น ผักหวานบ้าน ผักขจร ผักเบญจรงค์ (อ่อมแซบ) อื่นๆ

การแสวงหาแนวทางการพัฒนาระดับแปลงแบบมีส่วนร่วม ประสานความร่วมมือกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกัน การขอรับการสนับสนุนกระบวนการทำงานในพื้นที่เพื่อ ปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตอาหารชุมชนเพื่อสุขภาวะองค์กรรวม คน สังคม สิ่งแวดล้อม จาก หน่วยงานที่เปิดให้มีการสนับสนุนเช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด เทศบาล เป็นต้น

การเชื่อมเครือข่ายผู้ผลิตอาหารปลอดภัย ประสานคุณค่าและเป้าหมายร่วมกัน ช่วยเหลือ เกื้อกูลสนับสนุนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรทางเลือก กลไกกรรมธรรมชาติ และเครือข่ายอื่นๆ

การลงมือปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตอาหารตามแนวทางการผลิตเพื่อความปลอดภัยต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ตามฐานงานพัฒนากับกลุ่มคนที่สนใจและพร้อมที่เรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

แนวทางที่ 2 **ด้านการจัดการระบบตลาดชุมชน**

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าชุมชนบ้านติดต่อมีศักยภาพในการผลิตอาหาร ได้เกินความต้องการในการบริโภคภายในชุมชน และเป็นชุมชนที่มีหน้าที่สำคัญในการผลิตอาหารสำหรับตลาดเทศบาลอำเภอเมืองเลย จากศักยภาพของพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง เส้นทางคมนาคมสะดวก

การสร้างช่องทางการค้า ให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าจากผู้ผลิตโดยตรง การสร้างตลาดทางเลือก ศูนย์รวมสินค้าอาหารปลอดภัย การรณรงค์ การประชาสัมพันธ์ และการ พัฒนาและจัดการระบบตลาดที่เป็นธรรม

แนวทางที่ 3 **ด้านการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งอาหารตามธรรมชาติ**

จากการศึกษาข้อมูลเศรษฐกิจอาหารชุมชนพบว่า แหล่งที่มาของอาหารชุมชนที่สร้างมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ คือจากธรรมชาติเช่น แม่น้ำเลย ลำน้ำบึงใหญ่ น้ำกุดดิ่ง น้ำบึงชี เป็ด เป็นต้น จากการศึกษาศาพปัญหาการใช้ประโยชน์ในแหล่งทรัพยากรดังกล่าวร่วมกับชุมชนอื่นๆ แต่ขาดกติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากสภาพปัญหาการเข้ามาหา หอยดาในบริเวณท้ายเขื่อนอย่างกันแม่น้ำเลย จนถึงทำน้ำวัดป่าสันติธรรมมาร่วม จากหมู่บ้านใกล้เคียง และจากต่างอำเภอ ข้อเสนอจากข้อมูลดังกล่าวจึงเสนอให้มี

การศึกษาและพัฒนากติกาการใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนขึ้นภายใต้การมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนเพื่อสร้างเงื่อนไขในการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนจากบุคคลภายนอก เป็นการจัดการทรัพยากรชุมชนเพื่อความยั่งยืน

การสร้างความตระหนักร่วมกันในชุมชนเพื่อให้เห็นความสำคัญของแหล่งผลิตอาหารตามธรรมชาติภายในชุมชน

การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแสวงหาแนวทางการฟื้นฟูแหล่งอาหารธรรมชาติ

สารบัญ

หน้า

คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	จ
สารบัญภาพประกอบ	ฉ

บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 คำถามหลักของการวิจัย	3
1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	3
1.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	3
1.6 สถานที่ดำเนินการศึกษาวิจัย	4
1.7 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย	4
1.8 กลุ่มเป้าหมายและทีมวิจัย	4
1.9 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล	6
1.10 ขั้นตอนกระบวนการดำเนินกิจกรรม	6
1.11 แผนการดำเนินงาน	7
1.12 กรอบแนวคิดของการวิจัย	8
1.13 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย	9

บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดการจัดการความรู้	10
2.2 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	14
2.3 แนวคิดการพึ่งตนเอง	21
2.4 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง	22
2.5 แนวคิดการมีส่วนร่วม	26

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.6 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน	28
2.7 แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	40
2.8 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา	41
บทที่ 3 บริบทพื้นที่วิจัย	
3.1 ที่ตั้ง อาณาเขต และสภาพพื้นที่	49
3.2 ข้อมูลสภาพทั่วไป	55
3.3 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	57
3.4 ขนบธรรมเนียมประเพณี	62
3.5 ศาสนาความเชื่อ	64
3.6 สภาพปัญหาของชุมชน	70
บทที่ 4 กระบวนการและวิธีปฏิบัติการ	
4.1 พัฒนากิจกรรมวิจัยชุมชน	72
4.2 แนะนำตัวโครงการกับชุมชน	74
4.3 พัฒนาเครื่องมือในการสำรวจข้อมูล	78
4.4 สำรวจข้อมูล	81
4.5 ประชุมติดตามผลการเก็บข้อมูล	82
4.6 รายงานความก้าวหน้า	85
4.7 วิเคราะห์ข้อมูล	85
4.8 ค้นข้อมูลชุมชน	98
4.9 รายงานฉบับสมบูรณ์	99
บทที่ 5 ผลการศึกษา	
5.1 สภาพการผลิตอาหารชุมชนบ้านติดต่อ	100
5.2 มูลค่าทางเศรษฐกิจในการผลิตอาหารชุมชนกรณีศึกษาตลาดชุมชน	103
5.3 ปัจจัยที่นำมาใช้ในการผลิตอาหารชุมชน	105
5.4 สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน	105

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการระบบผลิตอาหารชุมชน	106
5.6 ทางเลือกและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน	109
5.7 การเปลี่ยนแปลงในผู้วิจัย ทีมวิจัย และชุมชน	111
5.8 ผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์และความรู้ใหม่ที่ได้รับ	118
บทที่ 6 บทเรียนจากโครงการ	
6.1 จิตสำนึกและปฏิบัติการทางสังคม	120
6.2 กระบวนการจัดการใหม่	120
6.3 การเรียนรู้ของทีมวิจัย	121
6.4 บทเรียนในการหาทีม	121
6.5 บทเรียนของการบริหารทีม	123
6.6 บทเรียนในการจัดกระบวนการ	124
6.7 ข้อเสนอแนะต่างๆ	127
บรรณานุกรม	129
ภาคผนวก	131
ภาคผนวก ก ตารางเก็บข้อมูล	133
ภาคผนวก ข ภาพบริบทชุมชนและบริบทพื้นที่ดำเนินงานวิจัย	146
ภาคผนวก ค ข้อมูลที่ได้จากการเก็บ	155
ภาคผนวก ง ภาพกิจกรรม	166
ภาคผนวก จ ประวัติผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชน	174

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 แสดงลักษณะคำและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน	32
2 ปฏิทินการผลิตชุมชน	53
3 กิจกรรมด้านประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน	54
4 แสดงช่วงอายุประชากรหมู่ที่ 1	58
5 แสดงช่วงอายุประชากรหมู่ที่ 9	60
6 แสดงแหล่งน้ำและการใช้ประโยชน์	65
7 แสดงป่าไม้และพื้นที่เพาะปลูกการใช้ประโยชน์	67
8 ข้อมูลที่เก็บได้และสรุปรวมรายได้ในตลาดชุมชนบ้านติดต่อ	91
9 พันธุ์พืชที่เหมาะสมและสามารถปลูกแบบปลอดสารพิษได้ในแต่ละช่วงฤดูกาล	95
10 แสดงวงจรการผลิตอาหารชุมชนบ้านติดต่อ	101
11 แสดงการวิเคราะห์รายได้ของแม่ค้าภายในตลาดชุมชนบ้านติดต่อ	104
12 แสดงการหากินในรอบ 1 ปี ของนายดำรง ดีบุรี	111
13 เปรียบเทียบขั้นตอนการจัดการความรู้กับ ขั้นตอนกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น	116

สารบัญภาพประกอบ

ภาพประกอบที่	หน้า
1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย	8
2 ภาพแสดงกรอบแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	19
3 แสดงกรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช	25
4 แสดงแผนภูมิการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน	37
5 แสดงกระบวนการเกิดภูมิปัญญา	47
6 ที่ตั้งบ้านติดต่อซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลนาอาน ซึ่งมีอาณาเขตพร้อมแผนที่พอสังเขป	55
7 สถานที่ตั้งกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายในชุมชนพร้อมแผนที่พอสังเขป	56
8 แผนผังแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคและแหล่งที่มาของอาหารชุมชน	90
9 ระบบเกษตรกรรมชุมชนบ้านติดต่อ	92
10 แสดงกรอบความคิดการเก็บข้อมูลการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน	96
11 กระบวนการศึกษาการจัดการความรู้เศรษฐกิจอาหารชุมชน	97
12 แสดงสภาพการผลิตอาหารชุมชนบ้านติดต่อ	102
13 แสดงความสัมพันธ์ของระบบอาหารชุมชนบ้านติดต่อ	103
14 กรอบแนวคิดหลักการการจัดการความรู้กับองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น	
ในกระบวนการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต่อ	114

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ชุมชนบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย เป็นชุมชนชนบทกึ่งเมือง เนื่องจากตั้งอยู่ห่างจากเทศบาลอำเภอเมืองเพียง 1.5 กิโลเมตร มีพื้นที่ในชุมชนทั้งหมด 2,150 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมถึง 1,300 ไร่ และประชากรในชุมชน รวม 2,682 คน 70 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนประชากรประกอบอาชีพเกษตรกรรม

ด้วยกระแสการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตอาหาร จากดั้งเดิมเป็นการผลิตเพื่อเป็นอาหารให้ครอบครัวและแลกเปลี่ยนกันในชุมชน เป็นหลัก เมื่อการเจริญเติบโตของพื้นที่เมืองขยายตัว และกระแสการทำการเกษตรแบบ พึ่งพาสารเคมีทางการเกษตรและเมล็ดพันธุ์พืชจากบริษัททางการเกษตร ทำให้ระบบอาหารของชุมชน ซึ่งหมายรวมถึงกระบวนการผลิต การจัดสรรผลผลิต และวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหารของชุมชน ปัจจุบันตกอยู่ภายใต้กระแสของการผลิตแบบอุตสาหกรรม โดยเน้นการผลิตอาหารที่มีเป้าหมายเพื่อการค้าเป็นสำคัญ โดยมีบริษัทเคมีภัณฑ์ทางการเกษตร ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และเมล็ดพันธุ์พืช ต่างๆ เข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้นในทุกกระบวนการผลิตอาหารในชุมชน สภาพดังกล่าวส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่น ฐานทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพ ได้ถูกทำให้เสื่อมโทรมและปนเปื้อน

แบบแผนการผลิตที่เปลี่ยนแปลงจากระบบการผลิตอาหารเพื่อมนุษย์โดยตรงลดลง เปลี่ยนเป็นการผลิตอาหารสำหรับสัตว์ และเพื่อพลังงาน โดยสัดส่วนการผลิตอาหารเพื่อมนุษย์ในครอบครัว และชุมชนโดยตรงถูกลดลงตามลำดับ

การผลิตและจำหน่ายพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ตกอยู่ภายใต้การผูกขาดโดยบริษัทยักษ์ใหญ่ไม่กี่บริษัท บริษัทขนาดใหญ่ในประเทศได้ร่วมทุนกับบริษัทข้ามชาติ ในขณะที่การวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชโดยรัฐอ่อนแอลงเรื่อย ๆ

พร้อมทั้งมีความเคลื่อนไหวและผลักดันทั้งจากต่างประเทศและในประเทศในการเปลี่ยนแปลงพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ของชาวบ้าน หรือท้องถิ่น ให้กลายมาเป็นพันธุ์คัดแปลง และปรับปรุงผูกขาดโดยบริษัท จนสภาพการณ์ปัจจุบัน เกษตรกรในชุมชนท้องถิ่นละเลยการเก็บรักษาพันธุ์พืช ท้องถื่นดั้งเดิม ต้องซื้อเมล็ดพันธุ์บรรจุซอง บรรจุกระป๋องที่วางขายในตลาด แต่ถูกขายรังสีและปรับปรุงพันธุ์จนไม่สามารถขยายพันธุ์ได้ต่อ จนเกิดวงจรเกษตรกรต้องพึ่งพิง

เมล็ดพันธุ์พืชและปัจจัยการผลิตทางการเกษตร จากบริษัทเป็นวงจรมีรัฐบาล

กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อแสวงหาภูมิปัญญาและแนวทางการพัฒนาจากการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน จากการศึกษาปรากฏการณ์เศรษฐกิจอาหารชุมชนท้องถิ่น กรณีบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมืองจังหวัดเลย เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของนักวิจัยและทีมวิจัยชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ถึงสภาพเศรษฐกิจอาหารชุมชนในปัจจุบัน ว่าต้องพึ่งพิงปัจจัยการผลิตจากภายนอกอย่างไร และชุมชนมีศักยภาพในการผลิตอาหารทั้งชุมชนรวมกันคิดเป็นมูลค่าเท่าไร

เพื่อเป็นกิจกรรมปฐมบทเบื้องต้นในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน เพื่อแสวงหาทางเลือกและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ตามแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง โดยเริ่มจากการวิเคราะห์การพึ่งพิง และพึ่งพาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ที่ทำให้ต้นทุนค่าครองชีพและการประกอบอาชีพเกษตรกรของชุมชนสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลายาวนาน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัย ในฐานะสมาชิกในชุมชน มองเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีความต้องการที่จะสร้างกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ได้รับการกินดีอยู่ดี มีอาหารปลอดภัยพอเพียงต่อความต้องการของชุมชน และสามารถพัฒนามูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากการผลิตอาหารชุมชนได้

กระบวนการงานต้องการศึกษาวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) จึงเป็นแนวทางสำคัญ ที่จะสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในพื้นที่ หมู่บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดและทิศทางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนท้องถิ่น เพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนอันจะนำไปสู่การพึ่งตนเอง (รูปแบบวิธีการที่จะทำให้เกิดการพึ่งตนเอง) ของครอบครัวชุมชนและประเทศตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของชุมชนดังกล่าว

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพการผลิตอาหารของชุมชนในรอบ 12 เดือน

1.2.2 เพื่อศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจในการผลิตอาหารชุมชน

1.2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำมาใช้ในการผลิตอาหารชุมชนว่ามีอะไรบ้างและมาจากแหล่งใด

1.2.4 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนในหมู่บ้านติดต่อตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

1.2.5 เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการระบบการผลิตอาหารชุมชน

1.2.6 เพื่อศึกษาทางเลือกและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนอย่างยั่งยืน

1.3 คำถามหลักของการวิจัย

1.3.1 กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนต่อประเด็นเศรษฐกิจอาหารชุมชนเป็นอย่างไร

1.3.2 แนวทางร่วมกันในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารของชุมชนอย่างยั่งยืนเป็นอย่างไร

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.4.1 เกิดความรู้เรื่องปัจจัยและฐานการผลิตอาหารในชุมชนอย่างเป็นระบบ

1.4.2 ชุมชนเห็นความสำคัญของประโยชน์ในการพึ่งตนเองมากขึ้น

1.4.3 คนในชุมชนรู้คุณค่า – รู้แหล่งที่มาและเห็นความสำคัญในการผลิตอาหารโดยปราศจากสารพิษ สารเคมีทางการเกษตรเพื่อสุขภาพร่วมกันของผู้ผลิตและผู้บริโภค

1.4.4 เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและแนวทางในการพัฒนาโครงการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนตามศักยภาพของชุมชน

1.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

1 ปี นับจาก พฤษภาคม 2551 – เมษายน 2552

การวิจัยและศึกษาข้อมูลในโครงการการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน กรณีศึกษาบ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย กำหนดวิธีการดำเนินงานวิจัยและขอบเขตการวิจัย ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.6 สถานที่ดำเนินการศึกษาวิจัย

การวิจัยโครงการการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน กรณีศึกษาบ้านติดต่อก การวิจัยชุมชนบ้านติดต่อก หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

1.7 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึง กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ถอดชุดความรู้ภูมิปัญญาในการผลิตอาหารของชุมชนและชุดความรู้เรื่องแหล่งผลิตอาหารสำคัญๆ ภายในชุมชนบ้านติดต่อก ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

1.8 กลุ่มคนเป้าหมายและทีมวิจัย

โครงการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนดำเนินงานกับกลุ่มเป้าหมายสมาชิกในชุมชนบ้านติดต่อก หมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 9 โดยดำเนินงานกับทีมนักวิจัยชุมชนและคณะทำงานภายในชุมชนดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.8.1 นักวิจัย และทีมวิจัย

คณะทำงานโครงการวิจัย

1. นายปริพนธ์ วัฒนขำ หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นางวัชรภรณ์ วัฒนขำ ผู้ช่วยโครงการวิจัยฯ
3. นางสาวปิยะดา มาลัยไธสง ผู้ช่วยโครงการวิจัยฯ

ทีมวิจัยชุมชนบ้านติดต่อก ต.นาอาน

1. นางเพ็ญประภา เสริฐศรี
2. นางสาวหวั่ง วรรดิยา
3. นายไสว เทพพงษ์
4. นางอุไร ชีรภัทรสกุล
5. นางฉวี พรหมมว้ย
6. นายลี พรหมมว้ย
7. นางเอื้อ ศรีพล
8. นางบุญสวย ทองมี
9. นางมิ่งคุณ สวัสดิ์

10. นางหนูพันธ์ เผ่าพันธุ์

11. นายพรชัย โกมล

12. นางสาวอรรณ สุนันทะ

กลุ่มเป้าหมายในการขยายผลการศึกษาข้อมูลและคืนข้อมูล ได้แก่ สมาชิกภายในชุมชนบ้านติดต่อหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 9 ชาวบ้านติดต่อหมู่ที่ 1 จำนวน 268 ครัวเรือน ชาวบ้านติดต่อหมู่ที่ 9 จำนวน 247 ครัวเรือน

1.8.2 กลุ่มคนที่ร่วมดำเนินการ

โครงการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ดำเนินงานโดย สัมพันธ์ ประสานงานกับกลุ่มผู้นำภายในชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาเทศบาล กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข กลุ่มธนาคารแม่บ้าน ภายในชุมชนบ้านติดต่อ

1.8.3 คณะวิทยากรหรือผู้มีส่วนร่วมในการเสริมความรู้และประสบการณ์

ในโครงการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนดังรายนามดังต่อไปนี้

1. ผศ. ดร. วัชรินทร์ สายสาระ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
2. ผศ. ดร อานนท์ ผกากรอง มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
3. ผศ. ดร สุทิน สุกง มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
4. นายศาสนา สอนผา มูลนิธิเลยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน
5. นายสาขันธ์ อนันต์เต่า มูลนิธิเลยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน
6. นายยุทธนา วงษ์โสภะ มูลนิธิเลยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน
7. นางสาวกิตติยา วันทองสุข มูลนิธิเลยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน
8. นางสาววันเพ็ญ เศษเกรียงไกร พัฒนาชุมชนอำเภอเมืองเลย

1.8.4 ผู้สนับสนุนหรือองค์กรที่ให้การสนับสนุน

บุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานโครงการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนดังรายนามหน่วยงานดังต่อไปนี้

- ปลัดเทศบาลตำบลนาอาน
- ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านติดต่อ
- สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองเลย
- สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองเลย
- สถานีอนามัยตำบลนาอาน

- มูลนิธิไทยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย

1.9 แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูล

ประเภทของข้อมูลในการรวบรวมบันทึกในโครงการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนแยกเป็น 2 ประเภท จากแหล่งข้อมูลดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลจากประสบการณ์และความชำนาญที่ฝังแน่นอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความรู้และประสบการณ์จากกลุ่มผู้มีความชำนาญในการผลิตอาหารและหาอาหารจากแหล่งอาหารในธรรมชาติ
2. ข้อมูลสถิติ และปริมาณ ปริมาณผลผลิตอาหารที่ได้ภายในชุมชน การนำเข้า และมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ได้

1.9.1 วิธีเก็บข้อมูล

โครงการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนมีวิธีการในการเก็บข้อมูลดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

เวทีระดมความคิดเห็น ศึกษาแหล่งที่มาของอาหารภายในชุมชนร่วมกับทีมวิจัย และตัวแทนสมาชิกภายในชุมชน

สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ข้อมูลเชิงสถิติ และปริมาณ จากปริมาณผลผลิตอาหารที่ได้ภายในชุมชน การนำเข้า และมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ได้

สัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ข้อมูลจากการพูดคุยสนทนาแบบไม่เป็นทางการกับสมาชิกภายในชุมชน

สำรวจด้วยแบบสอบถาม ข้อมูลเชิงสถิติ และปริมาณ จากปริมาณผลผลิตอาหารที่ได้ภายในชุมชน การนำเข้า และมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ได้จากแหล่งอาหารที่มาจากธรรมชาติ อาหารจากภาคการเกษตร อาหารที่นำเข้ามาจากภายนอก และอาหารที่ได้จากแหล่งธรรมชาติ

1.10 ขั้นตอนกระบวนการดำเนินกิจกรรม

การดำเนินงานโครงการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนปฏิบัติการในขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ค้นหานักวิจัย เตรียมความพร้อมทำความเข้าใจกับนักวิจัยชุมชน

ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจโครงการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนกับชุมชน พัฒนาทีมวิจัย ด้วยการประชุมทำความเข้าใจแตกกรอบเนื้อหาที่จะลงไปศึกษาข้อมูล ทำการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่จะลงไปเก็บข้อมูล

ขั้นที่ 3 ทีมวิจัยชุมชนลงไปศึกษาข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์และสรุปข้อมูลร่วมกับที่ปรึกษาและทีมวิจัยชุมชน

ขั้นที่ 5 ค้นข้อมูลในการศึกษาผ่านการวิจัยและทีมวิจัยชุมชนให้สมาชิกในชุมชน นำข้อมูลที่ได้ไปเป็นฐานความรู้ที่ได้ในการระดมความคิดเห็น ค้นหาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารร่วมกับชุมชน

1.11 แผนการดำเนินงาน

โครงการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนกำหนดแผนการดำเนินงานกิจกรรมดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 เวทีแนะนำตัวกับชุมชน

กิจกรรมที่ 2 พัฒนาทีมวิจัยชุมชน

กิจกรรมที่ 3 พัฒนาเครื่องมือในการสำรวจข้อมูลร่วมกับนักวิจัย

กิจกรรมที่ 4 ลงพื้นที่ปฏิบัติการสำรวจข้อมูล ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับนักวิจัย

กิจกรรมที่ 5 จัดทำรายงานความก้าวหน้าระยะที่ 1

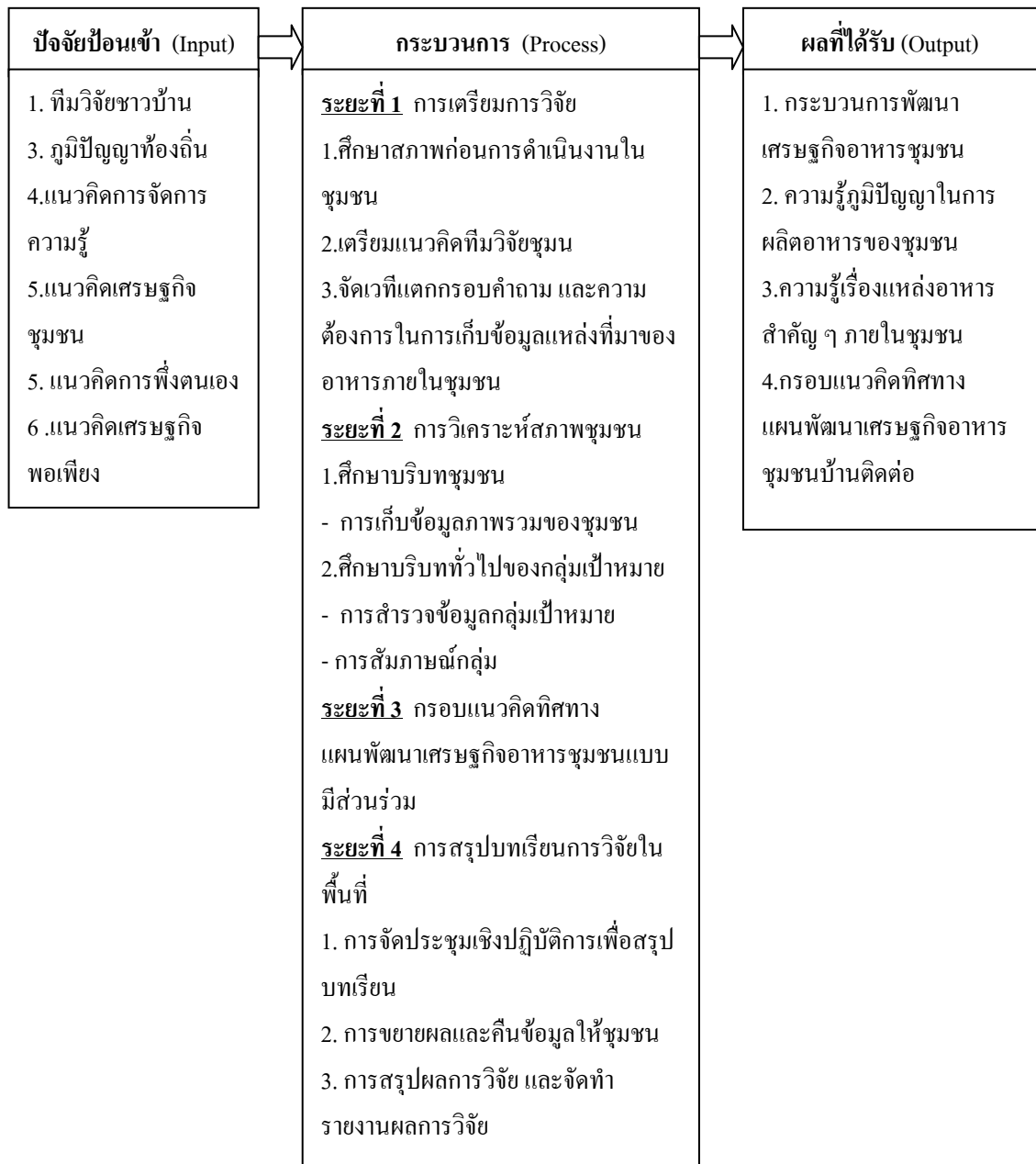
กิจกรรมที่ 6 ประชุมทีมวิจัยเพื่อติดตามผลการเก็บข้อมูล

กิจกรรมที่ 7 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับที่ปรึกษาโครงการ

กิจกรรมที่ 8 เวทีค้นข้อมูลให้ชุมชน

กิจกรรมที่ 9 จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

1.12 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

1.13 นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

1.13.1 การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของทีมวิจัยชุมชน และสมาชิกภายในชุมชนบ้านติดต่อกัน ในการแสวงหาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการผลิตอาหาร และแหล่งที่มาของอาหารภายในชุมชนบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย เพื่อนำไปสู่การนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวางแผนพัฒนาด้านเศรษฐกิจอาหารภายในชุมชนบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

1.13.2 อาหารชุมชน หมายถึง อาหารจากแหล่งที่มาต่าง ๆ ที่สมาชิกภายในชุมชนบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย นำมาบริโภค จำหน่ายในชุมชน และนำไปจำหน่ายในตลาดเทศบาลเมืองเลย

1.13.3 ชุมชน หมายถึง ชุมชนบ้านติดต่อกัน หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 9 ตำบลนาอานอำเภอเมือง จังหวัดเลย

1.14 ผลที่คาดว่าจะเกิด

เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันถึงระบบอาหารชุมชนบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดการจัดการความรู้ (Knowledge Management-KM)

การจัดการความรู้ หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า KM คือ เครื่องมือ เพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 3 ประการไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ บรรลุเป้าหมายของงาน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน และบรรลุเป้าหมายการพัฒนองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นการจัดการความรู้จึงไม่ใช่เป้าหมายในตัวของมันเอง เมื่อไรก็ตามที่มีการเข้าใจผิด เอาการจัดการความรู้เป็นเป้าหมาย ความผิดพลาดก็เริ่มเดินเข้ามา อันตรายที่จะเกิดตามมาคือ การจัดการความรู้เทียม หรือ ปลอม เป็นการดำเนินการเพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่ามีการจัดการความรู้เท่านั้นเอง

แรงจูงใจในการริเริ่มการจัดการความรู้

แรงจูงใจต่อการดำเนินการจัดการความรู้ คือ เป้าหมายที่งาน คน และองค์กรเป็นเงื่อนไขสำคัญ ในระดับที่เป็นหัวใจสู่ความสำเร็จในการจัดการความรู้

แรงจูงใจเทียมต่อการดำเนินการจัดการความรู้ในสังคมไทย มีมากมายหลายแบบ เป็นต้นเหตุที่นำไปสู่การทำการจัดการความรู้แบบเทียม และนำไปสู่ความล้มเหลวในที่สุด เช่น ทำเพราะถูกบังคับตามข้อกำหนด กล่าวคือ ทำเพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่าทำ หรือทำเพื่อชื่อเสียง ทำให้ภาพลักษณ์ขององค์กรดูดี หรือมาจากความต้องการผลงานของหน่วยย่อยภายในองค์กร เช่น หน่วยพัฒนาบุคลากร (HRD) หน่วยสื่อสารและสารสนเทศ (ICT) หรือหน่วยพัฒนาองค์กร (OD) ต้องการใช้การจัดการความรู้ในการสร้างความเด่น หรือสร้างผลงานของตน หรืออาจมาจากคนเพียงไม่กี่คน ที่ชอบของเล่นใหม่ ๆ ชอบกิจกรรมที่ดูทันสมัย เป็นแฟชั่น แต่ไม่เข้าใจความหมายและวิธีการดำเนินการจัดการความรู้อย่างแท้จริง

ประเภทความรู้

ความรู้อาจแบ่งใหญ่ ๆ ได้ 2 ประเภท คือ

1. ความรู้เด่นชัด (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่อยู่ในรูปแบบที่เป็นเอกสารหรือวิชาการอยู่ในตำราคู่มือปฏิบัติงาน
2. ความรู้ซ่อนเร้น (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่แฝงอยู่ในตัวคน เป็นประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนาน เป็นภูมิปัญญา

โดยที่ความรู้ทั้ง 2 ประเภทนี้มีวิธีการจัดการที่แตกต่างกัน

การจัดการ “ความรู้เด่นชัด” จะเน้นไปที่การเข้าถึงแหล่งความรู้ ตรวจสอบ และตีความได้ เมื่อนำไปใช้แล้วเกิดความรู้ใหม่ ก็นำมาสรุปไว้ เพื่อใช้อ้างอิง หรือให้ผู้อื่นเข้าถึงได้ต่อไป

การจัดการ “ความรู้ซ่อนเร้น” นั้นจะเน้นไปที่การจัดเวทีเพื่อให้มีการแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในตัวผู้ปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน อันนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ ที่แต่ละคนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ต่อไป

การจัดการความรู้ คือ การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันสูงสุด โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม

2. ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม

นพ.วิจารณ์ พานิช ได้ให้ความหมายของคำว่า “การจัดการความรู้” ไว้คือ สำหรับนักปฏิบัติ การจัดการความรู้คือ เครื่องมือ เพื่อการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 4 ประการไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่

1. บรรลุเป้าหมายของงาน
 2. บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน
 3. บรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรเรียนรู้
 4. บรรลุความเป็นชุมชน เป็นหมู่คณะ ความเอื้ออาทรระหว่างกันในที่ทำงาน
- การจัดการความรู้เป็นการดำเนินการอย่างน้อย 6 ประการต่อความรู้ ได้แก่
- 4.1 การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร
 - 4.2 การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ

4.3 การปรับปรุง คัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วน ให้เหมาะต่อการใช้งานของตน

4.4 การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการงานของตน

4.5 การนำประสบการณ์จากการทำงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสกัด “ขุมความรู้” ออกมาบันทึกไว้

4.6 การจดบันทึก “ขุมความรู้” และ “แก่นความรู้” สำหรับไว้ใช้งาน และปรับปรุงเป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน ลุ่มลึกและเชื่อมโยงมากขึ้น เหมาะต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้น
ความเป็นชุมชนในที่ทำงาน การจัดการความรู้จึงไม่ใช่เป้าหมายในตัวของมันเอง นี่คือหลุมพรางข้อที่ 1 ของการจัดการความรู้ เมื่อไรก็ตามที่มีการเข้าใจผิด เอาการจัดการความรู้เป็นเป้าหมาย ความผิดพลาดก็เริ่มเดินเข้ามา อันตรายที่จะเกิดตามมาคือ การจัดการความรู้เทียม หรือปลอม เป็นการดำเนินการเพียงเพื่อให้ได้ชื่อว่ามีจัดการความรู้ การริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้แรงจูงใจ การริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้เป็นก้าวแรก ถ้าก้าวถูกทิศทาง ถูกวิธี ก็มีโอกาสำเร็จสูง แต่ถ้าก้าวผิด ก็จะเดินไปสู่ความล้มเหลว ตัวกำหนดที่สำคัญคือแรงจูงใจในการริเริ่มดำเนินการจัดการความรู้

องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ (Knowledge Process)

1. “คน” ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

2. “เทคโนโลยี” เป็นเครื่องมือเพื่อให้คนสามารถค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้อย่างง่าย และรวดเร็วขึ้น (เครื่องมือ)

3. “กระบวนการความรู้” นั้น เป็นการบริหารจัดการ เพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้รู้ เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุง และนวัตกรรม

กระบวนการจัดการความรู้ (Knowledge Management) เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้เกิดพัฒนาการของความรู้ หรือการจัดการความรู้ที่จะเกิดขึ้นภายในองค์กร มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน คือ

1. การบ่งชี้ความรู้ เป็นการพิจารณาว่าองค์กรมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าหมายคืออะไร และเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เราจำเป็นต้องใช้อะไร ขณะนี้เรามีความรู้อะไรบ้าง อยู่ในรูปแบบใด อยู่ที่ใคร

2. การสร้างและแสวงหาความรู้ เช่นการสร้างความรู้ใหม่ แสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้เก่า กำจัดความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้ว

3. การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็นการวางโครงสร้างความรู้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเก็บความรู้อย่างเป็นระบบในอนาคต

4. การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เช่น ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ใช้ภาษาเดียวกัน ปรับปรุงเนื้อหาให้สมบูรณ์

5. การเข้าถึงความรู้ เป็นการทำให้ผู้ใช้ความรู้เข้าถึงความรู้ที่ต้องการได้ง่ายและสะดวก เช่น ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) Web board บอร์ดประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

6. การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ทำได้หลายวิธีการ โดยกรณีเป็น **Explicit Knowledge** อาจจัดทำเป็นเอกสาร ฐานความรู้ เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือกรณีเป็น **Tacit Knowledge** จัดทำเป็นระบบ ทีมข้ามสายงาน กิจกรรมกลุ่มคุณภาพและนวัตกรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ระบบพี่เลี้ยง การสับเปลี่ยนงาน การยืมตัว เวทีแลกเปลี่ยนความรู้ เป็นต้น

7. การเรียนรู้ ควรทำให้การเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของงาน เช่น เกิดระบบการเรียนรู้จากสร้างองค์ความรู้ การนำความรู้ไปใช้ เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง

หัวใจของการจัดการความรู้

มีผู้รู้ได้กล่าวถึง KM หลายแง่หลายมุมที่อาจรวบรวมมาซึ่งคำตอบว่า หัวใจของ KM อยู่ที่ไหนได้ โดยอาจกล่าวเป็นลำดับขั้นหัวใจของ KM เหมือนกับลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of needs) ของ McGregor ได้ โดยเริ่มจากข้อสมมุติฐานแรกที่เป็นสากลที่ยอมรับทั่วไปว่าความรู้คือพลัง (DOPA KM Team)

1. Knowledge is Power: ความรู้คือพลัง

2. Successful knowledge transfer involves neither computers nor Documents but rather in interactions between people. (Thomas H Davenport) : ความสำเร็จของการถ่ายทอดความรู้ไม่ใช่อยู่ที่คอมพิวเตอร์หรือเอกสาร แต่อยู่ที่การมีปฏิสัมพันธ์ ระหว่างคนด้วยกัน

3. The great end of knowledge is not knowledge but action : จุดหมายปลายทางสำคัญของความรู้มิใช่ที่ตัวความรู้ แต่อยู่ที่การนำไปปฏิบัติ

4. Now the definition of a manager is somebody who makes knowledge Productive : นิยามใหม่ของผู้จัดการ คือผู้ซึ่งทำให้ความรู้ผลิตดอกออกผล

จะเห็นว่า จากข้อความที่กล่าวถึง ความรู้ดังกล่าว พอทำให้มองเห็นหัวใจของ KM เป็นลำดับขั้นมาเริ่มแต่ข้อความแรกที่ว่า ความรู้คือพลังหรือความรู้คืออำนาจ ซึ่งเป็นข้อความเป็นที่ยอมรับที่เป็นสากล ทั้งภาครัฐกิจ เอกชน และภาคราชการ จากการยอมรับดังกล่าว

มาสู่การเน้นที่ปฏิสัมพันธ์ของคนว่ามีความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้กว่าเครื่องมือหรือเอกสารใดและมักกล่าวถึงว่า แม้ความรู้จะถูกจัดระบบและง่ายต่อการเข้าถึงของบุคคลต่าง ๆ ดีเพียงใดก็ตาม ถ้ามีความรู้ เกิดความรู้ขึ้นแล้ว หากไม่นำไปใช้ประโยชน์ ก็ไม่ใช่จุดหมายปลายทางของ ความรู้และที่ชัดเจนก็คือ ประโยชน์สุดท้ายที่เน้นการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ให้เกิดมรรคผลมีคุณค่าประโยชน์เป็นรูปธรรมว่านั่นเป็นนิยามใหม่ของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการเลยทีเดียว ดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าหัวใจของ KM อยู่ที่การนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

อ.นพ.วิจารณ์ พานิช กล่าวไว้น่าคิด หลังจากการไปร่วมสัมมนา “นวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข” โดยได้ฟังการบรรยายของ ศ. นพ. ประเวศ วะสี ดีความ “การเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข” ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องการจัดการความรู้อย่างลึกซึ้ง จึงขอนำมาเล่าสู่กันฟัง ท่านบอกว่า

การพัฒนาชุมชนต้องมี 4 องค์ประกอบ

1. ชุมชน หมายถึงการอยู่ร่วมกัน ความเป็นชุมชนมีเป้าหมายที่การอยู่ร่วมกัน
2. เป็นสุข หมายถึงความเป็นทั้งหมด ความเป็นปรกติ สมดุล บูรณาการของปัจจัยต่าง ๆ อย่างน้อย 8 ด้าน ได้แก่ ชีวิต สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศาสนธรรม ครอบครัว และชุมชน
3. การเรียนรู้ หมายถึงการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนนั้น ๆ ผ่านการปฏิบัติ
4. การสร้างเสริม หมายถึงการเข้าไปเอื้ออำนวย ส่งเสริม เสริมพลัง (empower) ไม่ใช่เข้าไปสอนหรือถ่ายทอดความรู้

ทั้ง 4 องค์ประกอบนี้ คือหัวใจของการจัดการความรู้ในทุกบริบท ไม่ใช่แค่การจัดการความรู้ของชาวบ้านหรือของชุมชน ในเรื่องการจัดการความรู้นี้ การเรียนรู้สำคัญกว่าตัวความรู้ เพราะถ้าไม่ระวัง ตัวความรู้จะเป็นความรู้ที่หยุดนิ่งตายตัว การเรียนรู้จะมีลักษณะ “คืนได้” คือมีชีวิต เป็นพลวัต การเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือการเรียนรู้ร่วมกัน เป็น collective learning และเป็นการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติ (interaction learning through action)

2.1.2 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

เศรษฐกิจชุมชน มีความหมายได้หลายมิติ ดังนี้

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึงพฤติกรรมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนองตอบ ความต้องการของชุมชน (Robbins, อ้างถึงใน กรมการพัฒนาชุมชน, 2543 : 8)

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชน หรือเอกชนร่วมกิจการช่วยกันดำเนินงานด้วยตนเองทั้งหมด หรือบางส่วนโดยประสานทำงานกับพหุภาคีและผู้คนในท้องถิ่น มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต การตลาด การจัดการร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การค้าขาย

การบริการการท่องเที่ยว การพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดรายได้ ส่งผลต่อบุคคล ครอบครัวและชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2543 : 9) กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของ ชุมชน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมทางการผลิต การแปรรูป การขายผลผลิต การซื้อ และการบริโภค ในชุมชน อาจจะเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ และกำไรในชุมชน

แนวคิดพื้นฐานของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

กรมการพัฒนาชุมชน (2543 : 9) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไว้ ดังนี้

1. เริ่มที่ชุมชนในชนบทหรือภาคเกษตรกรรม ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศซึ่งเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานของประเทศ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภาคจุดสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนคือ ชีวชุมชนเป็นหลัก ประชาชนต้องสามัคคีร่วมมือกันช่วยเหลือกันการพึ่งตนเองและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นเสมือนทุนทางสังคมโดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตพื้นฐานคือเกษตรผสมผสานซึ่งภาครัฐ ภาคเอกชนต้องเข้าไปให้การช่วยเหลือสนับสนุน จัดหาหรือนำในแปลงไร่นาของเกษตรกร และทำแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ให้เป็นแหล่งน้ำสำรองสำหรับเติมน้ำในแหล่งน้ำในแปลงไร่นา ขณะเดียวกันก็เป็นมาตรการป้องกัน และแก้ไขปัญหาภัยแล้งในช่วงฤดูภัยแล้งด้วย ทั้งนี้การดำเนินการดังกล่าว ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนเป็นหลัก

2. ส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชน โดยการใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือเป็นปัจจัยที่เชื่อมความสัมพันธ์ของสมาชิกเพราะ กิจกรรมทางเศรษฐกิจนี้เป็นสิ่งที่สมาชิกเห็นประโยชน์ที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องใกล้ตัว เช่น การรวมกลุ่มที่มีเป้าหมายทางการผลิต กลุ่มเพื่อระดมทุน กลุ่มเพื่อการแปรรูปผลผลิต กลุ่มเพื่อการตลาด และกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน เป็นต้น

3. การสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน โดยที่ประชาชนในชนบทมีการรวมกลุ่มมานานแล้ว ซึ่งมีทั้งที่ประสบปัญหาและที่ประสบผลสำเร็จ มีการพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ก็มีอยู่มากมาย แต่กลุ่มเหล่านั้นกระจายกันอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ขาดการเชื่อมโยง ดังนั้นหากจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มชาวบ้านจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้านขึ้น โดยจะต้องสำรวจว่า มีกลุ่มชาวบ้านอยู่ที่ไหนบ้าง ทำอะไรกันอยู่ และมีความสามารถในการบริหารงานกันอย่างไร ในขณะเดียวกันจะต้องรู้ว่ากลุ่มชาวบ้านนั้นมีปัญหามีข้อจำกัด มีอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมอะไรบ้าง เพื่อให้ภาครัฐสามารถให้การสนับสนุนได้ตรงตามความต้องการ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นฐานแบบพึ่งตนเองของ

ชุมชนได้

4. สนับสนุน ส่งเสริมการตลาดรูปแบบต่างๆ ปัญหาพื้นฐานภาคเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือนคือ “ตลาด” ซึ่งเมื่อชาวบ้านทำการผลิตผลผลิตทางการเกษตรแล้วไม่สามารถจำหน่ายได้ในราคาที่ เป็นธรรม แนวคิดในการแก้ปัญหาดังกล่าวคือ การจัดให้มีตลาดนัดชุมชน หรือลานค้าชุมชน ในทุกอำเภอเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกมาจำหน่าย ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีตลาดที่ขายผลผลิตได้อย่างเป็นธรรม และประชาชนในเมืองเองก็ซื้อผลผลิตได้ในราคาถูก ในขณะที่เดียวกันเกษตรกรและกลุ่มอาชีพ ก็สามารถใช้ลานค้าชุมชนเป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการผลิต ซึ่งจะเป็นการช่วยให้มีการพัฒนาคุณภาพผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น และยังเป็นสถานที่ ที่จะทำให้ภาครัฐกิจได้เข้ามาคัดเลือกซื้อ สั่งซื้อผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่จะนำไปจำหน่าย

5. จัดให้มีเวทีประชาคมเศรษฐกิจพื้นฐานของชุมชนในทุกระดับ เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรัชญาหรือ แก้ไขปัญหาของชุมชนเอง วางแผนจัดทำโครงการและการแสวงหางบประมาณในลักษณะแบบ “คิดเอง ทำเอง” ระหว่างเพื่อนด้วยกัน โดยมีผู้แทนจากส่วนราชการ หน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชนคอยเสริมความช่วยเหลือให้เป็น “เวทีประชาคมเศรษฐกิจชุมชน/หมู่บ้าน” และขยายเป็นเวทีประชาคมในระดับอำเภอต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า “ตนแลเป็นที่พึ่งแห่งตน” ด้านต่างๆ ดังนี้ (สุวรรณีย์ ศรีบุญณะ, 2541 : 129-130)

มนุษย์จำเป็นต้องบริโภคปัจจัยสี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหาร จึงควรผลิตเพื่อบริโภคเองให้ได้มากที่สุด ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า “ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาตนเองให้ได้หมดทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์ เกษตรกรอาจเริ่มต้นพึ่งตนเองจาก 10 เปอร์เซ็นต์ เป็น 20 เปอร์เซ็นต์แล้วค่อย ๆ ยกระดับขึ้นไปเรื่อย ๆ ก็ได้” รูปแบบการผลิตที่เป็นพื้นฐานและเป็นอุดมคติเพื่อการพึ่งตนเอง คือการทำเกษตรแบบผสมผสานที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ และทรัพยากรของท้องถิ่นที่ผ่านมาเน้นการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยว (Mono Crop) เพื่อขายได้เงินไปซื้อข้าว อาหาร สิ่งของเครื่องใช้มาบริโภคทำให้มีหนี้สินไม่เป็นตัวของตัวเอง สถาบันครอบครัวและชุมชน ล่มสลายเพราะรายได้ไม่เพียงพอต้องอพยพแรงงานเข้าสู่เมืองและภาคอุตสาหกรรม สิ่งจำเป็นต่าง ๆ ล้วนถูกกำหนดราคาโดยกลไกตลาด สินค้าบริโภคจึงมีราคาสูง คนส่วนใหญ่จึงเกิดภาระหนี้สิน แต่เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองจะส่งเสริมให้ครอบครัวมีผลผลิตเพื่อบริโภคอย่างเพียงพอ ส่วนที่เหลือจึงนำไปขาย ผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดจึงเป็น “กำไร” เกษตรกรเป็นผู้กำหนด หรือ ตัวกระทำ (Actor) ต่อตลาด ไม่ใช่กลไกตลาดเป็นผู้กำหนดการรวมกลุ่มของชาวบ้านระดับชุมชน หมู่บ้าน และตำบลจะทำให้เกิดพลัง และเกิดการต่อรอง

ในระบบตลาดได้ในขณะที่เศรษฐศาสตร์กระแสโลกาภิวัตน์ให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มพ่อค้าและสมาคมอุตสาหกรรมมากกว่า แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมุ่งให้ชาวบ้านเป็นทั้งเจ้าของทุนและผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจเอง โดยถือว่า วัตถุดิบ แรงงาน ทักษะ ทุนและยุทธศาสตร์ทางธุรกิจต้องอยู่ภายใต้การตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-determination) ของสมาชิกชุมชน รัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนข้อมูลข่าวสาร ความรู้ในการบริหารจัดการ สนับสนุนการทำวิจัยเพื่อการพัฒนาผลผลิตและเทคโนโลยีการผลิต รวมทั้งปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระเบียบต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนธุรกิจชุมชนให้มีอนาคตการรวมตัวเป็นกลุ่มของชาวบ้านเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นและขาดไม่ได้ หากไม่รวมตัวกันเศรษฐกิจตลาดจะทำลายชุมชนเพราะการแก่งแย่งแข่งขัน ตลาดก็จะปั่นป่วนเพราะคนในชุมชนและในประเทศขาดกำลังซื้อ

ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง (Self-reliance Economic) ของชุมชนใช้คุณธรรมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเป็นแกนกลางของการจัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งการทำความดีมีศีลจะ มีเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และคำสอนพระพุทธศาสนาทั้งหลาย โดยที่สิ่งเหล่านี้เป็นทั้งแบบแผนพฤติกรรมในสังคมและเป็นมิติในการทำธุรกิจพร้อมกันไป ระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จึงเป็นระบบเศรษฐกิจที่กำกับด้วยคุณธรรม (Moral Economic) ส่วนระบบเศรษฐกิจแบบตลาดตามหลักเศรษฐศาสตร์กระแสโลกาภิวัตน์นั้น มุ่งใช้วัตถุคือ กำไร เป็นแรงจูงใจในการทำธุรกิจเพียงอย่างเดียว การขายสิ่งที่ตนมีและการส่งออกเพื่อให้ได้เงินตราจึงเป็นเป้าหมายสำคัญ

การประสานเชื่อมโยง (Articulation) ระหว่างแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสโลกาภิวัตน์ โดยระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไม่ได้ปฏิเสธระบบตลาด แต่ถือว่าตลาดมีความจำเป็นแต่ต้องเปลี่ยนความสำคัญทางการค้าระหว่างเกษตรกรกับพ่อค้า นักธุรกิจ และระหว่างปัจเจกบุคคลกับปัจเจกบุคคล มาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับพ่อค้า เป็นกลุ่มกับปัจเจกชน ชุมชนเป็นเจ้าของหรือผู้ประกอบการเอง และมีการสร้างเครือข่ายชุมชนระดับอำเภอ จังหวัด ภาคและประเทศ อาณาจักรธุรกิจและอำนาจการต่อรองของชุมชนก็จะมากยิ่งขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศมากขึ้นด้วย กล่าวโดยสรุปแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นให้มั่นคง โดยเริ่มต้นจากการปรับกระบวนการพัฒนาแบบแยกส่วน (Split Type Development) ไปสู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ (Holistic Approach) ซึ่งทุกส่วนมีความเชื่อมโยงกันว่า เมืองและชนบทไม่สามารถแยกส่วนกันได้ ในการพัฒนาเกษตร อุตสาหกรรมและการบริการเกื้อกูลกันขณะเดียวกันควรสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนคือ “การสร้างอาชีพหลากหลาย” โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองและสอดคล้องกับศักยภาพ ทรัพยากรเทคโนโลยีที่เหมาะสม

และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการเพิ่มพูนความรู้ รายได้ทรัพยากร ความเอื้ออาทรต่อกัน อันจะนำมาซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้การพัฒนาอย่างยั่งยืน (แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน (<http://www.rds.phd.lru.ac.th/Dr.patthira/RCB/04.pdf>,2551)

เศรษฐกิจชุมชนคืออะไร

ก่อนจะทำความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจชุมชน คงต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันก่อนว่า “ชุมชน” คืออะไร และ “เศรษฐกิจ” คืออะไร

ชุมชน ประกอบด้วย ครอบครัวหลายครอบครัวที่มาอยู่รวมในที่เดียวกัน และมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ

เศรษฐกิจ ก็จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “การผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต คือ การซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิต

เศรษฐกิจชุมชน จึงหมายถึง การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้น คือ ให้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ บนรากฐานความสามารถที่มีอยู่จากการใช้ “ทุนของชุมชน” ซึ่งทุนของชุมชนทั้งที่เป็น ทุนทางสังคม เช่น วิธีการผลิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศาสนสถาน โรงเรียน ที่ดิน ทรัพยากร การคมนาคมขนส่ง นั่นคือ สมาชิกในชุมชนจะเป็นผู้ตัดสินใจว่า พวกเราจะผลิตอะไรได้บ้าง ตามศักยภาพและทุนประเภทต่าง ๆ ที่มีอยู่ เราจะผลิตกันอย่างไร แล้วเราจะแบ่งปันผลประโยชน์จากการผลิตกันอย่างไร คือชุมชน คิดเอง ทำเอง แล้วก็ตัวเอง ลักษณะสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน คือ ครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ความพอเพียง ความพึ่งตนเองที่เราพูดถึงขึ้นอยู่กับการใช้แรงงานเป็นอย่างมาก พึ่งแรงงานในครอบครัว พึ่งทรัพยากรท้องถิ่น พึ่งตนเอง และพึ่งกันเองในชุมชนก่อน และหากจะขาย ก็ขายในตลาดใกล้ตัว ตลาดภูมิภาค ตลาดภายในประเทศ ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจชุมชนนั้น ฝังตัวอยู่ในสังคมและวัฒนธรรม

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในประเทศไทย

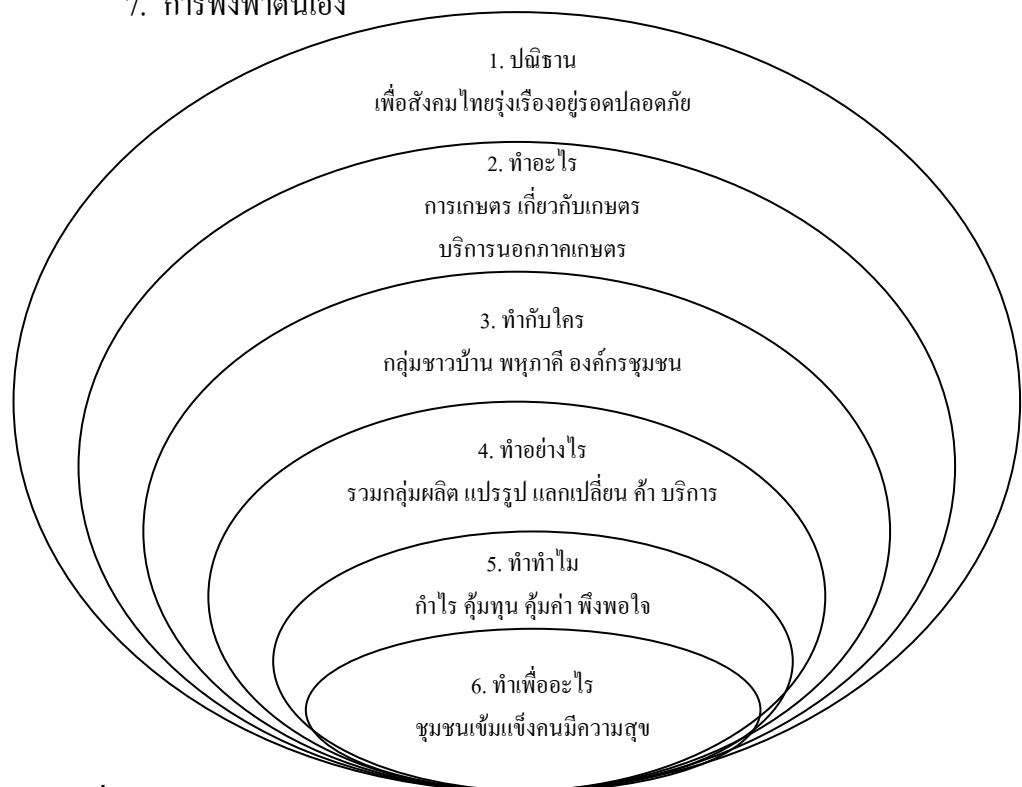
แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนในสังคมไทย มีอยู่หลายแนวทาง แต่มีเป้าหมายในการนำชุมชนไปสู่การพึ่งตนเอง ทั้งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทฤษฎีใหม่ วิสาหกิจชุมชน และอื่น ๆ ซึ่งจะได้นำเสนอแต่ละแนวคิดพอสังเขปดังนี้

เศรษฐกิจชุมชน แนวคิดที่ว่าชุมชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม บริการ ทั้งในด้านการผลิต การบริโภค จากการใช้ “ทุนของชุมชน”

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ใช้แนวคิดของพุทธศาสนา “ตนนั้นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน” แนวคิดนี้เห็นว่าฐานที่สำคัญที่สุดของคนคือ คนจำเป็นต้องกิน ต้องบริโภค ดังนั้นการผลิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุดของคน การค้า และการตลาด มีความสำคัญรองลงมา เพราะฉะนั้น ก่อนอื่นต้องให้ชุมชนหรือเกษตรกรผู้ผลิตพึ่งตนเองให้ได้ ชุมชนต้องพึ่งพาตนเองให้ได้ และในท้ายที่สุด สังคมและประเทศจึงจะพึ่งตนเองได้ ก็จำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ และทรัพยากรของท้องถิ่นควบคู่ไปกับการพึ่งตนเอง

แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองไม่ได้ปฏิเสธเรื่องการค้า หากเกษตรกรสามารถทำการผลิตข้าว ปลา อาหาร ไว้กินในครอบครัวได้อย่างพอเพียง เกษตรกรจะเป็นฝ่ายกำหนดตลาดได้ว่าจะนำผลผลิตส่วนที่เหลือไปสู่ตลาดเมื่อไหร่ และสามารถกำหนดราคาเองได้

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและดำเนินการเอง
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการชุมชน
3. ริเริ่มสร้างสรรค์จากชุมชน
4. ฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น + ศาสน
5. เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ (บูรณาการ)
6. กระบวนการเรียนรู้
7. การพึ่งพาตนเอง

ภาพประกอบที่ 2 ภาพแสดงกรอบแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

1. ปณิธาน? เศรษฐกิจชุมชน อันเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชาติ ก็เหมือนกับเรื่องทางการเมือง การศึกษา และการพัฒนาสังคม ที่ผู้เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจ และความมุ่งมั่นร่วมกันว่าการกระทำของเรานั้น ก็เพื่อความรุ่งเรืองและความอยู่รอด ปลอดภัยของสังคมไทย และประชาชาติไทยทั้งมวล ในการนี้ก็มีความจำเป็นที่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับล่าง คือ ชุมชนชนบทจะต้องมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับบน คือ ประเทศ อีกทั้งต้องสัมพันธ์กับการเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรมของคนทั้งประเทศ การเน้นความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนใดๆ คงไม่ช่วยให้กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน บรรลุปณิธานดังกล่าวได้

2. ทำอะไร? เศรษฐกิจชุมชนไม่ใช่ของใหม่สุดขีดแต่อย่างใด แท้จริงก็คือการทำงานเพื่อการดำรงชีพในแนวสัมมาอาชีพ เพื่อ การอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์อื่นในหมู่บ้านนั่นเอง ดังนั้นชาวบ้านที่สนใจจะรวมกลุ่มในการ

2.1 ปลูกพืช (อันอาจจะได้แก่ ข้าว พืชไร่ ไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ สมุนไพร) เลี้ยงปศุสัตว์ และสัตว์น้ำ รวมอยู่ ในพื้นที่ผืนเดียวกัน

2.2 กิจกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องเนื่องการเกษตร เช่น การแปรรูปข้าว ผลไม้เป็นน้ำผลไม้ และไวน์ผลไม้ การแปรรูป สมุนไพร เป็นสมุนไพรผง เป็นต้น

2.3 กิจกรรมการผลิตนอกการเกษตร เช่น การร่วมทำอิฐบล็อก การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

2.4 กิจกรรมบริการ เช่น บูรณะโบราณสถานในพื้นที่ร่วมกับผู้นำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว สำหรับหารายได้เข้าหมู่บ้าน เป็นต้น

3. ทำกับใคร? ชาวบ้านอาจรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการ หรือใช้กลุ่มที่เป็นนิติบุคคล เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร มูลนิธิ หรือสมาคม เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมที่กล่าวไปแล้ว หรือเขาอาจจะร่วมกับนักพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่พัฒนาของรัฐ (เช่น พัฒนาการ ตำบล เกษตรตำบล) นักวิชาการ ซึ่งอาจเรียกรวมกันว่า พหุภาคีในการแปรรูปผลผลิต หรือทำการตลาด อีกทั้ง อาจร่วมทุนกับพ่อค้าหรือนักอุตสาหกรรม ทำการผลิตและแปรรูปเป็นสินค้าตามที่ผู้บริโภคต้องการ

4. ทำอย่างไร? โดยรวมกลุ่มดังได้กล่าว แล้วทำการผลิต แปรรูปแลกเปลี่ยนสินค้าขาย หรือบริการต่าง ๆ

5. ทำทำไม? เนื่องจากชาวบ้าน มีระดับการทำมาหากินต่างกัน บ้างก็อยู่ในระดับพอมีพอกิน บ้างก็อยู่ทุกระดับการค้า ดังนั้น การรวมกลุ่มกันผลิต จึงอาจเป็นไปเพื่อความตั้งใจ เพื่อให้เกิดความพออยู่พอกิน เพื่อความพึงพอใจ เพื่อให้คุ้มกับการ ลงทุน และเพื่อกำไร

6. เพื่ออะไร? โดยที่รวมกลุ่ม เพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจนี้ ถือว่าเป็นการรวมตัวในระดับล่างสุดของสังคม ดังนั้น การร่วมกันทำงานก็เพื่อให้เกิดผลให้คนมีความสุข เมื่อต่างพึงพอใจแล้ว ก็จะทำให้ชุมชน เกิดความเข้มแข็ง

2.1.3 แนวคิดการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองได้นำบทเรียนของวิบูลย์ เข็มเฉลิม กับ อยู่ สุนทรชัย มาสังเคราะห์ร่วมกัน จะเห็นจุดร่วมอยู่ 3 ประการคือ

1. การพึ่งตนเอง กับมาอยู่ในองค์ความรู้ในพุทธศาสนา
2. การพึ่งตนเองในแนวที่ชาวบ้านเสนอ ไม่ได้เสนอให้เพิ่มมูลค่าส่วนเกินทางเศรษฐกิจเป็นด้านหลักอย่างที่คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติยังเน้นอยู่ คือเป็นเรื่องการส่งออกมาก ๆ แล้วสุดท้ายมีแต่หนี้ แต่ชาวบ้านเสนอให้เพิ่มสติ เพิ่มหลักในการมองทางออกที่ไม่โจมตีเข้าหาระบบเศรษฐกิจแบบบริโภคนิยม หากเสนอให้เสริมแนวการลดละการพึ่งพา ตั้งแต่เริ่มลดการผลิต ลดการสั่งซื้อปุ๋ย ปักจี้การผลิต เริ่มลดพื้นที่ปลูกข้าว โดยจุดแรกลดละการเสพอบายมุข

3. ชาวบ้านเสนอให้สร้างเงื่อนไขการพึ่งตนเองแบบครบวงจร คือเปลี่ยนฐานการผลิตจากข้าว ไปกระจายความเสี่ยงในเรื่องไร่ นา สวน ผสม หรือแม้แต่การผลิตเพื่อกินไม่ใช้เพื่อขาย เป็นการสร้างวงจรที่ตอบสนองตัวเอง และไม่ตกเป็นเบี้ยล่างของตลาดโดยพยายามมองว่าผลผลิตอย่างหนึ่งจะเกื้อกูลกันอีกอย่างหนึ่งได้อย่างไร เกิดวัฏจักรการเกื้อกูลของกลไกธรรมชาติ (อนนก นาคะบุตร, 2529 : 71)

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2529 : 95-101) ได้เสนอเงื่อนไขในการพัฒนาโดยมุ่งการพึ่งตนเอง 6 ประการ ดังนี้

1. การพัฒนาจะต้องเป็นรูปแบบกลุ่ม (Collective) ชาวบ้านจะต้องอยู่รวมกันเป็นชุมชน เป็นหมู่บ้าน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่
2. ต้องมีจิตสำนึกมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Mutual aid) พื้นฐานก็คือการพึ่งตนเองขึ้นอยู่กับจิตใจ ความสมัครใจที่จะทำอย่างนั้น (กิจกรรมพัฒนา) ของผู้คน (ชาวบ้าน)

3. จิตสำนึกจะต้องผลิตซ้ำขึ้นมาอีกได้ คือ ต้องสร้างขึ้นมาใหม่ให้แจ่มชัดต่อเนื่อง

4. ต้องมีการรวมตัวกันในรูปแบบสหพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มในหน่วยย่อย คือ ในหมู่บ้าน และหมู่บ้านเหล่านี้ สามารถที่จะรวมกันเป็นสหพันธ์กล่าวคือ ต้องพัฒนาให้เป็นเขต เขตควรมียุ้งฉาง โรงสี โรงเรียน และศูนย์วัฒนธรรม สามารถ

ต่อรองกับสถาบันภายนอกได้ เช่น พ่อค้าและรัฐ ได้อย่างมีพลัง น่าจะให้ความสำคัญกับงานนี้ด้วย เพื่อก่อให้เกิดเครือข่ายของหมู่บ้าน

5. การประสานวัฒนธรรม น่าจะส่งเสริมให้ชาวบ้านประสานวัฒนธรรมของตัวเองหรือกิจกรรมของตัวเองกับคนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมด้วย

6. ชุมชนควรมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติน่าจะเป็นชุมชนที่อนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมด้วย (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2529 : 95-101)

คำว่า ฟังตนเอง น่าจะมีความหมายในเชิงสัมพันธ์ คือ ฟังตนเองในขณะที่ฟังพาคคนอื่น เป็นการฟังที่นำไปสู่การฟังพาค คือ เป็นการฟังพาคอาศัยกันอย่างรู้เท่าทันและรอบการมองเรื่องการฟังพาคนี้จะต้องไม่มุ่งแข่งขัน หรือไม่มุ่งครอบงำเหนือกว่า แต่มุ่งสู่ความเป็นไทต่อกัน การช่วยเหลือกันเป็นสิ่งจำเป็น คือ ฟังพาคในสิ่งที่เราไม่มี เกื้อกูลสิ่งที่เรามีให้ผู้อื่น การฟังพาคนี้ ทำไปเพื่อให้แต่ละชุมชนฟังตนเองได้สรุปแล้ว การฟังตนเองเป็นเชิงอำนาจในการตัดสินใจ หมายถึง การที่องค์กรชุมชนหรือชุมชนสามารถตัดสินใจด้วยตัวเอง มีความเป็นตัวของตัวเองในทางความคิด ทักษะในการมองปัญหาต่าง ๆ เป็นขบวนการทางภูมิปัญญาของชุมชนนั่นเอง ซึ่งย่อมจะมองความสำคัญอย่างรู้ถ่องแท้ถึงสาเหตุของวิกฤติการณ์แห่งปัญหาการพัฒนาอันสืบเนื่องมาจากปัญหากลยุทธ์การพัฒนาที่สร้างสภาวะ ฟังพาคต่อภายนอก การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน เป็นการตัดสินใจในการดำเนินการโดยสถาบันชุมชน หรือองค์กรชุมชน เพื่อประโยชน์ของชุมชนทั้งในการแก้ไขปัญห และในด้านการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนนำไปสู่การฟังตนเองของชุมชนได้ในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในที่สุด

2.1.4 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความ

ระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และ ความยั่งยืน ของการพัฒนา

คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบ

การวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทนสติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้นำหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ในขณะที่แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบคือแบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้าได้ดังนี้

ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวจากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว

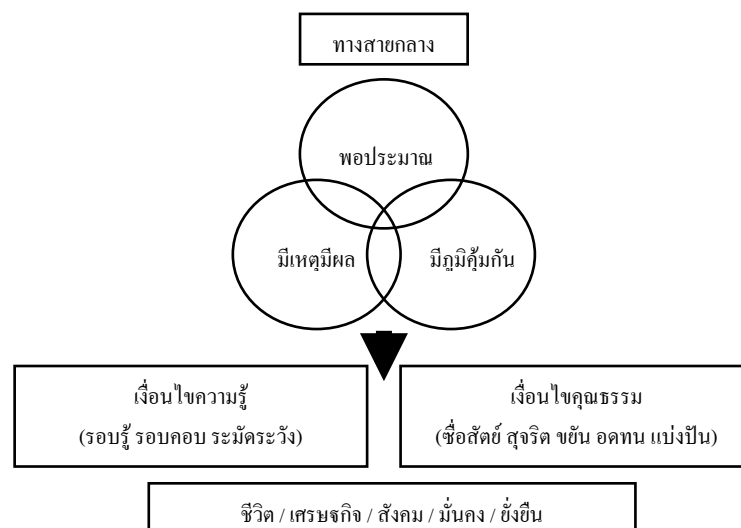
อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่ง ในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม

ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ

กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตนซึ่งจะสามารถทำให้ ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้จะเป็ประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลัก ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)

ภาพประกอบที่ 3 แสดงกรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

พระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ที่มา : <http://www.ppao.net/center/doc/doc004/>

2.1.5 แนวคิดการมีส่วนร่วม

เจลิยว บุรีภักดี และคณะ (2545 : 113) กล่าวถึงความหมายการมีส่วนร่วมว่าเป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมต้องเป็นไปในรูปที่ผู้รับการพัฒนาเข้ามามีส่วนกระทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาลดต่อไป

ซอลดา ใหม่เจริญศรี (2545 : 4) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม คือ การร่วมมือกันของประชาชนด้วยความตั้งใจและสมัครใจ โดยผ่านกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันหาแนวทางเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็น และแสวงหาทางเลือก เพื่อการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุกฝ่ายรวมถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน

ธรรมบุญ ภาณุรูป (2545 : 34) สรุปการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่ประชาชนแสดงเจตนาทั้งด้วยการให้ความเห็นและการลงมือกระทำ เพื่อแก้ไขปัญหาและ/หรือดำเนินการพัฒนาเพื่อให้เกิดผลในอันที่จะนำการเปลี่ยนแปลงในทางที่ชอบที่ควรเป็นประโยชน์ต่อตนเอง กลุ่มชน และสังคมโดยรวม โดยผลที่เกิดขึ้นเป็นความตั้งใจที่แท้จริงของประชาชน

นรินทร์ พัฒนพงศา (2547 : 5) กล่าวถึงความหมาย การมีส่วนร่วมว่าการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้นเป็นไปอย่างมีอิสรภาพเสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น การเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการและการมีส่วนร่วมมักเป็นเรื่องที่ผู้ด้อยโอกาส ขอบแบ่งอำนาจจากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตตนให้ดีขึ้น

2.1.5.1 ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

อคิน รพีพัฒน์ (อ้างถึงใน เจลิยว บุรีภักดี และคณะ, 2542 : 116) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาไว้ 5 ขั้น ดังนี้

1. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา
2. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา
3. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการค้นหาและพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา
4. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา
5. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการพัฒนา

ในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะกำหนดปัญหาและความต้องการด้วยตนเอง โดยเฉพาะในขั้นตอนของการวางแผนแก้ไขปัญหา ดังที่โคเฮน และ อัฟฮอฟ (Cohen & Uphoff, 1980 : 312 -218 อ้างถึงใน วัชรินทร์ สายสาระ, 2544 : 46) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ คือ

1. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจดำเนินการตัดสินใจและตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วย ผลประโยชน์ด้านวัตถุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

2.1.5.2 ปัจจัยและรูปแบบการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1981 อ้างถึงใน ธรรมนุญ ภาณุรูป, 2545 : 35) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

- 1) ปัจจัยของสิ่งจูงใจ มีลักษณะเหตุผล 2 อย่างคือ การมองเห็นว่าตนจะได้รับผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ทำไป และการที่ได้รับการบอกกล่าวหรือชักชวนจากเพื่อนให้เข้าร่วมโดยมีสิ่งจูงใจเป็นตัวนำ
- 2) ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม เนื่องจากการเข้ามีส่วนร่วมไม่ได้มีการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น ภาวะผู้นำ กฎระเบียบ แบบแผน ดังนั้นจึงมีลักษณะ ดังนี้

(1) เปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน ในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ทั้งที่เป็นการเข้าร่วมในรูปแบบโดยตรงหรือตัวแทน

(2) มีเวลากำหนดที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพความเป็นจริง

(3) กำหนดลักษณะของกิจกรรมให้แน่นอนว่าจะทำอะไร

3) ปัจจัยอำนาจในการส่งเสริมกิจกรรมของการมีส่วนร่วม กิจกรรมการมีส่วนร่วมที่ผ่านมาแม้จะเป็นการเห็นด้วย มีโอกาสเข้าร่วมของประชาชนแต่ไม่อาจกำหนดเป้าหมาย วิธีการหรือผลประโยชน์ของกิจกรรมได้ เพราะต้องขึ้นอยู่กับกำหนัด และ

การจัดสรรของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งจุดนี้เองเป็นเงื่อนไขที่ไม่อาจก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงได้

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมมีบทบาทและเจตนาในการร่วมกันทุกด้าน เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมกระทำการ ร่วมเสียสละ เพื่อที่จะค้นหาปัญหา หาสาเหตุปัญหา กำหนดความต้องการแก้ปัญหา และร่วมกันแก้ไขปัญหามาตลอดจนถึงการร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผลเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ร่วมกันตั้งไว้

2.1.6 แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน

ในการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจชุมชน กล่าวได้ว่าในส่วนของภาครัฐได้กำหนดเป็นแนวนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ อันเป็นแนวพระราชดำรัสที่เป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่สำคัญประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545-2549 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ขอพระบรมราชานุญาตเผนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสมาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศโดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤติสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544 : 1)

เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจที่กระจาย ไม่กระจุกตัวเหมือนเศรษฐกิจรัฐหรือเศรษฐกิจทุน เพราะมีการกระจายความเจริญ การติดต่อสื่อสารเป็นแบบแนวนอนหรือเป็นแบบกระจาย ตลาดไม่ผูกขาด ช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นเครือข่าย ดังนั้นเศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นภาพของการกระจายความเจริญที่อยู่ทั่วประเทศ เพราะเป็นระบบที่คำนึงถึงศีลธรรม ครอบครัวยุติธรรมและท้องถิ่นของตนเอง มีความเสมอภาคและมีความยุติธรรมต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สังคีต พิริยะรังสรรค์ (2541 : 37) ที่มองว่า การผลิตเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่สุดของการค้า การแลกเปลี่ยน หรือการตลาดมีความสำคัญเช่นเดียวกันเป็นอันดับถัดไป ดังนั้นผู้ผลิตและชุมชนต้องพึ่งตนเอง ให้ได้ เพื่อในที่สุดประเทศชาติก็จะสามารถพึ่งตนเองได้เช่นกัน

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2544 : 14-15) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนมีครอบครัวเป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะแรงงานเป็นสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่โดยธรรมชาติ ไม่ต้องจ้าง เป็นสิ่งที่มีมาถาวร สถาบันครอบครัวโดยทั่วไปครอบครัวคิดถึงการอยู่รอดก่อนแล้ว จึงสะสมและค้าขาย พึ่ง

แรงงานในครอบครัวพึ่งทรัพยากรท้องถิ่น พึ่งตัวเองและพึ่งชุมชนก่อนและหากจะขายซึ่งเป็นขั้นตอนที่สูงก็จะขายในตลาดใกล้ตัวตลาดภายในประเทศ แนวคิดนี้มุ่งให้คำนึงถึงชุมชน ศีลธรรม ครอบครัว เพื่อนบ้านและท้องถิ่นเป็นหลัก

มงคล ด้านธานินทร์ (2541 : 91-94) ได้ให้แนวคิดในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนไว้ว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชาติ ในการพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน จะต้องมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศ และต้องสัมพันธ์กับการเมือง การปกครอง การศึกษา วัฒนธรรมของคนทั้งประเทศ การทำงานเพื่อการดำรงชีพอยู่ร่วมกันชาวบ้านสนใจในการรวมกลุ่ม อาทิการปลูกพืช กิจกรรมการผลิตนอกการเกษตร การบริการ เพื่อให้เกิดพออยู่พอกิน เพื่อความพึงพอใจ เพื่อให้คุ้มกับการลงทุนหรือเพื่อกำไร ผลที่เกิดตามมาทำให้คนมีความสุข ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

โสภณ สุภาพงษ์ (2541 : 71-79) กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชนว่า เป็นแนวคิดในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและเชื่อว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้ ซึ่งเศรษฐกิจชุมชนเน้นการพึ่งตนเองและการเติบโตโดยมีทุกอย่างพอเพียง ได้แก่ การมีการแบ่งปันพอเพียง มีตลาดพอเพียง มีวัตถุพอเพียง มีความรู้พอเพียง มีการผลิตพอเพียง และ มีความดีพอเพียงโดยค่อย ๆ เติบโตในสังคมชนบทนั้นมีพื้นฐานทางการเกษตร ดังนั้นความพอเพียงในสังคมชนบท คือ การปลูกทุกอย่างมีกินและกินทุกอย่างที่ปลูกที่เหลือก็ขาย พอขาดได้ก็มีเงินออมซึ่งในระบบเศรษฐกิจชุมชนนั้น ชุมชนสามารถร่วมมือกับองค์กรภายในการค้าขาย แต่ต้องเป็นองค์กรที่เปิดเผยและให้ชาวบ้านเป็นเจ้าของจนสามารถกลายเป็นองค์กรชุมชนที่พึ่งตนเองได้ โดยองค์กรชุมชนที่พึ่งตนเองได้นั้นมีพื้นฐานมาจากครอบครัวแต่ละครอบครัว และชุมชนที่มีการบริโภคพอเพียง และมีเงินออกมาร่วมกันเพื่อจัดทำการผลิต การค้า และสวัสดิการร่วมกัน

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว เกี่ยวกับเศรษฐกิจชุมชน สามารถนำมาใช้สรุปเป็นแนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย ได้ว่าระบบเศรษฐกิจชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมกันเป็นเจ้าของ ทั้งด้านแรงงาน เงินทุน งบประมาณ ความรู้ และการบริหารจัดการ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

2.1.6.1 ความหมายของเศรษฐกิจชุมชน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2541 : 6) ได้ให้ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจชุมชนว่าเป็นระบบความสัมพันธ์ของฐานทรัพยากร (ดิน น้ำ ป่า) ระบบการผลิต ระบบการบริโภค ระบบการจัดการทุน (ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้เงิน) โดยอาศัยกิจกรรมกลุ่ม

เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาศักยภาพหรือฟื้นฟูสภาพแวดล้อม คน ครอบครัว ชุมชน และอาชีพ เพื่อยกระดับการกินดีอยู่ดีและการทำมาค้าขายของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน

จากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ดังนี้

“เศรษฐกิจ” หมายถึง งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจกและการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน

“ชุมชน” หมายถึง หมู่บ้าน กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็กอาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ดังนั้น คำว่า เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง ระบบการผลิต การจำหน่าย การบริโภค และใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ร่วมกัน ของกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็กที่อยู่ในบริเวณเดียวกันและมีผลประโยชน์ร่วมกัน

นอกจากนี้ เมธี พยอมยงค์ ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ 2 แนวทาง คือ การทำมาหากินโดยจะเป็นเพื่อกินและเพื่อใช้ภายในชุมชนของตนเองหรือชุมชนใกล้เคียงเป็นหลัก หากเหลือจึงจำหน่ายเป็นรายได้ เป็นเศรษฐกิจที่ไม่พึ่งพาตลาดภายนอก ทั้งใน การผลิต การจำหน่ายและปัจจัยการผลิตที่จะซื้อ เป็นภูมิคุ้มกันที่สำคัญที่จะส่งผลให้ชุมชนสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสมดุลเป็นฐานที่มั่นคงให้คนในหมู่บ้านมีอยู่มีกิน ไม่มีหนี้สินมากนัก และแนวทางที่ 2 คือ การทำมาค้าขายที่จำเป็นต้องมีการพึ่งพาตลาดภายนอกเป็นหลักทั้งผลผลิตที่จะขายและปัจจัยการผลิตที่จะต้องซื้อเป็นเศรษฐกิจของการแข่งขันเพื่อใช้เปรียบเทียบในทางการค้าจึงมีจุดสำคัญอยู่ที่ประสิทธิภาพการผลิต และคุณภาพผลผลิต พลังการต่อรอง ด้านการตลาด ความเท่าทันในข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะด้านการตลาด (เมธี พยอมยงค์, 14 กันยายน 2545)

กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (2542 : 27) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชน หรือเอกชนร่วมกิจการ และ/หรือช่วยกันดำเนินงานด้วยตนเองทั้งหมด หรือบางส่วน หรือการรับช่วงงานไปทำจากเอกชนหรือกลุ่มองค์กรอื่น โดยการประสานทำงานกับพหุภาคี กับหน่วยงาน/เอกชนและผู้คนในท้องถิ่น มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต การตลาด การจัดการร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การค้าขาย การบริการ การท่องเที่ยว การพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อมุ่งให้เกิดรายได้ส่งผลต่อคน ครอบครัว ชุมชน

ยศ สันตสมบัติ (2542 : 200) เศรษฐกิจชุมชน คือ ทางเลือกของการพัฒนาที่เน้นการสร้างฐานการผลิต กระบวนการเรียนรู้ ระบบจัดการทรัพยากร การจัดการทุน และตลาดในรูปแบบที่หลากหลายโดยพิจารณาจากศักยภาพของท้องถิ่นเป็นหลัก ชุมชนกับธรรมชาติแวดล้อมจะต้องมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่เน้นความยั่งยืน ความเป็นธรรมชาติ คุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพของการผลิตไปพร้อมกัน

เศรษฐกิจชุมชน คือ ความเป็นชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเป็นตัวเชื่อม (ประเวศ วะสี, 2542 : 21) มองว่า “จะต้องมีการบูรณาการมีความเป็นบูรณาการของชุมชน ทุกอย่างเชื่อมโยงกันหมด อันนี้จะทำให้ไม่สุดโต่งไม่เอาชุมชน ไม่เอาสิ่งแวดล้อม ไม่เอาวัฒนธรรมก็จะเป็นแนวคิดแบบสุดโต่ง ดังนั้นเศรษฐกิจชุมชนต้องเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจรอบคร้วกับธุรกิจขนาดใหญ่ เชื่อมโยงกับการส่งออกและการตลาด เข้าด้วยกันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” แนวความคิดนี้สอดคล้องกับ ฌ็องค็องโซว์ (2542 : 15) ที่มองเศรษฐกิจพอเพียงพึ่งตนเองตามแนวพระราชดำรัส คือ การพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยไม่มองเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ต้องมองสังคมด้วย และมองสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กับการพัฒนา เพราะสังคมมีต้นทุนของสังคม สิ่งแวดล้อมมีต้นทุนของสิ่งแวดล้อม

สมพันธ์ เตชะอธิก (2545 : 4) เสนอคำว่าเศรษฐกิจชุมชนที่มีความหมายครอบคลุมคำอื่น เช่น เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพึ่งตนเองมีนัยทางหลักการและแนวคิดเหมือนกัน และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนนี้ มีนัยของความยั่งยืน 6 ประการ ดังนี้

1) การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ เริ่มจากสิ่งที่มีอยู่ไม่เป็นหนี้หรือเป็นหนี้ย่อย ๆ ลดความต้องการวัตถุเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการผลิต โดยการศึกษา เรียนรู้ แบ่งปันความรู้ เทคโนโลยีและทรัพยากรด้วยตนเองและภายนอก ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีความขยันหมั่นเพียร ดำรงชีวิตอย่างมีอิสระและศักดิ์ศรี มีความสมดุลทั้งภายในครอบครัวและการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายเกื้อกูลกัน

2) การดูแลสุขภาพสภาพตนเองได้ รู้จักการกินอยู่หลับนอน การพึ่งตนเองทางสุขภาพ ศึกษาหาความรู้สาเหตุอาการทางสุขภาพ

3) การรวมกลุ่มวิเคราะห์ปัญหาและทางเลือกจนนำไปสู่การแก้ไข ปัญหาได้ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลากหลายกลุ่ม เปิดเวทีสำรวจปัญหาและทางเลือกที่แก้ไขได้จริงร่วมกัน

4) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน ด้วยจิตสำนึกความเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาฟื้นฟูอนุรักษ์และพัฒนา โดยมีหลักคิดคนอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้

5) การดำรงรักษาวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว การอยู่ร่วมกันในครอบครัวและชุมชน โดยไม่ละเลยและให้ความสำคัญกับความเป็นท้องถิ่นที่มีองค์ความรู้ในการดำรงความเป็นชุมชนอย่างยั่งยืน

6) การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับชุมชน เน้นกระบวนการผลิต การแปรรูป ลดการใช้สารเคมี การนำเข้าเครื่องจักรกล พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และส่งเสริมเทคโนโลยีพื้นบ้าน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าคำและความหมายของเศรษฐกิจชุมชน มีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะคำและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจชุมชน

ลำดับ	นักคิด	ชื่อที่ใช้	สาระสำคัญ
1.	ประเวศ วะสี .ศ.2474 บาทหลวงนิพนธ์ เทียน วิหาร พ.ศ.2490 เสรี พงศ์พิศ พ.ศ.2492 กาญจนา แก้วเทพ พ.ศ.2492 บำรุง บุญปัญญา พ.ศ.2488	เศรษฐกิจ วัฒนธรรมชุมชน	สัมพันธ์กับวิถีชีวิตที่ผูกพันกับ ธรรมชาติ อยู่กับการใช้แรงงานและ ชุมชนเครือญาติ ชุมชนหมู่บ้านมี ลักษณะเป็นสังคมของตัวเอง มีเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เป็น อิสระ
2.	ปรีดี พนมยงค์ พ.ศ.2476	สามัคคีธรรม เศรษฐกิจสหกรณ์ เศรษฐกิจแห่งชาติ	ลัทธิสหกรณ์ที่จัดตั้งเป็นชุมชนขนาด ย่อม มีรากฐานอยู่บนความช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันของสมาชิกของชุมชนใช้ หลักความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
3.	มหาตมะ คานธี พ.ศ.2490	สวเทสี (ท้องถิ่น ของตนเอง)	เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้าน การพึ่งตนเอง การพอเพียงในตนเอง การคิดรับใช้ และใช้ประโยชน์หน่วยที่ เราใกล้ชิดเรามากที่สุด

ลำดับ	นักคิด	ชื่อที่ใช้	สาระสำคัญ
4.	ฉัตรทิพย์ นาถสุภา พ.ศ.2517	เศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจสหกรณ์ เศรษฐกิจแห่งชาติ	การผลิตของหมู่บ้านพอยังชีพเป็นการผลิตที่พึ่งอยู่กับธรรมชาติ พึ่งน้ำฝน ใช้แรงงานมนุษย์ โดยไม่มีเครื่องจักรพอเพียงในตนเองสูง และดำรงอยู่ด้วยความอุดมสมบูรณ์ เป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพของไทย
5.	เอนก นากะบุตร พ.ศ.2533 เสน่ห์ จามริก พ.ศ.2541	เศรษฐกิจชุมชน ท้องถิ่น	เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาฐานภูมิปัญญามีฐานเครือข่ายการออม การลงทุน และการตลาด มีกิจกรรมทางธุรกิจและบริการชุมชนอันหลากหลายที่มีบทบาทอันสำคัญ
6.	ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ พ.ศ.2535	เศรษฐศาสตร์ ชาวพุทธ	เน้นความรักที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ ไม่ยึดมั่นในวัตถุ เน้นความเสมอภาค ไม่เป็นการสะสม ต้องการสร้างเงื่อนไขให้ปัจเจกบุคคลทุกคนได้พัฒนาตนเองอย่างอิสระได้ในท่ามกลางสังคมที่ตั้งอยู่บนหลักการของเสรีภาพ ความเสมอภาค การพึ่งพาตนเอง และดุลยภาพของระบบนิเวศ
7.	สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 9) พ.ศ.2540	เศรษฐกิจพอเพียง	เป็นการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของคนทุกระดับ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และรัฐ เป็นการเดินทางสายกลาง ให้มีความพอประมาณ ให้มีเหตุผล และระบบภูมิคุ้มกันที่ดี ให้ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ
8.	เสรี ลีลาชัย พ.ศ.2541	เศรษฐกิจแห่งชาติ เศรษฐกิจชาตินิยม	ลดขนาดการเปิดประเทศ และส่งเสริมการขยายกิจกรรมของเศรษฐกิจชุมชน และเครือข่ายชุมชน มีการปฏิรูปที่ดิน

ลำดับ	นักคิด	ชื่อที่ใช้	สาระสำคัญ
			เพื่อให้ชุมชนเลี้ยงตัวเองได้และมีความเข้มแข็ง
9.	มูลนิธิชัยพัฒนา พ.ศ.2543	เศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจ พึ่งตนเอง เศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง	เป็นการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของคนทุกระดับ ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และรัฐ เป็นการเดินทางสายกลาง ให้มีความพอประมาณ ให้มีเหตุผล และระบบภูมิคุ้มกันที่ดี ให้ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ
10.	ประเวศ วะสี พ.ศ.2544	เศรษฐกิจแห่งการ พึ่งตนเอง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมนิยม เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจพอเพียง	คือความพอเพียงสำหรับทุกคน จิตใจ สิ่งแวดล้อม ชุมชน ปัญญา วัฒนธรรม และความมั่นคงพอเพียง
11.	อภิชัย พันธเสน พ.ศ.2544	พุทธเศรษฐศาสตร์	เน้นทางสายกลาง ปัญญาเป็นปัจจัยที่จะทำให้นุญช์หลุดพ้นจากทุกข์ได้ และจะต้องก้าวไปพร้อมกับศีล และสมาธิ หรือที่เรียกว่า ไตรสิกขา โดยมุ่งให้ระบบเศรษฐกิจของสังคมและของโลกเป็นระบบที่มีการพัฒนาที่ยั่งยืน การผลิตและการบริโภคเป็นเพียงส่วนหนึ่งของกระบวนการเจริญทางสติและปัญญา

ที่มา : จิโรจน์ ตั้งสกุล (2545)

ประเวศ วะสี (2542 : 51-57) กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนไว้ 10 ประการ ดังนี้

1) นโยบายและกระแสดังคม เนื่องจากเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน และเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่ออนาคตประเทศ ควรที่ทุกฝ่ายในสังคมควรจะศึกษาให้เข้าใจและรณรงค์เคลื่อนไหวให้เกิดเป็นทิศทางและกระแสดังคม กระแสดังคมจะขับเคลื่อนนโยบายและการกระทำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน

2) สำรวจผังชุมชนและเครือข่ายในแต่ละจังหวัด ควรมีการสำรวจและทำผัง (Mapping) ให้ทราบว่าชุมชนและเครือข่ายของชุมชนที่เข้มแข็งอยู่ได้อย่างไรบ้าง ในเรื่องอะไร เพื่อจะได้สนับสนุนได้ถูกต้องและเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชาวบ้านในที่อื่น ๆ เพื่อให้มีชุมชนเข้มแข็งขยายตัวเพิ่มขึ้น

3) ส่งเสริมการขยายตัวเครือข่ายชุมชน ส่งเสริมให้หมู่บ้านอื่นหรือตำบลอื่น เรียนรู้จากเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง ถ้ามีผังชุมชนเข้มแข็งก็ทราบว่าจะไปเรียนรู้เรื่องอะไร จากที่ไหนได้บ้าง ถ้าเข้าใจตรงกันและใช้ผังเดียวกันการส่งเสริมนี้จะทำโดยหน่วยงานใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นกระทรวงมหาดไทย เกษตร ศึกษา สาธารณสุข องค์กรพัฒนาเอกชน พระ และภาคธุรกิจ

4) สร้างศูนย์บริการวิชาการเบ็ดเสร็จ (One-stop service) เมื่อชาวบ้านรวมตัวกันทำกิจกรรม เช่น เกษตรผสมผสาน หรือการค้าขายต้องการความรู้ทางวิชาการด้วยความยากลำบาก เช่น จะเริ่มต้นอย่างไร จะได้พันธุ์จากที่ไหน ขุดสระอย่างไร ค้าขายอย่างไร คุณภาพดิน คุณภาพน้ำ ฯลฯ เพราะแหล่งวิชาการอยู่ห่างไกลและกระจัดกระจายในแต่ละอำเภอควรมีศูนย์วิชาการเบ็ดเสร็จ ทั้งเรื่องเกษตร อุตสาหกรรมชุมชน การค้าขาย รวมกันอยู่ที่เดียว โดยใช้กำลังคนที่มีอยู่แล้วมารวมกันที่นี่

5) เชื่อมต่อการค้าขาย ชุมชนมีกำลังน้อยและช่วงสั้น ควรจะมีการเชื่อมต่อให้มีกำลังและมีช่วงยาวขึ้น โดยกระทรวงมหาดไทยจัดลานค้าในระดับอำเภอทุกอำเภอ ให้เกษตรกรสามารถนำผลิตผลของเขามาขาย บริษัทใหญ่ ๆ เพื่อชุมชน สามารถรับผลิตผลของชุมชนไปขายศูนย์การค้าในเมืองและส่งออกต่างประเทศ ระบบการค้าขายเชื่อมต่อเช่นนี้จะทำให้หน้าที่เป็นระบบข้อมูลข่าวสารให้ชุมชนว่าอะไรขายได้ อะไรขายไม่ได้ ราคาเท่าไร

6) สื่อเพื่อสังคม รัฐบาลควรส่งเสริมสนับสนุนและใช้กฎหมาย ให้สื่อต่าง ๆ ทำความเข้าใจเรื่องชุมชนและสื่อเรื่องชุมชน ตลอดจนให้มีวิทยุชุมชนที่ชุมชนจะใช้สื่อสารกันไปได้ สื่อเพื่อสังคมหรือสื่อเพื่อชุมชนนี้จะทำให้เกิดกระแสดังคม และเป็นเครื่องมือเรียนรู้ของชุมชนที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งโดยรวดเร็ว

7) ปรับวิธีงบประมาณและตั้งกองทุนเพื่อชุมชนมีกำลังทางราชการที่ทำงานในชุมชนเป็นอันมาก แต่กำลังเหล่านี้เอากรมเป็นตัวตั้งมากกว่าเอาชุมชนเป็นตัวตั้ง จึงไม่

ค่อยได้ผลเกิดความสูญเสียเปล่ามาก ไม่ประสานกันในพื้นที่ ควรมีการปรับวิธีการงบประมาณให้เอาพื้นที่หรือชุมชนเป็นตัวตั้งกองทุนเพื่อชุมชนที่เป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ จะเป็นเครื่องมือให้ชุมชนเข้มแข็ง

8) ออกกฎหมายเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีโครงสร้างที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ควรมีการศึกษาให้ดีและนำมาออกกฎหมายให้มีการปฏิบัติ รวมทั้งการศึกษาโครงสร้างและกระบวนการที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ยกเลิกกฎหมายที่ขัดกับบัญญัติกฎหมายที่ส่งเสริม

9) การฝึกอบรมทักษะการสร้างความเป็นชุมชน ในการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มสร้างความเป็นชุมชนทั่วประเทศ ต้องการผู้ที่มีทักษะเป็นจำนวนมาก ในขั้นต้นควรรวมกำลังกันให้การฝึกอบรมอย่างเข้มข้นกับคนจำนวนหนึ่งประมาณ 100-200 คน เพื่อเป็นกำลังใจในการประสานงานในระยะต่อไป ควรมีการตั้งศูนย์วิจัยและพัฒนาทักษะการสร้างความเป็นชุมชนในมหาวิทยาลัย และสถาบันราชภัฏทุกแห่ง รวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจ หรือแม้หน่วยราชการ ศูนย์เหล่านี้ควรรวบรวมความรู้เกี่ยวกับวิธีการที่ส่งเสริมให้คนทำงานแบบรวมกลุ่ม

10) การวิจัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและการประเมินผล กิจกรรมตั้งแต่ 1 ถึง 9 ล้วนต้องการการวิจัยเพื่อสร้างความรู้และเอาความรู้ไปใช้จะได้ทำงานได้ ถูกต้อง ควรมีการเพิ่มงบประมาณ การวิจัยเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีกลไกการจัดการที่อิสระและมีคุณภาพ

2.1.6.2 ปักจี้เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย (2541 : 133-135) ได้กล่าวถึงปักจี้ที่เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นจริง ดังนี้

1) การวิเคราะห์สถานการณ์ จะต้องร่วมมือกันระหว่างชาวบ้าน ผู้นำชาวบ้าน นักพัฒนา นักวิชาการ ในเรื่องคอยสนใจและความร่วมมือของชุมชน รอบตัวความต้องการของผู้บริโภคและตลาด

2) การเตรียมคนที่จะเข้ามาร่วมทำกิจกรรม เพื่อร่วมกันสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน

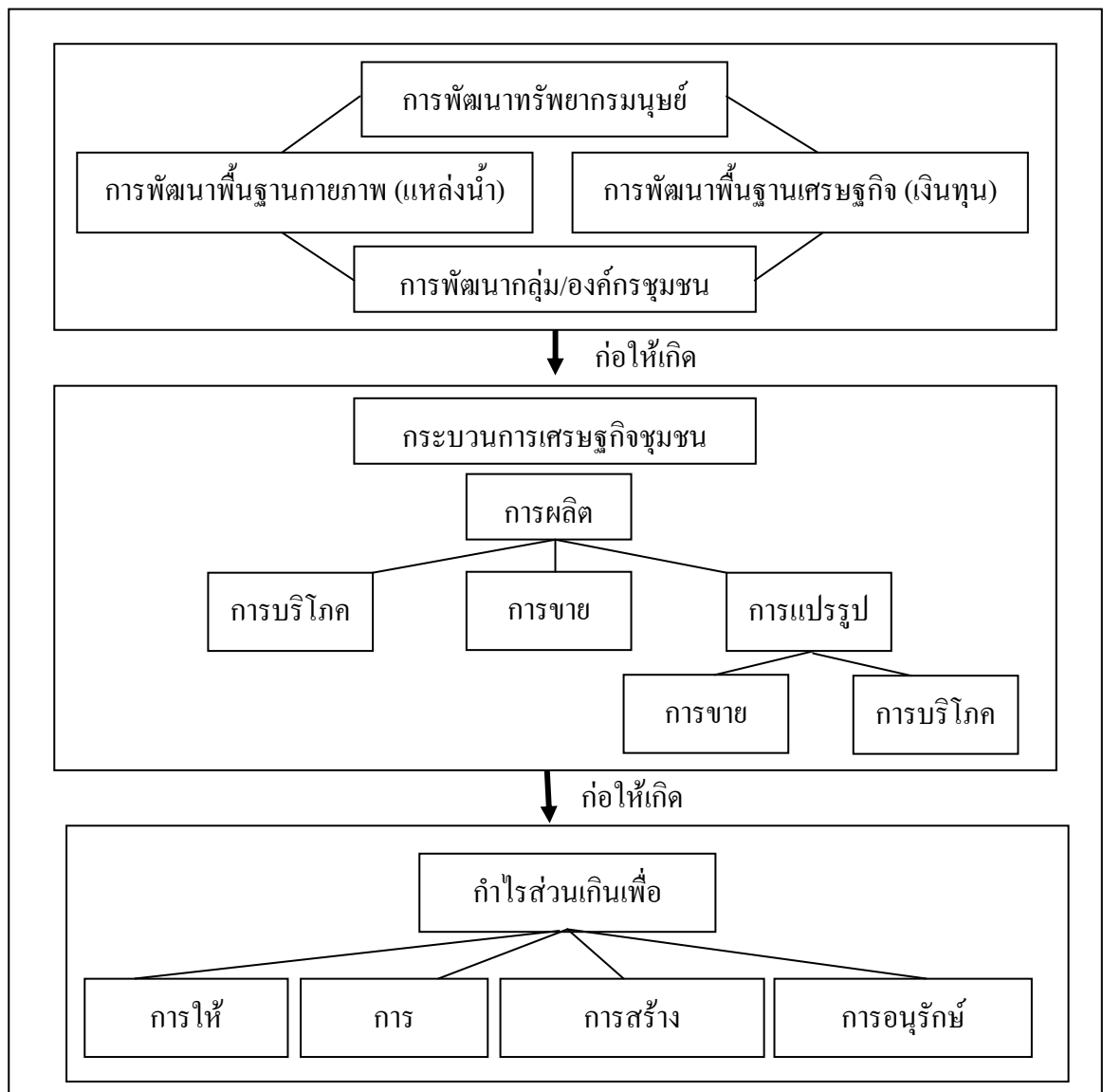
3) การสร้างกติการ่วมของผู้นำชาวบ้าน และภาคีผู้บริโภค โดยมีการจัดสรรความรับผิดชอบ ระดมทุน การผลิต แปรรูป การค้า การใช้ทุน และอื่น ๆ อันเป็นกติกาที่ตกลงร่วมกัน

4) การระดมหุ้นและทุนจากชุมชน ในรูปของการออมทรัพย์ อันเป็นการระดมหุ้นและในรูปของทุน แล้วนำเงินมาลงทุนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งการระดมทุนจากภายในชุมชน อันทำให้กิจกรรมเกิดความยั่งยืน

5) การควบคุมคุณภาพสินค้า มีการควบคุมคุณภาพที่มีระดับความสม่ำเสมอ โดยการควบคุมการผลิต และกระบวนการคัดเลือกผลผลิต/ สินค้าที่มีประสิทธิภาพ

6) การแบ่งผลกำไรตามกติกา ตามกติกาที่กลุ่มได้ร่วมกันจัดตั้งขึ้น การมีพี่เลี้ยงที่ไว้วางใจกันได้ เพื่อช่วยวิเคราะห์สภาพปัญหา สถานการณ์การผลิต การแปรรูป การค้า และเทคนิควิธีการต่าง ๆ อาจจะเป็นนักวิชาการเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภูมิปัญญาชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ

ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน

ภาพประกอบที่ 4 แสดงแผนภูมิการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ที่มา : มงคล ด่านธานินทร์ (2541 : 27)

มงคล ค่านานินทร์ (2541 : 27) ได้กล่าวถึงปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนและกำไรจากส่วนเกินเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

1) ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชน ปัจจัยต่อไปนีถือว่าเป็นปัจจัยที่จำเป็นยิ่งที่จะเป็นแรงผลักดันให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ หากละเลยจะทำให้กิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนเกิดขึ้นยากและไม่ยั่งยืนด้วย

(1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 1) การพัฒนาผู้นำเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ ให้มีความรู้และสามารถในการวิเคราะห์ความจำเป็นที่ต้องทำการผลิต การแปรรูป การค้า และการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก ความสามารถในการระดมคน เงินทุน การบริหารและการจัดการกระบวนการผลิต การแปรรูป และการใช้ทุน 2) การพัฒนาชาวบ้านที่สนใจในกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนนั้นให้มีความรู้และความสามารถด้านเทคนิคการผลิตและการแปรรูป และ 3) การพัฒนาเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ให้รู้ลึกซึ่งในอุดมการณ์และเทคนิคการกระตุ้นเชื่อมประสานเพื่อเศรษฐกิจชุมชน

(2) การพัฒนากลุ่มและองค์กรชุมชน ต้องเข้าใจว่าการสร้างกลุ่มและดำเนินกิจกรรมในรูปกลุ่มที่มีผู้นำชาวบ้านและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันทำงานเป็นหัวใจของเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งการทำงานโดยวิธีการนี้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยที่คนชนบทยังเกื้อหนุนจุนเจือซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับข้อจำกัดทางเศรษฐกิจของคนในชนบท เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีทุนทรัพย์และเครื่องมือการทำกินที่ไม่มากนัก

(3) การพัฒนาพื้นฐานเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้มาซึ่งเงินทุนว่าเงินทุนที่ได้จากการระดมทุนภายในหมู่บ้าน จากชาวบ้านผู้สนใจจริงจึงในการผลิตและการแปรรูปจะถูกนำไปใช้อย่างสมเหตุสมผล มีความต่อเนื่องและไม่ค่อยเสียหายจากการคดโกงด้วยวิธีการต่าง ๆ ซึ่งผิดกับเงินทุนที่รัฐสนับสนุนผ่านหน่วยงานราชการและเงินของภาคเอกชนที่ถูกนำไปใช้อย่างไม่ระมัดระวัง เพราะชาวบ้านมักถือว่าไม่ใช่เงินของเขา การได้มาซึ่งเงินทุนอาจได้จากกิจกรรมออมทรัพย์ การระดมหุ้น การระดมทุน การตั้งธนาคารหมู่บ้าน หรือจากการรับทุนช่วยเหลือจากภายนอกสมทบกับทุนภายในชุมชนนั้น

(4) การพัฒนาพื้นฐานกายภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและการผลิต มีผู้กล่าวไว้ว่าในช่วงฤดูแล้งหรือกระทั่ง ฤดูฝนขาดช่วง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้เวลากับการหาน้ำเพื่อกินเพื่อใช้ด้วยความลำเค็ญ เมื่อขาดน้ำคนหนุ่ม-สาว และคนที่ยังมีร่างกายแข็งแรงจะอพยพหางานทำนอกพื้นที่ ดังนั้นจะหวังให้ชาวบ้านทำกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องย่อมเป็นไปได้ยากยิ่ง

2) กระบวนการเศรษฐกิจชุมชน เมื่อได้เหตุผลปัจจัยทั้ง 4 ข้างคั่นนั้น แล้วกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนก็พร้อมจะดำเนินการได้ ในการนี้จะเห็นกิจกรรมการผลิต

การบริโภค การแปรรูป และการขาย (ในหมวดเศรษฐกิจชุมชน) ดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรม หนึ่งหากพื้นที่ใดมีปัจจัยที่จำเป็นยิ่งพร้อมแล้วก็อาจดำเนินการเศรษฐกิจชุมชนได้เลย แต่ในความจริงนั้นคงหาพื้นที่ที่มีความพร้อมเช่นนั้นยาก อาจมีปัจจัยบางอย่างที่ยังไม่ดีพอที่ต้องพัฒนาปัจจัยนั้น ๆ ก่อนแล้วจึงค่อยดำเนินการผลิตต่อไป

เพื่อความเข้าใจในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนนี้จะขอขยายความ พร้อมยกตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงในภาคอีสาน กล่าวคือกิจกรรมในกระบวนการนี้อาจจำแนกได้ดังต่อไปนี้

- (1) ผลผลิตจากผ้า เช่น การทำผ้าฝ้ายทอมือย้อมสีธรรมชาติ
ผ้าไหม มัดหมี่ ผ้าขาวม้า ผ้าโสร่ง และกระเป๋าสานต่าง ๆ
- (2) ผลผลิตจากตัดเย็บเสื้อผ้า เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้าและผลิตภัณฑ์
เครื่องใช้ภายในบ้านและสำนักงาน และเสื้อผ้าเครื่องแบบของพนักงานบริษัท และข้าราชการ
- (3) ผลผลิตจากจักสานไม้ไผ่และหวาย เช่น ตะกร้า เข่ง กระจาด
เสื่อหวาย ถ้องข้าว กระด้ง และหัตถกรรมไม้ไผ่อีกมาก
- (4) ผลผลิตจากอาหารและการแปรรูป เช่น ผัก ผลไม้ ที่ปลอด
สารเคมี ผลผลิตจากผลไม้พร้อมดื่ม หัวเชื้อเครื่องดื่มเข้มข้นไวน์จากผลไม้ชนิดต่าง ๆ (เช่น
มะยม มะเฟือง มะขาม สับปะรด เป็นต้น) สมุนไพรผง ข้าวปลอดสารพิษ และน้ำตาลก้อนปลอด
สารเคมี
- (5) ผลผลิตจากวัสดุ เช่น เครื่องปั้นดินเผา ผลิตภัณฑ์โลหะ (เช่น มีด
เสียม เกียว ขวาน จอบ) ผลิตภัณฑ์เครื่องเงิน ผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง ผลิตภัณฑ์วัสดุก่อสร้าง (เช่น
อิฐบล็อก อิฐทนไฟ กระเบื้องมุงหลังคา และกรอบประตูหน้าต่างเหล็ก)

3) ถ้าไรส่วนเกินจากเศรษฐกิจชุมชน สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มชาวบ้านที่
ทำกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนและได้ผลดี จะมีกำไรส่วนเกินซึ่งได้หักค่าใช้จ่ายออกแล้ว
คณะกรรมการดำเนินงานจะแบ่งส่วนกำไรเพื่อสนับสนุนกิจกรรมในชุมชนโดยไม่เรียกเงินคืน
ในภายหลังกิจกรรมที่มักได้รับการอุดหนุนได้แก่

- (1) การให้การศึกษา แก่เยาวชนในระบบโรงเรียนในรูปแบบของ
หนังสือเรียน อาหารกลางวัน อุปกรณ์กีฬา อีกทั้งได้ให้การอุดหนุนในรูปแบบการศึกษา ทุน
การพัฒนา แก่เยาวชนและชาวบ้าน
- (2) การให้ความอนุเคราะห์ในชุมชน แก่เยาวชนหญิง-ชายที่เมื่อ
ออกจากการศึกษาภาคบังคับแล้วต้องการมีเงินทุนเพื่อประกอบอาชีพแก่คนชราในรูปแบบการให้เงิน

ช่วยเหลือการรักษาพยาบาล และแก่คนพิการในรูปการสนับสนุนกิจกรรมที่เหมาะสมกับเขาเหล่านั้น

(3) การสร้างสาธารณูปโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการสร้างประปาหมู่บ้าน การสร้างถนนคอนกรีตขนาดเล็ก และการขุดสระ โดยทั้งหมดไม่ได้ใช้งบประมาณแผ่นดินโดยผ่าน องค์การบริหารส่วนตำบล หากแต่ได้จากการแบ่งกำไรจากกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน และกิจกรรมเศรษฐกิจมาสนับสนุน (ในหมวดสาธารณูปโภค)

(4) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่มพัฒนาอาชีพจำนวนไม่น้อยในปัจจุบันนี้ได้เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนในชุมชนกับทรัพยากรดิน น้ำ และป่า กลุ่มเหล่านี้ได้สนับสนุนทุนบางส่วนร่วมกับโรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานจากภายนอก ส่งเสริมเยาวชนในชุมชนร่วมกิจกรรม เพื่อให้เขาเหล่านั้นเห็นคุณค่ากับทรัพยากรดังกล่าว

สรุปได้ว่า ปัจจัยการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวิเคราะห์สถานการณ์ การเตรียมความพร้อมทั้งชาวบ้าน การระดมทุนทั้งทุนทางสังคมและการระดมทุน มีการวางระเบียบอย่างง่าย ๆ ในการบริหารจัดการ ทั้งนี้จะต้องวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ผลักดันของเศรษฐกิจชุมชน เช่น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กายภาพ เศรษฐกิจ และการพัฒนากลุ่ม/ องค์การชุมชน ที่ก่อให้เกิดกระบวนการของเศรษฐกิจชุมชน และการจัดสรรส่วนเกินจากการทำกิจกรรม เพื่อจัดสรรเป็นสวัสดิการของชุมชนในด้านต่าง ๆ อันเป็นหนทางที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มเศรษฐกิจหรือชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอาชีพ และการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนนั่นเอง

2.1.7 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (อ้างถึงใน กรมพัฒนาชุมชน, 2542 : 65) ได้เสนอแนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนไว้อย่างน่าสนใจว่า การพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน ซึ่งถือเป็น “เศรษฐกิจรากฐาน” ที่มีความสำคัญยิ่งจึงควรส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งในระบบเศรษฐกิจของชุมชน และสนับสนุนการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างองค์กรท้องถิ่นด้วยกัน ได้แก่ องค์กรเชิงปกครอง องค์กรเชิงทุนของชุมชน องค์กรเชิงกลุ่มอาชีพของชุมชน ทั้งในระดับแนวราบ คือ ท้องถิ่น และระดับแนวตั้ง คือ ระดับภาค และระดับประเทศ ให้สามารถมีส่วนร่วมในการสร้างกิจกรรมทางธุรกิจให้มีความมั่นคงแข็งแรง สามารถสร้างเกราะคุ้มภัยผลกระทบกระเทือนจากเศรษฐกิจมหภาคหรือเศรษฐกิจโลก

ประทีป วีระพัฒนนิรันดร์ (อ้างถึงใน กรมพัฒนาชุมชน, 2542 : 65) ได้เสนอแนวความคิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนว่า การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นให้มั่นคง โดยเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาแบบแยกส่วน (Split type development) ไปสู่การ

พัฒนาอย่างบูรณาการ (Holistic approach) ซึ่งทุกส่วนมีความเชื่อมโยงกันว่าเมืองและชนบทก็ไม่สามารถแยกส่วนจากกันได้ ในการพัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการบริการเกี่ยวเนื่องกัน ขณะเดียวกันควรสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชน คือ “การสร้างอาชีพหลากหลาย” โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วยตนเองและสอดคล้องกับศักยภาพ ทรัพยากร ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิด “ผลประโยชน์” ในการเพิ่มพูนความรู้ รายได้ ทรัพยากร และความเอื้ออาทรต่อกัน

2.1.8 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

2.1.8.1 ความหมายของภูมิปัญญา

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 : 11-12) ได้ให้ความหมายของ “ภูมิปัญญา” คือ ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม-วัฒนธรรม ที่ได้มีการพัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญา เป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญาปรับตัวกับสถานะต่าง ๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และได้แลกเปลี่ยนสังสรรค์ทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น จากพื้นที่สิ่งแวดล้อมอื่นที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้วรับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมา สร้างประโยชน์ หรือแก้ไขปัญหได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบทของสังคม-วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตใหม่ หรือผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหา และการปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง

ธวัช ปุณโณทก (2531 : 40-42) กล่าวว่า ภูมิปัญญา หมายถึง ประสบการณ์ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียน โดยยกตัวอย่างภูมิปัญญา เช่น การรู้จักการทำนา การไถนา การนวดข้าวของชาวบ้าน การนำวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่มาจักสานเป็นภาชนะใช้สอยต่าง ๆ

รุ่ง แก้วแดง (http://www.drrung.com/article/payee_articles26.html) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาไทยว่า คือ องค์ความรู้ความสามารถและทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ปรุงแต่งและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุลกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

นอกจากนี้ รุ่ง แก้วแดง ได้สรรเสริญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันว่าพระองค์ทรงเล็งเห็นว่าภูมิปัญญาไทยมาใช้แก้ปัญหาต่าง ๆ เช่น โครงการแก้มลิง

ป้องกันน้ำท่วม การใช้หญ้าแฝกป้องกันการพังทลายของดิน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพที่อุดมด้วยภูมิปัญญารอบด้าน สมกับที่พระองค์เป็นองค์ภูมิปัญญาของชาติอย่างแท้จริง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา หรือ สกศ. (www.thaiwisdon.org/p_pum/center_pumfe_pumb.thm) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาไทยไว้ดังนี้ ภูมิปัญญาไทย หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทยอันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรองร ประยุกต์ พัฒนา และถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาไทยนี้มีลักษณะเป็นองค์รวม มีคุณค่าทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นในวิถีชีวิตไทย ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอาจเป็นที่มาขององค์ความรู้ที่ออกมาใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ปัญหา การจัดการและการปรับตัวในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทย

อบเชย แก้วสุข (<http://www.nfe.go.th/042103/digit-lib/wisdom1.html>) ได้ให้ความหมายของคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ภูมิ มีความหมายว่า พื้น ชั้น พื้นเพ

ปัญญา หมายความว่า ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดที่เกิดจากการเรียนรู้และคิด

ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นความรู้ ความสามารถ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงหมายถึง ความสามารถในการใช้พื้นความรู้ สร้างสรรค์งานเพื่อพัฒนาและดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย (www.thaiwisdon.org/p_pum/center_pumfe_pumb.thm) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า เป็นสิ่งที่ป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านที่เกิดจากการสั่งสม สะสม สามารถคิดเอง ทำเอง เป็นความรู้แบบองค์รวม สามารถถ่ายทอดได้ มีความเชื่อมโยง บูรณาการ นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นสุขหรือป้องกันและแก้ไขปัญหของท้องถิ่นได้

ประเวศ วะสี (2530 : 75) ภูมิปัญญาเกิดจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันหมดในทุกสาขาวิชา ไม่สามารถแยกเป็นวิชา ๆ ได้

เสรี พงศ์พิศ (2529 : 145) ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หรือภูมิปัญญาไทย หมายถึง พื้นเพรากฐานความรู้ของชาวบ้าน หรือความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้ และมีประสบการณ์สืบเนื่องต่อกันมาทั้งทางตรง

คือ ประสบการณ์ด้วยตนเองหรือทางอ้อมซึ่งเรียนรู้จากผู้ใหญ่หรือความรู้สะสมที่สืบทอดกันมา อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง แล้วนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเองโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2535 : 6) ได้อธิบายว่า ภูมิปัญญา หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่า แสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคลและสังคม ซึ่งได้สั่งสม และปฏิบัติสืบทอดกันมาภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้แก่ ทรัพยากรบุคคลที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ ชาวนาผู้ประสบความสำเร็จในการผลิต พระภิกษุที่เป็นศูนย์รวมศรัทธาของชุมชน ศิลปินพื้นบ้านที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้านที่เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น มรรคาชก ผู้รู้กิจทางศาสนา หมอยา หมอนวด ฯลฯ ส่วนทรัพยากรปัญญา ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เช่น การถนอมอาหาร การอนุรักษ์ธรรมชาติ เป็นต้น นอกจากนี้ความรู้ที่นาในอื่น ๆ ที่ถือว่าเป็นภูมิปัญญา ได้แก่ จาริตประเพณี ภาษา วรรณกรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี นาฏศิลป์ การรักษาโรค เป็นต้น

เจตนา นาควัชร (2542 : 443) ได้นิยาม ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ประสบการณ์ทางความคิดที่สั่งสมกันมา และที่สามารถจะสกัดออกมาได้จากสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน หรือเป็นมรดกทางวัฒนธรรม เมื่อสกัดออกมาแล้วทำให้เราเกิดความสำนึกว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมของสังคมนั้น ไม่ใช่แต่เฉพาะในขณะนี้เท่านั้น แต่เป็นผลผลิตของการสั่งสมบารมีทางความคิดในเชิงประวัติด้วย

บานจิต สายรอกำ และ ถนัด ไบยา (2547 : 163) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภูมิปัญญา คือการเรียนรู้ของชุมชนที่ได้รับการเชื่อมโยงถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เช่น ภูมิปัญญาการรักษาป่า ภูมิปัญญารักษาแม่น้ำ ภูมิปัญญารักษาและฟื้นฟูสภาพดิน ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรม องค์ความรู้เหล่านี้ ได้เกิดการถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับวิถีชีวิต

ศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาอีสาน-ล้านช้าง (www.ksu.ac.th:8000/bai_laen/hnn) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาว่า ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้เรียนรู้ สั่งสมและทดลองใช้ จนเกิดเป็นแบบแผนที่มีคุณค่าในการดำเนินชีวิต โดยมีการถ่ายทอดกันสืบทอดมา ภูมิปัญญานั้นรวมความไปถึงทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรความรู้ ซึ่งมนุษย์ได้สร้างสรรค์ไว้เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางธรรมชาติ ทางสังคม ภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่ช่วยให้คนแก้ปัญหาได้ และสร้างสรรค์

อารยธรรมได้อย่างมีคุณภาพกับสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญานั้นไม่ได้เกิดมาอย่างเป็นเอกเทศ แต่มีการแลกเปลี่ยนเลือกเฟ้นและปรับใช้ภูมิปัญญาจากอารยธรรมอื่นตลอดมาจากรอดีจนถึงปัจจุบัน

2.1.8.2 ลักษณะของภูมิปัญญา

ประเวศ วะสี (2536 : 21-23) ได้กล่าวถึงลักษณะของภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์ของชีวิตและสังคมในสภาพแวดล้อมที่มีความต่างกันและถ่ายทอดสืบต่อกันมาเป็นวัฒนธรรม ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ

1) ความจำเพาะเกี่ยวกับท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่น สะสมขึ้นมาจากประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ

2) มีความเชื่อโยงหรือบูรณาการสูง เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นภูมิปัญญาที่มาจากประสบการณ์จริงทั้งในเรื่องของ กาย ใจ ชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม ความคิดเรื่องแม่ธรณี แม่คงคา พระภูมิเจ้าที่ รุกขเทวดา เป็นตัวอย่างของการนำเอาธรรมชาติมาเป็นนามธรรมที่สื่อไปถึงส่วนลึกของใจที่เชื่อมโยงสู่อัตตประโยชน์ โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง ให้คนเคารพธรรมชาติ คนเราถ้าเคารพอะไรย่อมไม่ทำลายสิ่งนั้น

3) มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญแก่ประสบการณ์จึงมีความเคารพผู้อาวุโส เพราะอาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า

เสรี พงศ์พิศ (2529 : 145) ภูมิปัญญายังสามารถแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

ลักษณะที่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปดนตรี และอื่น ๆ

ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1) ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ

2) ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือในชุมชน

3) ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ทั้ง 3 ลักษณะนี้คือ ชีวิตของชาวบ้าน สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพเหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

เสรี พงศ์พิศ (2529 : 146) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ความรู้ของชุมชน หรือ ความรู้ท้องถิ่นนั้นมีลักษณะเฉพาะ 4 ประการ คือ

1) มีลักษณะเป็นความรู้ในเชิงปฏิบัติ เพื่อตอบปัญหาบางอย่างในเชิงปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการทำนา การทำมาหากิน การอยู่อาศัย การรักษาโรค หรืออย่างอื่น ๆ

2) มีมุมมองเกี่ยวกับศาสนธรรม คือ ความรู้ไม่ได้มาลอย ๆ แต่จะมาพร้อมกันกับมุมมอง หรือท่าทีต่อโลก หรือต่อชีวิตที่มีลักษณะมาจากฐานของศาสนธรรม เป็นความรู้ในเชิงเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ไม่ใช่การแข่งขัน

3) ความรู้ท้องถิ่นเป็นความรู้ที่จะตอบปัญหาเฉพาะถิ่น ความรู้ท้องถิ่น คือ ความรู้ที่ไม่เป็นทฤษฎี ใช้ได้ในแต่ละท้องถิ่น ชุมชนอื่นจะหยิบไปใช้ก็ต้องประยุกต์ ไม่สามารถหยิบไปใช้ได้ดื้อ ๆ ได้ จึงเป็นความรู้ที่สัมพันธ์กับคน

4) ความรู้ท้องถิ่น มักไม่อยู่ในรูปของลายลักษณ์อักษร แต่จะฝากไว้ในประเพณี อาจจะมีพิธีกรรมเสริมด้วย หรือไม่ก็ฝากไว้ในวัฒนธรรม คือ ฝากไว้ในวิถีชีวิตของคน ดังนั้น ความรู้กับชีวิต จะต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตลอดเวลากระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ท้องถิ่นกระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ท้องถิ่น เกิดขึ้น 4 ลักษณะ คือ

(1) ความรู้ถูกสร้างหรือคิดขึ้นโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเพื่อตอบปัญหาบางอย่างที่มีอยู่ในชุมชน หรือท้องถิ่นนั้น ๆ คำตอบของชุมชนสมัยก่อน เป็นการตอบปัญหาร่วมกันของชุมชน และกระบวนการเกิดที่มีลักษณะเป็นสาธารณะตั้งแต่ต้น

(2) กระบวนการสร้างและสืบทอดความรู้ตัวความรู้ว่าจะได้มาจากชุมชนอื่นก็ได้ เช่น อาจจะได้มาจากการอพยพย้ายถิ่น หรือจากการชุมชนหนึ่งไปสัมพันธ์กับอีกชุมชนหนึ่ง ไม่ว่าจะโดยทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง หรืออะไรก็ตามของคนในชุมชน

(3) ความรู้ถูกสืบทอดในครอบครัวและสืบทอดกันเองในชุมชน โดยมี บ้าน วัด โบสถ์ หรือมัสยิด เข้ามาช่วยเสริมมุมมองทางศาสนธรรม สมัยก่อนบ้านและวัดมีบทบาทในเรื่องนี้ค่อนข้างมาก ไม่ว่าจะเป็นงานประเพณี วิธีการผลิต เป็นแหล่งความรู้ของชุมชนที่สำคัญ

(4) ความรู้ในชุมชนที่ผ่านมาระเราจะเห็นได้ว่า ผู้สร้าง ผู้สืบทอด

ผู้ใช้ความรู้ จะเป็นกลุ่มคน เป็นชุมชนทั้งหมด ความรู้ที่เกิดขึ้น ผดุงรักษาสืบทอดไว้โดยบุคคล หรือที่เรียกว่าผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 4 อย่างนี้เป็นลักษณะกระบวนการที่ก่อให้เกิดความรู้และการสืบทอดความรู้ของชุมชน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น จะก่อกำเนิดขึ้นจากเครือข่ายความสัมพันธ์ทาง สังคมและมีลักษณะเป็นองค์รวมรอบด้านโดยไม่อาจแยกส่วนต่างๆออกจากกันอย่างเด็ดขาด แต่สามารถแบ่งแยกเพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่นออกได้เป็น 4 ระดับ

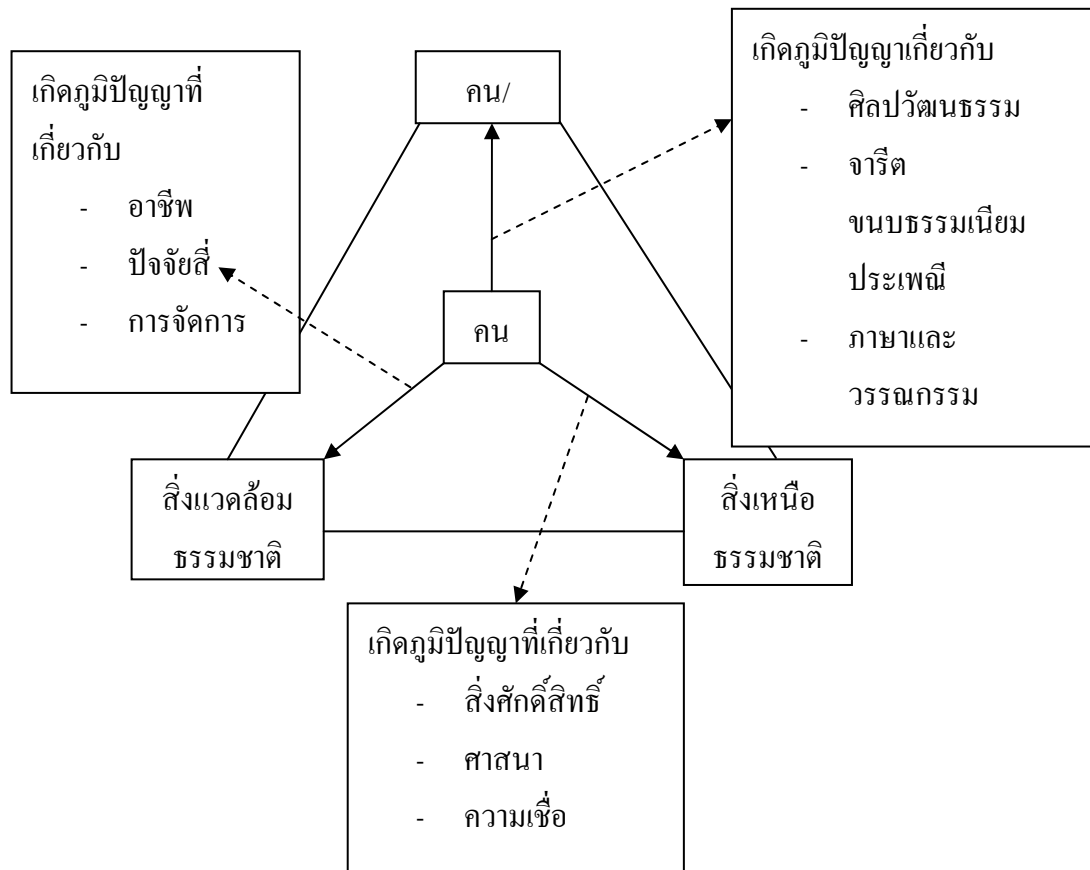
- 1) ระดับข้อคิด
- 2) ระดับความเชื่อและพิธีกรรม
- 3) ระดับระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากร
- 4) ระดับด้านความรู้อาหารและยา

ศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาอีสาน-ล้านช้าง (www.ksu.ac.th:8000/bai_laen/wd.htm) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้สะท้อนออกมาเป็น ภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ 3 ลักษณะ คือภูมิปัญญาด้านอาชีพ ปัจจัยสี่ และการจัดการ ภูมิปัญญาด้าน ศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณี ภาษาและวรรณกรรมและภูมิปัญญาเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา และความเชื่อ โดยมีนัยความสัมพันธ์ดังภาพประกอบที่ 3

1) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม จะแสดงออกมาใน ลักษณะของภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐานด้านปัจจัย 4 การบริหารจัดการทรัพยากร ตลอดจนการประกอบอาชีพที่อาศัยธรรมชาติ

2) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่น ๆ ในสังคมจะแสดงออกมาใน ลักษณะของจารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและนันทนาการภาษาและวรรณกรรม ตลอดจนสื่อต่าง ๆ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนอื่น ๆ

3) ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ จะแสดงออกมา ในลักษณะของความผูกพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ศาสนา และความเชื่อต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 5 แสดงกระบวนการเกิดภูมิปัญญา

ที่มา : ศูนย์ศึกษาภูมิปัญญาอีสาน—ล้านช้าง (http://www.ksu.ac.th:8000/bai_laen/wd.htm.)

2.1.8.3 ความสำคัญของภูมิปัญญา

เอนก นาคนบุตร (2536 : 82-83) กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่นว่า การพัฒนาท้องถิ่นที่อาศัยภูมิปัญญาชาวบ้าน มีลักษณะดังนี้

- 1) มีความรู้และภูมิปัญญาของชาวบ้านที่เอื้ออำนวย จิน่าและเป็นทางเลือกที่เหมาะสมต่อสภาวะท้องถิ่นและเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามากระทบ
- 2) ความรู้ ภูมิปัญญาและระบบคุณค่าต่าง ๆ ได้รับการประยุกต์ (Reproduction) และต่อเนื่อง สืบสานอย่างต่อเนื่อง โดยสมาชิกของชุมชนด้วยระบบการเรียนรู้หลายรูปหลายลักษณะผ่านทางประเพณี พิธีกรรม ตัวบุคคลและการปฏิบัติซ้ำ มีการเลือกสรรและผสมผสานกับความรู้ที่เข้ามาจากภายนอก
- 3) ผู้นำปัญญาชนชาวบ้าน นักเทคนิคพื้นบ้าน เครือข่ายของกลุ่มบุคคลและองค์กรชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ คือ สถาบันสำคัญของกระบวนการปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งมี

บทบาทในการพัฒนา การพิทักษ์ ปกป้องชุมชนและขยายแนวร่วมในการพัฒนาชุมชน

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการเรียบเรียงเพื่อใช้
 สักระยะในงานศึกษาครั้งนี้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ สิ่งที่มนุษย์ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ใน
 การดำรงชีพและสั่งสมเป็นภูมิปัญญาและถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง โดยการแสดงความรู้
 ผ่านภาษา ข้อคิด ข้อปฏิบัติ เครื่องมือ เครื่องหมาย ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี และสื่อต่าง ๆ
 โดยมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เพื่อให้มนุษย์ดำรงอยู่ในสภาวะสังคมที่เปลี่ยนแปลง และ
 สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละท้องถิ่น

บทที่ 3

บริบทพื้นที่วิจัย

3.1 บริบทชุมชนและสภาพพื้นที่

3.1.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน เดิมบ้านติดตอ ตั้งอยู่ที่บ้านตากแดด ปัจจุบันคือหนองอีดก อยู่ต่อมาเกิดแม่น้ำเลยท่วมหมู่บ้านทำให้ประชาชนย้ายมาอยู่อีกฝั่งของแม่น้ำเลย ตั้งชื่อบ้านใหม่ที่บ้านหนองผึ่ง ต่อมาเมื่อมีพระสงฆ์ไม่ทราบชื่อ บวชมานอนอยากสึก แต่ไม่มีพระทำพิธีสึกให้ เลยไปขอสึกกับตอไม้ ไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นไม้สะพุง หรือไม้แคน ชาวบ้านเลยเรียกชื่อหมู่บ้านว่าบ้านติดตอ เมื่อมีบ้านสร้างต่อๆ กันไป จึงเรียกชื่อหมู่บ้านนี้ว่าบ้านติดตอ จนมาถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2539 แยกการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือบ้านติดตอ หมู่ที่ 1 และบ้านติดตอหมู่ที่ 9 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2551 ได้รับการจัดตั้งให้เป็นเทศบาลตำบลนาอาน คำขวัญของหมู่บ้าน “ต้นไทรงาม หนองน้ำใส ผู้คนมีน้ำใจ รักใคร่สามัคคี แข่งเรือประเพณี เอกลักษณ์ของหมู่บ้าน บ้านติดตอจะมีต้นไทรใหญ่ มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี ยืนต้นเป็นจุดเด่นอยู่บริเวณทางเข้า (ติดถนน) ด้านซ้ายมือ ภายในหมู่บ้านมีหนองน้ำใหญ่เป็นที่รู้จักของประชาชนทั้งในตำบลและบริเวณใกล้เคียง คือบึงใหญ่ ซึ่งปัจจุบันได้รับการพัฒนาเป็นที่ออกกำลังกายของหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียง

3.1.2 ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ

อาชีพดั้งเดิมนอกจากการทำเกษตรกรรม ปลูกฝ้าย ทำไร่ข้าวโพด ทำนา นอกช่วงฤดูกาลทำนาแล้วชาวบ้านจะทำสวนปลูกผักแล้วนำไปขายที่ตลาดในเทศบาล ตลาดเย็นและตลาดเช้า ในปัจจุบันชาวบ้านหันมาปลูกมะขามหวาน และยางพารา ตามลำดับช่วงเวลาของการส่งเสริมจากภาครัฐ

3.1.3 สถานที่สำคัญตามธรรมชาติกายภาพ

บึงใหญ่ เป็นหนองน้ำขนาดใหญ่เกือบเท่ากุดป่อง เวล่าน้ำขึ้นมาก ๆ น้ำจากแม่น้ำเลยจะไหลลวกเข้ามาเต็มบึงใหญ่ และเวลาน้ำเลยแห้ง จะมีน้ำขังอยู่ภายในบึง สามารถเก็บน้ำไว้ใช้ได้ตลอดปี ในอดีตมีปลา กุ้ง หอย อุดมสมบูรณ์มาก เป็นแหล่งทำมาหากินของชาวบ้านในชุมชน ปัจจุบันสัตว์น้ำตามธรรมชาติลดน้อยลงไม่อุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีต

3.1.4 สิ่งแวดล้อม

บ้านติดต่อกับหมู่บ้านมีลักษณะชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีถนนลาดยางผ่านกลางหมู่บ้าน ในซอยเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ทำให้การคมนาคมภายในหมู่บ้านมีความสะดวก มีร้านขายของชำจำนวน 10 ร้าน มีศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน 1 แห่ง มีโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับชั้น ป. 1 ถึง ป. 6 จำนวน 1 โรง มีวัดในหมู่บ้าน 2 แห่ง ได้แก่ วัดโพรงงาม และวัดป่าสันติธรรมมาราม การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านและตัวอำเภอเมืองมีความสะดวก มีรถประจำทางวิ่งผ่านตลอด มีไฟฟ้า และระบบประปาใช้ในทุกครัวเรือน ในชุมชนมีกลุ่มและชมรมต่างๆ ในหมู่บ้านเช่น ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมแอโรบิก กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มผลิตดอกไม้จากผ้าใยบัว กลุ่มสตรีทอผ้า กลุ่มพัฒนาสตรี เป็นต้น

3.1.5 อาชีพ

ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำไร่ ทำนา ทำสวน ปลูกผัก และอาชีพรับจ้างทั่วไปในเมืองและต่างจังหวัด

3.1.6 สังคมและเศรษฐกิจ

3.1.6.1 ด้านสังคม หมู่บ้านติดต่อกับชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีเศรษฐกิจที่ดีจะเห็นได้จาก การสร้างบ้านเรือนหลังใหญ่ มีรถยนต์ มีการใช้โทรศัพท์มือถือ บุตรหลานมีรถมอเตอร์ไซค์ในการขับขี่ไปโรงเรียน ทั้งที่โรงเรียนส่วนใหญ่จะอยู่ไม่ไกลจากหมู่บ้าน ผู้ปกครองที่มีฐานะดีจะส่งบุตรหลานไปเรียนที่โรงเรียนในเขตเทศบาล

3.1.6.2 ด้านเศรษฐกิจ หมู่บ้านติดต่อกับนอกจากจะมีอาชีพทำไร่ทำนาแล้ว นอกฤดูกาล จะปลูกผัก ปลูกข้าวโพดขายเป็นรายได้เสริม มีการนำผลผลิตจากการเกษตร และพืชผักสวนครัว ไปขายในตลาดเทศบาล และหมู่บ้านใกล้เคียง มีการจัดตั้งกองทุนเงินล้านโดยให้สมาชิกในหมู่บ้านได้กู้ยืมในรูปแบบกองทุนเพื่อหมุนเวียนในหมู่บ้าน มีกองทุนสัจจะ และมีธนาคารหมู่บ้านซึ่งถือกำเนิดขึ้นโดยกลุ่มพ่อบ้าน

สิ่งที่ปัญหาที่คล้ายคลึงกันในสังคม คือ การเกิดหนี้สินภาคประชาชน การบริโภคเกินความจำเป็น รวมถึงมีแหล่งเงินกู้ทั้งนอกระบบในระบบ จึงทำให้ต้องดิ้นรนอพยพไปทำงานต่างถิ่นมากขึ้น

3.1.7 กลุ่มกิจกรรมในชุมชน

3.1.7.1 กลุ่มกองทุนเงินล้าน เป็นกองทุนหมุนเวียนภายในชุมชน ปัจจุบันยังดำเนินกิจกรรมอยู่

3.1.7.2 กลุ่มธนาคารหมู่บ้าน เป็นเงินกู้ยืม ดำเนินการโดยกลุ่มพ่อบ้าน ปัจจุบันยังดำเนินกิจกรรมอยู่

3.1.7.3 กลุ่มชมรมเอโรบิคส่งเสริมกิจกรรมด้านการออกกำลังกาย ปัจจุบันยังดำเนินกิจกรรมอยู่

3.1.7.4 กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ จัดกิจกรรมด้านการออกกำลังกายในผู้สูงอายุด้วยการรำตะบอง ปัจจุบันยังดำเนินกิจกรรมอยู่

3.1.7.5 กลุ่มชมรม To Be Number One กิจกรรมออกกำลังกายด้วยกายาเสพติด ปัจจุบันหยุดดำเนินการ ไม่มีกิจกรรม

3.1.7.6 กลุ่มชมรมอาสาสมัครสาธารณสุข กิจกรรมด้านการควบคุมโรคติดต่อและสร้างสุขภาพ ปัจจุบันยังดำเนินกิจกรรมอยู่

3.1.7. กลุ่มพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสบ้านติดต่อกัน ปัจจุบันยังดำเนินกิจกรรมอยู่

3.1.8 ประวัติศาสตร์สาธารณสุข

ในประวัติศาสตร์ด้านสาธารณสุขชุมชนไม่เคยมีประวัติโรคระบาด ส่วนใหญ่จะมีการเจ็บป่วยเล็กน้อย ซึ่งเป็นโรคตามฤดูกาล ในสมัยก่อนในรายที่มีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยจะมีการใช้พืชสมุนไพรท้องถิ่น ในการเยียวยาและรักษา มีหมอผี หมอน้ำมนต์ หมอเป่า ใช้เวทย์มนต์คาถาในการรักษาโรค

ปัจจุบันบ้านติดต่อกลายเป็นชุมชนชนบทกึ่งเมือง การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านกับโรงพยาบาลเป็นไปอย่างสะดวก โดยหมู่บ้านห่างจากโรงพยาบาลประมาณ 3 และห่างจากอนามัยตำบลนาอน ประมาณ 2 กิโลเมตร ประชาชนจึงสามารถใช้บริการด้านสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึง

3.1.9 ความเชื่อด้านสุขภาพ

3.1.9.1 หมอนวดพื้นบ้าน จับเส้น คลายกล้ามเนื้อ

3.1.9.2 การอยู่ไฟให้มดลูกเข้าอู่

3.1.9.3 หลังอุบัติเหตุ หรือตกจากที่สูง ถูกทำร้ายร่างกาย ต้องอยู่ไฟเหมือนอยู่ไฟ ด้วยใบหนาด ใบเป้ง

3.1.9.4 การรักษากระดูกด้วยการเป่าน้ำมนต์

3.1.9.5 การใช้สมุนไพรหลังคลอดรักษาอาการตาแดง

3.1.9.6 การเคี้ยวข้าวหมกไฟให้เด็กทารกแรกเกิดรับประทาน

3.1.9.7 ผู้หญิงหลังคลอดให้รับประทานข้าวกับเกลือ ไม่ทานไก่และไข่

3.1.9.8 หมอมนต์ใช้เป่ามนต์รักษาโรคต่างๆ เช่น ภูสวัตร แผลพุพอง น้ำร้อนลวก

เป็นต้น

3.1.10 ประวัติศาสตร์การเมือง

ปี พ.ศ. 2449 – 2485	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 ชื่อ นายขุนเพีย ชันสุขะ
ปี พ.ศ. 2485 – 2504	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ชื่อ นายพรหมมา ดีบุรี ได้รับเลือก เป็นกำนันคนแรกของตำบลนาอาน
ปี พ.ศ. 2504- 2530	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 ชื่อ นายพรมมี ศิริกันรัตน์
ปี พ.ศ. 2531-2539	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 ชื่อ นายแว นุตรพาน ได้รับเลือก เป็นกำนันคนที่สองของตำบลนาอาน
ปี พ.ศ. 2539	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5 ชื่อ นายวินัย สาวิสัย ได้รับเลือก เป็นกำนันคนที่สามตำบลนาอาน ดำรงตำแหน่งจนถึง ปัจจุบัน
ปี พ.ศ. 2539-2544	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 บ้านติดต่อหมู่ที่ 9 ชื่อ นายนิพนธ์ ตันคำฮอง
ปี พ.ศ. 2544	ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 บ้านติดต่อหมู่ที่ 9 ชื่อ นายอุเทน ทุมสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งจนถึงปัจจุบัน

3.1.11 ประวัติศาสตร์ชุมชนและลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

ปี พ.ศ. 2449 – 2520	ประชากรทำไร่ฝ้าย และไร่ข้าวโพด
ปี พ.ศ. 2449 – 2504	ระบบหมอพื้นบ้านยังเข้มแข็ง
ปี พ.ศ. 2509	มีระบบไฟฟ้า
ปี พ.ศ. 2513	ตั้งสถานีอนามัยตำบลนาอาน
ปี พ.ศ. 2517	สร้างอาคารเรียนชั่วคราวบ้านติดต่อ
ปี พ.ศ. 2519	ก่อตั้งโรงเรียนบ้านติดต่อ พัฒนาสาธารณสุขปภค ประปา
ปี พ.ศ. 2520	เริ่มใช้สารเคมีทางการเกษตร
ปี พ.ศ. 2521	น้ำท่วมครั้งใหญ่
ปี พ.ศ. 2520 – 2540	รับจ้างหักข้าวโพด กรมราชทัณฑ์ประกาศพื้นที่กรม ราชทัณฑ์
ปี พ.ศ. 2528	เริ่มปลูกมะขามหวาน
ปี พ.ศ. 2528	ก่อตั้งกลุ่ม อสม. ภายในชุมชน
ปี พ.ศ. 2529	เริ่มพัฒนาถนนคอนกรีตในหมู่บ้าน
ปี พ.ศ. 2539	แยกการปกครองบ้านติดต่อหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 9
ปี พ.ศ. 2540	เริ่มปลูกยางพารา

ปี พ.ศ. 2541

ก่อตั้งกลุ่มแม่บ้านสหกรณ์ทอผ้า

ปี พ.ศ. 2545

นำท่วมครั้งใหญ่ในรอบ 24 ปี นับจากปี 2521

ปี พ.ศ. 2546

ปรับปรุงภูมิทัศน์และทำถนนรอบบึงใหญ่

ปี พ.ศ. 2548

สร้างเขื่อนยางกันแม่น้ำเลยบริเวณบ้านติดต่อหมู่ที่ 1

ตารางที่ 2 ปฏิทินการผลิตชุมชน

[illegible]

3.2 ข้อมูลสภาพทั่วไป

3.2.1 ที่ตั้ง – อาณาเขต (แผนที่ประกอบ)

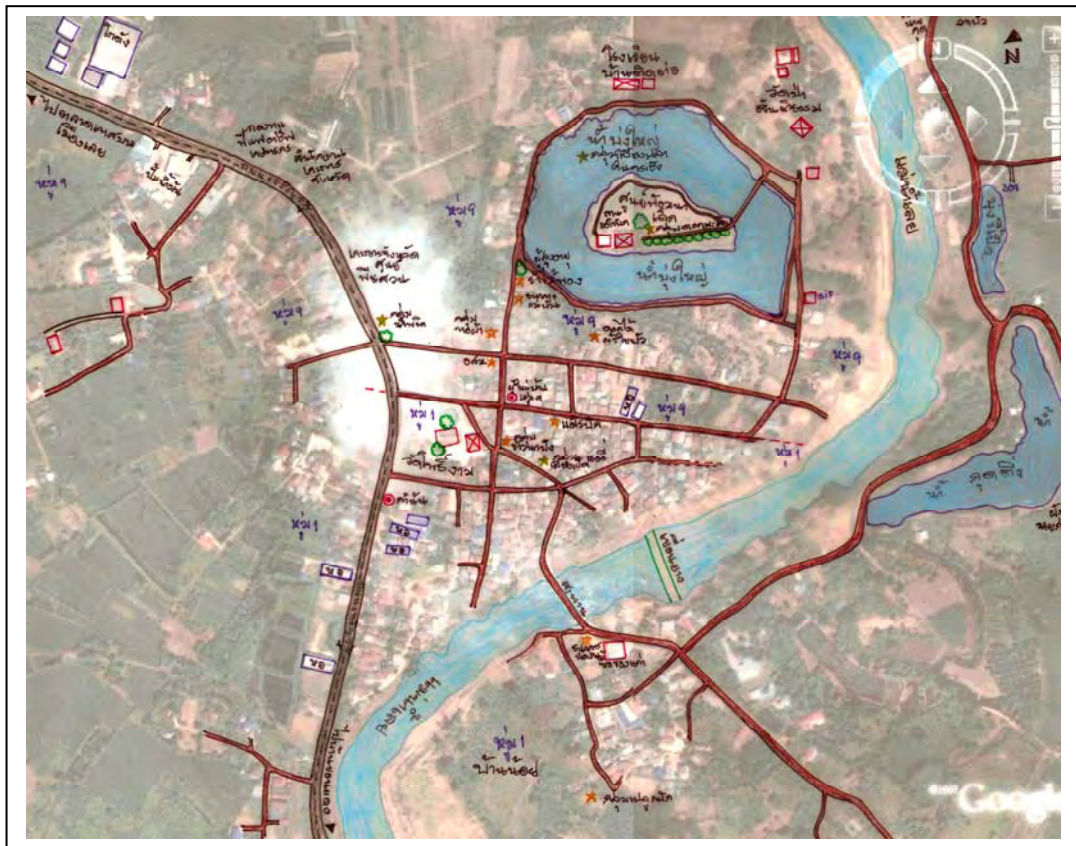
ภาพประกอบที่ 6 ที่ตั้งบ้านติดต่อซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งในตำบลนาอาน ซึ่งมีอาณาเขตพร้อมแผนที่พอสั่งเขป

ทิศตะวันออก จดบ้านไร่ทาม หมู่ที่ 5 ตำบลนาอาน

ทิศตะวันตก จดบ้านปากนา หมู่ที่ 4 และบ้านนาซ่า หมู่ที่ 7

ทิศเหนือ จดบ้านคิ้วน้อยเขตเทศบาลเมืองเลย

ทิศใต้ จดบ้านติดต่อหมู่ที่ 1 ตำบลนาอาน

ภาพประกอบที่ 7 สถานที่และกลุ่มองค์กรต่างในหมู่บ้านติดต่อหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 9

3.2.2 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

สภาพทั่วไปพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มดินปนทราย ส่วนที่เป็นเนินเขาสภาพเป็นหินปนทราย และหินดังกล่าวผสมกับแร่เหล็กจำนวนมาก เรียกว่าโพนเหล็ก ซึ่งเป็นที่ราชพัสดุเกือบทั้งหมด และมีปัญหาข้อพิพาทกับชาวบ้านมาโดยตลอดเป็นเวลายาวนาน เกิดการแย่งชิงพื้นที่ทำเกษตรกรรมเป็นปัญหาสำคัญของชุมชนและเป็นปัญหาเรื้อรังมาจนถึงปัจจุบัน

3.2.2.1 ด้านสาธารณูปโภคและสิ่งปลูกสร้าง บ้านติดต่อหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 9 มีสิ่งปลูกสร้างที่สำคัญมีดังนี้

1) สำนักงาน	จำนวน 1 แห่ง
2) วัด	จำนวน 1 แห่ง
3) โรงเรียนประถมศึกษา	จำนวน 1 แห่ง
4) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	จำนวน 1 แห่ง

3.2.2.2 ด้านแหล่งน้ำสาธารณะ บ้านติดต่อหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 9 มีแหล่งน้ำสาธารณะที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันมีดังต่อไปนี้

1) บุ่งใหญ่	มีพื้นที่ประมาณ 50 ไร่ สมาชิกในชุมชนใช้น้ำในการทำเกษตรกรรม
2) กุดลาย	สมาชิกในชุมชนใช้น้ำในการทำเกษตรกรรม
3) บุ่งจีเป็ด	สมาชิกในชุมชนใช้น้ำในการทำเกษตรกรรม
4) กุดดิ่ง	สมาชิกในชุมชนใช้น้ำในการทำเกษตรกรรม

3.2.2.3 สถานที่สำคัญด้านการพัฒนาสภาพทางกายภาพในชุมชน

- 1) สำนักสงฆ์วัดป่าสันติธรรมมาราม
- 2) สถานศึกษา ประกอบด้วย โรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
- 3) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านติดต่อ หมู่ที่ 9 รับเด็กตั้งแต่ 3 ปี ถึง 6 ปี
- 4) สำนักงานเกษตรจังหวัดเลย
- 5) ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร (พืชสวน) จังหวัดเลย
- 6) สำนักงานสหกรณ์ออมทรัพย์ครูเลย
- 7) ศูนย์อาสาพัฒนาสาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน

3.3 สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

3.3.1 พื้นที่หมู่บ้านติดต่อหมู่ที่ 1 รวม 1,900 ไร่

3.3.1.1 ด้านประชากร ประชากรของชุมชนบ้านติดต่อหมู่ที่ 1 มีจำนวนประมาณ 1,164 คน

ประชากรวัยแรงงานช่วงอายุระหว่าง 15-60 ปี มีรายได้และมีการประกอบอาชีพ 360 คน

ประชากรเพศชายทั้งหมด 553 คน

ประชากรเพศหญิงทั้งหมด 611 คน

จำนวนครัวเรือนในบ้านติดต่อ หมู่ที่ 1 ประมาณ 268 ครัวเรือน

3.3.1.2 ด้านสิทธิในที่ดินทำกิน ครัวเรือนมีที่ดินทำกินของตนเองไม่ต้องเช่า 179 ครัวเรือน

3.3.1.3 ด้านการเกษตร

ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพาะปลูก 179 ครอบครั

ครัวเรือนที่ทำนา 206 ครัวเรือน พื้นที่นา รวม 1,500 ไร่

ครัวเรือนที่ทำไร่พืชอายุสั้น 84 ครัวเรือน พื้นที่ไร่รวม 569 ไร่
 ครัวเรือนที่ทำสวนผลไม้ 67 ครัวเรือน พื้นที่สวนผลไม้รวม 450 ไร่
 ครัวเรือนที่ทำสวนผัก 16 ครัวเรือน พื้นที่ทำสวนผัก รวม 10 ไร่
 ครัวเรือนที่ทำสวนยาง 2 ครัวเรือน มีพื้นที่สวนยางรวม 13 ไร่
 ครัวเรือนที่ทำการเกษตรฤดูแล้ง 37 ครัวเรือน มีพื้นที่ทำการเกษตร
 ฤดูแล้งรวม 239 ไร่

3.3.1.4 ด้านเครื่องมือและเครื่องจักรทางการเกษตร ครัวเรือนที่มีเครื่องจักรทาง
 การเกษตร 150 ครัวเรือน

3.3.1.5 ด้านปศุสัตว์

ครัวเรือนที่เลี้ยงหมูเพื่อขาย 3 ครัวเรือน

ครัวเรือนที่เลี้ยงเป็ดไก่เพื่อขาย 40 ครัวเรือน

3.3.1.6 ด้านเศรษฐกิจ

ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 89 ครัวเรือน

3.3.1.7 จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันที่สำรวจ แยกตามช่วงอายุ
 จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2) ปี2551
 บ้านติดต่อ หมู่ที่ 1 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ตารางที่ 4 แสดงช่วงอายุประชากร หมู่ที่ 1

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	3	7	10
1 ปีเต็ม - 2 ปี	10	10	20
3 ปีเต็ม - 5 ปี	20	18	38
6 ปีเต็ม - 11 ปี	32	34	66
12 ปีเต็ม - 14 ปี	19	26	45
15 ปีเต็ม - 17 ปี	24	29	53
18 ปีเต็ม - 49 ปี	299	304	603
50 ปีเต็ม - 60 ปีเต็ม	86	122	208
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	60	61	121
รวมทั้งหมด	553	611	1,164

หมายเหตุ* จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงจากการสำรวจนี้ อาจไม่เท่ากับจำนวนประชากรที่มีอยู่ในทะเบียนบ้านได้

3.3.2 หมู่บ้านติดต่อ หมู่ที่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

หมู่บ้านติดต่อหมู่ที่ 9 มีพื้นที่รวมทั้งหมด 2,150 ไร่

จำนวนครัวเรือนในบ้านติดต่อ หมู่ที่ 9 ประมาณ 247 ครัวเรือน

3.3.2.1 ด้านประชากร ประชากรของชุมชนบ้านติดต่อหมู่ที่ 9 มีจำนวนประมาณ 1,217 คน ประชากรวัยแรงงานช่วงอายุระหว่าง 15-60 ปี มีรายได้และมีการประกอบอาชีพ 921 คน

ประชากรเพศชายทั้งหมด 586 คน

ประชากรเพศหญิงทั้งหมด 631 คน

3.3.2.2 ด้านสิทธิในที่ดินทำกิน ครัวเรือนที่มีที่ดินทำกินของตนเองไม่ต้องเช่า 240 ครัวเรือน

3.3.2.3 ด้านเกษตรกรรม

ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเพาะปลูก 240 ครอบครั

ครัวเรือนที่ทำนา 128 ครัวเรือน พื้นที่นา รวม 1,025 ไร่

ครัวเรือนที่ทำไร่พืชอายุสั้น 27 ครัวเรือน พื้นที่ไร่รวม 222 ไร่

ครัวเรือนที่ทำสวนผลไม้ 53 ครัวเรือน พื้นที่สวนผลไม้รวม 220 ไร่

ครัวเรือนที่ทำสวนผัก 5 ครัวเรือน พื้นที่ทำสวนผัก รวม 11 ไร่

ครัวเรือนที่ทำสวนยาง 10 ครัวเรือน มีพื้นที่สวนยางรวม 120 ไร่

ครัวเรือนที่ทำการเกษตรถั่วเหลือง 4 ครัวเรือน มีพื้นที่ทำการเกษตรถั่วเหลืองรวม 26 ไร่

3.3.2.4 ด้านเครื่องมือและเครื่องจักรทางการเกษตร

ครัวเรือนที่มีเครื่องจักรทางการเกษตร 57 ครัวเรือน

3.3.2.5 ด้านปศุสัตว์

ครัวเรือนที่เลี้ยงหมูเพื่อขาย 1 ครัวเรือน

ครัวเรือนที่เลี้ยงเป็ดไก่เพื่อขาย 21 ครัวเรือน

3.3.2.6 ด้านเศรษฐกิจ

ครัวเรือนที่ประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 89 ครัวเรือน

3.3.2.7 จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริง* ณ วันที่สำรวจ แยกตามช่วงอายุ

จากผลการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน(จปฐ.2) ปี2551
บ้านติดต่อก หมู่ที่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ตารางที่ 5 แสดงช่วงอายุประชากร หมู่ที่ 9

ช่วงอายุประชากร	จำนวนเพศชาย (คน)	จำนวนเพศหญิง (คน)	จำนวนรวม (คน)
น้อยกว่า 1 ปี เต็ม	8	7	15
1 ปีเต็ม - 2 ปี	21	10	31
3 ปีเต็ม - 5 ปี	20	22	42
6 ปีเต็ม - 11 ปี	52	48	100
12 ปีเต็ม - 14 ปี	21	29	50
15 ปีเต็ม - 17 ปี	25	24	49
18 ปีเต็ม - 49 ปี	268	315	583
50 ปีเต็ม - 60 ปีเต็ม	112	116	228
มากกว่า 60 ปีเต็มขึ้นไป	59	60	119
รวมทั้งหมด	586	631	1,217

หมายเหตุ* จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่จริงจากการสำรวจนี้ อาจไม่เท่ากับจำนวนประชากรที่มี
อยู่ในทะเบียนบ้านได้

3.3.3 เส้นทางคมนาคม, การติดต่อกับภายนอก

การคมนาคมสัญจรไปมาสะดวกเพราะมีถนนมะลิวัลย์และถนนเจริญรัฐเป็น
ถนนหลักในการเดินทาง ซึ่งอยู่ห่างจากตลาดเทศบาลเมืองเลยประมาณ 3.5 กิโลเมตร

3.3.4 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเลยมีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและ
มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติอยู่มากจึงมีการโยกย้ายและอพยพถิ่นฐานจากที่ต่าง ๆ และ
จังหวัดใกล้เคียง เช่น เพชรบูรณ์ พิษณุโลก ขอนแก่น ชัยภูมิ แม้กระทั่งบางจังหวัดทางอีสาน
ใต้เช่น ร้อยเอ็ด เป็นต้น การเข้ามาตั้งถิ่นฐานและเกิดชุมชนใหม่จึงเกิดความหลากหลายและ
ผสมผสานทางวัฒนธรรมมากขึ้น เช่น ลักษณะบ้านเรือนที่เป็นแบบไทเลยแท้จริงก็จะมีการ
ดัดแปลงให้เป็นแบบสมัยใหม่

แต่การมาตั้งรกรากสภาพชุมชนในอดีตบ้านติดต่อดำบลนาอาณ มีการตั้งชุมชนอยู่ใกล้บริเวณแม่น้ำเลยและเพราะความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและง่ายต่อการทำมาหากินตามวิถีดั้งเดิมแบบพึ่งพิงธรรมชาติเป็นหลัก สภาพชุมชนจึงแยกเป็นภาพรวมได้ 2 รูปแบบซึ่งมีลักษณะดังนี้

3.3.4.1 ลักษณะของชุมชนบ้านติดต่อดำบลนาอาณ

1) บ้านเรือนเป็นไม้ ส่วนใหญ่และสร้างตามสภาพฐานะและเศรษฐกิจของครอบครัว

2) บ้านเรือนจะเป็นทรงสูงและมีฐานเป็นหินหรือปูน

3) บ้านเรือนจะอยู่ห่างกันเพราะต้องมีพื้นที่ในการทำการเกษตรและเพาะปลูกพืช, เลี้ยงสัตว์

4) ไม่มีรั้วรอบบริเวณบ้านเรือน

5) อาศัยอยู่รวมกันแบบครอบครัวใหญ่ หรือครอบครัวขยาย

สิ่งดั้งเดิมในอดีต

1) ไม่ใช่สารเคมีทางการเกษตร ไม่มีสารพิษและมลพิษทางธรรมชาติ

2) ผู้คนอาศัยดีมีน้ำใจ แลกเปลี่ยน แบ่งปัน สามัคคี ไม่ชิงดีชิงเด่น

3) ผู้คนใจบุญ เข้าวัดฟังธรรม

4) ไม่มียาเสพติดในชุมชน

5) สภาพแวดล้อมดี ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์

6) บ้าน วัด โรงเรียน เชื่อมโยงกัน และเป็นศูนย์รวมหลักในชุมชน

3.3.4.2 ลักษณะของชุมชนบ้านติดต่อดำบลนาอาณในปัจจุบัน

1) การสร้างบ้านเรือนส่วนใหญ่จะใช้วัสดุที่เป็นปูน

2) มีรั้วรอบขอบชิดเพื่อป้องกันโจรผู้ร้าย

3) พื้นที่ทำการเพาะปลูกอยู่ห่างจากชุมชนออกไป

4) บ้านเรือนอยู่กันอย่างแออัดและขยายครอบครัวออกเป็นครอบครัวเดียวมากขึ้น

5) มีความเจริญทางด้านวัตถุ บ้านที่อยู่อาศัยดีขึ้น สาธารณูปโภคดีขึ้น มีเทคโนโลยีสารสนเทศ โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต

6) การคมนาคมสะดวก รวดเร็ว

7) เกิดมลพิษปนเปื้อนทางอากาศ น้ำ อาหาร เสีย และควันพิษ

8) มีการค้าขาย มีตลาดในชุมชน

9) มีสวนสาธารณะชุมชน

3.4 ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม อิทธิพลทางความคิด (ค่านิยม)

ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนอิทธิพลทางความคิดต่าง ๆ ที่ชุมชนยังคงยึดถือปฏิบัติและคงอนุรักษ์สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สรุปได้ดังต่อไปนี้

3.4.1 บุญข้าวจี่ ชาวบ้านจะมีการกำหนดการทำบุญในเดือนสาม โดยทุกคนจะทำข้าวจี่มาทำบุญที่วัด ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน พร้อมทั้งทำบุญใส่บาตร ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ มีการสวดมนต์และฟังเทศน์ด้วย

3.4.2 บุญข้าวเปลือกข้าวสาร ชาวบ้านจะกำหนดการทำบุญในเดือนสี่ โดยทุกคนจะเอาข้าวเปลือกข้าวสารมาทำบุญที่วัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนแต่ละหมู่บ้าน พร้อมทั้งทำบุญใส่บาตร ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ มีการสวดมนต์และฟังเทศน์ด้วย

3.4.3 บุญสงกรานต์ นิยมทำกันในเดือนห้า โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายน ถึงวันที่ 15 เมษายน โดยวันที่ 13 เมษายน เป็นวันสงกรานต์ ณ วันที่ 14 เมษายน เป็นวันเนา และวันที่ 15 เมษายน คือวันสุดท้ายเป็นวันเถลิงศก ชาวบ้านถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ วันแรกมีพิธีสงฆ์ พระพุทธรูปที่วัด ตอนกลางคืนอาจมีการคบงันที่วัดมีการละเล่นต่าง ๆ และมีการสาดน้ำซึ่งกันและกันตลอด 3 วัน คือวันที่ 13-14-15 เมษายน ในวันที่ 15 เมษายน บางแห่งตอนเช้าทำบุญตักบาตร ตอนบ่ายมีการแขวนธงยาวและก่อเจดีย์ทรายที่วัด นอกจากนี้มีการสงฆ์พระสงฆ์และผู้หลักผู้ใหญ่ หื้อผู้เฒ่าผู้แก่ มีพิธีบายศรีสู่ขวัญพระพุทธรูปและพระสงฆ์ การแห่ข้าวพันก้อนและการแห่ดอกไม้ด้วย

3.4.4 บุญบั้งไฟ นิยมทำในเดือนหก มูลเหตุจัดทำบุญบั้งไฟขึ้นเพื่อบูชาอารักษ์หลักเมือง เป็น ประเพณีขอฝนเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เมื่อทำบุญบั้งไฟแล้วเชื่อว่าฟ้าฝนจะอุดมสมบูรณ์ ข้าวปลาอาหารจะบริบูรณ์ และประชาชนในละแวกนั้นจะอยู่เย็นเป็นสุข บางแห่งมีการประกวดบั้งไฟและขบวนแห่ในงานวันแรก ตอนบ่ายวันที่สองของงานมีการนำบั้งไฟไปจุด ณ ที่นั่งร้านไว้เป็นเสร็จพิธี

3.4.5 บุญซำฮะ นิยมทำกันในเดือนเจ็ด จัดทำขึ้นเพื่อการชำระสิ่งที่เป็นเสนียดจัญไรต่าง ๆ ออกจากหมู่บ้านตำบล เชื่อว่าจะทำให้ประชาชนหายจากเหตุเภทภัยต่าง ๆ และอยู่เย็นเป็นสุข ชาวบ้านจัดปะรำขึ้นในหมู่บ้านแห่งใดแห่งหนึ่ง มีต้นกล้วยผูกเสาปะรำสี่มุม จัดอาสนะสงฆ์เตรียมเครื่องบูชาพระรัตนตรัยด้วยสายสิญจน์ น้ำพระพุทธรูป ผ้ายศกแขวน เครื่องไทยทาน กรวดทราย หลัดไม้ไผ่แปดหลัก ตอนเย็นนิมนต์พระสงฆ์สวดพระพุทธรูป ตอนเช้าถวายภัตตาหาร ทำพิธีอยู่สามคืน เข้าสู่วันสุดท้ายถวายสังฆทานพระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธรูปคนเฒ่าคนแก่ผูกแขนให้ชาวบ้าน หว่านกรวดทรายทั่วละแวกบ้านเอาหลักแปดหลักไปดักไว้ใน

ทิศทั้งแปดของหมู่บ้าน วงด้ายสายสิญจน์รอบหมู่บ้าน และชาวบ้านนำสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ เช่น ขยะ มูลฝอย ภาชนะชำรุด และสิ่งจะทำให้เกิดสกปรก ฯลฯ ไปทิ้งนอกหมู่บ้าน ทำการเผาหรือฝัง ให้บริเวณบ้านเรือนสะอาดเรียบร้อยเป็นเสร็จพิธี

3.4.6 บุญเข้าพรรษา ถือเอาวันขึ้น 15 ค่ำเดือนแปด เป็นวันทำบุญ การเข้าพรรษา ได้แก่พระภิกษุสามเณร อยู่ประจำวัดใดวัดหนึ่งตลอด 3 เดือน ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือนแปด ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด ห้ามมิให้ภิกษุสามเณรไปค้างที่อื่น ออกจากไปด้วยสัตตาคหณิยะ คือ การไปค้างคืนนอกวัดในระหว่างอยู่จำพรรษา เมื่อมีเหตุจำเป็นได้แก่

3.4.6.1 สหธรรมิก (ผู้มีธรรมอันร่วมกัน) หรือมารดาบิดาป่วย ไปเพื่อรักษาพยาบาล

3.4.6.2 สหธรรมิกกระแสนจะสึก ไปเพื่อระงับ

3.4.6.3 มีกิจสงฆ์เกิดขึ้น เช่น วิหารชำรุด ไปเพื่อซ่อมแซม

3.4.6.4 ทายกบำเพ็ญกุศล ส่งมานิมนต์ไปเพื่อบำรุงศรัทธา

แม้ธุระอื่นนอกจากนี้ ที่เป็นกิจจะลักษณะอนุโลมตามนี้ก็ไปค้างคืนที่อื่นได้ และต้องกลับมาภายใน 7 วัน ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือนแปด ชาวบ้านมีการถวายภัตตาหารเช้าหรือเพล พร้อมทั้งเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็นแก่พระสงฆ์ เช่น ไตรจีวร ตั้งเตียง ยารักษาโรค เป็นต้น โดยเฉพาะเครื่องให้แสงสว่าง เช่น ตะเกียง น้ำมัน เป็นต้น ถือเป็นสิ่งสำคัญเชื่อว่าถวายแล้วทำให้ตาทิพย์และสติปัญญาดี นอกจากนี้ มีการถวายดินเทียน ซึ่งหล่อเป็นเล่มหรือแท่งขนาดใหญ่ ตกแต่งอย่างสวยงาม และผ้าอาบน้ำฝน ตลอดจนบริวารอื่น ๆ แก่พระสงฆ์ มีการสวดมนต์และฟังเทศน์

3.4.6.5 บุญข้าวประดับดิน เป็นประเพณีการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต หรือญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว ข้าวประดับดินจะประกอบด้วย ข้าว อาหารคาวหวาน หมากพลูและบุหรี่ ซึ่งจะห่อใส่กระทงไปวางไว้ตามพื้น หรือแขวนไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัด ในวันแรม 13 ค่ำ เดือน 9 ญาติโยมนิยมถวายทาน รักษาศีล ฟังเทศน์ และมีการเตรียมอาหารคาวหวานหมากพลูและบุหรี่ โดยห่อใส่ใบตองหรือกระทง รุ่งเช้าในวันแรม 14 ค่ำเวลาประมาณ 4 ถึง 5 นาฬิกา นำห่อหรือกระทงที่เตรียมไว้ไปวางไว้ตามพื้น หรือแขวนไว้ตามต้นไม้ในบริเวณวัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่เปรต หรือญาติพี่น้องที่ตายไปแล้ว เป็นเสร็จพิธีทำบุญข้าวประดับดิน

3.4.6.6 บุญข้าวสาก นิยมทำกันในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ตอนเช้าจะนำภัตตาหารไปถวายแก่พระภิกษุสามเณรหนึ่งก่อน นอกจากนี้ยังนำเอาห่อหรือชะลอมหรือข้าวสากไปวางไว้บริเวณวัด พร้อมจุดเทียนและบอกกล่าวให้ญาติมิตรผู้ล่วงลับแล้วมารับเอาอาหารและผลบุญที่อุทิศให้ มีการฟังเทศน์ฉลองข้าวสากและกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ล่วงลับ

3.4.6.7 บุญออกพรรษา ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 มีการตักบาตร หรือตักบาตรเทโว ถวายภัตตาหาร มีการได้น้ำมันล้างหางประทีป มีการถวายผ้าห่มกันหนาวให้พระภิกษุสามเณร บางแห่งมีการกวนข้าวทิพย์ถวาย รับศีลฟังเทศน์ ตอนค่ำจะมีการจุดประทีป

3.4.6.8 บุญกฐิน เป็นบุญถวายผ้าไตรจีวรแด่พระสงฆ์ ซึ่งจำพรรษาแล้ว เริ่มตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันเพ็ญ 15 ค่ำ เดือน 12 เป็นเขตทอดกฐินตามหลักพระวินัย

3.5 ศาสนา ความเชื่อ และการเคารพนับถือ

ประชาชนนับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยมีประเพณีความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวในการครองตนและการอยู่ร่วมกันในชุมชนดังนี้

3.5.1 วันพระ ประชาชนส่วนใหญ่จะงดกิจกรรมทางการเกษตร ละการทำบาป จะมีการไปทำบุญที่วัดฟังธรรมเทศนาจากพระภิกษุสงฆ์ ถ้ามีใครคนใดฝ่าฝืนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านจะลงโทษ ทำให้ครอบครัวเดือดร้อน ซึ่งเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการพัฒนาจิตใจและไม่ให้คนทำบาป

3.5.2 การบายศรีสู่ขวัญ เป็นพิธีการอย่างหนึ่งที่สร้างขวัญกำลังใจและปลุกจิตสำนึกให้กับผู้ได้รับเคราะห์กรรมและผู้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เช่น คนที่ประสบอุบัติเหตุการถูกรถชน มีคดีความ หรือการสอบบรรจุเข้ารับราชการได้ใหม่ ๆ ซึ่งคนเฒ่าคนแก่จะบายศรีสู่ขวัญให้ มีการผูกข้อมือด้วยฝ้ายขาวและอวยพรให้แก่บุคคลดังกล่าว รอดพ้นภัยอันตรายและมีแต่ความสุขความเจริญตลอดไป

ทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ประโยชน์แหล่งทรัพยากรของชุมชนในอดีตและปัจจุบัน
 ตารางที่ 6 แสดงแหล่งน้ำและการใช้ประโยชน์

แหล่งน้ำ	การใช้ประโยชน์ในอดีต	การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน	สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง
แม่น้ำเลย	- ใช้อุปโภค บริโภค - หาดอาหารตามธรรมชาติ หากุ้ง หอย ตาก หอยเจดีย์ ปู ปลา แมงอีนัว ผัก ริมน้ำ	- หาดอาหารตามธรรมชาติ หากุ้ง หอย ตาก หอยเจดีย์ ปู ปลา แมงอีนัว ผัก ริมน้ำ	- ระบบน้ำประปาเข้ามาแทนที่
บึงใหญ่	- หาดอาหารตามธรรมชาติ หากุ้ง หอย ตาก หอยเจดีย์ ปู ปลา แมงอีนัว ผัก ริมน้ำ - เกษตรกรรมปลูกผัก ริมน้ำ	- หากุ้ง หอยฝาดเดียว (หอยจวบ) และปลา - เกษตรกรรมปลูกผัก ริมน้ำ	- กฎการห้ามจับสัตว์น้ำโดยกรรมการหมู่บ้าน - การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณรอบบึงทำสถานที่ออกกำลังกาย
หนองผึ่ง	- หาดอาหารตามธรรมชาติ หากุ้ง หอย ตาก หอยเจดีย์ ปู ปลา แมงอีนัว ผัก ริมน้ำ - เกษตรกรรมปลูกผัก ริมน้ำ	- ถมที่ทำอาคาร บ้านเรือนที่พักอาศัย	- การเพิ่มขึ้นของประชากร และการขยายตัวของเมือง
บึงจี่เป็ด	- หาดอาหารตามธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผัก ริมน้ำ	- หาดอาหารตามธรรมชาติ กุ้ง หอยฝาดเดียว (หอยจวบ) ปู ปลา ผัก ริมน้ำ	- การใช้สารเคมีในพื้นที่เกษตรกรรม - การเกษตรอย่างหนัก - จำนวนคนเข้าไปหาสัตว์น้ำเยอะเกินที่สัตว์น้ำจะขยายพันธุ์ได้

ตารางที่ 6 (ต่อ) แสดงแหล่งน้ำและการใช้ประโยชน์

แหล่งน้ำ	การใช้ประโยชน์ใน		สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง
	อดีต	ปัจจุบัน	
กุคดิ่ง	- หาดอาหารตาม ธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ	- หาดอาหารตาม ธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ	- การใช้พื้นที่ เกษตรกรรมใช้ สารเคมีทาง
ห้วยบังทิง	- เกษตรกรรมริมน้ำ	- เกษตรกรรมริมน้ำ	การเกษตรอย่างหนัก
	- หาดอาหารตาม ธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ -เกษตรกรรมริมน้ำ	- ปัจจุบันไม่มีน้ำ	- การขยายพื้นที่ เกษตรกรรม ลำน้ำตื้น เงิน
หนองโปด	- หาดอาหารตาม ธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ - เกษตรกรรมริมน้ำ	- ถมที่ทำอาคาร บ้านเรือนที่พักอาศัย	- การเพิ่มขึ้นของ ประชากร และ การขยายตัวของเมือง
น้ำชำภูโป่งกอกเกลือ	- หาดอาหารตาม ธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ - เกษตรกรรมริมน้ำ	- มีน้ำเฉพาะในฤดูฝน	- การขยายพื้นที่ เกษตรกรรม ลำน้ำตื้น เงิน
หนองหยาบ	- หาดอาหารตาม ธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ - เกษตรกรรมริมน้ำ	- มีน้ำเฉพาะในฤดูฝน	- การขยายพื้นที่ เกษตรกรรม ลำน้ำตื้น เงิน
โสกสะพุง	- หาดอาหารตาม ธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ -เกษตรกรรมริมน้ำ	- มีน้ำเฉพาะในฤดูฝน	- การขยายพื้นที่ เกษตรกรรม ลำน้ำตื้น เงิน
โสกบักหลวย	- หาดอาหารตาม ธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ	- มีน้ำเฉพาะในฤดูฝน	- การขยายพื้นที่ เกษตรกรรม ลำน้ำ ตื้นเงิน

ตารางที่ 6 (ต่อ) แสดงแหล่งน้ำและการใช้ประโยชน์

แหล่งน้ำ	การใช้ประโยชน์ในอดีต	การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน	สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง
กุศลยา	- หาดอาหารตาม ธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ - เกษตรกรรมริมน้ำ	- หาดอาหารตาม ธรรมชาติ กุ้ง หอย ปู ปลา ผักกิมน้ำ - เกษตรกรรมริมน้ำ	- การพัฒนาแหล่งน้ำ และระบบ ชลประทาน

ตารางที่ 7 ป่าไม้และพื้นที่เพาะปลูกการใช้ประโยชน์

ป่าไม้และพื้นที่ เพาะปลูก	การใช้ประโยชน์ในอดีต	การใช้ประโยชน์ในปัจจุบัน	สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง
โพนเหล็ก	- เป็นพื้นที่ เกษตรกรรมของ ชุมชน - เป็นป่าทำเลเลี้ยง สัตว์	- ราชพัสดุประกาศ พื้นที่เป็นเขตที่ดินราช พัสดุชาวบ้านต้องย้าย ออก	- ราชพัสดุประกาศ พื้นที่เป็นเขตที่ดินราช พัสดุ
ดงมะม่วง	- หาดหน่อไม้ แมลง ผักพื้นบ้าน เห็ด	- พื้นที่เกษตรกรรม	- การเพิ่มขึ้นของ จำนวนประชากร - ความต้องการในการ ใช้พื้นที่เกษตรกรรม
ดงกกข่า	- หาดหน่อไม้ แมลง ผักพื้นบ้าน เห็ด - เป็นป่าทำเลเลี้ยง สัตว์	- พื้นที่เกษตรกรรม	- การเพิ่มขึ้นของ จำนวนประชากร - ความต้องการในการ ใช้พื้นที่เกษตรกรรม
เหล่าหมี	- หาดหน่อไม้ แมลง ผักพื้นบ้าน เห็ด	- พื้นที่เกษตรกรรม	- การเพิ่มขึ้นของ จำนวนประชากร - การใช้พื้นที่ เกษตรกรรม

ตารางที่ 7 (ต่อ) ป่าไม้และพื้นที่เพาะปลูกการใช้ประโยชน์

ป่าไม้และพื้นที่ เพาะปลูก	การใช้ประโยชน์ใน อดีต	การใช้ประโยชน์ใน ปัจจุบัน	สาเหตุของการ เปลี่ยนแปลง
โป่งกอกเกลือ	- หาดหน้าไม้ แมลง ผักพื้นบ้าน เห็ด	- พื้นที่เกษตรกรรม	- การเพิ่มขึ้นของ จำนวนประชากร - ความต้องการในการ ใช้พื้นที่เกษตรกรรม
ป่าสะคาม	- หาดหน้าไม้ แมลง ผักพื้นบ้าน เห็ด	- พื้นที่เกษตรกรรม	- การเพิ่มขึ้นของ จำนวนประชากร - ความต้องการในการ ใช้พื้นที่เกษตรกรรม

3.5.3 เอกสารสิทธิในที่ดินทำกิน

เกษตรกรร้อยละ 90 ได้รับเอกสารสิทธิในการถือครองที่ดินประเภทโฉนดที่ดิน น.ส.3 ก สปก.

3.5.4 จำนวนแรงงาน

แรงงานในภาคการเกษตร เฉลี่ย 3 คน/ครัวเรือน
 แรงงานนอกภาคการเกษตร เฉลี่ย 2 คน/ครัวเรือน
 ค่าจ้างแรงงานในการเกษตร 150-180 บาท/คน
 ค่าจ้างแรงงานนอกภาคการเกษตร 150-200 บาท/คน

3.5.5 รายได้-รายจ่ายของครัวเรือน

เกษตรกรบ้านติดต่อดำบลนาอานมีรายได้จากภาคเกษตรและรายได้นอกภาคเกษตร ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักและรายได้หลัก ส่วนอาชีพเป็นอาชีพรับจ้าง การเกษตร ค่าขาย ทอผ้า เย็บผ้าและอื่นๆ จะมีรายได้เฉลี่ย 23,000-60,000 บาท/ครัวเรือน/ปี สำหรับค่าใช้จ่ายเกษตรกรจะมีค่าใช้จ่ายในด้านของกิน-ของใช้ ค่าเล่าเรียนบุตร ค่ารักษาพยาบาล และอื่น ๆ เฉลี่ย 18500-45000 บาท/ครัวเรือน/ปี

รายได้เฉลี่ย(GPP) เทศบาลตำบลนาอาน ปี 2550 41,256 บาท/คน/ปี แยกเป็น
รายหมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านติดต่อ	รายได้เฉลี่ย (GPP)	36,877 บาท
หมู่ที่ 2 บ้านขอนแก่น	รายได้เฉลี่ย (GPP)	41,246 บาท
หมู่ที่ 3 บ้านขอนแก่น	รายได้เฉลี่ย (GPP)	35,278 บาท
หมู่ที่ 4 บ้านฝากนา	รายได้เฉลี่ย (GPP)	32,317 บาท
หมู่ที่ 5 บ้านไร่ทาม	รายได้เฉลี่ย (GPP)	46,548 บาท
หมู่ที่ 6 บ้านนาอาน	รายได้เฉลี่ย (GPP)	67,010 บาท
หมู่ที่ 7 บ้านนาซำ	รายได้เฉลี่ย (GPP)	33,105 บาท
หมู่ที่ 8 บ้านภูกระแต	รายได้เฉลี่ย (GPP)	40,910 บาท
หมู่ที่ 9 บ้านติดต่อ	รายได้เฉลี่ย (GPP)	48,365 บาท
หมู่ที่ 10 บ้านขอนแก่น	รายได้เฉลี่ย (GPP)	52,086 บาท
หมู่ที่ 11 บ้านฝากนา	รายได้เฉลี่ย (GPP)	33,355 บาท
หมู่ที่ 12 บ้านเกษตรสมบูรณ์	รายได้เฉลี่ย (GPP)	35,682 บาท

ครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำกว่า 20,000 บาท 6 ครัวเรือน แยกเป็น

รายหมู่บ้านดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านติดต่อ	2 ครัวเรือน
หมู่ที่ 2 บ้านขอนแก่น	1 ครัวเรือน
หมู่ที่ 3 บ้านขอนแก่น	1 ครัวเรือน
หมู่ที่ 4 บ้านฝากนา	1 ครัวเรือน
หมู่ที่ 5 บ้านไร่ทาม	0 ครัวเรือน
หมู่ที่ 6 บ้านนาอาน	0 ครัวเรือน
หมู่ที่ 7 บ้านนาซำ	1 ครัวเรือน
หมู่ที่ 8 บ้านภูกระแต	0 ครัวเรือน
หมู่ที่ 9 บ้านติดต่อ	0 ครัวเรือน
หมู่ที่ 10 บ้านขอนแก่น	0 ครัวเรือน
หมู่ที่ 11 บ้านฝากนา	0 ครัวเรือน
หมู่ที่ 12 บ้านเกษตรสมบูรณ์	0 ครัวเรือน

ที่มา : ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (จปฐ.2) อำเภอเมืองเลย ณ วันที่ 31 มีนาคม 2550

3.5.6 ปัจจัยการลงทุน

เกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่บ้านติดต่อมีอาชีพเกษตรกรรม มีการทำนา ทำไร่ ทำสวน ทั้งเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและการจำหน่ายสู่ตลาดในเมือง จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าเกษตรกรมีต้นทุนในการผลิตดังนี้

1. ค่าเมล็ดพันธุ์พืช เช่น พันธุ์ข้าว ข้าวโพดหวาน ข้าวโพดข้าวเหนียว ผักกาด คะน้า กวางตุ้ง ต้นหอม ผักชี (เมล็ดพันธุ์พืชทุกชนิดต้องซื้อพันธุ์จากร้านค้า)
2. ค่าปุ๋ยเคมี การปลูกพืชทุกชนิดในชุมชน ปัจจุบันต้องซื้อปุ๋ยเคมี
3. ค่ายาฆ่าหญ้า ก่อนทำการปลูกพืชเกษตรกรในชุมชนบ้านติดต่อนิยมใช้ยาฆ่าหญ้า
4. ค่ายาฆ่าแมลง ในระหว่างการปลูกพืชหากมีแมลงศัตรูพืชเข้ามารบกวน เกษตรกรจะใช้สารเคมีและยาฆ่าแมลง
5. ค่าไถพรวนดิน การเตรียมดินเพื่อทำเกษตรกรรมของชุมชน ต้องใช้รถไถพรวนเนื่องจากต้องการใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ในการทำการเกษตรเพื่อส่งออกไปขายยังตลาด
6. ค่าแรงงาน ปัจจุบันแรงงานภายในชุมชนต้องจ้างเนื่องจากวัฒนธรรมการเอาแรง (ลงแขก) หายไป
7. ค่าอาหาร เนื่องจากระบบการผลิตอาหารของชุมชนเปลี่ยนไปจึงต้องพึ่งพิงอาหารจากตลาด ต้นทุนค่าปัจจัยการผลิตจึงสูงขึ้น
8. ค่าฮอร์โมนบำรุงพืชและเร่งผลผลิต ในระหว่างการปลูกพืชเกษตรกรต้องใช้ฮอร์โมนบำรุงพืชและเร่งผลผลิตเพราะต้องเร่งผลผลิตให้ส่งออกตรงตามความต้องการของตลาด

3.6 สภาพปัญหาของชุมชน / สังคม

3.6.1 สภาพปัญหาในอดีต

- 3.6.1.1 การคมนาคมไม่ค่อยสะดวก
- 3.6.1.2 สาธารณูปโภคไม่ดี เช่น ไฟฟ้า ประปา
- 3.6.1.3 มีความเชื่อแบบงมงาย เช่น เชื้อผี ผีปอบ ผีพราย
- 3.6.1.4 ผู้คนขาดความรู้ด้านต่าง ๆ
- 3.6.1.5 การโภชนาการไม่ดี เช่น ขาดสารอาหารไอโอดีน เป็นต้น
- 3.6.1.6 มีปัญหาด้านสาธารณสุข ดูแลกันเองอย่างผิดบ้างถูกบ้าง พึ่งตนเองจากสมุนไพร หมอพื้นบ้าน
- 3.6.1.7 ด้านสุขลักษณะไม่ดี เช่น กินอาหารสุก ๆ ดิบ ๆ ตามมีและหาได้

3.6.2 สภาพปัญหาด้านของอาหารชุมชน

3.6.2.1 ราคาอาหารโปรตีน หมู เนื้อ ไก่ ไข่ แพงขึ้น

3.6.2.2 การผลิตอาหารภาคเกษตรอาหารปนเปื้อนสารเคมีทางการเกษตร
อาหารจากแหล่งธรรมชาติ ถูกกระทบจากสารเคมีทางการเกษตร และการทิ้งของเสียของชุมชน
ลงแหล่งน้ำ

3.6.2.3 การใช้สารเคมีในชุมชนอยู่ในระดับเข้มข้นและรุนแรง อยู่ในขั้นใช้ยา
ฆ่าเชื้อรอบบ้านภายในชุมชน บริเวณแปลงพืชผักสวนครัว และบริเวณรอบ ๆ บ้าน

3.6.2.4 ปัญหาความไม่เข้าใจ และไม่เห็นปัญหาและอันตรายจากการใช้สารเคมี
ทางการเกษตร

บทที่ 4

กระบวนการและวิธีปฏิบัติการ

การดำเนินงานโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ดำเนินงานตามกระบวนการกิจกรรมและใช้วิธีการดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 กระบวนการศึกษารายละเอียดผลการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัย

4.1.1 กิจกรรมที่ 1 พัฒนาศูนย์วิจัยชุมชน

4.1.1.1 วัตถุประสงค์

- เพื่อที่มวิจัยชุมชนมีความเข้าใจแนวคิดความเป็นมาและหลักการของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น พัฒนาศูนย์วิจัยให้มีความเข้าใจถึงแนวทางการดำเนินงานโครงการวิจัยเพื่อชุมชน
- เพื่อให้ที่มวิจัยชุมชน เข้าใจบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานวิจัยภายใต้โครงการการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน
- เพื่อวางแผนการดำเนินงานร่วมกันและทำแผนในการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการต่อไป

4.1.1.2 วัน/เวลา

วันจันทร์ที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2551 เวลา 09.00 ถึง 16.00 น.

4.1.1.3 สถานที่

ที่ทำการโครงการวิจัยฯ เลขที่ 461 หมู่ 9 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอมือง จังหวัดเลย

4.1.1.4 ผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 18 คน ดังนี้

นายปริพนธ์ วัฒนจำ 461 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอมือง จังหวัดเลย
นางเพ็ญประภา เสริฐศรี 375 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอมือง จังหวัดเลย
นางสมหวัง วิริติยา 172 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอมือง จังหวัดเลย
นายไสว เทพพงษ์ 461 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอมือง จังหวัดเลย
นางอุไร ชีรภัทรสกุล 343 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอมือง จังหวัดเลย
นายคำแสน วงษ์สุ่ย 311 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอมือง จังหวัดเลย
นายโทน ทุมสวัสดิ์ 175 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอมือง จังหวัดเลย
นางวัชรารักษ์ วัฒนจำ 461 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอมือง จังหวัดเลย

นางรัตนกร คำนุชิต 10 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
 นางคำคิด ชันดีชู 286 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
 นางบุญสวย ทองมี 5/1 หมู่ 1 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
 นางนงรักษ์ สอนพรหม 253 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
 เลย

นางเอื้อ ศรีพล 132 หมู่ 1 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
 นางแสง ลุนวิรัตน์ 229 หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

วิทยากร

นายยุทธนา วงศ์โสภากุล มุลนิธิเลยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่าง
 ยั่งยืน

นายศาสนา สอนผา 18 หมู่ 14 ตำบลปอรั้ง อ. วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์
 นายสายันต์ อนันต์เต่า 66/2 หมู่ 5 ตำบลหลุบคา อำเภอแก้งคร้อ
 จังหวัดชัยภูมิ

4.1.1.5 ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

- (1) ประสานทีมวิจัยเพื่อเข้าร่วมประชุม
- (2) จัดเตรียมวัสดุ/อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง
- (3) เตรียมสถานที่ประชุม
- (4) ลงทะเบียน
- (5) ดำเนินการประชุม
- (6) ปิดประชุม

4.1.1.6 ผลจากการประชุม

นายปริพนธ์ วัฒนจำ หัวหน้าทีมวิจัยได้กล่าวทักทายที่ประชุม และได้ทบทวนถึงกิจกรรมการประชุมครั้งที่ผ่านมา และการจัดทำแผนแม่บทร่วมกันกับชาวบ้านติดต่อที่ผ่านมาเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2551 ถึงความสำคัญในการระดมความคิดและจัดเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านติดต่อ อีกทั้งบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน และเชื่อมโยงมาถึงสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ว่าเป็นมาอย่างไรทำไมจึงเห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนงานวิจัยท้องถิ่น ทั้งนี้จะต้องเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเองทั้งสิ้น หัวหน้าทีมวิจัยกล่าวต่อไปว่าโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน กรณีศึกษาบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย ดำเนินการเพื่อศึกษาสภาพการผลิตอาหารของชุมชนในรอบ 12 เดือน ศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจในการผลิตอาหารชุมชน ศึกษาปัจจัยที่นำมาใช้ในการผลิตอาหารชุมชนว่ามีอะไรบ้างและมาจากแหล่งใด ศึกษาสภาพปัญหา

และความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนในหมู่บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการระบบการผลิตอาหารชุมชน ศึกษาทางเลือกและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนอย่างยั่งยืน

การดำเนินงานเพื่อศึกษา ประเด็นต่างๆ ในชุมชนบ้านติดต่อดำบลนาอาน มา จึงเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อค้นหาคำตอบรวมกันของทีมวิจัยในชุมชน โดยคนในชุมชนเองพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากภายใน (ตนเอง) และประสานกับความรู้ภายนอก (วิชาการ) อย่างเป็นระบบ ซึ่งหมายถึงภาพความคิดและความเข้าใจในบริบทร่วมกัน แนวทางเดียวกัน จึงจะทำให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

วิทยากรเล่าถึงประสบการณ์การมีส่วนร่วมในงานพัฒนาโดยชุมชนมีส่วนร่วม ในพื้นที่อำเภอกุหลอง และอำเภอผาขาว จากประสบการณ์ การทำงานในพื้นที่ดังกล่าว มากกว่า 4 ปี โดยมุ่งเน้นที่การดำเนินงานโดยชุมชนท้องถิ่นเอง ภายใต้กรอบงานวิจัยไทบ้าน และกล่าวถึงผลการดำเนินงานและข้อมูลการวิเคราะห์สภาพการพึงพิงทรัพยากรของคนในชุมชน อีกทั้งแนวทางในการนำข้อมูลที่ได้ศึกษาไปเป็นฐานสำหรับการดำเนินงานพัฒนาภายในชุมชน ด้วยการวิเคราะห์และวางแผนร่วมระหว่างทีมวิจัยกับสมาชิกภายในชุมชน

นายยุทธนา วงศ์โสภะ ได้เสริมในที่ประชุมถึงการเชื่อมโยงบทบาทที่สำคัญของคนในชุมชนและทรัพยากรที่เราได้หาอยู่หากิน เช่น การหามาจากแหล่งธรรมชาติ การปลูกเองเพื่อกินในครอบครัว และการซื้อจากแหล่งอื่น ๆ ทั้งหมดนี้คิดเป็นมูลค่ามากน้อยเพียงใด

ในที่ประชุมต่างเห็นพ้องต้องกันถึงความจำเป็นที่จะจัดระบบการเรียนรู้ของตนเองและสมาชิกภายในชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไปและพร้อมที่จะร่วมงานวิจัยเห็นเป็นเรื่องที่ต้องปรับปรุงและพัฒนาาร่วมกัน และให้ทีมวิจัยจะต้องนำเรื่องประวัติหมู่บ้านมาเล่าสู่กันฟัง จากนั้นเมื่อไม่มีใครซักถามนายปริพนธ์ วัฒนจำ ห้วนหน้าทีมวิจัยได้หารือในที่ประชุมถึงการนัดหมายในครั้งต่อไป พร้อมกล่าว ขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและกล่าวปิดการประชุม

4.1.2 กิจกรรมที่ 2 เวทีแนะนำตัวโครงการกับชุมชน

4.1.2.1 วัตถุประสงค์

เพื่อประชาสัมพันธ์ชี้แจงความเป็นมา และแนวคิดการดำเนินงานของโครงการการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน กรณีศึกษามูลนิธิบ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย หารือและพิจารณาถึงแนวทางในการวิจัยร่วมกันระหว่างนักวิจัยชุมชนกับแหล่งผู้ให้ข้อมูลภายในชุมชน

4.1.2.2 วัน/เวลา

วันจันทร์ที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2551 เวลา 09.00 น. ถึง 15.00 น.

4.1.2.3 สถานที่

วัดโพธิ์งามบ้านติดต่อ

4.1.2.4 ผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 37 คน ดังนี้

นางสถิตย์ วงษ์สุ่ย 311 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางเฮง ลุนวิรัตน์ หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางคำคิด ขันดีชู หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางมิ่งคุณ สาวีสัย หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางเสริฐ วงศ์ป๋อง หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางบิน ลุนวิรัตน์ หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางแก้ว ทุมสวัสดิ์ 129 หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางเพ็ญประภา เสริฐศรี 375 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

เด็กหญิงไอลัดดา ลุนวิรัตน์ 229 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางบุญสวย ทองมี 5/1 หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางอุไร ชีรภัทรสกุล 343 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นายไสว เทพพงษ์ 461 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นายบัวลิน ทุมสวัสดิ์ 85 หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางวัชรารักษ์ วัฒนขำ 461 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นายหนูหลิน ดีบุรี 224 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

เด็กหญิงเพลงตะวัน วัฒนขำ 461 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางเกา บุตรพรม 253 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางดวงจันทร์ ช่างขิต 57 หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางสมหวัง วิรติยา 172 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางยี่ สาวีสัย หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นายมานพ สาวีสัย หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางวิไล นาดอน หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางพร มูลศิริ 15 หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางจันทร์รา จันอุทะ 34 หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางหนูลัน ทุมสวัสดิ์ 532 หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางเพ็ง มีสมพา 12 หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางเล็ก บุตรปาน 14 หมู่ 1 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย

นางสาวอรวรรณ สุนันทะ 254 หมู่ 6 ต.วังสะพุง อ.วังสะพุง จ.เลย

นางลิน สุวรรณสิงห์ 163 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย
 นางบุญมี บุญเรือง 293 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย
 นางจันทร์เพ็ญ แก้วศิริ 291 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย
 นายอุเทน ทมสวัสดิ์ 163 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย
 นายปริพนธ์ วัฒนจำ 461 หมู่ 9 ต.นาอาน อ.เมืองเลย จ.เลย
 นายยุทธนา วงศ์โสภา 1 หมู่ 2 ต.นาหอ อ.ด่านซ้าย จ.เลย

วิทยากรรับเชิญ

นายศาสนา สอนผา 18 หมู่ 14 ตำบลปอรั้ง อ. วิเชียรบุรี จ.เพชรบูรณ์
 นายสายันต์ อนันต์เต่า 66/2 หมู่ 5 ต.หลุบคา อ.แก้งคร้อ จ.ชัยภูมิ

4.1.2.5 ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

- (1) พบปะพูดคุยทำความเข้าใจเบื้องต้นเป็นรายบุคคล
- (2) ประชุมย่อยเตรียมความพร้อมทำความเข้าใจกับทีมวิจัย
- (3) ประสานกลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมประชุม
- (4) จัดเตรียมวัสดุ/อุปกรณ์/เอกสารที่เกี่ยวข้อง
- (5) เตรียมสถานที่ประชุม
- (6) ลงทะเบียน
- (7) ดำเนินการประชุม
- (8) ปิดประชุม

4.1.2.6 ผลจากการประชุม

เวลา 09.00 น. ผู้เข้าร่วมเวทีต่างก็ทยอยเดินทางมาที่ศาลาการเปรียญวัดโพรงงามบ้านติดต๋อ และลงทะเบียนตามลำดับ จากนั้นนายปริพนธ์ วัฒนจำ ผู้ประสานงานโครงการวิจัยได้กล่าวต้อนรับพร้อมขอบคุณที่ได้เสียสละเวลาของท่านมาเข้าร่วมเวทีในครั้งนี้และได้นำสวดมนต์ไหว้พระก่อนเริ่มการประชุมอย่างเป็นทางการ

นายปริพนธ์ วัฒนจำ กล่าวทักทายแนะนำวิทยากรและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุม บรรยายภาพการประชุมเป็นไปอย่างเรียบง่ายและเป็นกันเอง ทั้งนี้ นายปริพนธ์ วัฒนจำ ผู้ประสานงานฯ ได้แนะนำนายยุทธนา วงศ์โสภา ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงทีมวิจัยฯ ร่วมสังเกตการณ์และนายยุทธนา วงศ์โสภาได้บรรยายถึงภาพรวมงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในประเทศไทย บทบาทของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และในจังหวัดเลยและงานวิจัยโครงการการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน กรณีศึกษาบ้านติดต๋อตำบลนาอานอำเภอเมือง จังหวัดเลย ซึ่งเป็นโครงการที่ได้เห็นความสำคัญของการบูรณาการความร่วมมือในงานวิจัยที่จะเกิดขึ้นและได้ตระหนักร่วมกันว่าเรื่องอาหารเป็นเรื่องสำคัญของชุมชน สมาชิกที่อยู่ใน

ชุมชนของเราต้องรู้ว่าใคร ๆ วันนี้เป็นการเปิดตัวอย่างเป็นทางการของโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน โดยมีประสบการณ์งานวิจัยที่บ้าน สองพื้นที่ ซึ่งผ่านประสบการณ์การดำเนินงานวิจัยที่บ้านโดยชุมชนเองวิทยากร นำเสนอประสบการณ์ งานวิจัยที่บ้านตำบลเลยวังไสย์ อำเภอภูหลวง และนำเสนอประสบการณ์การดำเนินงานวิจัยที่บ้าน ตำบลท่าช้างคลองอำเภอผาขาว หลังจากวิทยากรทั้งสองท่านเล่าถึงประสบการณ์และผลการดำเนินงานของนักวิจัยที่บ้านงานวิจัยที่บ้านผู้เข้าร่วมการประชุมซักถาม ตอบข้อสงสัย

วิทยากรฉายภาพกิจกรรมการสำรวจข้อมูลทรัพยากรชุมชนของชาวตำบลท่าช้างคลอง กิจกรรมการสำรวจการพึ่งพิงทรัพยากรจากป่าชุมชน อันเป็นป่าสำคัญที่คนตำบลท่าช้างคลองเข้าไปใช้ประโยชน์ เพื่อการมีส่วนร่วมและความตระหนักต่อความสำคัญของฐานทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่น

นายยุทธนา วงศ์โสภากล่าวถึงแนวคิดงานวิจัยเพื่อชุมชน ที่ได้รับการสนับสนุนจาก สกว. และพื้นที่การดำเนินโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยทีมนักวิจัยท้องถิ่น 6 โครงการ และงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของนักศึกษาปริญญาโทมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย 5 โครงการและแนวทางการดำเนินงานร่วมกันในพื้นที่บ้านติดต่อ ต่อไป

นายยุทธนา วงศ์โสภา ได้นำเสนอและชวนชมภาพเก่าเล่าอดีตและเชื่อมโยงถึงภาพปัจจุบันเรื่องตลาดชุมชนบ้านติดต่อ ความเป็นอยู่ที่เห็นเรื่องความยั่งยืนของชุมชนและสุขภาพของคนรุ่นต่อไป ทั้งประเด็นเนื้อหาที่ต้องทำความเข้าใจและการกำหนดทิศทางร่วมกันของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น กรณีโจทย์วิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนคือ

(1) อาหารชุมชนคืออะไร มิติของคำว่าอาหารชุมชนตามความหมายของที่ประชุมคือ อาหารพื้นบ้าน วัฒนธรรมการบริโภคอาหารพื้นบ้านตามแบบดั้งเดิม เช่น แกงหน่อไม้ เอะหอยตาก แกงจืดเหล็ก เป็นต้น

(2) อาหารได้มาอย่างไร จากแหล่งใดบ้าง

(3) มีความรู้ใดที่เกี่ยวข้องบ้าง เช่น การเก็บรักษาพันธุ์

กระบวนการและการดูแลรักษา ความเชื่อประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหารและการผลิตอาหารของชุมชน การแลกเปลี่ยนและระบบตลาดของชุมชนเป็นอย่างไร

(4) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นเช่นไร

(5) ความรู้ใดบ้างที่ต้องพัฒนาต่อ และความรู้ใดบ้างที่ต้องการการฟื้นฟูและสืบทอดส่งต่อ

นางวัชรภรณ์ วัฒนขำ ผู้ช่วยทีมวิจัย เพิ่มเติมความจำเป็นในการวิจัยเพื่อศึกษาฐาน การผลิตอาหารในชุมชนบ้านติดต่อกว่าได้จากแหล่งใดบ้าง/ได้มาเท่าไร/มีอะไรบ้าง เพราะตนคุ้นเคยกับชุมชนเมื่อครั้งยังเป็นเด็กจึงเคยเห็นความอุดมสมบูรณ์เมื่อครั้งอดีต

อยากชวนค้นสาเหตุสำคัญของการเปลี่ยนแปลง และค้นหาปัญหาร่วมกันของคนภายในชุมชน เพื่อที่จะได้เห็นปัญหาร่วมกันอย่างเท่าทัน ในกระบวนการของการเรียนรู้ร่วมกันภายใต้การดำเนินงานวิจัย การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน

ความรู้และคำตอบที่เราต้องค้นหาร่วมกันคือ การทำความเข้าใจที่มา ที่ไป และรู้จักอาหารชุมชนในมิติความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจ เพื่อที่เราจะได้ตระหนักร่วมกันถึงปัญหาที่เราเผชิญอยู่ร่วมกัน และร่วมกันแสวงหาทิศทางพัฒนาต่อไปได้ภายใต้ฐานข้อมูล

นายปริพนธ์ วัฒนจำ ห้วนน้ำทิพย์วิชัยหรือในที่ประชุมถึงการนัดหมายในครั้งต่อไปเมื่อไม่มีใครซักถามก็กล่าวขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและกล่าวปิดการประชุม

4.1.2.7 ปัญหา/อุปสรรค

- ทีมวิจัยชุมชนส่วนหนึ่งไม่มาร่วมประชุมเนื่องจากติดภารกิจ
- การรวมคนร่วมเวทีค่อนข้างยากเพราะเป็นชุมชนติดเมือง
- การรวมใจคนในชุมชนเพื่อการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น นักวิจัยและคนภายในชุมชนไม่ให้ความสำคัญและไม่เห็นเป็นเรื่องส่วนรวมที่ต้องช่วยกัน
- ปัญหาการเมืองในชุมชนแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย ไม่ให้ความร่วมมือ แบ่งพรรค แบ่งพวกถ้าคนนี้ไปอีกคนหนึ่งจะไม่ไป
- ความเข้าใจในงานวิจัยฯและกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อชุมชนน้อยตัวใครตัวมัน

- จำนวนคนในชุมชนที่เข้าร่วมน้อยกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้

4.1.2.8 สิ่งที่ต้องเพิ่มเติมแก้ไข

- (1) การประชุมครั้งต่อไปควรมีทีมผู้วิจัยชุมชนเข้าร่วมประชุมด้วยอย่างครบถ้วน
- (2) ควรมีคนหนุ่ม-สาว เด็กและเยาวชนมาเป็นแนวร่วมในงานวิจัยด้วย
- (3) มีข้อเสนอว่าควรมีการนัดหมายล่วงหน้ามากกว่า 1-2 สัปดาห์

4.1.3 กิจกรรมที่ 3 เวิร์กพัฒนาเครื่องมือในการสำรวจข้อมูล

4.1.3.1 วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างทีมวิจัยชุมชนถึงการสร้างเครื่องมือในการลงไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายและทีมวิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายร่วมกันในการลงไปเก็บข้อมูล

4.1.3.2 วันเวลา

วันศุกร์ที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2551 เวลา 09.00 ถึง 16.00 น.

4.1.3.3 สถานที่

ที่ทำการโครงการวิจัยฯ เลขที่ 461 หมู่ 9 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน
อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

4.1.3.4 ผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น รวม 17 คนดังนี้

นางคำคิด ขันดีชู 286 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางบุญสวย ทองมี 5/1 หมู่ 1 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางเอื้อ ศรีพล 132 หมู่ 1 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางเสริฐ วงษ์ป้อม 5 หมู่ 1 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางสถิตย์ รามศิริ 345 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางแก้ว ทุมสวัสดิ์ 129 หมู่ 1 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางบุญจันทร์ ภูเงิน 132 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางฉวี พรหมมว้ย 258 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางเฮง ลุนวิรัตน์ 229 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางสถิตย์ วงษ์สุ่ย 311 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางหนูกอน ก้อนพิลา 160 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นายไสว เทพพงษ์ 461 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางเพ็ญประภา เสริฐศรี 375 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางสมหวัง วิรติยา 172 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางนงรักษ์ สอนพรหม 253 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นายปริพนธ์ วัฒนขำ 461 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย
นางวัชรภรณ์ วัฒนขำ 461 หมู่ 9 ต. นาอาน อ. เมือง จ. เลย

4.1.3.5 ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

- (1) ประสานทีมวิจัยเป็นรายบุคคลและเชิญชวนผู้สนใจเข้าร่วม
ประชุม
- (2) ติดตามเพื่อยืนยันการเข้าร่วมประชุมเมื่อใกล้ถึงวัน/เวลา
ดังกล่าว
- (3) จัดเตรียมเอกสาร/วัสดุ/อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง
- (4) เตรียมสถานที่ประชุม
- (5) ลงทะเบียน
- (6) ดำเนินการประชุม

(7) ปิดประชุม

4.1.3.6 ผลจากการประชุม

การประชุมครั้งนี้มีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงต้องทบทวนให้ฟังเพื่อความเข้าใจ และเห็นความสำคัญร่วมกันว่าการวิจัยมีใช้หน้าที่ของนักวิชาการเท่านั้นแต่เป็นหน้าที่ของเราทุกคน โดยเฉพาะชุมชนของเราเอง เราจึงรู้ดีกว่าใคร ๆ และการวิจัยนั้นยังเหมือนการทดลองซ้ำแล้วซ้ำอีก จนกว่าจะได้ข้อสรุปว่าความรู้ภูมิปัญญานั้นเป็นข้อมูลที่แท้จริงอย่างไร ปฏิบัติได้จริงและสามารถนำไปขยายผลต่อเพื่อนำไปจัดการเพื่อพัฒนาอย่างเป็นรูปแบบและรูปธรรมได้ เมื่อผู้เข้าร่วมเข้าใจ แล้วจากนั้นผู้เข้าร่วมจึงมีความยินดีที่จะร่วมกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นนี้ด้วย

นางอุไร ชีรภัทรสกุล หนึ่งในทีมวิจัย ได้ซักถามและเสนอแนะถึง ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้หลังจากทำการศึกษาวิจัยแล้วเราควรจะนำมาปฏิบัติในกลุ่มเราก่อนเพื่อเป็น ต้นแบบ ในการขยายแนวคิดต่อชุมชนได้ในอนาคต

นางวัชรภรณ์ วัฒนขำ ชวนแตกกรอบคำถามถึงการที่จะลงไปเก็บ ข้อมูลด้านอาหารของชุมชน โดยชวนคิดด้วยเครื่องมือผังมโนทัศน์ แยกความคิดจากคำว่าอาหาร ชุมชน ลงไปถึงความสัมพันธ์ของระบบความเชื่อภูมิปัญญา ระบบความเชื่อที่สัมพันธ์กับระบบ อาหารชุมชนในประเด็นอาหาร ชุมชนดังต่อไปนี้

ภูมิปัญญาการจัดการผลผลิต แปรรูป กระจาย จำหน่าย (ตลาดน้อย ภายในชุมชน)

วัฒนธรรมอาหารชุมชน ระบบความเชื่อ ความเชื่อที่เกี่ยวกับอาหาร ข้อกล่าวต่าง ๆ และรูปแบบการผลิตอาหารที่เกื้อกูลต่อกันภายในชุมชน

มูลค่าทางเศรษฐกิจ ของอาหารจาก 3 แหล่ง อาหารที่พึงพิงจาก ภายนอกชุมชน อาหารจากฐานทรัพยากรธรรมชาติ น้ำเลย ป่า อาหารจากภาคเกษตรกรรม

การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชุมชน อาหารจากชุมชนอื่น

การนำกรอบแนวคิดที่ผ่านการระดมความคิดเห็นนี้ไปจัดทำเป็นตาราง การเก็บข้อมูลและดำเนินการเก็บข้อมูลต่อไป

นายปริพนธ์ วัฒนขำ หัวหน้าทีมวิจัย ให้กำลังใจและความเชื่อมั่นว่า การศึกษาวิจัยครั้งนี้คือความภูมิใจของชุมชนและเป็นการยกระดับความรู้รูปแบบสมัยใหม่ (เชิง วิชาการ) และเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของคนรุ่นเก่าเพื่อนำมาพัฒนาชุมชนของเรา งาน ศึกษาวิจัยชุมชนจึงเป็นเรื่องใกล้ตัวเรา ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกัน เมื่อที่ประชุมไม่มีคำถามหัวหน้า ทีมกล่าวขอบคุณและนัดวันประชุมครั้งต่อไปและปิดประชุม

4.1.3.7 ปัญหา/อุปสรรค

ทีมวิจัยหลักส่วนหนึ่งไม่มาร่วมประชุมเนื่องจากติดภารกิจ

4.1.3.8 สิ่งที่ต้องเพิ่มเติมแก้ไข

- (1) การประชุมครั้งต่อไปควรมีทีมผู้วิจัยเข้าร่วมประชุมด้วย
- (2) ควรมีคนหนุ่ม-สาวมาเป็นแนวร่วมในงานวิจัย

4.1.4 กิจกรรมที่ 4 ดำรวจข้อมูลพื้นฐาน กลุ่มผู้ผลิตอาหารในชุมชน และกลุ่มผู้ค้าใน

ชุมชน

สำรวจข้อมูลมูลค่าทางเศรษฐกิจของอาหารชุมชนที่ได้จากแม่น้ำเลย

4.1.4.1 วัตถุประสงค์

(1) เพื่อเก็บข้อมูลสินค้าในตลาดน้อย (ตลาดภายในชุมชนบ้านติดต๋อ) ว่ามาจากแหล่งใดบ้าง และมีมูลค่าเท่าใด

(2) เพื่อเก็บข้อมูลอาหารชุมชนที่ได้จากแม่น้ำเลย

4.1.4.2 วันเวลา

วันที่ 10-14 พฤศจิกายน 2551

4.1.4.3 สถานที่ ตลาดชุมชนบ้านติดต๋อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย แม่น้ำเลยบริเวณท้ายเขื่อนยาง จนถึงท่าน้ำวัดป่าสันติธรรมมาราม บ้านติดต๋อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

4.1.4.4 ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

(1) แบ่งกลุ่มทีมวิจัยชุมชน เป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 สำรวจข้อมูลในตลาดน้อย ตลาดชุมชนบ้านติดต๋อ หมู่ที่ 1 และ หมู่ที่ 9

กลุ่มที่ 2 สำรวจผู้มาทำการหากินในลำน้ำเลย จากบริเวณท้ายเขื่อนยาง จนถึงท่าน้ำวัดป่าสันติธรรมมาราม บ้านติดต๋อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

(2) นัดหมาย วันเวลา สถานที่ในการลงไปเก็บข้อมูล

(3) จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์

(4) ลงไปศึกษาข้อมูลตามแบบฟอร์มข้อมูลที่กำหนด

(5) นำข้อมูลที่ได้มานำเสนอในเวทีประชุมติดตามผล

รายชื่อสมาชิกเก็บข้อมูลกลุ่มที่ 1 เก็บข้อมูลจากตลาดน้อยภายในชุมชน

นางเพ็ญประภา เสริฐศรี 375 หมู่ 9 บ้านติดต๋อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

นางสมหวัง วิริติยา 172 หมู่ 9 บ้านติดต๋อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

นางฉวี พรหมมาวัย 258 หมู่ 9 บ้านติดต๋อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

นางเฮง ถุนวิรัตน์ 229 หมู่ 9 บ้านติดต๋อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

นางนงรักษ์ สอนพรหม 253 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง
จังหวัดเลย

นางรัตนกร คำนุชิต 10 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง
จังหวัดเลย

นางอุไร ชีรภัทรสกุล 343 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง
จังหวัดเลย

นายปริพนธ์ วัฒนขำ 461 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง
จังหวัดเลย

รายชื่อสมาชิกเก็บข้อมูลกลุ่มที่ 2 เก็บข้อมูลจากคนที่เข้ามาหาอยู่หากินในแม่น้ำ
เลย

นางคำคิด ชันดีชู 286 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางบุญสวย ทองมี 5/1 หมู่ 1 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางเอื้อ ศรีพล 132 หมู่ 1 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นายไสว เทพพงษ์ 461 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางสถิตย์ วงษ์สุ่ย 311 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางวัชรภรณ์ วัฒนขำ 461 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง
จังหวัดเลย

4.1.5 กิจกรรมที่ 5 ประชุมติดตามผลการเก็บข้อมูล 4 ครั้ง

4.1.5.1 วัตถุประสงค์
เพื่อติดตามผลการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยชุมชนในการลงพื้นที่เก็บ
ข้อมูล

4.1.5.2 วันเวลา
ครั้งที่ 1 วันเสาร์ที่ 15 พฤศจิกายน 2551
ครั้งที่ 2 วันเสาร์ที่ 22 พฤศจิกายน 2551
ครั้งที่ 3 วันเสาร์ที่ 9 พฤษภาคม 2552
ครั้งที่ 4 วันเสาร์ที่ 23 พฤษภาคม 2552

4.1.5.3 สถานที่
บ้านเลขที่ 461 หมู่ที่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

4.1.5.4 ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

ประสานงานผู้เก็บข้อมูลเข้าร่วมประชุม นัดหมายวันเวลาในการ
ประชุม

ประชุมระดมผลการเก็บข้อมูล

เสนอแนะเพิ่มเติมข้อมูลที่ต้องเก็บเพิ่ม

ผู้รับผิดชอบกลับไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมตามกรอบที่ได้รับการเสนอแนะ

4.1.5.5 ผู้เข้าร่วม

นางเพ็ญประภา เสริฐศรี 375 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง
จังหวัดเลย

นางสมหวัง วิรติยา 172 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางฉวี พรหมมาวัย 258 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางสฤติย์ รามศิริ 345 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางคำคิด ชันดีชู 286 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางบุญสวย ทองมี 5/1 หมู่ 1 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางเอื้อ ศรีพล 132 หมู่ 1 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นายไสว เทพพงษ์ 461 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางสฤติย์ วงษ์สุ่ย 311 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางวัชรภรณ์ วัฒนขำ 461 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง
จังหวัดเลย

นายปริพนธ์ วัฒนขำ 461 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางระเบียบ เทพพงษ์ 461 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง
จังหวัดเลย

นายคำแสน วงษ์สุ่ย 311 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบนนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

นางเฮง ลุนวิรัตน์ 229 หมู่ 9 บ้านติดต่อดำบนนาอาน อำเภอเมือง จังหวัด
เลย

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นหลังการประชุมครั้งที่ 1 - 2
การศึกษารูปแบบการผลิตอาหารชุมชนภาคเกษตรกรรมที่ทำการศึกษ
พบว่ามีการผลิตใน 3 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน
2. ผลิตเพื่อขายส่ง
3. ผลิตเพื่อขายเอง ออกไปขายเองในตลาด

การศึกษารูปแบบการค้าขายของคนในชุมชนที่ทำการศึกษาพบ ว่ามีการผลิต
การค้า 2 ลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้ผลิต ผลิตและเก็บผลผลิตไปขายเอง
2. แม่ค้าคนกลางรับซื้อผลผลิตออกไปขายไม่ได้เป็นผู้ผลิต

การศึกษาถึงจำนวนครัวเรือนที่ทำการผลิตอาหารจากภาคเกษตรกรรม
ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวยุคที่ทำการผลิตอาหารเพื่อการค้าภายในชุมชน
หมู่ 1 มีประมาณ 13 ครัวเรือน หมู่ที่ 9 มีประมาณ 17 ครัวเรือน บ้านน้อยมีประมาณ 10 ครัวเรือน

การศึกษากลุ่มแม่ค้าภายในตลาดชุมชน

ผลการศึกษาพบว่าแม่ค้าตลาดชุมชนบ้านติดต่อดำหมู่ที่ 1 มีประมาณ 11 ราย
บ้านติดต่อดำหมู่ที่ 9 มี 16 ราย

การศึกษากลุ่มสมาชิกในชุมชนที่มีทักษะความชำนาญในการหาอยู่หากิน
ภายในชุมชน

ผลการศึกษาพบว่าชุมชนที่มีความชำนาญในการหาอยู่หากินกับธรรมชาติ
และแม่น้ำเลยมี 4 ราย ชนิดสัตว์ที่ได้จากแม่น้ำเลยได้แก่ ปลาช่อน ปลาอืด กุ้ง หอยดาก หอยเจดีย์ และ
แมงอีนัว (ข้อมูลรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก)

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นหลังการประชุมครั้งที่ 3

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อการเก็บรายได้และผลผลิตจากแม่น้ำเลย
เนื่องจากมีกลุ่มคนจากต่าง หมู่บ้านที่เข้ามาหากินในแม่น้ำเลยร่วมกัน เช่นบ้านปากเลย บ้านแหล่ง
ควาย บ้านบง รวมถึงชาวบ้านจากต่างอำเภอ ที่เข้ามาหากินในแม่น้ำเลย อีกทั้ง ทำหน้าที่ใช้พื้นที่ใน
การหาสัตว์น้ำยาวกว่า 500 เมตร มีการกระจัดกระจาย ขึ้นลงทำน้ำต่างๆ ตลอดระยะทาง ดังกล่าว

การศึกษาด้วยการบันทึกข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ จึงทำได้อย่างจำกัดและไม่สามารถเก็บได้ครบถ้วน จึงเสนอให้มีการศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจจากตลาดชุมชนบ้านติดต่ (ตลาดน้อย)

เนื่องจากตลาดน้อยหรือตลาดชุมชนบ้านติดต่ เป็นศูนย์รวมของอาหารที่มาจากแหล่งต่างๆ การเก็บข้อมูลจากตลาด จะทำให้เห็นถึงมูลค่าทางเศรษฐกิจด้านอาหารจากแหล่งต่างๆ

จึงทำการระดมแตกกรอบคำถาม สร้างเครื่องมือในการบันทึกข้อมูล เพื่อศึกษาสภาพทางเศรษฐกิจของตลาดชุมชนบ้านติดต่ เพื่อแบ่งหน้าที่ให้ทีมวิจัยลงไปเก็บข้อมูลภายในตลาดชุมชนต่อไป

ข้อมูลสรุปที่ได้จากการเก็บข้อมูลเบื้องต้นหลังการประชุมครั้งที่ 4

ควรมีการทบทวนตารางบันทึกข้อมูล ออกแบบตารางการเก็บข้อมูลให้ดูง่าย กระชับ นักวิจัยบางคนไม่เข้าใจ ตารางทำให้ไม่สามารถบันทึกข้อมูลได้อย่างถูกต้อง การลงเก็บข้อมูลที่ยังบกพร่องอยู่ นักวิจัยที่มีความเข้าใจตารางและแบบบันทึก ประทับใจคนที่ไม่เข้าใจ ลงไปทำการศึกษาค้นคว้าใหม่อีกรอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลรายได้แม่ค้าจำนวน 14 รายอย่างครบถ้วน

4.1.6 กิจกรรมที่ 6 รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 1

4.1.6.1 วัตถุประสงค์

เพื่อรายงานความก้าวหน้าผลการดำเนินงานวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนต่อ NODE จังหวัดเลย และ สกว.

4.1.6.2 วันเวลา

ธันวาคม 2551 – มกราคม 2552

4.1.6.3 ขั้นตอน/วิธีการดำเนินงาน

ติดต่อประสานงานด้านรูปแบบการเขียนรายงานผลการวิจัยกับผู้ประสานงาน NODE จังหวัดเลย

รวบรวมข้อมูลจากทีมวิจัย

จัดทำรายงานเสนอต่อ ผู้ประสานงาน NODE งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดเลย คุณยุทธนา วงศ์โสภณ

รับข้อเสนอแนะจากผู้ประสานงาน NODE งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดเลย คุณยุทธนา วงศ์โสภณ มาดำเนินการแก้ไข

4.1.7 กิจกรรมที่ 7 เวทีวิเคราะห์ข้อมูลที่ศึกษา

4.1.7.1 วัตถุประสงค์

- เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ต่อทีมวิจัยชุมชนถึงการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล

- เพื่อให้ที่ปรึกษาโครงการวิจัยเสนอมุมมองเชิงนักวิชาการ และให้ข้อเสนอแนะต่อข้อมูลที่เก็บมา

4.1.7.2 วันเวลา

วันเสาร์ที่ 25 กรกฎาคม 2552

4.1.7.3 สถานที่

บ้านเลขที่ 509 บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

4.1.7.4 ผู้เข้าร่วม 17 คน

นางคำคิด ชันดีชู	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นายถวิล ชันดีชู	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางฉวี พรหมมาวัย	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางสมหวัง วิรัตติยา	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางเพ็ญประภา เสริฐศรี	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางหนูพันธ์ ผ่องพันธ์	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางบิน ลุนวิรัตน์	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางแก้ว ทุมสวัสดิ์	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางเสริฐ วงศ์ป๋อง	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางบุญสวย ทองมี	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางเอื้อ ศรีพล	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นายไสว เทพพงษ์	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นายยุทธนา วงศ์โสภ	บ้านนาหอ ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย จังหวัด

เลย

นายปริพนธ์ วัฒนจำ	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
นางวัชรภรณ์ เทพพงษ์	บ้านติดต่อดำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

วิทยากรร่วมวิเคราะห์ข้อมูล

นายศาสนา สอนผา 18 หมู่ 14 ตำบลปอรั้ง อำเภอ วิเชียรบุรี จังหวัด

เพชรบูรณ์

นายสายันต์ อนันต์เต่า 66/2 หมู่ 5 ตำบลหลุบคา อำเภอ แก้งคร้อ จังหวัด.

ชัยภูมิ

4.1.7.5 ขั้นตอน/วิธีดำเนินการ/และผลการดำเนินกิจกรรม

เวลาประมาณ 09.00 น. นายปริพนธ์ วัฒนจำ หัวหน้าโครงการวิจัยฯ. ได้กล่าวสวัสดิ์ต้อนรับและทักทายทีมวิจัยที่บ้าน พร้อมทั้งขอบคุณที่ทุกท่านเสียสละเวลาในการ

มาร่วมประชุมหารือและในช่วงเช้านี้จะเป็นการทบทวนกระบวนการดำเนินงานวิจัย, การวิเคราะห์ผลการเก็บข้อมูลการวิจัยและแนวทางในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน โดยจะนำข้อมูลที่ได้อจากการวิเคราะห์ทั้งหมดมาสรุปผลเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชนในการที่จะพัฒนาต่อไป

ก่อนการดำเนินการประชุม นายปริพนธ์ วัฒนจำ ห้วหน้าโครงการวิจัยฯ ได้เชิญชวนทีมวิจัยทุกคนใส่เสื้อรหัสด้วยการปรบมือ (123/123/1234567) โดยการนับเพื่อความพร้อมเพรียง และกล่าว “ฮักกัน สามัคคีกันเด้อ เฮ้” เป็นการสร้างพลังใจให้แก่กันและกันในการทำงานทุกครั้ง จากนั้นก็เชิญชวนให้นั่งหลับตาทำสมาธิเพื่อการสังเกตโดยการฟังเสียงที่อยู่รอบๆ ข้างและเพื่อเป็นการขอบคุณแม่โพสพ, แม่ธรณี, แม่คงคา (ประมาณ 5 นาที) เมื่อใกล้ครบกำหนดแล้วก็บอกให้ทุกคนสวดมหายใจเล็กๆก่อนที่จะล้มตายน้อยๆ

จากนั้นจึงถามทุกคนว่าเมื่อเราหลับตาลงเราได้ยินเสียงอะไรบ้างให้บอกมาคนละ 1 เสียงดังนี้

- เสียงคนกระซิบว่า “บ้านนี้ถ้าใครอยู่แล้วจะรวย
- ไม่ได้ยินเสียงแต่รู้สึกสุขกาย-สุขใจ
- ลมพัดผ่านเย็นสบายใจ
- อบอุ่น-มิตรภาพ
- เสียงแมลง
- ความเงียบ-ว่างเปล่า
- เปิดกระดาด
- ความเงียบ
- เสียงจิ้งจก
- แค๊กๆ
- เสียงไก่ขัน
- หัวใจตัวเองเต้น
- เสียงซัดเตอร์(กล้อง)
- เสียงเหมือนจิ้งจก
- หมาเห่า

เมื่อทุกคนแสดงความรู้สึกแล้ว หัวหน้าโครงการวิจัยจึงอธิบายให้เห็นอีกว่า เสียงที่เราทุกคนได้ยินมีทั้งเสียงจากธรรมชาติและเสียงที่มนุษย์ปรุงแต่งขึ้นมา ทั้งนี้ก็จะเห็นว่างานวิจัยก็ที่เราดำเนินการผ่านมามีสิ่งใดบ้างที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติ(ความเชื่อ) และมีสิ่งใดบ้างที่เกิดขึ้นจากที่มนุษย์ปรุงแต่งใหม่ จากนั้นก็เข้าสู่การตั้งประเด็นคำถามถึงการทบทวนกระบวนการดำเนินงานวิจัยไว้ที่บ้านว่า การวิจัยคืออะไร คำตอบที่ได้ดังนี้

- สงสัย
- ชอก/ชอม/โศ
- การทดลอง
- การเรียนรู้
- วิพากษ์/วิจารณ์
- สอดรู้/สอดเห็น/อยากรู้/อยากรู้เห็น
- การค้นหา/ค้นคว้า
- การปฏิบัติจริง

การระดมปัญหาและบทเรียนที่ได้ในการลงไปเก็บข้อมูลภายในชุมชน

นักวิจัยสะท้อนปัญหาและปัจจัยของการเก็บข้อมูล

ปัจจัยภายนอก (คนในชุมชน)

1. ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือและบางส่วนไม่ชอบ
2. ถูกว่าเป็น “ชุมชนวิจัยใหญ่”
3. ถามร่ำรื้อร่ำไรแท้
4. ความไม่น่าเชื่อถือ เพราะเป็นคนที่คุ้นเคยกัน
5. ความรู้ไม่เท่าทัน (โดนปั่นหัว)
6. ชาวบ้านกลัวถูกถาม
7. สายตาไม่พึงปรารถนา/ไม่เป็นมิตร

ปัจจัยภายใน (ทีมวิจัย)

1. นักวิจัยบางคนมีช่วงเวลายากง่ายไม่เท่ากัน
2. มีความห่วงใยลูกหลานที่อยู่ทางบ้าน
3. ซักถามได้ไม่ชัดเจน
4. เป็นห่วงพ่อแม่บ้าน-แม่บ้าน เนื่องจากมีภาระหน้าที่ต้องดูแลจัดเตรียมอาหาร

ปัจจัยด้านบวก

1. ได้ความรู้เพิ่มมากขึ้น
2. การทำงานเป็นทีม
3. มีการประชุมวางแผนงาน เป็นขั้นเป็นตอน
4. ชื่นชนตนเองที่สามารถทำงานวิจัยได้
5. ได้พัฒนาความสามารถในศักยภาพของตนเองและทีม
6. ได้เรียนรู้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบและมอบหมาย
7. หูตาสว่างขึ้นที่ได้ทราบข้อมูลระบบอาหารที่มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ
8. ทราบถึงความหมายของการวิจัยและเก็บข้อมูล
9. มีความกล้าและมั่นใจมากขึ้นเชื่อมั่นว่าสามารถทำได้ และทำได้ดี
10. ได้พัฒนาบุคลิกภาพในการเข้าหาคน และการสื่อสารความต้องการของงานวิจัย ระหว่างเก็บข้อมูล
11. เห็นความหลากหลายและทราบที่มาของอาหารชุมชนว่ามาจากแหล่งใดบ้าง
12. ได้รับความไว้วางใจจากคนในชุมชนมากขึ้น
13. เชื่อมั่นว่าสิ่งที่ทำเป็นคุณูปการ เป็นประโยชน์แก่ชุมชนบ้านติดต่อ

ผู้เก็บข้อมูลนำข้อมูลที่ได้มาทำการนำเสนอ โดยมีนายปริพนธ์ วัฒนจำ ห้วนหน้า โครงการวิจัยขึ้นกระดานวิเคราะห์รายได้ลงในตารางวิเคราะห์และเสนอภาพในการชวนวิเคราะห์ระบบเกษตรกรรมชุมชน

วิทยากรผู้เข้าร่วมตั้งข้อสังเกตต่อข้อมูลที่ได้ในการนำตัวเลขจากการเก็บข้อมูลช่วง 1 สัปดาห์มาเป็นตัวเลขฐานในการวิเคราะห์ รายได้ของตลาดภายในชุมชนตลอดปีไม่ได้ เนื่องจากต้องดูเงื่อนไขตัวแปรที่อาจทำให้ข้อมูลการซื้อขายในตลาดช่วงนั้นๆ สูงขึ้น เช่น เป็นช่วงฤดูกาลทำนาหรือไม่ที่คนในชุมชนต้องซื้ออาหารเพื่อให้ทันเวลาในการเร่งรีบ หรือเป็นช่วงฤดูกาลที่ผลผลิตออกเยอะก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการขายเป็นต้น

ทีมวิจัยเสนอข้อมูลช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลใน 1 สัปดาห์ หรือ 7 วัน เป็นช่วงเวลาระหว่างวันที่ 1-7 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2552 ช่วงเวลาดังกล่าว เป็นช่วง ต้นฝน ซึ่งชาวบ้านภายในชุมชนบ้านติดต่อดังกล่าว ไม่มีเวลาในการจัดเตรียมหาอาหาร อีกทั้งเป็นช่วงฤดูกาลที่มีผลผลิตอาหารจากธรรมชาติ และจากภาคการเกษตรออกมาเยอะ จึงสรุปร่วมกันว่าข้อมูลดังกล่าวเป็นตัวแทนข้อมูลที่บ่งบอกมูลค่าทางเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต่อในช่วงเดือนนั้นเท่านั้น ตัวเลขค่าเฉลี่ยต่อปี เป็นตัวเลขที่น่าจะมีความคลาดเคลื่อนสูง เวลาสรุปผลควรเสนอเป็นเพียงตัวเลขแสดงมูลค่าเศรษฐกิจภายในตลาดชุมชน ช่วงเวลาเดือนนั้นเท่านั้น

ข้อที่ควรพิจารณาอีกข้อหนึ่งคือมันใจหรือไม่ว่าการเก็บข้อมูลในช่วงเวลาดังกล่าวเก็บได้ละเอียด ครบถ้วน และข้อมูลที่เก็บมาเป็นตัวเลขมูลค่าด้านอาหารทั้งหมด ไม่มีข้อมูลตัวเลขจากการขายอื่นเข้ามาอยู่ร่วมด้วย เช่น ข้อมูลจากแม่ค้าที่ขายแป้งและเครื่องสำอาง หรือดอกไม้พวงมาลัยสำหรับไหว้พระ เป็นต้น

การสรุปข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว ชี้ให้เห็นถึงความละเอียดและความรอบคอบของการเก็บข้อมูล ความน่าเชื่อถือของวิธีการได้มาซึ่งข้อมูล ซึ่งสำคัญและเชื่อมโยงกับความน่าเชื่อถือของข้อมูลหลังการวิเคราะห์

แต่สิ่งที่ได้จากกระบวนการทำงานร่วมกันของนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น การพัฒนาตนเองของคนในชุมชนเพื่อที่จะทำการศึกษาวิจัยและนำเสนอผลการวิจัยให้น่าเชื่อถือสิ่งนี้สำคัญพอๆ กับผลการวิจัย

ได้ข้อสรุปข้อมูลที่ทำกรวิเคราะห์ร่วมกันภายในทีมวิจัย และได้รับข้อเสนอแนะจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิผู้เข้าร่วมกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยที่บ้าน การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน

กรณีศึกษาบ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

หัวหน้าโครงการวิจัยฯ. กล่าวเพิ่มเติมถึงการวิจัยคือ กระบวนการหาความรู้ความจริงใหม่ ที่มีระบบแบบแผนตามหลักวิชา อาศัยหลักเหตุผล ที่รอบคอบ รัดกุม ละเอียดและ

เชื่อถือได้ และความรู้ความจริงนั้นจะนำไปเป็นหลักการ ทฤษฎี หรือ ข้อปฏิบัติที่ทำให้มนุษย์ได้รับรู้และนำไปใช้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตด้วยความสงบสุขหรือป้องกันและหลีกเลี่ยงภัยอันตรายต่าง ๆ ได้

การวิเคราะห์การเก็บข้อมูลของนักวิจัย เช่น รายได้ต่อวัน/ กำไร/ (ตลาดน้อยชุมชนบ้านติดต่อ) หัวหน้าโครงการวิจัยฯแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1

นักวิจัย	ผู้ให้ข้อมูล(ร่วมวิจัย)	ผู้สังเกตการณ์(ให้คำแนะนำ)
นางเอื้อ ศรีพล	นางเสริฐ วงศ์ป๋อง	นายไสว เทพพงษ์
นางฉวี พรหมมาวัย	นายลี พรหมมาวัย	

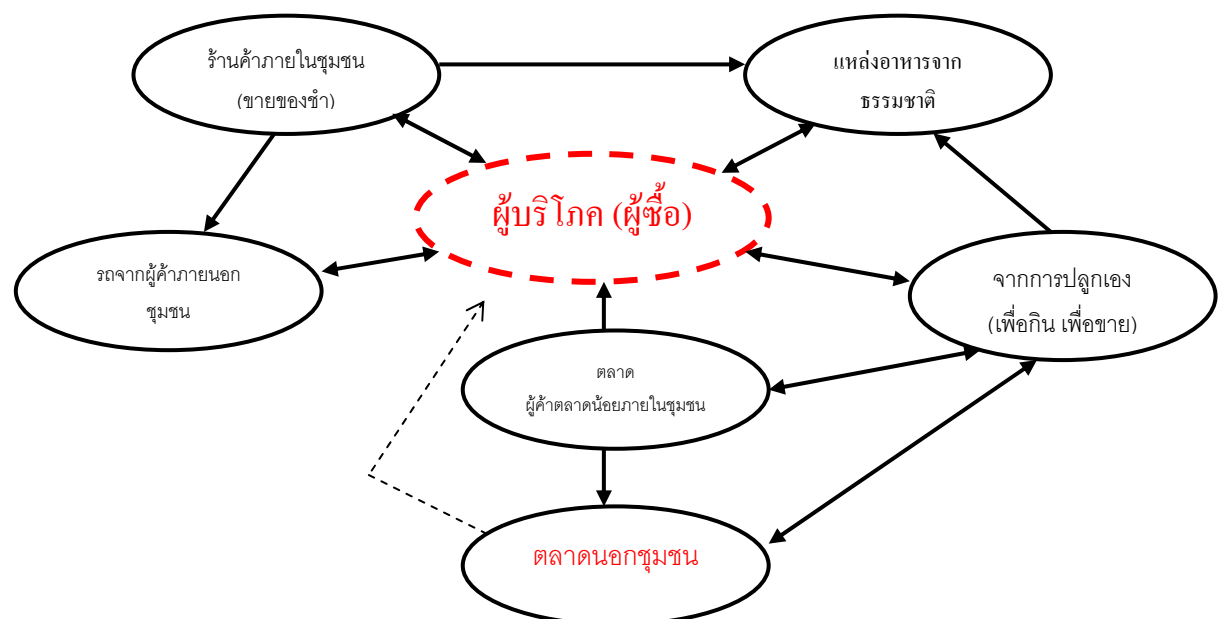
กลุ่มที่ 2

นักวิจัย	ผู้ให้ข้อมูล(ร่วมวิจัย)	ผู้สังเกตการณ์(ให้คำแนะนำ)
นางบุญสวย ทองมี	นางแก้ว ลุนวิรัตน์	นายไสว เทพพงษ์
นางหนูพันธ์ เผ่าพันธุ์	นางบิน ลุนวิรัตน์	

กลุ่มที่ 3

นักวิจัย	ผู้ให้ข้อมูล(ร่วมวิจัย)	ผู้สังเกตการณ์(ให้คำแนะนำ)
นางเพ็ญประภา เสริฐศรี	นางคำคิด ชันติชู	นายไสว เทพพงษ์
นางสมหวัง วิริตยา	นายถวิล ชันติชู	

หมายเหตุ นักวิจัยชุดที่ลงเก็บข้อมูลตลาด ขาด 2 คนคือ นางอุไร ชีรภัทรสกุล(ดูแลสามีป่วย) , นางมิ่งคุณ สวัสดิ์ (เยี่ยมญาติต่างจังหวัด)

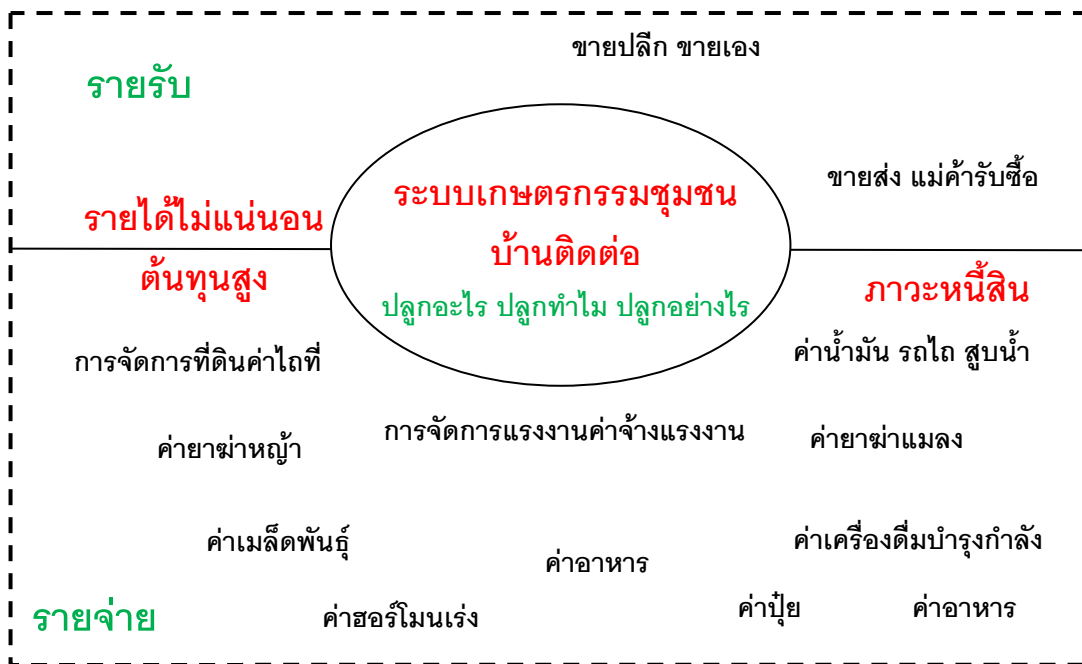
ภาพประกอบที่ 8 แผนผังความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริโภคและแหล่งที่มาของอาหารชุมชน

ตารางที่ 8 ข้อมูลที่เก็บและสรุปรวมรายได้ในตลาดชุมชนบ้านติดต่อ

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล	รูปแบบ-ลักษณะ		การลงทุน	รายได้ต่อวัน (เฉลี่ย)	รายได้ต่อ สัปดาห์ (เฉลี่ย)	รายได้ต่อ เดือน(เฉลี่ย)	รายได้ต่อปี (เฉลี่ย)	ผู้เก็บข้อมูล
	ปลูกเอง	ซื้อมาขายไป						
1.นางวิไล นาคอน	√			210	1,467	5,868	70,416	นางฉวี พรหมมว้ย
2.นางบุญหนา ลุนวิรัตน์		√		102	720	2,880	34,560	นางเอื้อ ศรีพล
3.นางเสริฐ วงศ์ป้อม	√			390	2,730	19,020	131,040	นางบุญสวย ทองมี
4.นางหนู สาวีสัย	√			94	658	2,632	31,584	นางเพ็ญประภา เสริฐศรี
5.นางทันใจ ดิบุรี	√			70	491	1,967	23,615	นางหนูพันธ์ เผ่าพันธุ์
6.นางรจนา เพ็งบุญ	√			488	3,416	13,667	164,015	
7.นางกัญญา สร้อยคำ		√		74	524	2,095	25,151	
8.นางหลั่น แก้วศิริ	√			188	1,320	5,280	63,360	นางฉวี พรหมมว้ย
9.นางสุมาลี อินทรักษ์		√		19	136	544	6,528	
10.นางฉวี พรหมมว้ย	√	√		180	720	2,880	34,560	
11. นางจันทร์เพ็ญ ทุมสวัสดิ์		√		660	4,622	18,488	221,856	
12.นางรัตนกร คำนุชิต	√	√		375	2,625	10,500	126,000	
13.นางชา ก้อนพิลา	√			37	262	1,048	12,576	
14.นางเครือวัน ดิบุรี	√			68	480	1,920	23,040	นางเอื้อ ศรีพล
สรุปยอดรายรายได้/รายรับ/ทุนรวม				2,955	20,171	88,789	854,901	
รายได้(เฉลี่ย)ต่อคน(มีทั้งสิ้น 14 คน)				211	1,440	6,342	61,064	

หมายเหตุ เป็นการเก็บข้อมูลในรอบสัปดาห์และผลผลิตบางอย่างจะมีบางฤดูกาลเท่านั้น ฐานข้อมูลที่เก็บไม่อาจนำมาวิเคราะห์ รายได้ต่อปีได้

หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วม ผู้เข้าร่วมเกิดความตระหนักร่วมกันถึงความสำคัญของระบบการเกษตรซึ่งทำหน้าที่สำคัญในการผลิตอาหารให้คนภายในชุมชน และจากระบบเกษตรกรรมภายในชุมชนดังกล่าวเป็นรากฐานสำคัญในด้านเศรษฐกิจ เพราะชุมชนบ้านติดต่อ เป็นชุมชนที่มีฐานการทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักของคนภายในชุมชน อีกทั้งมีการเชื่อมโยงให้เห็นถึงปัญหาในด้านปัจจัยการผลิตซึ่งส่งผลให้เกิดภาวะต้นทุนที่สูงเกินความจำเป็น จุดประกายให้ผู้ร่วมทำการวิเคราะห์ อยากปรับเปลี่ยนวิธีการผลิต ดังภาพประกอบจำลองให้เห็นความไม่สมดุลที่เกิดขึ้นในระบบเกษตรกรรมต่อไป

ภาพประกอบที่ 9 ระบบเกษตรกรรมชุมชนบ้านติดต่อ

เมื่อสรุปรวบรวมข้อมูลรายได้ที่ได้แล้วนักวิจัยคิดว่าอยากจะจัดการอย่างไร

กลุ่มที่ 1

- มีไฟที่อยากจะทำมากขึ้น, กระตือรือร้น
- อยากจะทำปุ๋ยใช้เองเพื่อลดต้นทุน(ลงทุนน้อย)
- ปลูกผักปลอดสารพิษ
- อยากปลูกพืชชนิดที่ไม่ชอบยาฆ่าแมลง

กลุ่มที่ 2

- เห็นรายได้แล้วอยากปลูกผักปลอดสารพิษ
- อยากรวมกลุ่มปลูกผักแต่ดูแลและปลูกในแปลงของตนเอง
- จะมีการจัดการเพื่อจับจ่ายให้รัดกุมคุ้มค่าน่ามากขึ้น

กลุ่มที่ 3

- เสียขายสังขารของตัวเอง อายุมากแล้ว
- จะทำให้มากขึ้นกว่าเดิม

ปัจจัยของผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต่อในเชิงบวก
และลบ

ผลกระทบด้านบวก(สนับสนุน)

- ตลาดน้อยชุมชนบ้านติดต่ออยู่ใกล้และมีความปลอดภัย
- แหล่งหากิน เช่นแหล่งน้ำ,ป่า อยู่ใกล้ชุมชน
- อาหารในแหล่งน้ำยังคงความอุดมสมบูรณ์
- พืชผักธรรมชาติอุดมสมบูรณ์
- มีพื้นที่ผลิตอาหารเพื่อการส่งออกสู่ตลาดในเมือง
- สามารถดูแลจัดการแปลงของตนเองได้
- มีการรวมกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ โดยการระบบเกษตรอินทรีย์
- มีการจัดการตนเองโดย เก็บเมล็ดพันธุ์พืชท้องถิ่นเพื่อปลูกหมุนเวียนในแต่ละ
ช่วงเดือน(พันธุ์อะไร/วิธีการปลูกอย่างไร)
- มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นประจำทุกวัน
- ชาวบ้านในชุมชนบางส่วนนิยมซื้อผักปลอดสารพิษ

ผลกระทบด้านลบโดยตรงและทางอ้อม(ขาดการดูแลคุ้มครอง)

- สารเคมีที่ใช้ในภาคการเกษตรเพิ่มมากขึ้น
- สารพิษและน้ำเสียจากอุตสาหกรรมธุรกิจชุมชนปล่อยไหลลงสู่แหล่งน้ำ
ธรรมชาติ
- การจำหน่ายสินค้าจากพ่อค้าภายนอกเข้าสู่ชุมชนบ้านติดต่อ
- ไม่มีหน่วยงานสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง
- ขาดการจัดการตลาดน้อยชุมชนอย่างเป็นระบบ
- นโยบายของรัฐไม่นำไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่
- ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้

แนวทางในการจัดการและพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนแบ่งเป็น 3 ระบบคือ

ระบบการจัดการแปลง

1. ทำปุ๋ยอินทรีย์,นำหมักใช้เองเพื่อลดต้นทุน

2. ให้ระบบนิเวศจัดการกันเองโดยใช้หลักกลไกธรรมชาติเป็นกระบวนการควบคุม
3. คำนึงถึงความประณีต,และความปลอดภัยมากขึ้น
4. ดูแลจัดการด้วยการทำเอง,ปลูกเอง
5. เตรียมดินเพื่อทำการเกษตรแบบไร่นาสวนผสม
6. จัดหาพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับพื้นที่โดยรูปแบบอินทรีย์
7. เก็บเมล็ดพันธุ์ท้องถิ่น
8. จัดการระบบน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรให้มีตลอดฤดูกาล
9. ไม่ใช้สารเคมีทุกประเภท

ระบบการจัดการตลาดชุมชน

1. เนื่องจากสถานที่คับแคบจึงควรจัดหาที่ใหม่
2. ปลูกตามความต้องการของผู้บริโภค
3. คุณธรรมความซื่อสัตย์มาก่อน
4. ควรขายเฉพาะผักปลอดสารพิษเพื่อสุขภาพของผู้ผลิต-ผู้ขาย-และผู้บริโภค
5. ใส่ใจเรื่องของสุขอนามัยและความสะอาดให้มากๆ
6. แม้ค้าควรลดปริมาณการใช้ถุงพลาสติกเพื่อลดปริมาณขยะชุมชน

ระบบการจัดการแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเขตชุมชน

1. แม่น้ำเลยมีสารพิษเจือปนและสมอยู่ในกุ้ง,หอย,ปู,ปลา ฉะนั้นควรมีหน่วยงานรัฐมาสำรวจดูแล
2. มีการอนุรักษ์แม่น้ำเลยอย่างจริงจัง
3. บุ่ง(แหล่งน้ำในชุมชน)สาธารณะควรงดจับปลาในฤดูวางไข่
4. บุ่ง(แหล่งน้ำในชุมชน)สาธารณะควรจัดการให้คนในชุมชนเท่านั้น
5. มีการตัดกีดกันในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน
6. มีการจัดการบริเวณรอบๆบุ่ง(แหล่งน้ำในชุมชน)ให้สามารถปลูกพืชปลอดสารพิษได้
7. ป่าสะคามห้ามขายให้นายทุนเพราะเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญเนื่องจากใกล้ชุมชนที่สุด

หลังจากนั้นยังระดมความรู้ที่อยู่ในทีมวิจัยถึงพันธุ์พืชที่เหมาะสมในการเพาะปลูกในแต่ละฤดูกาลของชุมชนบ้านติดต่อ ผลดังตารางดังต่อไปนี้

ตารางแสดงที่ 9 พันธุ์พืชที่เหมาะสมและสามารถปลูกแบบปลอดสารพิษได้ในแต่ละช่วงฤดูกาล

ช่วงฤดู		
ชนิดของพันธุ์พืช พฤกษิกายน-กุ่มภาพันธ์ (หนาว)	ชนิดของพันธุ์พืช มีนาคม-เมษายน ร้อน(แล้ง)	ชนิดของพันธุ์พืช พฤษภาคม-ตุลาคม (ฝน)
- กล่ำปลี - ผักกาดดอก - ผักกาด - มื้อกโคลี่ - กระน้ำ - ต้นหอม - ผักชี - ผักกาด - ผักทอง - มะเขือเครือ - มะเขือเทศ	จะไม่ค่อยปลูกเพราะขาดน้ำ ราคาพืชผักจะแพง	- แตงหอม - ถั่วฝักยาว - ถั่วปลี - พริกน้อย/พริกชี้ฟ้า - มะเขือ - บวบเหลี่ยม - ถั่วพู - ผักชีลาว - หอมป้อม - โหระพา - กระเพรา - น้ำเต้า - ผักทอง

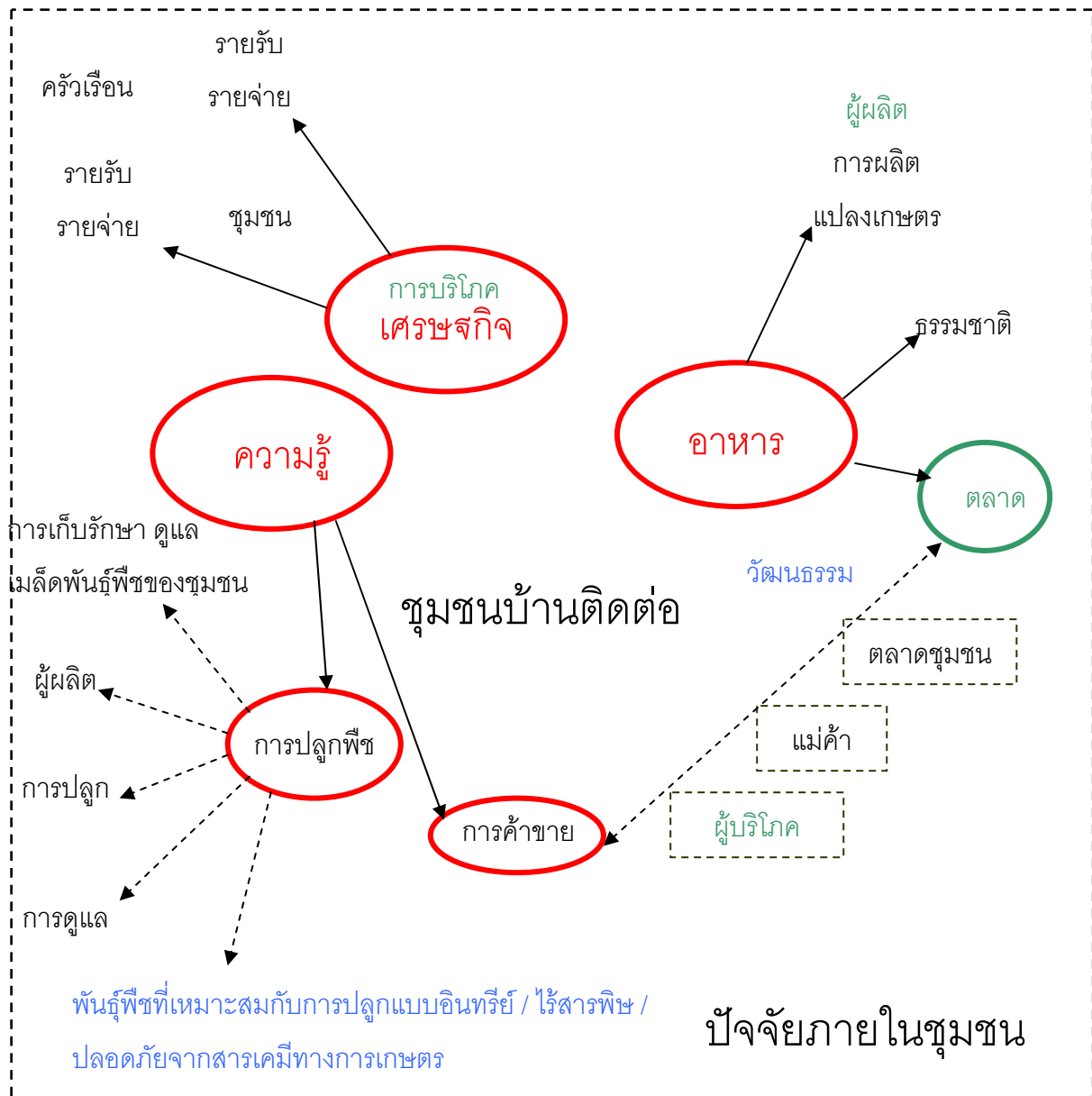
ผลการวิเคราะห์ปัญหาที่พบในการปลูกพืชตามฤดูกาล

1. ความสมดุลในระบบนิเวศแวดล้อมเปลี่ยนแปลง เช่น ดิน, น้ำ, อินทรีย์วัตถุ, จุลินทรีย์
2. การจัดการแมลงรบกวน

การนำเสนอภาพรวมการเก็บข้อมูล และกระบวนการศึกษาการจัดการความรู้เศรษฐกิจอาหารชุมชน ในโครงการการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน วิทยาการและ ผู้ทรงคุณวุฒิ ดังภาพประกอบดังต่อไปนี้ เป็นการวิเคราะห์เชื่อมโยงให้เห็นกระบวนการเก็บข้อมูล

ทั้งหมดและ กระบวนการในการดำเนินงานวิจัยจนนำไปสู่การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต่อก ซึ่งข้อมูลได้เขียนนำเสนอไว้ดังต่อไปนี้

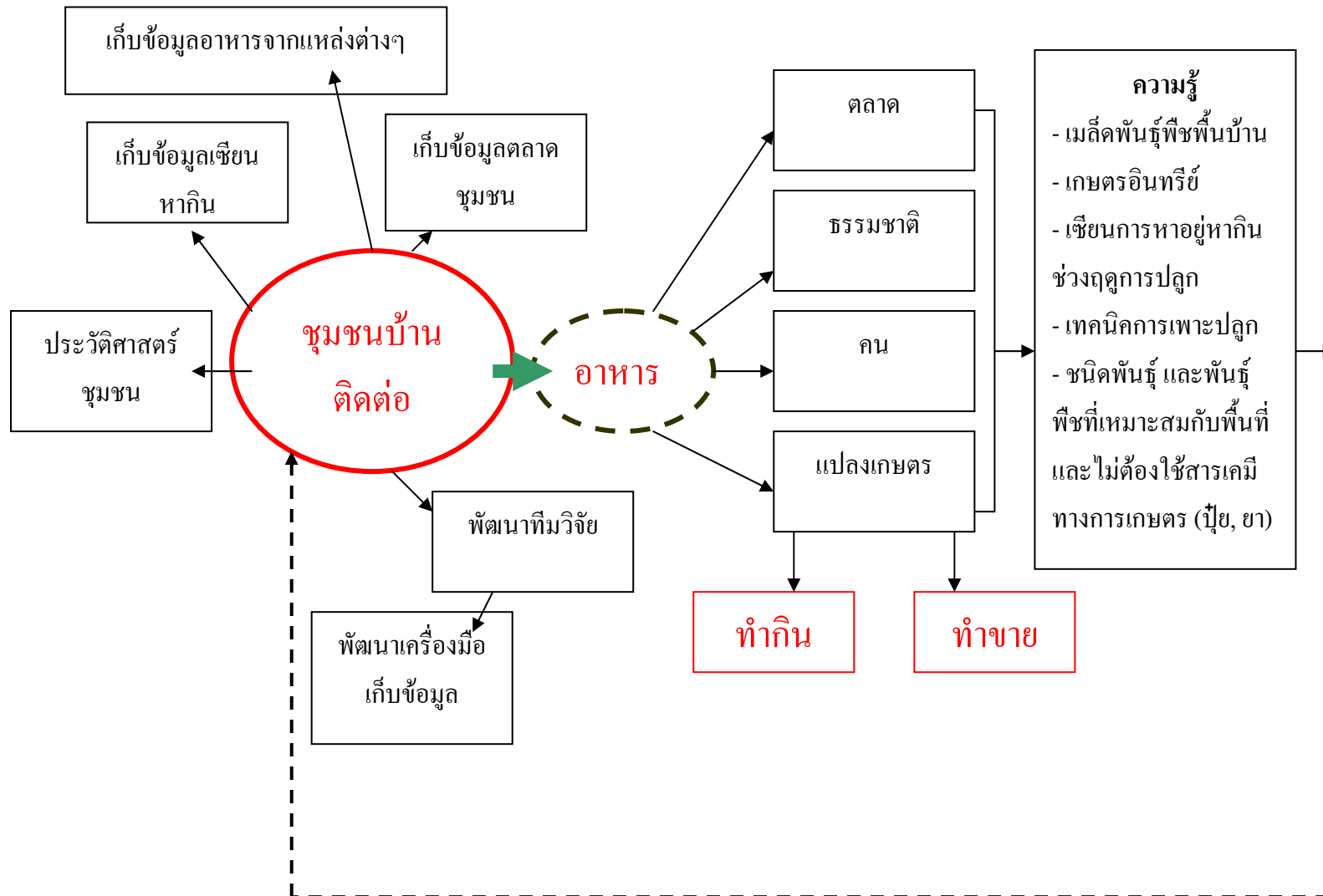
ภาพประกอบที่ 10 แสดงกรอบความคิดการเก็บข้อมูลการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน

ปัจจัยภายนอกชุมชน

ภาพประกอบที่ 11

กระบวนการศึกษาการจัดการความรู้เศรษฐกิจอาหารชุมชน

แนวทางการพัฒนา**ระบบแปลงเกษตร**

1. เก็บเมล็ดพันธุ์ท้องถิ่น
2. การศึกษาพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยรูปแบบอินทรีย์
3. เทคนิคทำปุ๋ยอินทรีย์ และเกษตร เกื้อกูลตามหลักกลไกธรรมชาติ
4. การจัดการพื้นที่ให้พอเหมาะกับการแรงงานทำเอง,ปลูกเอง
5. การเกษตรแบบไร้สารพิษ
6. การจัดการระบบน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรให้มีตลอดฤดูกาล

ระบบตลาด

1. ศึกษาความต้องการของผู้บริโภค
2. สถานที่จำหน่ายสินค้าอาหารปลอดภัย ควรขายเฉพาะผักปลอดสารพิษเพื่อสุขภาพของผู้ผลิต-ผู้ขาย-และผู้บริโภค
3. คุณธรรมความซื่อสัตย์มาก่อน
4. แม้ค้าควรลดปริมาณการใช้ถุงพลาสติกเพื่อลดปริมาณขยะชุมชน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. แม่น้ำเลย กระทบจากเคมีเกษตรอุตสาหกรรม
2. การจัดการแหล่งน้ำสาธารณะ กติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกัน
3. การจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินรอบนุ้ใหญ่
4. อนุรักษ์แหล่งอาหารธรรมชาติป่าสะคาม

ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต๋อ

จากกระบวนการศึกษาข้อมูลเศรษฐกิจตลาดชุมชนบ้านติดต๋อ และภูมิปัญญาเขียนหาอยู่หากินตามแหล่งธรรมชาติพบว่า มีประเด็นในการพัฒนาตามข้อมูลที่ปรากฏ 3 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 แนวทางการพัฒนาอาหารชุมชนในระดับแปลง เพื่อพัฒนาระบบเกษตรอันเป็นระบบสำคัญในการผลิตอาหาร สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกภายในชุมชน

ด้านที่ 2 แนวทางการพัฒนาระบบตลาดเพื่อการค้าอาหารชุมชน เป็นการสร้างกลไกการตลาดเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่สมาชิกภายในชุมชน ภายใต้หลักการค้าที่เป็นธรรม มุ่งเน้นคุณค่าในการอยู่ร่วม และเกื้อหนุนกันของสมาชิกภายในชุมชน

ด้านที่ 3 การอนุรักษ์ฟื้นฟู พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นแหล่งอาหารชุมชน เป็นการรักษาต้นทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ดิน น้ำ ป่า เพื่อก่อให้เกิดสมดุลของระบบนิเวศ เป็นแหล่งผลิตอาหารตามธรรมชาติ ที่คนในชุมชนมีการกำหนดกฎเกณฑ์กติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อความยั่งยืน

4.1.8 กิจกรรมที่ 8 เวทีคืนข้อมูลชุมชน

4.1.8.1 วัตถุประสงค์

เพื่อนำเสนอข้อมูลที่ทีมวิจัยทำการศึกษาต่อ สมาชิกภายในชุมชน ผู้นำภายในชุมชน

เพื่อขยายแนวร่วมและแสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนภายใต้ข้อมูลที่ค้นพบจากโจทย์วิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต๋อ

4.1.8.2 วันเวลา

วันเสาร์ที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2552

4.1.8.3 สถานที่

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านติดต๋อ หมู่ที่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

4.1.8.4 ขั้นตอน/วิธีดำเนินการ

- ประชุมแบ่งบทบาทหน้าที่ทีมวิจัย
- ทำร่างกำหนดการ การนำเสนอข้อมูลและ ทำสรุปข้อมูลที่ต้องการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย

- ประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้อง

- จัดทำนิทรรศการชุดแหล่งที่มาของอาหารภายในชุมชน

4.1.8.5 ผู้เข้าร่วม จำนวน 120 คน

4.1.8.6 ผลการดำเนินการ

มีผู้สนใจเข้าร่วมรับฟังข้อมูลจากการศึกษาในโครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองโดย ทีมวิจัยบูรณาการงานค้นข้อมูลการวิจัยนี้ร่วมกับ งานเยี่ยมกลุ่มผู้สูงอายุของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย สถานีอนามัยตำบลนาอาน มีผู้เข้าร่วมจาก 12 หมู่บ้านในตำบลนาอาน

ผลที่ได้คือการรับทราบถึงกระบวนการทำงานวิจัยในพื้นที่ และเกิดการประสานความร่วมมือในโครงการวิจัยตำบลอยู่ดีมีสุขที่อนามัยตำบลนาอาน ร่วมมือกับเทศบาลตำบลนาอาน ร่องรอยและข้อมูลในการค้นพบความรู้ในงานจัดการความรู้ แหล่งอาหารของชุมชน และปัญหา ระบบเกษตรกรรมที่ส่งผลกับสุขภาพ จะเป็นฐานการทำงานร่วมกันภายใต้ข้อมูลที่ค้นพบ

4.1.9 กิจกรรมที่ 9 จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

4.1.9.1 วัตถุประสงค์

- เพื่อจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ นำเสนอต่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และเผยแพร่ต่อสาธารณะ

4.1.9.2 วันเวลา

ช่วงเดือน สิงหาคม – กันยายน พ.ศ. 2552

4.1.9.3 ขั้นตอน/วิธีดำเนินการ

- รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ ข้อมูล
- เรียบเรียงเนื้อหารายงานตามกรอบแนวทางการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์
- นำเนื้อหาที่ได้มาสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะ
- นำข้อเสนอแนะที่ได้จากการสนทนาปรับปรุงเนื้อหารายงานฉบับสมบูรณ์

4.1.9.4 ผลการดำเนินการ

เกิดการระดมข้อมูลที่ได้จากการทำการวิจัย

เกิดการติดต่อสื่อสารพัฒนากรอบแนวทางการเขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ร่วมกับ NODE พี่เลี้ยง

เกิดข้อเสนอแนะและคำแนะนำในการเขียนรายงานการวิจัยอีกทั้งมีการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะที่ NODE พี่เลี้ยง และที่ปรึกษาให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะ

บทที่ 5

ผลการศึกษา บทสังเคราะห์อภิปรายผล การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน

การดำเนินงานโครงการใช้แนวคิดการจัดการความรู้เข้ามาเป็นแนวคิดหลักในการดำเนินงาน โดยนำหัวใจของการจัดการความรู้คือการพัฒนาคน และสร้างกระบวนการให้คน(ทีมวิจัย) ร่วมกันค้นหาความรู้ ตามกรอบเนื้อหาในการศึกษาดังต่อไปนี้

5.1 สภาพการผลิตอาหารของชุมชนบ้านติดต่อ

จากการศึกษาสภาพการผลิตอาหารของชุมชนในรอบ 12 เดือน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาดังรายละเอียดต่อไปนี้ การสังเกตและการบันทึกของผู้วิจัย การแบ่งบทบาทหน้าที่ให้ทีมวิจัยลงไปเดินตลาดสังเกต เวทีระดม การใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ การศึกษาด้วยวิธีการดังกล่าวได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

ระบบอาหารชุมชนบ้านติดต่อ จากการศึกษาพบว่าการบริโภคอาหารภายในชุมชนมาจาก 3 แหล่งที่มาดังต่อไปนี้ คือ 1.จากภาคเกษตรกรรม 2.จากแหล่งอาหารธรรมชาติ และ3.จากการพึ่งพิงตลาดภายนอกชุมชน ชนิดอาหารต่างๆ ที่พบว่ามาจากแหล่งต่างๆ จากการศึกษาดังรายละเอียดที่พบต่อไปนี้

สวนหลังบ้าน จากการศึกษาพบว่าสวนหลังบ้านของแต่ละครัวเรือนจะมีพื้นที่สำหรับเพาะปลูกเป็นที่ดินเล็กๆ ภายในบริเวณบ้าน ในอดีตสวนหลังบ้านเป็นแหล่งผลิตพืชผักที่จำเป็นต้องใช้ในการประกอบอาหาร เช่น ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ต้นหอม ผักชี สะระแหน่ พริก เป็นต้น ปัจจุบัน พื้นที่สวนหลังบ้านถูกปล่อยให้รกร้างขาดการบำรุงรักษา พบว่ามีเพียงบางครัวเรือนเท่านั้นที่ยังทำการเกษตรเพาะปลูกพืชผักที่จำเป็น ปัจจุบันครัวเรือนสวนใหญ่นิยมออกไปซื้อจากตลาด

บุง / กูด จากการศึกษาพบว่าอาหารที่ได้จากบุงและกูด คือสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา และผักธรรมชาติริมน้ำ ในอดีตพบว่าบุง / กูด ต่างๆ ภายในชุมชนเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติ ที่อุดมสมบูรณ์ คนในชุมชนที่มีความขยัน และมีทักษะในการหาอยู่หากินจากธรรมชาติ สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการหาอาหารจากแหล่งน้ำธรรมชาตินี้ ปัจจุบัน บุง / กูด อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม อีกทั้ง มีการใช้ประโยชน์จากบุคคลภายนอกชุมชน โดยไม่มีการจัดระเบียบและไม่มีการคิดค่าในการใช้ประโยชน์ร่วมกัน

แม่น้ำเลย จากการศึกษาพบว่าอาหารที่ได้จากแม่น้ำเลย คือสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา แมลงตัวอ่อนแมลงปอ(แมงอีนัว)และผักธรรมชาติริมน้ำ ในอดีตพบว่าแม่น้ำเลย มีความอุดม

สมบูรณ์ เป็นแหล่งอาหารธรรมชาติที่สำคัญของคนในชุมชน ปัจจุบันมีเขื่อนยางกันแม่น้ำเลย ลักษณะทางกายภาพเปลี่ยนไป น้ำลึกขึ้น พื้นที่เกษตรกรรมมีน้ำหายไป สภาพน้ำลึกดังกล่าวทำให้มีหอยตากมากขึ้น มีการเข้ามาหาหอยตาก ในบริเวณทำน้ำในหมู่บ้านมากขึ้น ไม่มีกฎกติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างคนภายในและภายนอกชุมชนที่เข้ามา

ป่าดง จากการศึกษาพบว่าอาหารที่ได้จากป่าดงต่างๆ ใกล้เคียงชุมชน คือ หน่อไม้ เห็ด ผักป่า แมลงต่างๆ ป่าดงเป็นแหล่งอาหารธรรมชาติที่ชุมชนได้พึ่งพิง ปัจจุบันความอุดมสมบูรณ์ลดลง หาดอาหารจากธรรมชาติได้น้อยลง

นาข้าว จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านติดต่อกับเป็นชุมชนที่มีการผลิตข้าวแทบทุกหลังคาเรือน ข้าวที่เหลือจากการบริโภคยังขายออกสู่ภายนอกชุมชน ในอดีตภายในชุมชนมีพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน ที่หลากหลาย ปัจจุบันเพาะปลูกเฉพาะข้าวพันธุ์ส่งเสริม(กรมการข้าว) กข. 6 หอมมะลิ 105 และต้นป่าดง

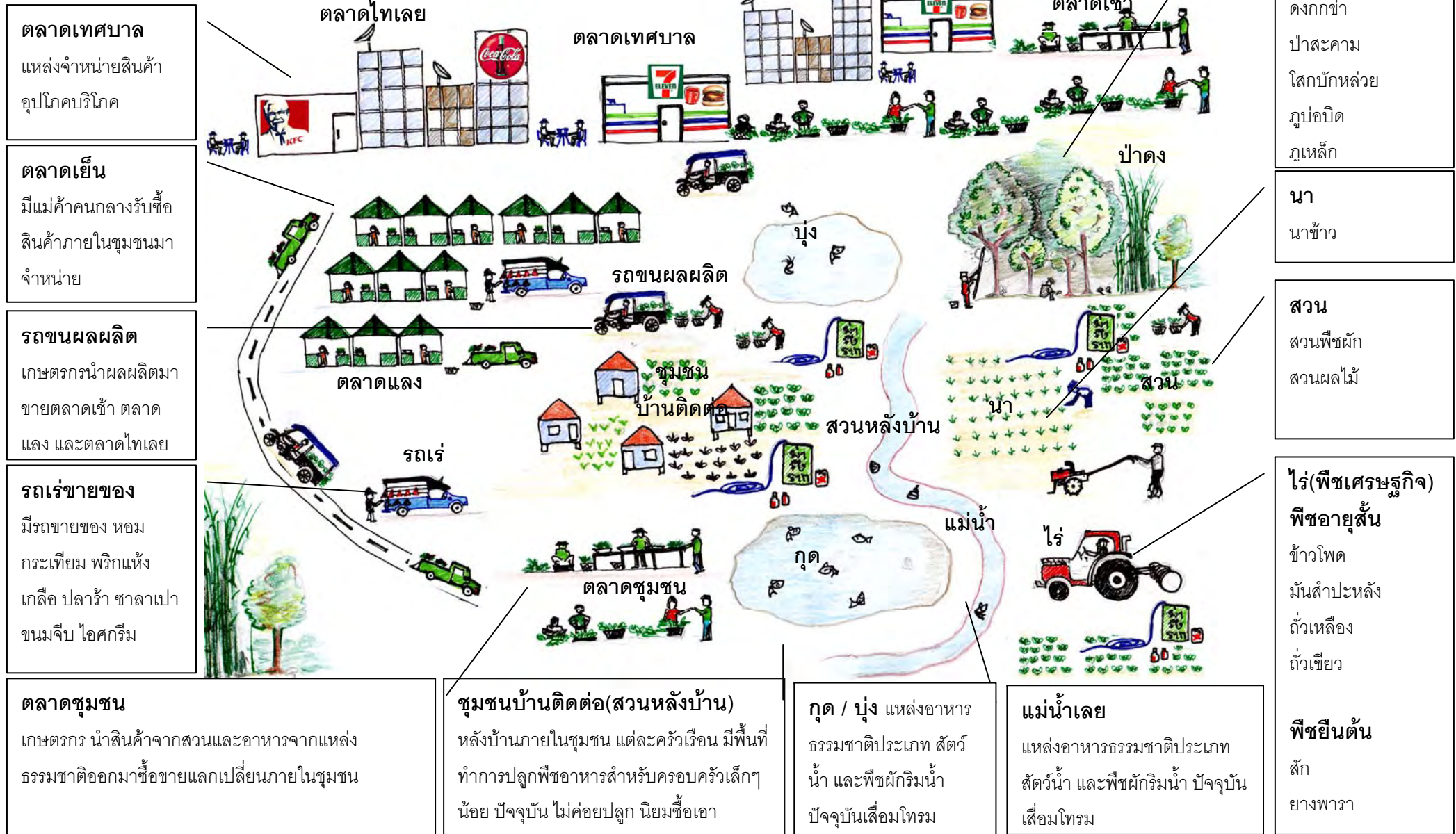
สวนพืชผัก จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านติดต่อกับเป็นชุมชนที่ผลิตพืชผักส่งขายตลาดภายในเทศบาลเมืองเลย ชนิดพืชผักที่ปลูกกันมากและส่งขายอยู่เป็นประจำได้แก่ ผักบุ้งจีน กระเพรา โหระพา ถั่วฝักยาว บวบหอม บวบลาย บวบเหลี่ยม น้ำเต้า แดงไทย ผักกาดดอก(ผักกาดหอม) ผักคราด หัวเหว่น การทำการเกษตรภายในชุมชนบ้านติดต่อกับเป็นการทำการเกษตรแบบเคมีตลอดกระบวนการผลิต นับจากเตรียมดิน เพาะปลูก และบำรุงรักษา

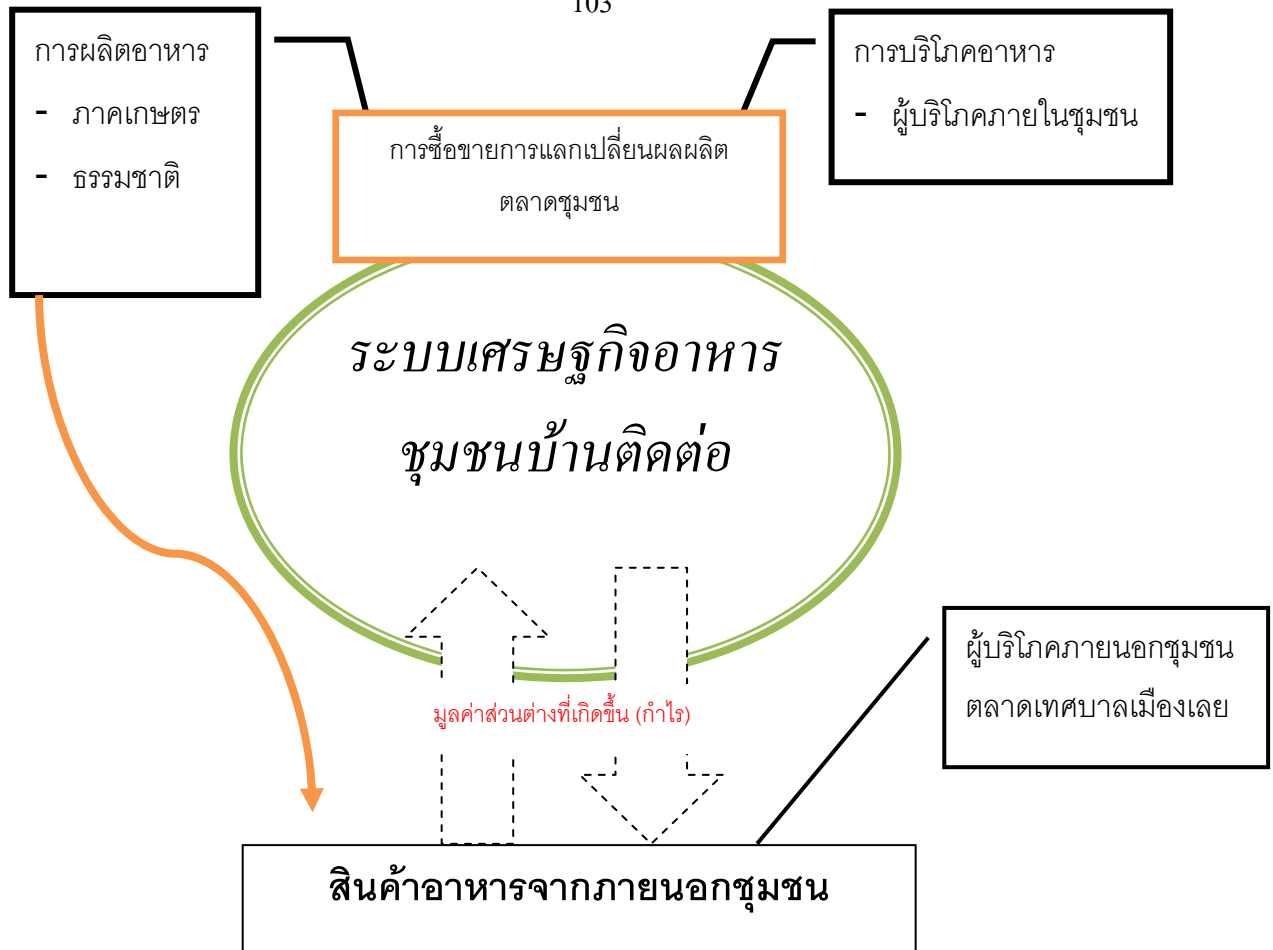
การนำเข้าอาหารจากภายนอกชุมชน จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านติดต่อกับเป็นชุมชนที่นำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นต้องใช้ภายในครัวเรือนต่างๆ เช่น ปลา ร้า น้ำปลา น้ำตาล น้ำมันพืช เกล็ดผงชูรส และอื่นๆ การนำเข้าอาหารที่ไม่สามารถผลิตได้ภายในชุมชนเช่นอาหารโปรตีนประเภทเนื้อสัตว์เช่น เนื้อไก่ เนื้อหมู เนื้อวัว เนื้อปลา อาหารทะเล เป็นต้น ปัจจุบันอาหารสำเร็จรูปเช่น ปลากระป๋อง บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ขนมอบกรอบ ขนมก๊อบเก็บ น้ำหวาน น้ำอัดลม มีวางขายในร้านค้าทั่วไปภายในชุมชนซึ่งมีอยู่จำนวนทั้งสิ้น 15 ร้าน

	มค	กพ	มีค	เมย	พค	มิย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค
สวนหลังบ้าน	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
นาข้าว											*	*
สวนพืชผัก	*	*	*	*	*						*	*
แม่น้ำเลย	*	*	*	*	*					*	*	*
ป่าดง					*	*	*	*	*	*		
การนำเข้าอาหารจากภายนอกชุมชน	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*

ตารางที่ 9 แสดงวงจรการผลิตอาหารชุมชนบ้านติดต่อกับ

ภาพประกอบที่ 12 แสดง สภาพการผลิตอาหารชุมชนบ้านติดต๋อ

ภาพประกอบที่ 13 แสดงความสัมพันธ์ของระบบอาหารชุมชนบ้านติดต่อ

5.2 มูลค่าทางเศรษฐกิจในการผลิตอาหารชุมชนจากการศึกษาตลาดชุมชนบ้านติดต่อ

จากการศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจภายในตลาดชุมชนบ้านติดต่อพบว่าแม่ค้าประจำที่ขายของภายในตลาดชุมชนจำนวน 14 ราย ทีมวิจัยทำการการศึกษาด้วยการลงไป บันทึกข้อมูลรายได้จากการขายระยะเวลาหนึ่งสัปดาห์ (7 วัน) และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เฉลี่ยเป็นรายได้อันพบว่ามีรายได้อยู่ภายในเดือนที่เก็บข้อมูลในตลาดชุมชน คิดเป็นค่าเฉลี่ย 88,789 บาท ต่อเดือน คิดเป็นค่าเฉลี่ยต่อคน 6,342 บาทต่อรายต่อเดือน รายได้จากตัวเลขดังกล่าวส่งผลให้เกิดความตระหนักร่วมกันภายในทีมวิจัยถึงคุณค่าของระบบอาหารชุมชน ที่ส่งผลถึงระบบเศรษฐกิจภายในชุมชน โดยเฉพาะการผลิตอาหารจากภาคเกษตรซึ่งการเก็บข้อมูลพบว่า แม่ค้าที่นำพืชผักผลไม้ อาหารที่ผลิตได้เองจากสวนสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้มาก ผู้ที่ดำเนินการค้าตามระบบดังกล่าวได้ผลตอบแทนเป็นที่พึงพอใจ

ประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้

1. มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากการขายอาหารภายในชุมชน จากการศึกษารายได้แม่ค้าจำนวน 14 รายพบว่า มูลค่าทางเศรษฐกิจวิเคราะห์จากผลกำไรจากกลุ่มตัวอย่างการศึกษา

ตลาดชุมชนบ้านติดต่อกัน แม่ค้ามีผลกำไรคิดเป็นเงิน 2,955 ต่อวัน พบว่าแม่ค้ามีรายได้จากกำไรเฉลี่ยวันละ 211 บาท ต่อรายต่อวัน

2. มูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจจากการขายอาหารภายในชุมชน จากการศึกษาข้อมูลแม่ค้าจำนวน 14 รายพบว่า มูลค่าทางเศรษฐกิจวิเคราะห์จากผลกำไรจากกลุ่มตัวอย่างการศึกษาตลาดชุมชนบ้านติดต่อกัน มีผลกำไรคิดเป็นเงิน 854,901 ต่อปี เฉลี่ยแม่ค้า 14 ราย มีรายได้เป็นกำไรประมาณ 61,064 บาท ต่อรายต่อปี

ตารางที่ 11 แสดงการวิเคราะห์รายได้ของแม่ค้าภายในตลาดชุมชนบ้านติดต่อกัน

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่	สรุปรายได้เฉลี่ย จำนวน/บาท				แหล่งที่มา สินค้า	
			ต่อ วัน	ต่อ สัปดาห์	ต่อ เดือน	ต่อ ปี		
1.	นางวิไล นาดอน	289 หมู่ 9	210	1,467	5,868	70,416	ปลูกเอง	
2.	นางเสริฐ วงศ์ป๋อง	5 หมู่ 1	390	2,730	19,020	131,040	ปลูกเอง	
3.	นางหนู สาวีสัย	211 หมู่ 1	94	658	2,632	31,584	ปลูกเอง	
4.	นางทันใจ ดิบุรี	224 หมู่ 9	70	491	1,967	23,615	ปลูกเอง	
5.	นางหลั่น แก้วศิริ	236 หมู่ 9	188	1,320	5,280	63,360	ปลูกเอง	
6.	นางสุมาลี อินทรักษ์	429 หมู่ 9	19	136	544	6,528	ปลูกเอง	
7.	นางชา ก้อนพิลา	282 หมู่ 1	37	262	1,048	12,576	ปลูกเอง	
8.	นางเครือวัน ดิบุรี		68	480	1,920	23,040	ปลูกเอง	
9.	นางรจนา เฟื่องบุญ	365 หมู่ 1	488	3,416	13,667	164,015	ปลูกเอง หามา	
10.	นางฉวี พรหมมาวัย	258 หมู่ 9	180	720	2,880	34,560	ปลูกเอง ซื้อ	
11.	นางรัตนกร คำนุชิต	10 หมู่ 9	375	2,625	10,500	12,600	ปลูกเอง ซื้อ	
12.	นางจันเพ็ญ ทุมสวัสดิ์	163 หมู่ 9	660	4,622	18,488	221,856	ซื้อ	
13.	นางบุญหนา ลุนวิรัตน์	349 หมู่ 9	102	720	2,880	34,560	ซื้อ	
14.	นางกัญญา สร้อยคำ	130 หมู่ 1	74	524	2,095	25,151	ซื้อ	
			211.0714286	1,441	6,342	61,064		ค่าเฉลี่ย
			2,955	20,171	88,789	854,901		ผลรวม

เงื่อนไขปัจจัยที่เกิดขึ้น

จากข้อมูลที่ค้นพบสร้างให้เกิดความตระหนักร่วมกันในความสำคัญของภาคเกษตรกรรมและระบบอาหารภายในชุมชนที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจภายในชุมชน

5.3 ปัจจัยที่นำมาใช้ในการผลิตอาหารชุมชน

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยนำเข้าเพื่อผลิตอาหารภายในชุมชนในภาคเกษตรกรรมดังต่อไปนี้

- ยางพารา กล้วย กล้วยไฟเซต 48 กำจัดหญ้าปากควาย ไมยราบยักษ์ หญ้าเหี่ยวหมู หญ้าตีนนก (กรณีศึกษานายคำแสน วงษ์สุ่ย)
- เมล็ดพันธุ์พืชผักต่างๆ แทบทุกชนิด ยกเว้นพันธุ์พืชพื้นเมืองบางอย่าง เช่น ผักไช ผักคราดหัวแหวน (กรณีศึกษานางฉวี พรหมมว้ย)
- ปุ๋ยเคมี สูตรต่างๆ นาข้าว สูตร 16-20-0 พืชผักต่างๆ ใช้ปุ๋ยยูเรีย (กรณีศึกษานายคำแสน วงษ์สุ่ย)

นอกจากนั้นยังพบว่าเกษตรกรที่ปลูกพืชผักเพื่อการค้ายังใช้ยาฆ่าแมลง และสารเร่งการเจริญเติบโตของพืช ในการทำการเกษตร

เงื่อนไขปัจจัยที่เกิดขึ้น

การศึกษาปัจจัยที่นำมาใช้ในการผลิตอาหารชุมชนไม่มีการศึกษารายละเอียดเจาะลึก เพราะมีการตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษามากเกินไปจนไม่สามารถศึกษาเจาะลึกได้ในทุกๆ ประเด็นศึกษาที่ถูกกำหนดไว้ในวัตถุประสงค์การวิจัย

5.4 สภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนในหมู่บ้านติดต่อตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

จากการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน พบสภาพปัญหาเกษตรกรประสบภาวะต้นทุนการผลิตสูงจากการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตต่างๆ จากภายนอก จนก่อให้เกิดปัญหา สะสมหนี้เสื่อมคุณภาพจากการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการทำการเกษตร ปัญหาโรคและแมลงระบาดในการเพาะปลูกพืช และพบประเด็นความต้องการในการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

5.4.1 การพัฒนาระดับแปลง

จากการศึกษาพบว่าสภาพปัญหาระดับแปลงเกษตร การใช้พื้นที่มากเกินไปแรงงานที่มีอยู่ภายในครัวเรือน ต้องจ้างแรงงาน กลุ่มผู้เข้าร่วมการวิจัยมีความต้องการพัฒนาระบบการเกษตรระดับแปลง ให้เป็นการทำการเกษตรบนพื้นที่ที่เหมาะสม สามารถจัดการแรงงาน และปัจจัยการผลิตต่างๆ และการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ชีวภาพ ไร้สารพิษ เพื่อสร้างเสริมและพัฒนาระบบการผลิตอาหารที่ปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค จึงมีแนวคิดร่วมกันในการ

5.4.2 การจัดการระบบตลาดชุมชน

จากการศึกษาพบว่าปัญหาตลาดสด ส่งผลให้เกษตรกรผู้เพาะปลูกไม่สามารถกำหนดราคาและควบคุมราคาได้ ปัญหาผลผลิตล้นตลาดราคาตกต่ำ

กลุ่มผู้เข้าร่วมการวิจัยมีความต้องการ ให้มีการศึกษาความเหมาะสมของทำเลที่ตั้งตลาด การสร้างตลาดทางเลือกเพื่อจำหน่ายสินค้าที่ผ่านกระบวนการผลิตแบบอินทรีย์ปลอดภัยจากสารพิษ

5.4.3 การฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งอาหารตามธรรมชาติ

จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันแหล่งอาหารธรรมชาติเสื่อมโทรม มีการเข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมจากชุมชนอื่นๆ

กลุ่มผู้เข้าร่วมการวิจัยมีความต้องการ ให้มีการฟื้นฟู พัฒนาปรับปรุงแหล่งผลิตอาหารตามธรรมชาติ อันได้แก่บึงใหญ่ กุดดิ่ง บึงจี่เป็ด และแม่น้ำเลย ตลอดจนป่าสาธารณะประโยชน์ ป่าทำเลเลี้ยงสัตว์ต่างๆ ภายในชุมชน อีกทั้งต้องการพัฒนากติกาการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรร่วมกันภายในชุมชน

เงื่อนไขปัจจัยที่เกิดขึ้น

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนในหมู่บ้านติดต่อกัน เป็นการประมวลผลจากข้อมูลทั้งหมดที่ทำการศึกษามาตลอดกระบวนการและกิจกรรมภายใต้การวิจัย

5.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการระบบการผลิตอาหารชุมชน

จากการศึกษาพบภูมิปัญญาการจัดการระบบผลิตอาหารภายในชุมชนดังต่อไปนี้

5.5.1 ภูมิปัญญาการจัดการระบบเกษตรกรรม

5.5.1.1 การจัดการพื้นที่แปลงเกษตรกรรม

จากการศึกษาระบบการผลิตอาหารในภาคเกษตรกรรมของนายคุณ นางจันลี อินทะปัดดาพบว่า มีการจัดสรรพื้นที่ออกเป็นบล็อกๆ ในพื้นที่ 16 ไร่ หมุนเวียนเพาะปลูกพืชอายุสั้น น้ำเต้า บวบหอม บวบลาย บวบงู แตงไทย ถั่วฟักยาว

การจัดสรรแปลงเกษตรกรรมเป็นบล็อก ๆ ดังกล่าว ทำให้สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ตลอดปีอีกด้วยในระบบการผลิต แปลงเกษตรกรรมของนายคุณ และนางจันลียังพบว่าสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ที่จำเป็นสำหรับการเพาะปลูกไว้ใช้ในรอบการผลิตต่อไป เมล็ดพันธุ์พืชที่เก็บได้แก่ แตงหอม แตงไทย บวบหอม บวบลาย บวบเหลี่ยม น้ำเต้า ถั่วฟักยาว ที่ตนเองจะต้องปลูกหมุนเวียนตลอดปี

5.5.1.2 การทำไร่นาสวนผสม

จากการศึกษาระบบการผลิตอาหารในภาคเกษตรกรรมของนายอำเภอ เสริฐศิริ พบว่า นายอำเภอ เสริฐศิริเป็นผู้ที่สนใจพัฒนาปรับปรุงระบบเกษตรกรรมของตนเองเป็นแบบอินทรีย์ชีวภาพ และพึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่นทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง ไม่ใช้ยาฆ่าหญ้าและสารเคมีทุกชนิด อีกทั้งยังมีการทำการทดลองทำนาข้าวแบบนาหว่าน และการปลูกข้าวด้วยกล้าที่มีอายุไม่เกินสองสัปดาห์ เป็นการทำนาดำแบบกล้าต้นเดียว ขณะนี้อยู่ในช่วงทำการทดลอง อีกทั้งปัจจุบันยังหันมาปลูกพืชผักต่างๆ แบบไร้สารพิษไว้บริโภคภายในครัวเรือนอีกด้วย

เป็นการทำไร่นาสวนผสม ในพื้นที่ประกอบไปด้วย นาข้าว บ่อปลา สวนผัก สวนผลไม้ ผักป่าต่างๆ เช่นหมากอบข้าว ผักหวานป่า ใผ่เลี้ยง ซึ่งก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนจากการทำการเกษตรตลอดปี

จากการศึกษายังพบว่า แปลงเกษตรกรรมไร่นาสวนผสมของนาย สิงห์ นางเสริฐ วงศ์ป๋อง พบว่ามีลักษณะความหลากหลายและวิธีการปลูกพืชผสมผสาน มีความหลากหลายเช่นเดียวกัน

เงื่อนไขปัจจัยที่เกิดขึ้น

การศึกษานโยบายด้านเกษตรกรรมในการผลิตอาหารชุมชนไม่มีการศึกษารายละเอียดเจาะลึก เพราะมีการตั้งวัตถุประสงค์ในการศึกษามากเกินไปจนไม่สามารถศึกษาเจาะลึกได้ในทุกๆ ประเด็นศึกษาที่ถูกกำหนดไว้ในวัตถุประสงค์

5.5.2 ภูมิปัญญาอยู่หากินจากแหล่งอาหารตามธรรมชาติ

ภูมิปัญญาการพึ่งพิงธรรมชาติของนายนายดำรง ดิบุรี ภายได้ปรัชญาและแนวคิด ไม่อยากเห็นการพัฒนาโครงการของรัฐที่ทำให้ระบบอาหารตามวิถีเดิมเปลี่ยนแปลงไป เช่นการพัฒนาที่มีการทำลาย ต้องตัดต้นไม้ มากๆ ซึ่งจะส่งผลทำให้ความหลากหลายในธรรมชาติหายไป กระทบโดยตรงกับคน เพราะแหล่งอาหารที่สำคัญของคนอีแหล่งหนึ่งคือจากธรรมชาติ จากประสบการณ์การหาอยู่หากินจากธรรมชาติมาตั้งแต่เมื่อครั้งยังเด็ก พบสภาพการขยายพื้นที่อาศัยของคน บริเวณริมแม่น้ำลาย เป็นการทำลายแหล่งอาหารธรรมชาติ

นายดำรง ดิบุรี เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2503 ปัจจุบัน อายุ 50 ปี การศึกษาสูงสุดจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนบ้านขอนแก่น ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

จุดเริ่มต้น จุดเปลี่ยนในชีวิตคือ หน้าที่การงานที่ทำอยู่ไม่มีความมั่นคง เป็นอาชีพที่ไม่มีความแน่นอน เคยเป็นช่างทาสี ต่อมาสุขภาพไม่ดี เนื่องจากหลังจากทาสีต้องดื่มเหล้าตามความ

เชื่อว่าแก๊สพิษเมทาसरเคมีในสี จะกลับไปทำสวน ทำไร่ก็ทำไม่ไหว เพราะการทำการเกษตรก็ใช้สารเคมีเยอะ เป็นคนแพ้สารเคมี

ไม่อยากอยู่บ้านเฉยๆ จึงเอาภูมิปัญญาเท่าที่มีอยู่ในตัว ออกไปหาอยู่หากินตามแหล่งอาหารต่างๆ ในธรรมชาติภายในชุมชน เพราะเป็นงานที่ไม่ต้องลงทุน ลงแต่แรงกาย ถูกกับจริตของตนเองเพราะเป็นคนรักธรรมชาติ ไม่ชอบรีบเร่งกับเวลา ออกไปหากินจากธรรมชาติแล้วสบายใจ สุขภาพก็ดีขึ้น ได้เป็นเจ้านายตนเอง มีความอิสระ และได้กลับบ้าน

แหล่งหากิน ต่างๆที่หาอยู่เป็นประจำ คือหากินทางน้ำ กับกินทางป่า ทางน้ำจะหา

กินที่
น้ำเลย กุดน้ำลาย ล่องนาโป่ง กุดตัง บึงชีเป็ด ทางป่าที่หากินอยู่เป็นประจำได้แก่ ป่าสะคาม ป่าโสภ
บักหลวย ป่าภูบ่อปิด

เทคนิค วิธีการในการหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติ ทำตามคนโบราณ บอกกล่าวกันมา สืบทอดกันมา จากประสบการณ์ ลองผิด-ลองถูก สังเกตธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ ตามแต่ความขยัน หากินตามฤดูกาล ตามความเหมาะสม ภูมิปัญญาในตัวที่มีเด่นชัดที่สุดคือ มีตารางในการออกไปหากินตามฤดูกาล และพบว่าจากวงจรรอบฤดูกาล ตนเองสามารถออกไปหาอยู่หากินในแหล่งอาหารธรรมชาติได้ทุกๆ วัน สร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว มากบ้าง น้อยบ้าง หาได้มากที่สุดจะขายได้ 600 บาท/วัน ช่วงที่มีรายได้มากๆ จะได้จากการขายหอยตาก เห็ดปลวก รายได้ปานกลาง140-150 บาท มาจากการขายสัตว์น้ำ กุ้ง หอย ปู ปลา หน่อไม้ เป็นต้น วันที่มีรายได้น้อยที่สุดประมาณ80 บาท/วัน

หากินจากแหล่งอาหารธรรมชาติแทบทุกวัน ไม่มีวันหยุด และไม่คิดจะหยุด ออกจากบ้านไปวันละประมาณ 3 รอบ กลับมามีของติดมือกลับมาให้แม่ออกไปขายทุกครั้ง

เครื่องมือประจำที่ใช้อยู่บ่อยๆ คือเปิดท่อน 2 คัน (พลาสติก) ตาข่าย มองปลาชิว ถังน้ำ ไม้ไผ่ยาว (ไว้เหยี่ยวมัดแดง) การเดินทางมอเตอร์ไซค์ (POP) กูชิพ

การเรียนรู้ที่ได้จากการพึ่งพิงอาหารธรรมชาติคือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์หายไปมากจากในอดีต

การได้ใช้ชีวิตอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ อยู่อย่างง่ายกับวิถีชีวิตแบบพึ่งพิงธรรมชาติ ไม่หมกมุ่นกับการดื่มเหล้า เอาเวลาไปใช้กับการทำงานที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

การแย่งชิงในภาวะทรัพยากรธรรมชาติมีจำกัด และควรมีการจัดการ การแบ่งปัน เหลือไว้ในธรรมชาติให้เกิดการขยายพันธุ์ต่อไปเพื่อคนจะได้สามารถใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

ชนิด/ประเภท	ช่วง											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
- หอยตาก	x	x	x	x							x	x
- ไข่ต้ม	x	x										
- เห็ดปลวกใหญ่				x	x							
- เห็ดปลวกขี้เอย				x	x							
- เห็ดปลวกน้ำลวด				x	x	x						
- หน่อไม้ไร่						x	x	x	x	x		

ตารางที่ 12 แสดงการหากินในรอบ 1 ปี ของนายดำรง ดีบุรี

5.6 ทางเลือกและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนอย่างยั่งยืน

การศึกษาทางเลือกและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนอย่างยั่งยืน ได้
แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต่อ จากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับนักวิจัย
ดังต่อไปนี้

จากข้อมูลตัวเลขมูลค่าทางเศรษฐกิจตลาดชุมชนบ้านติดต่อพบว่า มีข้อมูลที่
น่าสนใจดังต่อไปนี้ ส่วนที่หนึ่ง กลุ่มคนที่เป็นผู้ที่มีทักษะและความชำนาญจากการหาอาหารจาก
แหล่งธรรมชาติจะสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากอาหารธรรมชาติได้โดยการลงแรง ส่วนที่ 2
กลุ่มผู้ผลิตสินค้าอาหารจากภาคเกษตร สามารถสร้างรายได้เป็นมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจได้จากการ
พัฒนาตนเองขึ้นมาเป็นผู้ขายซึ่งเป็นพัฒนาการของตลาดชุมชนบ้านติดต่อ เป็นการพัฒนาด้าน
การขายเพื่อให้แม่ค้าคนกลางไปขายต่อ มาเป็นการสร้างพื้นที่ทางการตลาดขึ้นมาเพื่อขายเอง เป็น
การสร้างรายได้และมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ส่วนที่ 3 กลุ่มผู้ค้าในตลาดชุมชนบ้านติดต่อพัฒนา
ความหลากหลายของสินค้าตนเองด้วยการรับอาหารจากภายนอกที่ไม่สามารถผลิตได้ในชุมชนมา
ขาย เช่น เนื้อหมู เนื้อวัว ปลา ฯลฯ

ทางเลือกและแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนอย่างยั่งยืน จากการ
ประเมินโดยภาพรวม ของระบบอาหารภายในชุมชนบ้านติดต่อ พบแนวทางการพัฒนา 3 แนวทาง
ดังต่อไปนี้

แนวทางที่ 1 ด้านการพัฒนาระดับแปลงและ แนวทางการพัฒนาระดับแปลง

- การฟื้นฟูระบบการผลิตอาหารจากสวนหลังบ้านและระบบเกษตรกรรมทางเลือก เพื่อ
พัฒนาระบบการผลิตอาหารของชุมชนให้ปลอดภัย และพึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิต

ให้ได้มากที่สุด การศึกษาสภาพปัญหาและชี้ชัดปัญหาระดับแปลง ระดับชุมชน และสร้างกระบวนการพัฒนาระบบเกษตรกรรมของชุมชน

- การศึกษาค้นหา ทดลองคัดสรรชนิดพืชที่เป็นที่ต้องการของตลาด ปลูกง่าย ขายได้ เช่น ผักหวานบ้าน ผักขจร ผักเบญจรงค์ (อ่อมแซบ) อื่นๆ
- การแสวงหาแนวทางการพัฒนาระดับแปลงแบบมีส่วนร่วม ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมกัน การขอรับการสนับสนุนกระบวนการทำงานในพื้นที่เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตอาหารชุมชนเพื่อสุขภาวะองค์กรรวม คน สังคม สิ่งแวดล้อม จากหน่วยงานที่เปิดให้มีการสนับสนุนเช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด เทศบาล เป็นต้น
- การเชื่อมเครือข่ายผู้ผลิตอาหารปลอดภัย ประสานคุณค่าและเป้าหมายร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเครือข่ายเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรทางเลือก กลไกกรรมธรรมชาติ และเครือข่ายอื่นๆ
- การลงมือปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตอาหารตามแนวทางการผลิตเพื่อความปลอดภัยต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อมทันทีตามฐานงานพัฒนากับกลุ่มคนที่สนใจและพร้อมที่เรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

แนวทางที่ 2 **ด้านการจัดการระบบตลาดชุมชน**

จากการศึกษาข้อมูลพบว่าชุมชนบ้านติดต่อมีศักยภาพในการผลิตอาหาร ได้เกินความต้องการในการบริโภคภายในชุมชน และเป็นชุมชนที่มีหน้าที่สำคัญในการผลิตอาหารสำหรับตลาดเทศบาลอำเภอเมืองเลย จากศักยภาพของพื้นที่ชุมชนใกล้เคียง เส้นทางคมนาคมสะดวก

- การสร้างช่องทางการค้าให้ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าจากผู้ผลิตโดยตรง
- การสร้างตลาดทางเลือก ศูนย์รวมสินค้าอาหารปลอดภัย การณรงค์ การประชาสัมพันธ์ และการ พัฒนาและจัดการระบบตลาดที่เป็นธรรม

แนวทางที่ 3 **ด้านการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งอาหารตามธรรมชาติ**

จากการศึกษาข้อมูลเศรษฐกิจอาหารชุมชนพบว่า แหล่งที่มาของอาหารชุมชนที่สร้างมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจที่สำคัญ คือจากธรรมชาติเช่น แม่น้ำเลย ลำน้ำบึงใหญ่ น้ำกุดดิ่ง น้ำบึงจี่เป็ด เป็นต้น จากการศึกษพบสภาพปัญหาการใช้ประโยชน์ในแหล่งทรัพยากรดังกล่าวร่วมกับชุมชนอื่นๆ แต่ขาดกติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดังจะเห็นได้จากสภาพปัญหาการเข้ามาหาหอยตากในบริเวณท้ายเขื่อนยางกันแม่น้ำเลย จนถึงทำน้าวัดป่าสันติธรรมวนาร่วม จากหมู่บ้านใกล้เคียง และจากต่างอำเภอ ข้อเสนอจากข้อมูลดังกล่าวจึงเสนอให้มี

- การศึกษาและพัฒนาการศึกษาใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนขึ้นภายใต้การมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนเพื่อสร้างเงื่อนไขในการเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนจากบุคคลภายนอก เป็นการจัดการทรัพยากรชุมชนเพื่อความยั่งยืน
- การสร้างความตระหนักร่วมกันในชุมชนเพื่อให้เห็นความสำคัญของแหล่งผลิตอาหารตามธรรมชาติภายในชุมชน
- การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อแสวงหาแนวทางการฟื้นฟูแหล่งอาหารธรรมชาติเงื่อนไขปัจจัยที่เกิดขึ้น

การศึกษาความต้องการในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนในหมู่บ้านติดต่อกัน เป็นการประมวลผลจากข้อมูลทั้งหมดที่ทำการศึกษามาตลอดกระบวนการและกิจกรรมภายใต้การวิจัยผ่านเวทีระดมความคิดเห็นของทีมวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้อง

- ผู้ที่เข้าเป็นร่วมเวทีระดมความคิดเห็นเป็นคนกลุ่มเดียวกับผู้ที่นักวิจัย และเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ตลอดกระบวนการกิจกรรมการวิจัย

5.7 การเปลี่ยนแปลงในผู้วิจัย ทีมวิจัย และชุมชน

5.7.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านการรับผิดชอบ บทบาท หน้าที่

การที่แนวทางการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้สิทธิเสรีภาพในการคิดค้นและดำเนินงานในกระบวนการวิจัยด้วยผู้วิจัย และทีมวิจัย

สิทธิและเสรีภาพดังกล่าว ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มจากพื้นที่ปฏิบัติการ ผู้ดำเนินงานวิจัย เป็นผู้ควบคุมขั้นตอน วางแผนการปฏิบัติการเพื่อนำไปสู่เป้าหมายอันได้แก่เป้าหมายของการเก็บข้อมูล เป้าหมายในการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อพัฒนาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน

การทำหน้าที่ดังกล่าวของผู้วิจัย การพัฒนาทีมวิจัยให้เห็นและเข้าใจกระบวนการทำงานไปพร้อมๆ กัน จึงก่อให้เกิดความรับผิดชอบ ความตระหนักในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายร่วมกันระหว่างผู้วิจัยและทีมวิจัยเพื่อชุมชน

การวิเคราะห์ปัญหาภายใต้ข้อมูลและบริบทชุมชนที่ร่วมกัน การเก็บข้อมูลร่วมกับทีมวิจัยก่อให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการแนวทางการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่ต้องอาศัยพลังของข้อมูล เป็นตัวชี้ชัดคิดค้นกรอบและแนวทางการพัฒนาภายใต้บริบทชุมชน อย่างเป็นขั้นตอน อีกทั้งยังได้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติการในการวิจัยที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ ที่ได้รับแรงพลังร่วมจากทีมวิจัย และชุมชน

5.7.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้

ความเปลี่ยนแปลง และความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัย พอสรุปได้พอสังเขปดังต่อไปนี้

5.7.2.1 ความรู้ในการทำงานเป็นทีม

การทีมวิจัยชุมชนท้องถิ่น ความสำคัญของการทำงานเป็นทีม พลังร่วมของการทำงานเป็นทีม การเตรียมความพร้อมของทีมทางด้านความคิดและจิตใจ การพัฒนาศักยภาพความรู้ความสามารถของทีมวิจัยเพื่อให้สามารถ เข้าใจเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่างๆ การมีส่วนร่วมในการระบุความต้องการของทีมต่อการพัฒนาตนเองและทีม

5.7.2.2 ความรู้ในการบริหารทีม

การบริหารทีมด้วยการทำความเข้าใจเป้าหมาย และสร้างคุณค่าร่วมในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งให้ทีมเห็นระดับของเป้าหมายดังต่อไปนี้ คือ 1. เป้าหมายของการเก็บข้อมูล 2. เป้าหมายในการนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์สังเคราะห์ร่วมกันจนก่อให้เกิดสำนึกร่วมและความตระหนักร่วม 3. เป้าหมายเพื่อนำข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาพัฒนาแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารของชุมชนบ้านติดต่อ

การสร้างแรงจูงใจทีมด้วยการ สร้างประโยชน์ร่วม ประโยชน์ซึ่งจะก่อให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้วิจัย และชุมชน การอธิบายเชื่อมโยงให้เข้าใจถึงประโยชน์แท้ที่นักวิจัยและชุมชนจะได้รับจากกระบวนการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ซึ่งโครงการการวิจัยจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน แสวงหาปัญญาร่วมกันคือกรอบแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน

ซึ่งประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ที่ผุดขึ้นมาขณะสรุปผลและวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน 3 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 แนวทางการพัฒนาอาหารชุมชนในระดับแปลง เพื่อพัฒนาระบบเกษตรอันเป็นระบบสำคัญในการผลิตอาหาร สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่สมาชิกภายในชุมชน

ด้านที่ 2 แนวทางการพัฒนาระบบตลาดเพื่อการค้าอาหารชุมชน เป็นการสร้างกลไกการตลาดเพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่สมาชิกภายในชุมชน ภายใต้หลักการค้าที่เป็นธรรม มุ่งเน้นคุณค่าในการอยู่ร่วม และเกื้อหนุนกันของสมาชิกภายในชุมชน

ด้านที่ 3 การอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นแหล่งอาหารชุมชน เป็นการรักษาดันทุนทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ดิน น้ำ ป่า เพื่อก่อให้เกิดสมดุลของระบบนิเวศเป็นแหล่งผลิตอาหารตามธรรมชาติ ที่คนในชุมชนมีการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกันเพื่อความยั่งยืน

5.7.2.3 ความรู้ในประเด็นความสำคัญของอาหารชุมชน

จากกระบวนการดำเนินงานวิจัย การลงเก็บข้อมูลโดยทีมวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล กระบวนการดังกล่าวก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดปัญญาร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและนักวิจัยถึง

ศักยภาพของชุมชน เอกลักษณะของชุมชน ความสำคัญของอาหารต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านติดต่อ เป็นองค์ความรู้ ในประเด็นความสำคัญของความเชื่อมโยงของระบบอาหารชุมชน กับระบบเศรษฐกิจในสังคมที่มีฐานการผลิตภาคเกษตรเป็นฐานของชุมชน

5.7.2.4 ความรู้ในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่

หน่วยงานของรัฐ ที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญเกี่ยวข้อง การดำเนินงานพัฒนาในชุมชน พร้อมทั้งจะให้การสนับสนุน หากแนวทางการดำเนินงานของชุมชน สอดคล้องกับเป้าหมายของหน่วยงาน ความรู้ในการประสานความร่วมมือที่ได้คือ การทำการวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และนโยบายของหน่วยงานของรัฐ ก่อนเข้าไปประสานความร่วมมือ

5.7.2.5 ความรู้ในด้านการเสริมสร้างภาวะความเป็นผู้นำ

เข้าไปในตนเองของผู้วิจัย เพื่อนำพาทีมสู่การบรรลุเป้าหมายตามแผนการ กระบวนการทำงานที่วางไว้ ผู้วิจัยจะต้องมีความอดทน เสียสละและจริงจังต่อเป้าหมายของการดำเนินงานพัฒนาที่วางไว้ เป็นการแสดงท่าทีที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นภายในชุมชน

5.7.2.6 การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตสำนึก

ผู้วิจัยเกิดภาวะภายใน การตั้งปณิธานและความมุ่งมั่นในการนำพาทีมวิจัยเพื่อชุมชนเดินหน้าสู่การแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วม โดยการมองเห็นลู่ทางของหน่วยงานที่จะสามารถเข้ามาให้การสนับสนุนชุมชนให้สามารถดำเนินงานพัฒนาภายใต้ศักยภาพและบริบทชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

5.7.2.7 การเปลี่ยนแปลงทางด้านการปฏิบัติการพัฒนา

5.7.2.7.1 การปฏิบัติการพัฒนาแบบเดิมๆ

เดิมที่ผู้เข้าร่วมกระบวนการวิจัยเคยพบแต่การดำเนินงานพัฒนาโดยมีภาครัฐเข้ามาเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนงานการพัฒนาในด้านต่างๆภายในชุมชน เมื่อหน่วยงานรัฐถอนตัว และออกจากพื้นที่ชุมชนก็จะไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

5.7.2.7.2 การปฏิบัติการพัฒนาแบบใหม่ที่เกิดขึ้น

การปฏิบัติการพัฒนาแบบใหม่ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน คือกลุ่มนักวิจัยเพื่อท้องถิ่น กลายเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนงานพัฒนาต่อเนื่องได้ภายในชุมชน โดยมีพลังร่วมจากการร่วมกันตลอดกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

5.7.2.8 การเปลี่ยนแปลงด้านการแสวงหาแนวทางการพัฒนา

สมาชิกภายในชุมชนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แนวทางการพัฒนาในแบบของตนเอง กลายเป็นกระแสความคิดที่ไหลเข้าไปบรรจบเสริมแรงกับหน่วยงานรัฐในบางเรื่อง และค้านแย้งกับหน่วยงานของรัฐในบางเรื่องเช่น ในขณะที่กระบวนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนต้องการแนว

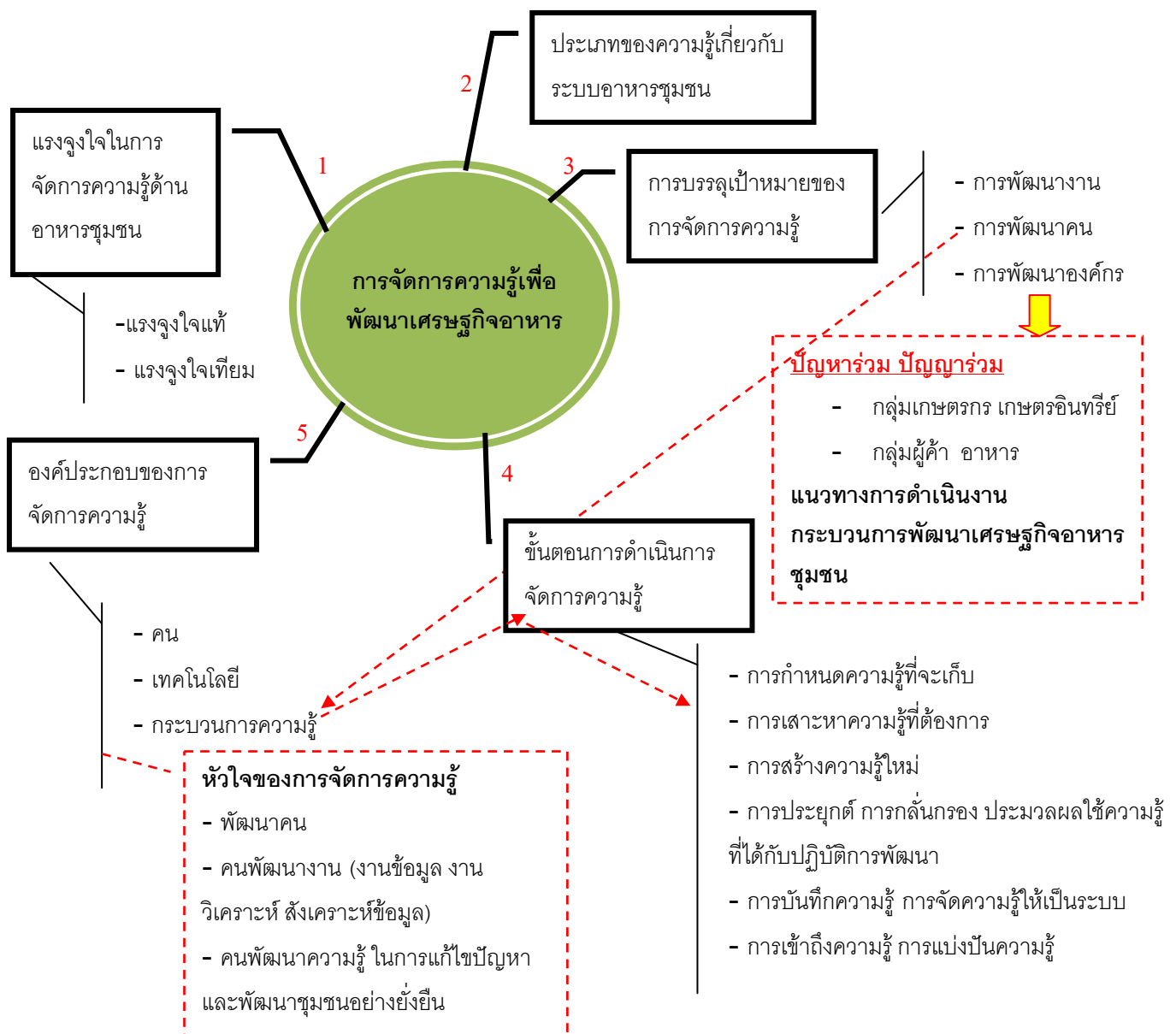
ทางการพัฒนาชุมชนในภาคเกษตรกรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเองทางด้านปัจจัยการผลิต แต่ผู้นำชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่น ต้องการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคในชุมชนเป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เสริมสร้างกระบวนการคิดของคนภายในชุมชนให้เกิดกระแสการพัฒนาที่หลากหลายขึ้น

5.7.2.9 การเปลี่ยนแปลงในชุมชน

การเฝ้ามอง จับตามองของชุมชนถึงกลุ่มที่ทำกิจกรรม เพื่อดูท่าที ทิศทางการเดินไปของกลุ่ม กระแสความคิดและการกระทำในช่วงกระบวนการดำเนินงานวิจัยการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน สร้างแรงกระตุ้นสะท้อนออกไปกระทบต่อความคิดของคนภายในชุมชน เกิดการตั้งคำถาม เกิดกระแสของทิศทางการพัฒนาที่มีพลังของคนในชุมชนเป็นแกนในการขับเคลื่อน

ภาพประกอบที่ 14 กรอบแนวคิดหลักการการจัดการความรู้กับองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต่อ

5.7.2.10 แรงจูงใจในการจัดกระบวนการจัดการความรู้ด้านอาหารชุมชนเพื่อนำไปสู่

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจอาหารชุมชน

แรงจูงใจแท้ในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ปัญหาพร้อมกับชุมชน จนได้ข้อสรุปร่วมกันถึงปัญหาและความสนใจของคนในชุมชนต่อประเด็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ ถึงแม้ว่าแรงจูงใจแท้นี้จะเกิดขึ้นในกลุ่มผู้เข้าร่วมกระบวนการงานวิจัยเพียงกลุ่มหนึ่ง ในชุมชน แต่แรงจูงใจแท้ที่เกิดขึ้นในคนกลุ่มนี้เป็นแรงขับเคลื่อนพัฒนาที่ก่อร่างขึ้นภายในชุมชน ก่อเกิดกลุ่มคนที่มีความรักในการพัฒนาตนเอง และนำศักยภาพที่มีอยู่ในตนเอง ออกมาร่วมเป็นพลังในการแสวงหาความรู้ และแนวทางการพัฒนาชุมชน

แรงจูงใจเทียม ในการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน เกิดขึ้นจากกลุ่มคนที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัย ที่ยึดคิดและมีค่านิยม ประสพการณ์ในการดำเนินงานพัฒนาตามแบบระบบอุปถัมภ์ โดยหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นแกนกลางในการนำแนวคิดและงบประมาณลงมาให้อย่างมิได้คำนึงถึงความสำเร็จ ของเป้าหมายการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ช่วงแรกๆ ของการดำเนินงานวิจัย จึงเป็นไปได้อย่างค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป ค่อยทำความเข้าใจ ปรับเปลี่ยนความคิด โน้มนำผู้เข้าร่วมเข้าสู่ความเข้าใจถึงผลปลายทางของกระบวนการจัดการความรู้ อันก่อให้เกิดการจัดระบบความรู้ด้านอาหารของชุมชนโดยมีกลุ่มที่วิจัยเข้าร่วมกระบวนการและทำความเข้าใจและร่วมเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน อย่างต่อเนื่อง ตามเป้าหมายของการจัดการความรู้เพื่อการพัฒนา

5.7.2.11 ประเภทของความรู้เกี่ยวกับระบบอาหารชุมชน

ประเภทของความรู้เกี่ยวกับระบบอาหารชุมชน เป็นความรู้ที่ซ่อนเร้น จำเป็นจะต้องอาศัยการสืบค้น และนำความรู้ที่สืบค้นนั้น มาจัดระบบและทำการบันทึกไว้ ความยากของการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนอยู่ที่ การสกัดองค์ความรู้ด้านระบบอาหารชุมชนออกมาเขียนบันทึกไว้เพื่อสร้างให้กลายเป็นความรู้ที่เด่นชัด สัมผัสได้ง่ายขึ้น จนกลายเป็นองค์ความรู้ของชุมชนต่อการทำความเข้าใจระบบอาหารที่ สัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่น ระยะเวลาในการรวบรวม สกัดความรู้ออกมาเป็นเอกสารองค์ความรู้ มิได้ถูกวางแผนไว้

5.7.2.12 การบรรลุเป้าหมายของการจัดการความรู้

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ก่อให้เกิดการบรรลุเป้าหมายในการ พัฒนางาน คือการที่ทีมวิจัยได้เกิดกระบวนการสืบค้นและเรียนรู้ร่วมกันถึงระบบอาหารชุมชน เป็นการแสวงหาปัญญาและความรู้ในประเด็นอาหารชุมชนร่วมกัน โดยสามารถสรุปถึงแหล่งที่มาของอาหารภายในชุมชนได้ดังต่อไปนี้ ที่มาของอาหารชุมชนจาก 3 แหล่งที่มาดังต่อไปนี้ 1) จากระบบเกษตรกรรมของชุมชน 2)จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ป่า แม่น้ำ 3)จากการนำเข้าจากตลาดภายนอก การเจาะลึกศึกษามูลค่าทางเศรษฐกิจด้านอาหารของตลาด

ชุมชน (ตลาดน้อย) บ้านติดต่อ การศึกษาภูมิปัญญาในการพึ่งพิงอาหารจากธรรมชาติจากเขื่อนหา
กิน สภาพปัญหาของการพึ่งพิงทรัพยากรร่วมกัน เช่นแม่น้ำเลย และป่าสาธารณะ แหล่งน้ำ
สาธารณะเหล่านี้เป็นต้น

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ก่อให้เกิดการบรรลุ
เป้าหมายในการพัฒนาคน ผู้ที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัย จะได้รับการพัฒนาความคิด และความรู้
ยกระดับจิตใจให้มีสำนึกในการทำงานพัฒนาเพื่อท้องถิ่น กระบวนการทำงานคืนความเชื่อมั่นใน
ตนเองให้ทีมวิจัย ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในบทบาท และหน้าที่นักวิจัยชุมชนที่ได้รับมอบหมาย
การทำความเข้าใจ การพัฒนาทักษะ การพัฒนาเครื่องมือการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์
ข้อมูล

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ก่อให้เกิดการบรรลุ
เป้าหมายในการพัฒนาองค์กร คือการก่อให้เกิดกลุ่มผู้สนใจแนวทางการดำเนินงาน
กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ซึ่งมาจากกลุ่มคนที่เข้าร่วมกระบวนการวิจัย คือกลุ่ม
เกษตรกรผู้ผลิตอาหาร กลุ่มแม่ค้าตลาดชุมชน เป็นต้น กลุ่มคนดังกล่าวเป็นกลุ่มคนที่สนใจแนว
ทางการพัฒนาต่อจากฐานข้อมูลรวบรวมได้ภายในชุมชน อาจเรียกกลุ่มคนกลุ่มนี้ตามประเด็นที่
กลุ่มสนใจว่ากลุ่มผู้ผลิตอาหารปลอดภัย(เกษตรอินทรีย์)เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้าน
ติดต่อ

5.7.2.13 ขั้นตอนการดำเนินการจัดการความรู้

ขั้นตอนการดำเนินการจัดการความรู้ สอดคล้องกับขั้นตอนการดำเนิน
กระบวนการวิจัยดังสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบขั้นตอนการจัดการความรู้กับ ขั้นตอนกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ขั้นตอนการจัดการความรู้	ขั้นตอนกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- การกำหนดความรู้ที่จะเก็บ	- การแตกกรอบคำถาม และพัฒนาเครื่องมือ
- การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ	- การเก็บข้อมูลอย่างมีส่วนร่วม
- การสร้างความรู้ใหม่	- การวิเคราะห์ข้อมูล
- การประยุกต์ การกลั่นกรอง ประมวลผลใช้ ความรู้ที่ได้กับปฏิบัติการพัฒนา	- การพัฒนารอบแนวทางการพัฒนาจากการ วิเคราะห์ข้อมูล
- การบันทึกความรู้ การจัดความรู้ให้เป็นระบบ	- การเขียนรายงาน
- การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันความรู้	- การคืนข้อมูลชุมชน

เมื่อพิจารณาจากตารางเปรียบเทียบ พบว่าขั้นตอนการจัดการความรู้กับ
ขั้นตอนกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น มีขั้นตอนในการดำเนินงานที่สอดคล้องเป็นอันเดียวกัน

5.7.2.14 องค์ประกอบของการจัดการความรู้กับองค์ประกอบของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น

องค์ประกอบของการจัดการความรู้	องค์ประกอบของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
- คน	- คน (ทีมวิจัย , คนในชุมชน, นักวิชาการ)
- เทคโนโลยี เครื่องมือ	- พื้นที่ ชุมชน
- กระบวนการความรู้	- กระบวนการวิจัย กระบวนการแสวงหาความรู้ ร่วมกันของคนภายในชุมชน

โดยกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น มุ่งเน้นที่กระบวนการพัฒนาค้น โดยให้คนเกิดกระบวนการเรียนรู้ไปพัฒนางานที่เป็นโจทย์ปัญหา ภายในชุมชนเอง การดำเนินงานวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน จึงก่อให้เกิดกลุ่มคนที่สนใจพัฒนาในประเด็นเศรษฐกิจอาหารชุมชนต่อเนื่อง

กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ไม่ได้มุ่งเน้นเทคโนโลยีในการเรียนรู้ หากแต่มุ่งเน้นภูมิปัญญาและศักยภาพของพื้นที่เป็นสำคัญ

หากพิจารณาแนวคิดการจัดการความรู้กับแนวทางกระบวนการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนแล้ว มีความสอดคล้องเป็นเนื้อเดียวกัน หากแต่การดำเนินงานยังมิได้สกัดองค์ความรู้ด้านระบบอาหารชุมชน ออกมาเป็นเอกสารเฉพาะเพื่อสื่อสารประเด็นนี้กับสังคม หากแต่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในทีมวิจัย และคนภายในชุมชน

การดำเนินงานจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน พบความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตอาหารจากภาคเกษตรและแหล่งอาหารจากธรรมชาติ สอดคล้องกับความต้องการบริโภคภายในชุมชนภายใต้ ความสำคัญของอาหารเองที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ก่อให้เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักการแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ชุมชนมีพฤติกรรมในการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานเริ่มที่ชุมชนในภาคเกษตรกรรม

ข้อต่อของงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ก่อให้เกิดกลุ่มคนสองกลุ่มที่พร้อมจะเข้ามาเรียนรู้ในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนสองกลุ่มได้แก่ หนึ่งกลุ่มผู้ผลิตจากภาคเกษตร สองกลุ่มแม่ค้าภายในตลาดชุมชน นับการเป็นเริ่มต้นของการส่งเสริมการรวมกลุ่มภายในชุมชน เพื่อดำเนินกิจกรรมพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต่อ

ภายใต้ความตระหนักและความเปลี่ยนแปลงทางความคิดที่เกิดขึ้น หลังจากการวิเคราะห์ข้อมูล มูลค่าทางเศรษฐกิจของตลาดน้อยบ้านติดต่อ จากการเก็บข้อมูลจากแม่ค้า จำนวน 14 ราย พบว่าภายในตลาดชุมชนมีมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ มูลค่าประมาณ 854,901 บาท การค้นพบข้อมูลนี้ทำให้ชุมชนตระหนักถึงคุณภาพชีวิตและรายได้ อันก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ทำให้ชุมชนอยู่ในสภาพ ไม่ยากจน มีรายได้อยู่ในเกณฑ์ หรือมากกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ก่อให้เกิด

ความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของระบบอาหารชุมชน เข้าใจ และเห็นร่วมกันถึงปัจจัยที่เข้ามากระทบกระเทือนระบบอาหารของชุมชน แยกออกเป็นปัจจัยกระทบด้านบวกและด้านลบ ซึ่งสรุปได้พอสังเขปคือ

ปัจจัยด้านลบ

1. ไม่มีนโยบายจากหน่วยงานภายในท้องถิ่นเข้ามาส่งเสริมสนับสนุน

ปัจจัยด้านบวก

1. เริ่มมีกระบวนการเรียนรู้ ก่อเกิดกลุ่มคนที่สนใจแนวทางการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
2. เกิดพลังภายในของคนภายในชุมชนเพื่อพัฒนาประเด็นเศรษฐกิจอาหารชุมชน

แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จากกระบวนการศึกษาวิจัย การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับการดำเนินงานภายในพื้นที่ชุมชนบ้านติดต่อกัน เนื่องจากฐานของชุมชน ประชากรส่วนมากเป็นประชากรที่อยู่ในภาคเกษตรกรรม กระบวนการทำงาน สร้างเสริมให้เกิดความเป็นกลุ่มมุงเน้นการช่วยเหลือกัน โดยประสานความร่วมมือกับเครือข่ายองค์กรพัฒนาต่างๆ ภายในชุมชน อีกทั้งส่งเสริมให้เกิดแนวคิดด้านการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้การวิเคราะห์กลไกการตลาดบนพื้นฐานภาคเกษตรกรรม

มีการสร้างการมีส่วนร่วมด้วยการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางการพัฒนาตามกรอบแนวทางการพัฒนาที่ผุดขึ้นมาหลังจากร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล

ก่อกำเนิดแนวทางกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน โดยผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมด้านเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้น โดยมุ่งเน้นการผลิตข้าวปลาอาหารไว้กินเองในครัวเรือนและชุมชน อย่างพอเพียง แล้วนำส่วนเกินความต้องการออกมาจำหน่ายสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยพลังริเริ่มสร้างสรรค์จากชุมชนบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานสากล การเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ แบบบูรณาการ เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองอย่างต่อเนื่อง

5.8 ผลที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

การศึกษาและรวบรวมบริบทชุมชนทำให้ทีมวิจัย ได้มองเห็นภาพรวมและลักษณะทางกายภาพ ชีวภาพ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

เกิดกระบวนการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วมภายในชุมชนบ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนกับทีมวิจัยเพื่อชุมชน

เกิดการพัฒนาทักษะในการสื่อสารระหว่างทีมวิจัยชุมชนท้องถิ่น ต่อทีมวิจัยด้วยกันเองและต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภายในชุมชน

เกิดความตระหนักร่วมกันถึงความสำคัญของระบบอาหารชุมชนที่สัมพันธ์อยู่กับ ภาวการณ์เกษตร แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และจากภายนอกชุมชน การมองเห็นระบบอาหารชุมชนทั้งระบบ การวิเคราะห์ปัญหาผลกระทบต่อระบบอาหารของชุมชน แนวทางการพัฒนาระบบอาหาร ที่แนบแน่นเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจชุมชน เพราะฐานสำคัญของชุมชนบ้านติดต่อคือฐานอาชีพเกษตรกรรม

บทที่ 6

บทเรียนจากโครงการ

การจัดการกระบวนการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ทีมวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุมชนบ้านติดต่อ มีบทเรียนด้านต่างๆ อันได้แก่ บทเรียนในการค้นหาทีมวิจัย การบริหารทีม การจัดการกระบวนการวิจัย การจัดการปัญหาต่างๆ ในการวิจัย อีกทั้งยังมีข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานในกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อนำประสบการณ์ของการดำเนินงานที่ผ่านมา เสนอแนะให้เกิดการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นในอนาคต สามารถสรุปได้ดังนี้

6.1 เกิดจิตสำนึกและปฏิบัติการทางสังคม

ด้านจิตสำนึกปฏิบัติการทางสังคมที่เกิดขึ้นยังไม่มีความเด่นชัด เนื่องจากการดำเนินงานในพื้นที่ เพิ่งเริ่มต้น อยู่ในระยะพัฒนาแนวคิดและสร้างจิตสำนึกการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ที่ผ่านมา แนวทางการพัฒนาแนวคิดที่หน่วยงานราชการคิดโครงการลงมาให้ และการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขึ้นมาจากภายในชุมชน ในพื้นที่ชุมชนบ้านติดต่อ ยังไม่มีการเริ่มต้นดำเนินงานแนวนี้มาก่อน

ผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนมีความแตกแยก แบ่งพรรคแบ่งพวก แบ่งฝ่ายอย่างเห็นได้ชัด จึงจำเป็นต้องอาศัยการดำเนินงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อผลงานให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม มีความจำเป็นที่จะต้องคิดค้น กระบวนการและวิธีการลงมาปฏิบัติการพัฒนาจิตสาธารณะในพื้นที่เป้าหมายต่อไป

6.2 เกิดกระบวนการจัดการใหม่หรือกลไกการจัดการที่เข้มแข็ง

การนำผู้คนเข้ามาพูดคุยกันมากขึ้น พบปะกันบ่อยครั้งขึ้น ภายใต้การค้นหา และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองของทีมวิจัยชุมชน ทำให้คนที่ถูกพัฒนาความคิดด้วยกระบวนการวิจัยนี้ มีบทบาทมากขึ้นภายในชุมชน กล่าวพูด กล่าวคิด กล่าวลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่การปรึกษาหารือกันระหว่างทีมวิจัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เมื่อมีการศึกษาสาวลึกถึงข้อมูลความรู้ด้านเศรษฐกิจอาหารชุมชน ทำให้คนภายในชุมชนมองเห็นคุณค่าของชุมชนอย่างเชื่อมโยง มองอาหารอย่างเดียวยังเห็นระบบเกษตร เห็นระบบธรรมชาติ เห็นระบบการเกื้อกูลระหว่างธรรมชาติกับคน และคนกับคนด้วยกันเองภายในชุมชน ทำให้ความ

แข่งกระด้างระหว่างคนกับคนที่มืออยู่เดิมภายใต้ผลประโยชน์ผ่านเงินเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการค้าขายกันให้ได้กำไรเป็นเงินสูงสุด เกิดแนวคิดกำไรเป็นบุญ ขายเป็นเพื่อที่จะแบ่งปันมากกว่าที่จะกอบโกยเอากำไรมาก ๆ จนเกินไป

6.3 เกิดการเรียนรู้ของทีมวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการทำงานวิจัย

การเรียนรู้ร่วมกันภายใต้การศึกษาข้อมูลและการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ก่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญเข้าใจความสัมพันธ์เชื่อมโยงของระบบอาหารชุมชน เห็นแหล่งที่มาของอาหารภายในชุมชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาปัจจัยต่างๆ ที่กระทบต่อระบบอาหารทั้งภาคเกษตรกรรม และแหล่งอาหารจากธรรมชาติ และความสมดุลของการผลิตและพึงพิงปัจจัยต่างๆ จากภายนอกชุมชน

เป็นการปลูกสำนึกในการเรียนรู้ของทีมวิจัย เรียนรู้ในการที่จะค่อย ๆ ลูกขึ้นมาจัดการปัจจัยแวดล้อมภายในชุมชนด้านอาหาร นักวิจัยเริ่มมีมุมมอง และมองเชื่อมโยงในภาพรวมของชุมชน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ถูกเชื่อมโยงเข้ามามีส่วนร่วมได้รับรู้กระบวนการวิจัยนี้ด้วย จนเกิดจุดเชื่อมประสานระหว่างงานพัฒนาโดยชุมชนเอง ที่หน่วยงานภายนอกพร้อมที่จะให้การสนับสนุน เช่น การบรรจุแผนการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนเข้าไปในแผนของเทศบาล การบรรจุแผนการพัฒนาและผลิตอาหารปลอดภัยเข้าไปในแผนของสำนักงานเกษตรอำเภอเมือง และเทศบาลตำบล เป็นต้น

6.4 บทเรียนในการหาทีมวิจัย

เนื่องจากพื้นที่โครงการวิจัยชุมชนบ้านติดต่อเป็นพื้นที่ใหม่ไม่เคยมีการดำเนินงานพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่มาก่อน พื้นที่ที่ทำการวิจัยเป็นพื้นที่เมืองเป็นชุมชนใหญ่วิถีของการสร้างปัญญาร่วมกันในชุมชนด้านต่างๆ ไม่เคยถูกกล่าวถึงและทำความเข้าใจร่วมกันมาก่อน สภาพสังคมคล้ายเมืองผสมผสานวิถีชนบท การดำเนินงานพัฒนาที่ผ่านสร้างประสบการณ์ด้านลบของความล้มเหลว ความแตกแยกและความบาดหมางในกลุ่มคนที่เคยเข้าร่วมกระบวนการพัฒนาที่ผ่านมา คนส่วนใหญ่ต่างคนต่างอยู่ จึงเป็นการยากในการรวมคนช่วงเริ่มต้น

ช่วงประสานความร่วมมือ หัวหน้าทีมวิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาพื้นฐานของชุมชน การศึกษาเรียนรู้ชุมชน การแสวงหานักวิจัยจึงมีการคำนึงถึงองค์ประกอบของทีมที่หลากหลายด้านอาชีพ ศักยภาพ ความสามารถ ซึ่งมีความเลื่อมล้ำทางฐานะการดำรงชีพสูง

ความแตกต่างในการประกอบอาชีพ เช่น กลุ่มข้าราชการ,ผู้ประกอบการร้านค้า,กลุ่มทำการเกษตร,กลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน เป็นการติดต่อทบทวนภายใต้การพิจารณาศักยภาพ และความสามารถว่าเหมาะสม องค์ประกอบของทีมวิจัยชุดแรก คำนึงถึงศักยภาพในด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการวิจัย เช่น การพูด การอ่าน การเขียน การจดบันทึก ปัญหาที่เกิดขึ้นคือพอเริ่มดำเนินงานวิจัย ทีมวิจัยชุดแรกบางคนไม่สามารถเข้าร่วมกระบวนการงานวิจัยได้

การค้นหาทีมวิจัยชุดต่อมาจึงใช้วิธีอาสาสมัครและคนที่สนใจศึกษาเรียนรู้ร่วมกัน และใช้กระบวนการดำเนินงานวิจัยในการพัฒนาศักยภาพ และสร้างการมีส่วนร่วมกับทีมวิจัย การทำงานกับทีมวิจัยที่มีความสนใจต่องานพัฒนาเพื่อแสวงหาความรู้ ด้วยการเรียนรู้และพัฒนาไปพร้อมๆ กัน

ทีมวิจัยจำนวน 14 คน เป็นทีมวิจัยที่ใหญ่เกินไป อยากต่อการประสานความต่างเช่น ความต่างกันในการรับรู้ และการเรียนรู้ ซึ่งภาพโดยรวมแล้วการทำความเข้าใจเป็นไปได้อย่างเชิงซ้ำ การอธิบายซ้ำแล้ว ซ้ำเล่า เพื่อทบทวนและใส่ความรู้ใหม่เข้าไป ผู้ที่เรียนรู้ได้เร็วจะสามารถช่วยเหลือทีมได้เป็นอย่างดี แต่ความซ้ำในการอธิบายซ้ำ ทำให้การเคลื่อนงานเป็นไปได้ช้า ต้องมุ่งเน้นมาที่การพัฒนาทีมเป็นสำคัญ

การพัฒนาทีมบนความแตกต่าง ก่อให้เกิดภาวะ การทำงานแบบพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในทีม เช่นการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการลงเก็บข้อมูล การเกาะกลุ่ม ตามติดสถานการณ์ของกลุ่ม ช่วยกันพิจารณา ช่วยเหลือกันตามศักยภาพเฉพาะตัว นักวิจัยบางคนจะสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ แต่นักวิจัยบางคนไม่สามารถทำได้ ประเด็นที่สำคัญที่ทีมวิจัยให้ความสำคัญ อยู่ที่กระบวนการดำเนินงานตลอดกระบวนการวิจัย เป็นการพัฒนาศักยภาพคนในทีม ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมเป็นนักวิจัยท้องถิ่น สามารถเรียนรู้ ขั้นตอน กระบวนการทำงาน วิจัยเพื่อท้องถิ่นตามขั้นตอนการทำงานวิจัย

6.4.1 ปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเป็นทีม

จุดแข็ง

- พี่เลี้ยง(Node)สร้างความเข้าใจต่อกระบวนการศึกษาเรียนรู้และการวิจัยอย่างชัดเจน และคอยกำกับดูแลกระบวนการวิจัยอย่างใกล้ชิด
- หัวหน้าทีมวิจัยมีภาวะความเป็นผู้นำ และสามารถเสริมสร้างความมั่นใจและเชื่อมั่นแก่ทีมวิจัย และประสานการมีส่วนร่วมภายใต้ความเป็นทีมได้เป็นอย่างดี
- การสร้างความเข้าใจร่วมกันต่อเป้าหมายสำคัญในการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นก่อให้เกิดคุณค่าร่วมกันในการทำงานวิจัยเพื่อนำไปสู่ความรู้และแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม

- กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนภายในชุมชนถึงประเด็นการร่วมกันประสานจุดร่วมในด้านคุณค่าของการทำงานร่วมกัน
- นักวิจัยที่มีความตั้งใจในการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพตนเองในด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
- นักวิจัยเป็นคนภายในชุมชนมีความคุ้นเคยกันและกัน มีการประเมินองค์ความรู้ในตัวคนภายในทีม และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่นักวิจัย
- พื้นที่ในการวิจัยอยู่ในชุมชนและใกล้บ้านไม่ใช่วิทยาอุปสรรคในการเดินทาง และการติดต่อสื่อสารกัน

6.4.2 ปัญหาอุปสรรคในการสร้างทีมวิจัย

จุดอ่อน

- ทีมนักวิจัยที่บ้านชุดดำเนินการกระบวนการวิจัยยังไม่หลากหลายจากทุกกลุ่มอาชีพ
- นักวิจัยชุดแรกมีการปรับเปลี่ยนบ่อยครั้ง
- นักวิจัยส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการเขียนบันทึก จึงส่งผลกระทบต่อความชัดเจนของข้อมูล
- ภาระหน้าที่หลักของทีมวิจัยส่งผลให้ช่วงเวลาร่วมกระบวนการงานวิจัยเป็นไปอย่างล่าช้า
- นักวิจัยยังขาดความเชื่อมั่นและกลัวว่าจะทำได้ไม่ดี

6.5 บทเรียนการบริหารทีมวิจัย

ทีมวิจัย นับเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารงานวิจัยโดยเฉพาะในเรื่องของการบริหารเวลาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ อีกทั้งการสร้างให้ทีมผู้ร่วมวิจัยเห็นความสำคัญของงานวิจัยที่ทำว่าสามารถช่วยให้บรรลุเป้าหมายของงานวิจัยเพื่อตอบสนองตัวชี้วัด จะช่วยให้ทีมงานร่วมแรงร่วมใจเพื่อบรรลุเป้าหมายเดียวกัน มีการชี้แจงโครงการวิจัยให้ชัดเจน สร้างความเข้าใจร่วมกัน แจ่มแจ้งรายละเอียดการดำเนินงานทั้งในเรื่องขั้นตอนการทำงาน งบประมาณ ขอบเขตของงานที่ทำ การนัดหมาย และการติดตามงาน การแบ่งงาน กระจายงานให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล จะช่วยให้การทำงานวิจัยมีคล่องตัวมากขึ้น และดำเนินการได้ดีตามระยะเวลาที่กำหนด

หัวหน้าทีมผู้วิจัยเป็นอีกปัจจัยที่สำคัญซึ่งจะช่วยให้แผนงานสามารถดำเนินการได้ตามระยะเวลาที่กำหนด หัวหน้าทีมผู้วิจัยที่มีภาวะผู้นำ ทำงานอย่างมุ่งมั่น มีวินัยในตนเอง อดทน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีน้ำใจ คอยติดตาม กระตุ้นทีมเมื่อถึงเวลาส่งงานจะช่วยทำให้สามารถดำเนินงานวิจัยในแต่ละขั้นตอนได้ตามเวลาที่กำหนด แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีความยืดหยุ่น เช่น หาก

งานไม่เสร็จตามกำหนดเวลา ควรมีการพูดคุยถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยกันหาหนทางแก้ไขต่อไป

ในการทำงานร่วมกันนั้นย่อมมีทั้งความสุขที่เกิดจากกระบวนการที่ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ และเห็นคุณค่าของตนเอง(นักวิจัย)ที่สำคัญความผูกพันระหว่างเพื่อนบ้านที่ได้ไถ่ถามถึงสาระทุกข์-สุขดิบและสถานะภาพที่แตกต่างกันในชุมชน อีกทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ผู้วิจัยมีพื้นฐานความรู้แตกต่างกันในการเก็บข้อมูลจึงมีความคาดเคลื่อนบ้าง

จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะใช้เวลาค่อนข้างมากเพื่อสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และวัตถุประสงค์หลักๆของการวิจัยอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดความสมบูรณ์ที่สุดของวิถีชุมชน บนพื้นฐานของนักวิจัยแล้วทุกคนต่างก็เห็นพ้องว่าจะสร้างบทบาทใหม่ให้กับตนเองเพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนส่วนรวม จึงเอาหัวใจของแต่ละคนซึ่งจะเป็นเครื่องพิสูจน์ในการทำงานเป็นทีมของนักวิจัยไต้หวัน

การเสริมสร้างความตระหนักในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในนักวิจัยท้องถิ่น

การนำคนหลายๆ คนมาสร้างเป้าหมายร่วม การสร้างคุณค่าร่วมกันของเป้าหมายและประโยชน์ของสิ่งที่นักวิจัยชุมชนท้องถิ่นทำ

กระบวนการสร้างทีมวิจัย การเตรียมความพร้อมด้านทักษะ และเทคนิคในการดำเนินงานวิจัย เป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ทีมวิจัยเพื่อชุมชนสามารถดำเนินงานวิจัยให้บรรลุเป้าหมายได้

6.6 บทเรียนการจัดกระบวนการ

บทเรียนสำคัญของการจัดกระบวนการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนคือการตั้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่มีมากเกินไป ทำให้เวลาแตกกรอบคำถามการวิจัยและออกแบบเครื่องมือวิธีการลงไปเก็บข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ซึ่งตั้งไว้เป็นเป้าหมายนั้น ต้องเลือกทำในวัตถุประสงค์ที่สำคัญๆ ก่อการเกิดความหวงกังวลถึงผลการเก็บข้อมูลว่าจะไม่ครบถ้วนตามที่วางแผนไว้ การแก้ไขปัญหาด้วยการเลือกประเด็นสำคัญๆ ในการเก็บข้อมูลโดยอาศัยจินตนาการ การคาดการณ์ว่าข้อมูลใดจะสามารถกระตุ้นความคิดคนในชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด เกิดความรู้ และแรงบันดาลใจในการพัฒนาต่อไป

หัวใจสำคัญของการวิจัยที่ขาดไม่ได้ และทีมคำนึงถึงคือการจัดกระบวนการหรือการเตรียมนักวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวทางเดียวกันอันจะได้ซึ่งข้อมูลและความรู้ใหม่เพื่อนำไปสู่การพัฒนาต่อยอดจากองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น

การเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การจัดกระบวนการของการวิจัยครั้งนี้จะพบว่านักวิจัยมีความเข้าใจมากขึ้นถึงบทบาทหน้าที่ของการวิจัย

คือการค้นหาข้อมูลความรู้ที่อยู่ในชุมชน, ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำความรู้ไปสู่การพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการเริ่มต้นที่นักวิจัยเองโดยการจดบันทึกข้อมูลรายรับ-รายจ่ายเพื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่จะลงไปเก็บ จึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระหว่างการเตรียมทีมและการลงเก็บข้อมูล

การสร้างเครื่องมือแบบตารางข้อมูลเป็นอีกแนวทางหนึ่งเพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บและหาข้อมูล เช่นตารางบันทึกชนิดของพืชผัก, การลงทุน, เชื้อมา-ขายไป การสัมภาษณ์และอุปกรณ์อื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมและได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ การวิจัย

ภาวะผู้นำของหัวหน้าโครงการวิจัย มีผล และส่งผลสำคัญต่อการร่วมกิจกรรมของชุมชนและทีมวิจัยเพื่อชุมชน

6.6.1 การแก้ปัญหา

การทำการวิจัยที่ขาดประสบการณ์ ความชำนาญและทักษะ หากขาดการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนก็ย่อมมีความผิดพลาดการแก้ปัญหาได้เกิดจากการเรียนรู้จากกระบวนการมีส่วนร่วมปฏิบัติจริงดังนี้

- ทีมวิจัย

ทีมวิจัยหลังจากได้เรียนรู้ร่วมกันจากการทำงานเป็นทีมถึงการเก็บและรวบรวมข้อมูลแล้ว ได้กลับมาทบทวนและแลกเปลี่ยนข้อมูลให้กันและกันเพื่อเช็คข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งพบว่าทีมวิจัยได้แก้ปัญหาร่วมกันเช่นความเหมาะสมและเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนจากการลงทุนของแม่ค้าตลาดน้อยชุมชนบ้านติดต่อยุ่ตลอดเวลา

- กลุ่มผู้ให้ข้อมูล(เป้าหมายหลัก)

ผู้ให้ข้อมูลได้เรียนรู้จากการที่ทีมวิจัยลงเก็บข้อมูลแต่ละครั้งโดยในช่วงแรกจะไม่ค่อยเข้าใจถึงข้อมูลที่จะเอาไปทำอะไร, อย่างไร แต่หลังจากนักวิจัยได้สร้างความเข้าใจถึงการวิจัยแล้วจึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และแม่ค้าตลาดน้อยชุมชนบ้านติดต่อยุ่ บางคนได้เตรียมข้อมูลไว้ล่วงหน้าเพื่อความสะดวกของนักวิจัย

- ชาวบ้านในชุมชน(เป้าหมายรอง)

การทำความเข้าใจกับกลุ่มชาวบ้านในชุมชนในระยะแรกๆพบว่ายังเป็นเรื่องไกลตัวที่ไม่เกี่ยวกับชุมชนเพราะการวิจัยเป็นเรื่องของนักวิชาการเท่านั้นและข้อมูลสนับสนุนเช่น เรื่องการจัดเวทีในชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือและหาแนวร่วม, ภูมิปัญญาดั้งเดิม, ข้อมูลการจดบัญชีครัวเรือน เป็นต้นจึงไม่ได้ตามที่ต้องการ

6.6.2 บทเรียนในการจัดการปัญหาต่างๆ

การมีกลไกที่เชื่อมโยงคอยกำกับ ดูแล ให้คำแนะนำเสริมสร้างต่อเดิมความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม และการเอื้ออำนวย ให้เกิดการทำงานภายใต้ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาโจทย์วิจัยแบบมีส่วนร่วม โจทย์วิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน เป็นโจทย์วิจัยที่ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการสังเคราะห์ปัญหาชุมชน ก่อนการคิดคำหลักในการตั้งชื่อโครงการวิจัย หลังจากเวทีระดมปัญหาแนวทางการพัฒนาที่จัดขึ้นในชุมชน ได้ข้อสรุปร่วมกันถึงปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนว่าอยู่ในภาวะ ต้นทุนทางการผลิตภาคเกษตรสูง รายได้ต่ำ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนมีปัญหาเสถียรภาพก่อให้เกิดภาวะหนี้สิน จึงสรุปว่าอยากพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ

ผู้วิจัยขาดการสร้างกระบวนการสังเคราะห์เชื่อมโยงศักยภาพชุมชน ซึ่งสรุปว่าชุมชนบ้านติดต่อเป็นชุมชนที่มีศักยภาพพื้นที่ด้านการเกษตร มีจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนคือสามารถผลิตข้าวและพืชผักหล่อเลี้ยงคนในชุมชนจนมาตลอด และสามารถนำสินค้าการเกษตรไปจำหน่ายในตลาดเทศบาลเมืองซึ่งเดินทางสะดวก รวดเร็ว กับปัญหา ภาวะ ต้นทุนทางการผลิตภาคเกษตรสูง รายได้ต่ำ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนมีปัญหาเสถียรภาพก่อให้เกิดภาวะหนี้สิน

การแก้ไขปัญหาความเข้าใจและความรู้ที่ไม่เท่าเทียม ด้วยการทำความเข้าใจเรื่องการนำแนวทางการจัดการความรู้ เข้ามาจัดระบบข้อมูลอาหารชุมชน และจัดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน จึงก่อให้เกิดคำถามมากมายเช่น จัดการความรู้คืออะไร หลักการจัดการความรู้คืออะไร ทำไมต้องจัดการความรู้ และในกระบวนการดำเนินการวิจัย เราจะเริ่มจัดการความรู้จากระบบอาหารชุมชน ฐานข้อมูลแหล่งผลิตอาหารสวนหลังบ้านที่เปลี่ยนไป ถูกปล่อยปะละเลย การเกษตรที่พึ่งพาภายนอกมา และเพื่อการค้า ระบบการเกษตรที่เปลี่ยนแปลงไป จากเดิมเคยทำหน้าที่ผลิตอาหารสำหรับครอบครัว เป็นแบบมุ่งการค้า กลไกตลาดที่ไม่เป็นธรรม เอาเปรียบผู้ผลิตและผู้บริโภค ทรัพยากรธรรมชาติแหล่งผลิตอาหารตามธรรมชาติ ป่าดง แม่น้ำต่างๆที่เสื่อมโทรมลงไป

ศักยภาพพื้นที่ด้านต่างๆ สภาพปัญหาและข้อมูลที่ค้นพบ เป็นแนวทางสร้างทางเลือกใหม่ให้แก่ชุมชน การสร้างกระบวนการเพื่อการเรียนรู้พัฒนาประเด็นเศรษฐกิจที่สัมพันธ์เชื่อมโยงอาหารชุมชนในการดำเนินวิถีชีวิตทั้งรายบุคคลและครอบครัวในการปรับเปลี่ยนแนวทางที่เหมาะสม

กระบวนการเรียนรู้จากการวิจัยส่งผลให้ทั้งนักวิจัยและชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในระหว่างที่เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ในกระบวนการเรียนรู้มีการตื่นตัวในระดับครัวเรือน ความรู้ที่เกิดจากการกระบวนการเรียนรู้ในงานวิจัย เรียนรู้ พัฒนาตน การปฏิบัติการค้นหาความรู้ วิเคราะห์ข้อมูล การสร้างกระบวนการเรียนรู้เช่นนี้ในชุมชนบ้านติดต่อ การต่อยอดประเด็นระบบอาหารภาคเกษตรกรรมเช่นประเด็นการพัฒนาต่อยอดงานวิจัยคัดสรรพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และไม่ต้องใช้ปุ๋ยเคมี อีกทั้งเป็นสิ่งที่ต้องการของตลาดซึ่งจะนำมาซึ่งการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจขึ้นภายในชุมชน เป็นความต้องการเบื้องต้นของกลุ่มผลิตอาหารภาคเกษตร การสร้างกลไกการตลาดการค้าที่

เป็นธรรม ผู้ผลิตพบผู้บริโภคไม่ผ่านแม่ค้าคนกลาง ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการผลิตภาคเกษตร การแสวงหาแนวทางในการฟื้นฟูแหล่งอาหารธรรมชาติ

การเสริมสร้างการปรับเปลี่ยนทรนศนการปลูกพืชเพื่อการค้า ซึ่งเป็นกระแสหลัก ภายในชุมชน แสวงหาทางเลือกใหม่ๆ เพื่อสร้างมูลค่าด้านเศรษฐกิจ ลงทุนน้อยแต่ได้ผลผลิตมาก ผู้ปลูกและผู้ค้าเป็นคนเดียวกัน โดยศึกษาพัฒนาการตลาดขึ้นมารองรับ

6.7 ข้อเสนอแนะต่างๆ ต่อการทำงานในประเด็นพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชนในพื้นที่บ้านติดต่อ

การประสานความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น ภายใต้แกนกลุ่มคนที่ผ่านกระบวนการ เรียนรู้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ให้เป็นฐานขยายความร่วมมือภายในชุมชนต่อไป เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงความคิด และมีมุมมองเชื่อมโยงถึงภาพเศรษฐกิจชุมชนที่มีฐานการผลิตอาหารเป็นรากฐานที่สำคัญ

การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น เช่น สาธารณะสุขตำบลทำงานด้านอาหารเชื่อมโยงกับสุขภาวะองค์กรรวม ภาย จิต ปัญญา เกษตรอำเภอ ทำงานด้านปรับปรุงพัฒนาระบบการเกษตรเพื่อผลิตอาหารคุณภาพปลอดภัย เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาชุมชน เทศบาลตำบล และหน่วยงานอื่นๆ ตามบริบทปัญหาและศักยภาพที่ค้นพบในงานวิจัยชิ้นนี้

การต่อยอดงานพัฒนาภายใต้ข้อมูล ความเชื่อมโยงและปัญหาที่เกิดขึ้นของระบบอาหารชุมชนอันได้แก่ ระบบอาหารที่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตชุมชนมากที่สุด เช่นการฟื้นฟูการทำหน้าที่ของสวนหลังบ้าน ระบบการผลิตภาคเกษตรของชุมชน กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหาร กลุ่มคนแก่ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสวนหลังบ้าน พัฒนาตลาดการตลาดการค้าที่เป็นธรรม กลุ่มผู้ค้าที่พัฒนาตนเองมาจากผู้ผลิต ฟื้นฟูแหล่งอาหารตามธรรมชาติ สร้างกระบวนการโดยใช้ฐานข้อมูลความต้องการในการพัฒนาที่ค้นพบร่วมกันภายในชุมชน เอาประเด็นเศรษฐกิจอาหารชุมชนเข้าไปขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่สร้างประโยชน์แก่สมาชิกภายในชุมชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- จิตติ มงคลชัยอรัญญา. (2540). การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- เจลีเยว บุรีภักดี. (2545). หลักและกระบวนการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : สำนักมาตรฐาน
การศึกษา สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานมาตรฐาน
อุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย.
- เทียบ เหล่าสุวรรณ. (2541). แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน : ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม.
กรุงเทพฯ : อมรินทร์นิต.
- พิมาน วงศ์อภัย. (2533). ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเอง : ศึกษากรณี
ศูนย์บริการสมาชิกนิคมสร้างตนเองโนนสัง อ.โนนสัง จ.อุดรธานี. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์.
- พันธ์ทิพย์ รามสูตร. (2540). การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : สถาบัน
พัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). แนวนโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนยุทธศาสตร์
พัฒนาปัจจุบัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ :
ศักดิ์โสภารพิมพ์.
- ไพโรจน์ ภูมิประดิษฐ์. (แปล). (2545). เศรษฐกิจอาหารท้องถิ่น ทางเลือกและทางรอดของ
เศรษฐกิจ สังคม-นิเวศ. กรุงเทพฯ : สวนเงินมีมา.
- มงคล ดำธนานินทร์. (2541). เศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง เชิงระบบ: หลักการและแนวปฏิบัติ.
กรุงเทพฯ : เชิร์ด คอมมิวนิเคชั่น.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2548). การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สถาบันส่งเสริมการ
จัดการความรู้เพื่อสังคม (สกส.)
- ประเวศ วะสี. (2550). การจัดการความรู้: กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพ
เสรีภาพ และความสุข. กรุงเทพฯ : กรีน-ปัญญาญาณ ในเครือข่ายมหาวิทยาลัย
มัลติมีเดีย.

อรพินท์ สฟโชคชัย. (2537). คู่มือการจัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในการพัฒนาหมู่บ้าน
การพัฒนาหมู่บ้านโดยพลังประชาชน. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยและพัฒนา
ประเทศไทย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ตารางเก็บข้อมูล

รายชื่อผู้ผลิตอาหารชุมชนบ้านติดต่อ

ชื่อ – นามสกุล	บ้านเลขที่ หมู่ที่	ผลผลิต ที่ได้	ปริมาณ	รายการ ปัจจัยการ ผลิต/มูลค่า (บาท)	มูลค่าสินค้า (บาท)
1.					
2.					
3.					
4.					
5.					
6.					
7.					
8.					
9.					
10.					
11.					
12.					
13.					
14.					
15.					
16.					
17.					
18.					
19.					
20.					
21.					
22.					

ตารางเก็บข้อมูล แหล่งจำหน่ายสินค้าของคนในชุมชน 4 แหล่งได้แก่

1. ตลาดน้อย

ตลาดสี่แยกภายในชุมชนบ้านติดต่อหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 9

รายชื่อแม่ค้าตลาดน้อย และสินค้าที่ขาย

ชื่อ	บ้านเลขที่/หมู่ที่	สินค้าที่จำหน่าย	แหล่งที่มาของสินค้า	
			ผลิตเอง	ซื้อมาจาก
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				

2. ตลาดเช้า

รายชื่อแม่ค้าตลาดเช้า และสินค้าที่ขาย

ชื่อ	บ้านเลขที่/หมู่ที่	สินค้าที่จำหน่าย	แหล่งที่มาของสินค้า	
			ผลิตเอง	ซื้อมาจาก
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				

3. ตลาดเย็น

รายชื่อแม่ค้าตลาดเย็น และสินค้าที่ขาย

ชื่อ	บ้านเลขที่/หมู่ที่	สินค้าที่จำหน่าย	แหล่งที่มาของสินค้า	
			ผลิตเอง	ซื้อมาจาก
1.				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9.				
10.				
11.				
12.				

4. ตลาดหน้าเทศบาลอำเภอเมืองเลย รายชื่อแม่ค้าตลาดหน้าเทศบาลและสินค้าที่ขาย

ชื่อ	บ้านเลขที่/หมู่ที่	สินค้าที่จำหน่าย	แหล่งที่มาของสินค้า	
			ผลิตเอง	ซื้อมาจาก
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				

แบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษาข้อมูล

แบบสอบถามที่ 1

ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาข้อมูล

โครงการวิจัยเพื่อชุมชน การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน กรณีศึกษา
บ้านติดต่อ

คำชี้แจง แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

คำชี้แจงในการตอบ โปรดกรอกข้อความในช่องว่างหรือเขียนเครื่องหมาย / ลงในช่องว่างตามสภาพความเป็นจริง

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของผู้เข้าร่วมการอบรม

- 1.1 ชื่อ สกุล.....ที่อยู่.....บ้าน.....
ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
- 1.2 อายุปี
- 1.3 การศึกษา

☐ 1. ประถมศึกษา ป.4	☐ 2. ประถมศึกษา ป.6
☐ 3. มัธยมศึกษาปีที่ 3	☐ 4. มัธยมศึกษาปีที่ 6
☐ 5. ปริญญาตรี	☐ 6. สูงกว่าปริญญาตรี
- 1.4 สมาชิกในครัวเรือน.....คน
- 1.5 อาชีพของสมาชิกในครัวเรือน
(ระบุ).....
- 1.6 แรงงานในครัวเรือน.....คน
- 1.7 อยู่ระหว่างการเรียน.....คน

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการทำการเกษตร

2.1 ข้อมูลที่ดิน

- 2.1.1 ที่ดินที่ปลูกสร้างที่อยู่อาศัย จำนวน.....ไร่
 2.1.2 ที่ดินทำการเกษตร จำนวน.....ไร่
 2.1.3 รวมจำนวนที่ดินทั้งหมด.....ไร่

2.2 ข้อมูลการทำการเกษตร

- [] 1. ปลูกข้าวโพด.....ไร่ [] 2. ทำนา.....ไร่
 [] 3. ปลูกมะขาม.....ไร่ [] 4. ขางพารา.....ไร่
 [] 5. ถั่วเหลือง.....ไร่ [] 6. เกษตรผสมสาน.....ไร่
 [] 6. ปลูกไม้ยืนต้น เช่น สัก ยูคา.....ไร่ [] 8. ปลูกผักไร่

2.3 ต้นทุนการผลิต

- [] 1. ค่าปุ๋ย.....บาท [] 2. ค่าพันธุ์พืช.....บาท
 [] 3. ค่ายาปราบศัตรูพืช.....บาท [] 4. ค่าแรงงาน.....บาท
 [] 5. ค่าไถพรวนดิน.....บาท [] 6. อื่น ๆบาท

2.4 ผลตอบแทนที่ได้

- 2.4.1 ปริมาณผลผลิต.....ก.ก./ไร่
 2.4.2 รายได้จากการขายผลผลิต.....บาท/ปี

2.5 การเลี้ยงสัตว์

- [] 1. วัว.....ตัว [] 2. ควาย.....ตัว
 [] 3. ไก่.....ตัว [] 4. ปลา.....ตัว
 [] 5. หมู.....ตัว [] 6. อื่น ๆ

2.6 ภาระหนี้สิน

- [] 1. กองทุนหมู่บ้าน.....บาท [] 2. ชกส.....บาท
 [] 3. ธนาคารอื่น ๆ.....บาท [] 4. กขค.....บาท
 [] 5. ค่าไถ่พรวนดิน.....บาท [] 6. อื่น ๆบาท

2.7 รายได้

- [] 1. จากการเกษตร.....บาท [] 2. ลูกส่งให้.....บาท
 [] 3. รับจ้าง.....บาท [] 4. ค้าขาย.....บาท
 [] 5. จากเงินเดือน.....บาท/เดือน ระบุอาชีพ.....

ตอนที่ 3 การจัดการผลผลิต

- [] 1. ปลุกกินเองภายในครัวเรือน
- [] 2. ปลุกเพื่อนำไปขายเองที่ตลาด
- [] 3. ปลุกเพื่อขายส่ง

3.1 ตลาดที่นำผลผลิตออกไปขาย

- ☐ 1. ตลาดภายในชุมชน ☐ 2. ตลาดเช้า

☐ 3. ตลาดเย็น ☐ 4. ตลาดหน้าเทศบาลอำเภอเมือง

☐ 5. ตลาดไทเลย ☐ 5. ตลาดนัดสี่แยก

[illegible]

ขอบคุณที่ให้ข้อมูล

โครงการการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน

กรณีศึกษาบ้านติดต่อ ต.นาอาน อ.เมือง จ.เลย

แบบสอบถามที่ 2

แบบบันทึกรายรับ-รายจ่าย ครั้วเรือน ชุมชนบ้านติดต่อ ต.นาอาน อ.เมือง จ.เลย

โครงการวิจัยการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน

ชื่อ.....นามสกุล.....อายุ.....ปี

สมาชิกในครอบครัว.....คน ประกอบอาชีพแล้ว.....คน

[illegible]

แบบสอบถามที่ 3

แบบสำรวจ

อาหารชุมชนที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ และมูลค่าทางเศรษฐกิจ

(ผู้ให้บันทึกข้อมูล)

1. ชื่อ(นาย,นาง,นางสาว).....นามสกุล.....อายุ.....ปี
บ้านเลขที่.....หมู่.....ต.นาอาน อ.เมือง จ.เลย

2. ชนิดของอาหารที่ได้มามีดังนี้
 - 2.1 จากการพึ่งตนเอง (สวน, ไร่, นา)
 - 2.1.1ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.
 - 2.1.2ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.
 - 2.1.3ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.
 - 2.1.4ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.
 - 2.1.5ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.
 - 2.1.6ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.
 - 2.1.7ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.
 - 2.1.8ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.
 -ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.1.10ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.2 จากการหาจากแหล่งธรรมชาติ (ภู, ป่า, น้ำ)

2.2.1ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.2.2ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.2.3ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.2.4ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.2.5ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.2.6ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.2.7ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.2.8ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.2.9ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.2.10ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม
ขายไป.....บาท/ก.ก.

2.3 จากการซื้อ (ร้านค้า, ตลาดสด)

2.3.1 ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม/ขายไป.....
บาท/ก.ก.

2.3.2ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม/ขายไป.....
บาท/ก.ก.

2.3.3ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม/ขายไป.....
บาท/ก.ก.

2.3.4ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม/ขายไป.....
บาท/ก.ก.

2.3.5ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม/ขายไป.....
บาท/ก.ก.

2.3.6ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม/ขายไป.....
บาท/ก.ก.

2.3.7ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม/ขายไป.....
บาท/ก.ก.

2.3.8ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม/ขายไป.....
บาท/ก.ก.

2.3.9ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม/ขายไป.....
บาท/ก.ก.

2.3.10.....ปริมาณเท่าใด.....กิโลกรัม/ขายไป.....บาท/
ก.ก.

3. (อื่นๆ).....

.....
.....
.....
.....

(ผู้บันทึกข้อมูล)

ชื่อ(นาย,นาง,นางสาว).....นามสกุล.....อายุ.....ปี

บ้านเลขที่.....หมู่.....ต.นาอาน อ.เมือง จ.เลย

วันที่.....เดือน.....พุทธศักราช.....

แบบสอบถามที่ 4

ตารางบันทึกอาหารจากการผลิตภาคเกษตรของชุมชนบ้านติดต่อ

ชื่อ-นามสกุล.....(ผู้ให้ข้อมูล)

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ชนิดผักที่ปลูก	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	มูลค่า ราคา

ชื่อ.....นามสกุล.....(ผู้สำรวจข้อมูล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2551

แบบสอบถามที่ 5

ตารางบันทึกปัจจัยนำเข้าเพื่อผลิตอาหารในชุมชนบ้านติดต่อ

ชื่อ-นามสกุล.....(ผู้ผลิต)

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ปัจจัยที่นำมาใช้ ในการผลิต(ถ้ามี)	ปุยเคมี/ ยี่ห้อ/ไร่		ฆ่าหญ้า/ ฆ่าแมลง ยี่ห้อ/ไร่		ปุ๋ย อินทรีย์/ ไร่		ใช้วิธี ธรรมชาติ		เมล็ดพันธุ์ (ชื่อ)		เมล็ด พันธุ์(เก็บ เอง)	
	จำนวน		จำนวน		จำนวน		จำนวน		จำนวน		จำนวน	
1.												
ราคา												
2.												
ราคา												
3.												
ราคา												
4.												
ราคา												
5.												
ราคา												
6.												
ราคา												
7.												
ราคา												
8.												
ราคา												

ชื่อ.....นามสกุล.....(ผู้สำรวจข้อมูล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2551

แบบสอบถามที่ 6

ตารางบันทึกอาหารที่หาได้จากธรรมชาติของชุมชนบ้านติดต่อ

ชื่อ-นามสกุล.....(ผู้ให้ข้อมูล)

บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ผักและแมลง หรือสัตว์ที่ได้ ตามธรรมชาติ	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	มูลค่า ราคา

ชื่อ.....นามสกุล.....(ผู้สำรวจข้อมูล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2551

ภาคผนวก ข

ภาพบริบทชุมชนและบริบทพื้นที่ดำเนินงานวิจัย

ภาพปรากฏการณ์การหาหอยตาก อาหารจากแม่น้ำเลย

ปรากฏการณ์หอยตากตัวโตและมือชุ่มมากหลังฤดูกาลน้ำลด

ชาวบ้านฟากเลย เข้ามาหาหอยตากใช้เวลาหา 4-5 ชั่วโมง
ได้วันละประมาณ 30 กิโลต่อคน ต่อวัน

สัตว์น้ำอาหารที่ได้จากแม่น้ำเลย อาหารจากธรรมชาติ

เห็ดปลวก อาหารที่นำมาจำหน่ายในชุมชนได้มาจากป่าธรรมชาติ

เห็ดปลวก อาหารที่นำมาจำหน่ายในชุมชนได้มาจากป่าธรรมชาติ

ตลาดภายในชุมชน จุดจำหน่ายสินค้าภายในชุมชน

ภาคผนวก ค
ข้อมูลที่ได้จากการเก็บ

จากการศึกษาข้อมูลพบว่า แหล่งอาหารภายในชุมชนมาจาก 3 แหล่งดังต่อไปนี้
อาหารชุมชนมาจาก 3 แหล่งที่มา

1. มาจากแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ป่า แม่น้ำเลย อาหารจากธรรมชาติ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลา ในน้ำเลย กุดตัง บุ่งใหญ่ บุ่งชีเป็ด เห็ดปลวก
2. มาจากแหล่งทำการเกษตร ไร่ นา สวน การเกษตรภายในชุมชน อาหารจากการเกษตร จากการผลิตเกษตรกรรมภายในชุมชน รูปแบบการผลิตเป็นไปเพื่อเป็นอาหารให้ครอบครัว และผลิตเพื่อจำหน่ายในชุมชน และขายส่งออกไปสู่ตลาดในเทศบาลอำเภอเมืองเลย ดังตารางฤดูกาลผลิตดังต่อไปนี้ ประชากรภายในชุมชนบ้านติดต่อ 90 เบอร์เซ็นต์มีฐานการผลิตข้าวบริโภคในครัวเรือน มีเพียง 10 เบอร์เซ็นต์เท่านั้นที่ไม่มีที่นาและไม่ได้ทำการปลูกข้าว
3. มาจากภายนอก แม่ค้ารับของภายนอกเข้ามาขาย หรือคนในชุมชนออกไปซื้อมาจากตลาด เข้ามาจำหน่ายภายในตลาดชุมชน ชนิดสินค้าที่พบนำเข้ามาจำหน่ายภายในชุมชน ได้แก่ อาหารประเภทโปรตีน เช่น เนื้อหมู เนื้อวัว ปลาทู หอม กระเทียม พริกเขียว (พริกหอม) พริกทอง เป็นต้น

ผลการศึกษาข้อมูลกลุ่มผู้ผลิตอาหารในชุมชน จากการสัมภาษณ์ นางระเบียบ เทพพงษ์ และนางคำคิด ชันติสุข

รายชื่อผู้ปลูกพืชผักขายภายในชุมชนบ้านติดต่อ

หมู่ 1

1. นางนวล นายคุณ นาหนองหลุม
2. นางสี นายคุณ นาโรงสีพ่อตาพ่อแบงค์
3. นางฝน แม่น้อยหน้า
4. นางนงคราญ นายแดง บุ่งชีเป็ด
5. นายอ้อด ลูกเขยยายหวี
6. นางวันดี
7. นางแสง
8. ยายแดง
9. นางต้อมเมืงสารวัตรวิ
10. ผู้ช่วยบ้งอร ปลูกผัก ปลูกถั่ว

11. ยายชื่น ตาหนูจันทร์ ปลุกพริก ผัก
12. ยายทองรินทร์ (เขียนหาอยู่หากิน ของป่า และน้ำเลย)
13. ยายปลิว

หมู่ 9

1. นายกำง พร้อมภรรยา ปลุกผักบั้ง ขายตลาด
2. นายกุด นางเพ็ญ ปลุก พริก ผักกระเพรา โหระพา ขายส่งตลาด
3. นายศักดิ์ พร้อมภรรยา ทำโรงสี เลี้ยงหมู ปลุกผักบั้งขายส่งตลาด
4. นางนาง หรือนางอำไพ ปลุกผักและรับซื้อผักไปขายต่อ
5. ยายอาทิตย์ ปลุกผักขายในชุมชน
6. นางแพรว ปลุกผักริมน้ำเลย
7. นางตาร้ เมียภารโรง ปลุกผัก พริก
8. นางดารา ปลุกผักกาด ผักกาดหัวแหวน บริเวณบึงจี่เป็ด
9. นางสุพัตรา ปลุกผัก ฟักทอง ผักกาด บวบ มะเขือ สวนหลังบ้าน
10. นางใหม่ ปลุกผักบั้งจีน ผักกาด ซื้อผักไปขายต่อ
11. นางรี นายพุด ปลุกน้ำเต้า กระเพรา โหระพา งาม
12. ยายดก ปลุกข้าวโพดหวาน
13. ยายบาน ปลุกถั่ว งาม
14. ยายไล ปลุกถั่วลิสง พริก
15. ยายหลั่น ปลุก พริก ผักกาดดอก ผักก้านทอง
16. นางราตรี
17. ยายบุญจันทร์

บ้านน้อย

1. ยายยุง
2. นางแต้ว
3. ยายปรางค์
4. ยายตุ้
5. ยายหนูเหลียง
6. นางมี

7. นางไก่อ
8. ยายอัน หรือยายกองนาง
9. พ่อบอย
10. แม่ป๋วย

เขียนหาอยู่หากินแหล่งอาหารธรรมชาติ ป่า และน้ำเลย

1. ยายทองรินทร์
2. นางมี
3. นางยุง
4. นางแดง หรือแม่จวน
- 5.

หมายเหตุ ตามลงไปเก็บข้อมูลปริมาณผลผลิตจากธรรมชาติ และมูลค่าอาหารจากธรรมชาติ
จากกลุ่มนี้

ผลการศึกษากลุ่มแม่ค้าภายในชุมชนบ้านติดต่อ

หมู่ที่ 1

1. ยายบัวรินทร์ ขายกล้วยฉาบ
2. ยายแถว ซื่อฝักมาขายต่อ
3. ยายนาด ขายอาหาร
4. ยายเพชรขายน้ำเต้าหู้
5. นายต้น ขายขนมเบื้อง
6. นายต้อย ขายหมูย่าง
7. ยายเล็ด ซื่อฝักมาขายต่อ
8. นางตุ๊ก ขายห่อหมก และอาหาร
9. ยายหนูบัง ขายปลาย่าง
10. ยายทองพัน ขายอาหาร
11. ยายตอ ขายกล้วยทอด

หมู่ที่ 9

1. ยายหนูคอน ขายห่อหมก อาหาร
2. ยายหนอง ขายของหวาน
3. ยายไหว ขายอาหาร
4. ยายหวี ขายผัก มะเขือ พริก แดง ถั่ว
5. ยายเรียง ขายอาหาร
6. นางแพรว ขายขนม นม น้ำหวาน จุ่ม
7. แม่จิม ขายผัก รับซื้อผักมาขายต่อ
8. ยายคุดทองขายน้ำเต้าหู้
9. ยายคบ ขายพริกแห้ง หอม กระเทียม
10. ยายก้อย ขายดอกไม้ ผลไม้
11. ยายเทียน เมียดาใบ ขายผัก ผลไม้
12. ยายกองสิน ขายอาหาร
13. นางสุ ขายอาหาร ส้มตำ
14. นางจันทร์เพ็ญ ขายอาหาร
15. นางดาวขายสุกี้ ลาดหน้า
16. นางนิค ขายมะเขือเครือ พริก

กลุ่มแม่ค้ารับซื้อของภายในชุมชนบ้านติดต่อ

รายย่อยได้แก่

1. แม่จิม เมียนายโรจน์ รับซื้อผักมาขายต่อ
2. นางคบ ซื้อ พริกแห้ง หอม กระเทียม ฟักทอง ฟักเขียว มาขายต่อ
3. ยายทองรับซื้อเนื้อหมู เนื้อวัว มาขายต่อ

รายใหญ่ได้แก่

1. นางต้อย บ้านเหนือ รับซื้อจากบ้านเราและทั่วไป ไปขายส่งตลาดสด ตลาดไทเลย
2. นางพร บ้านน้อย รับซื้อทั่วไปไปขายนากลาง
3. นางปะ นางชื่น ซื้อปลาจากน้ำพองมาขาย

กลุ่มแม่ค้าตลาดเย็น

1. นางกันยา สร้อยคำ ขายของป่า
2. นางสุรินทร์ ขายปลา

3. นางเหม่ม ขายไก่อ่CP
4. นางซา ขายของป่า
5. นางทองพูน ขายของป่า
6. นางยูนขายผลไม้
7. แม่อำ ขายผัก
8. นางคำมี ขายผัก
9. นางไก่อ่ ขายผัก
10. นางกูด ขายผัก
11. นางทองดีขายผัก
12. นางแอ้ว แม่น้อยนาถ ขายส่ง
13. นางนุ้ย ลูกนางมี ขายผัก
14. นางไพร แม่สัญญา ขายผัก
15. นางอัว เมียนายศักดิ์
16. นางอำไพ
17. นางสุพัตรา
18. นางนาถ
19. นางดอกไม้ ขายปลาแดดเดียว
20. นางไพร ขายไก่อ่

กลุ่มแม่ค้าตลาดหน้าเทศบาล

1. ยายเจียบ ขายมะขามหวาน
2. ยายทิ ขายมะขามหวาน
3. นางมน
4. นางสาวหยุด ขายมะขามหวาน
5. นางจันทร์เพ็ญ ทุมสวัสดี ขายขนม
6. นางรำ ขายข้าวสาร
7. นางศีล ขายข้าวสาร

กลุ่มแม่ค้าตลาดเช้า

1. เมียนายก่าง ขายผัก
2. นางสาวพัศตรา
3. นางทองวรรณ ขายเห็ด
4. นางขาว ขายข้าวเหนียวปิ้ง
5. นางอุ ขยายข้าวเหนียวปิ้ง
6. นางสาว ขายผัก พริก ขายส่ง
7. นางนิต ขายผัก
8. นายเก่ง ขายผัก
9. นางเหม่ม เมียนายศักดิ์ ขายผักบั้ง
10. นางใหม่ ขายผัก
11. นางห้วน

กลุ่มแม่ค้าตลาดไทเลย

1. นางสาวบัตติ ขายอาหาร
2. นางเจน ขายอาหาร
3. นางจิม ขายอาหาร

รูปแบบการผลิตอาหารชุมชนภาคเกษตรกรรมที่ทำการศึกษาคพบ

- 1) ผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน
- 2) ผลิตเพื่อขายส่ง
- 3) ผลิตเพื่อขายเอง ออกไปขายเองในตลาด

รูปแบบการค้าขายของคนในชุมชนที่ทำการศึกษาคพบ

- 1) ผู้ผลิตผลิตและเก็บผลผลิตไปขายเอง
- 2) แม่ค้าคนกลางรับซื้อผลผลิตออกไปขายไม่ได้เป็นผู้ผลิต

สภาพปัญหาด้านอาหารที่ค้นพบภายในชุมชน

1. การผลิตอาหารเพื่อจำหน่ายภายในชุมชน และส่งขายแหล่งตลาดต่างๆ ภายในเทศบาล ใช้เคมีทางการเกษตรชนิดเข้มข้น ตั้งแต่ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลงและปุ๋ยเคมีทางการเกษตร
2. พื้นที่ในการปลูกพืชผักสวนครัวภายในครัวเรือนลดลง นิยมซื้อพืชผักหลากหลายชนิดกิน ไม่นิยมปลูก
3. ราคาอาหารสูงขึ้น ในขณะที่รายได้ไม่มากพอที่จะซื้ออาหารที่ดี จนสามารถจัดโภชนาการที่เหมาะสมให้แก่ทุกคนในครอบครัวได้
4. ความรู้ในด้านการจัดโภชนาการของคนในชุมชนไม่ดีพอ นิยมบริโภคผงชูรส และสารแต่งรสต่าง ๆ

องค์ความรู้และภูมิปัญญาต่างๆ ที่ต้องทำการศึกษารายละเอียดต่อไป

1. การจัดการแรงงาน
2. การจัดการพื้นที่
3. การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์
4. การจัดการน้ำ
5. ปัจจัยการผลิตอื่นๆ

องค์ความรู้เดิม

การจัดการแรงงาน มีการเอาแรง หรือแลกเปลี่ยนแรงงานระหว่างครัวเรือน ใช้แรงงานสมาชิกภายในครัวเรือนเป็นหลัก

การจัดการพื้นที่ ใช้พื้นที่น้อย เหมาะสมกับสภาพแรงงานภายในครัวเรือน ปลูกพืชหลากหลายชนิด และหมุนเวียน

การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ เก็บรักษาพันธุ์พืชภายในครัวเรือนทุกชนิด โดยการแขวนรมควันกันมอดและแมลงไว้บริเวณเตาไฟในครัว หรือภายในเรือนไฟ

การจัดการน้ำ ปลูกพืชและเลือกชนิดพืชที่เหมาะสมกับฤดูกาล มุ่งเน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก จึงใช้น้ำน้อย ใช้แรงงานคนในการตักน้ำไปรด

ปัจจัยการผลิตอื่นๆ ปุ๋ยคอก จี๋วัว จี๋ควาย จี๋ไก่ เศษอินทรีย์วัตถุ หญ้า ฟาง ไม่ใช้ยาฆ่าหญ้า และยาฆ่าแมลง

การถนอมอาหารและการแปรรูปอาหาร

รูปแบบและชนิดพืชที่นำมาถนอมอาหาร

1. พริก ทำพริกแห้ง
2. ผัก ทำผักสั้ม ผักดอง (ผักกาดเขียว ผักหอม ผักกาดหิน)

องค์ความรู้ในปัจจุบัน

การจัดการแรงงาน การจ้างแรงงาน อัตราค่าจ้าง 170 บาท /วัน

การจัดการพื้นที่ เปลี่ยนชนิดพันธุ์พืชที่ปลูกเมื่อผลผลิตลด

การเก็บรักษามะลัดพันธุ์ ชื่อเมล็ดพันธุ์ดีจากบ้านค้าเมล็ดพันธุ์และเคมีภัณฑ์ทางการเกษตร

การถนอมอาหารและการแปรรูปอาหาร รูปแบบและชนิดพืชที่นำมาถนอมอาหาร

1. มะขาม มะขามนึ่ง กวนมะขาม มะขามอบแห้ง มะขามจี๊แมว
2. ผักหอม ผักกาดหิน(ผักกาดเขียว) ผักดอง
3. พริก พริกแห้ง พริกคั่ว น้ำพริก
4. ผักกุ่ม สั้มผักกุ่ม

กระบวนการที่ใช้ในการถอดองค์ความรู้

แบบสอบถาม สัมภาษณ์

สังเกต บันทึก

เวทีระดมความคิดเห็น

กลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มเป้าหมายได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารในชุมชน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มแม่ค้าผู้จำหน่ายอาหารภายในชุมชน ตลาดน้อย (ตลาดภายในชุมชน)

กลุ่มที่ 3 กลุ่มแม่ค้าผู้จำหน่ายสินค้าในตลาดเทศบาล ตลาดเช้า ตลาดเย็น ตลาดหน้า

เทศบาล ตลาดไทเลย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านติดต๋อ

ด้านการถนอมอาหารและการแปรรูปอาหาร รูปแบบและชนิดพืชที่นำมาถนอมอาหารพบว่าชุมชนบ้านติดต๋อ มีภูมิปัญญาในการถนอมอาหารจากผักธรรมชาติ เช่นคองผักกุ่ม ผักกาดเขียว ต้นหอม

รูปแบบและวิธีการการหากินในแม่น้ำเลย

เมื่อเข้าสู่ช่วงเดือนธันวาคม ระดับน้ำเริ่มลด ชาวบ้านติดต๋อและชาวบ้านฟากเลย ชาวบ้านนาดินดำ วันละกว่า 100 คน เข้ามาจับสัตว์น้ำ ในบริเวณท้ายเขื่อนยางบ้านติดต๋อ จนถึงทำน้ำวัดป่าบ้านติดต๋อเป็นระยะทางประมาณ 100 เมตร ช่วงเวลาตั้งแต่ 7.00 น. จนถึง 17.00 น.

นับเมื่อต้น ธันวาคม ไปจนถึงเดือนพฤษภาคม ของทุกๆ ปี บริเวณ ท้ายเขื่อนยางมีคนจับสัตว์น้ำ สำนวญด้วยการนับเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2551 พบว่ามีคนเข้ามาจับสัตว์น้ำบริเวณท้ายเขื่อน จำนวน 63 คน บริเวณ วัดป่า จำนวน 45 คน

จาก วันที่ 1 ธันวาคม 2551 เป็นต้นมา มีกลุ่มคนประมาณ 80 – 100 คนโดยประมาณ ในทุก ๆ วันนับจากระดับน้ำเริ่มลด เครื่องมือที่พบในการหากินในแม่น้ำเลย

1. คราดลากหอยตาก
2. สวิงสามเหลี่ยม
3. เก่ง
4. คุ่ม ดักปลาไหล
5. ไซ

ปรากฏการณ์มหรธรมล่าหอยตาก

เริ่มเมื่อปี 2549 ชาวบ้านแหล่งควาย ฟากเลย ไไร่ทาม มาเก็บหอยตากจากแม่น้ำเลย บริเวณ ท้ายเขื่อนจนถึง วัดป่าสันติธรรมวนาราม ชาวบ้านกล่าวเปรียบเปรยว่าคนมาเก็บหอยตาก เหมือนบุญ (คนมาเยอะ) แต่ละคนที่มาได้ครั้งละ 30 กิโลกรัม เพราะถ้าเอาไปมากกว่านั้นไม่สามารถแบกขึ้นฝั่งแม่น้ำเลยได้ มีการนำไปขายในชุมชนในราคา กิโลกรัมละ 10 บาท

รูปแบบการหาหอยตากและสถานการณ์การหาหอยตากในอดีต

ในอดีตการหาหอยตากใช้วิธีการงมหา และใช้สวิงสามเหลี่ยมในการช้อนขึ้นมา ในอดีต การหาหอยตากเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน และชุมชน เท่านั้น

รูปแบบการหาหอยตากและสถานการณ์การหาหอยตากในปัจจุบัน

ปัจจุบัน มีการพัฒนาคราดพร้อมสวิงในการลากหอยตากขึ้นมาจากบริเวณน้ำลึก ซึ่งสามารถหาหอยตากได้วันละปริมาณมากกว่า 30 กิโลกรัม ในการหาหอยตากแต่ละคราวใช้เวลาประมาณ 5 ชั่วโมง ผู้ชายมีกำลังและแรงเยอะกว่าสามารถใช้คราดหาหอยตากได้เยอะกว่าผู้หญิง การศึกษาข้อมูล ด้านมูลค่าทางเศรษฐกิจอาหารชุมชนบ้านติดต่อ คณะผู้วิจัยต้องทำการศึกษด้วยการลงไปเก็บข้อมูลเชิงลึก และทำการวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงต่อไปของการดำเนินงาน โครงการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอาหารชุมชน ในช่วงแผนการดำเนินงาน ระยะที่ 2 ต่อไป

ภาคผนวก ง
ภาพกิจกรรม

ภาพกิจกรรม

เวทีพัฒนาทีมวิจัยชุมชน

เวทีเปิดตัวโครงการกับชุมชน

เวทีพัฒนาเครื่องมือในการสำรวจข้อมูล

ลงสำรวจแหล่งที่มาของอาหารภายในชุมชน

ประชุมติดตามผลการเก็บข้อมูล ครั้งที่ 1

ประชุมติดตามผลการเก็บข้อมูล ครั้งที่ 2

ประชุมติดตามผลการเก็บข้อมูล ครั้งที่ 3

เวทีพัฒนาเครื่องมือเก็บข้อมูลเพิ่มเติม

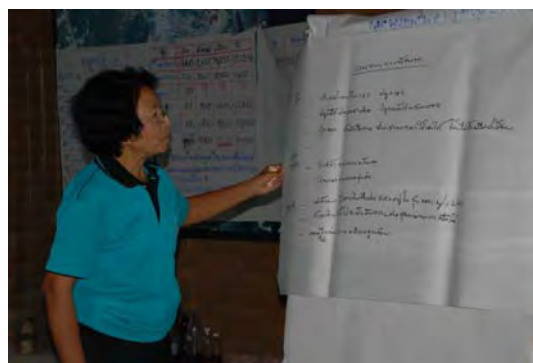
ทีมวิจัยลงเก็บข้อมูลเพิ่มเติม กลุ่มเขียนเกษตร และแม่ค้าตลาด

ประชุมติดตามผลการเก็บข้อมูล ครั้งที่ 4

เวทีวิเคราะห์ข้อมูลเศรษฐกิจอาหารชุมชน

[illegible]

เวทีคืนข้อมูลชุมชน

ประวัติผู้วิจัยและคณะนักวิจัยชุมชน

ประวัติผู้วิจัย

หัวหน้าโครงการวิจัย

1. ประวัติส่วนตัว

ชื่อ : นายปรีพนธ์ วัฒนจำเชื้อชาติ: ไทย สัญชาติ: ไทย ศาสนา: พุทธ
 : เกิดวันจันทร์ที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2511 อายุ 39 ปี
 : ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่: 461 บ้านติดต่อ หมู่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000
 : โทรศัพท์ 042-832915/ 081-3694391

พ.ศ. 2547 - ปัจจุบัน

- ประธานกลุ่มกิจกรรมเด็กและเยาวชน “หน่อไม้หวาน” จ.เลย
- รองประธานศูนย์ประสานงานองค์การภาคเอกชน ประจำจังหวัดเลย
- รองประธานชมรมผู้สอนดนตรีจังหวัดเลย(ผสด.เลย)
- ที่ปรึกษาเครือข่ายอนุรักษ์ภูค้อภูกระแต อ.ภูกระดึง
- ผู้ประสานงานศูนย์ “สื่อรักเมืองเลย”
- วิทยากรเกษตรอินทรีย์วาระแห่งชาติ(ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง)
- วิทยากรด้านพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนกับการพัฒนาชุมชน
- คณะทำงานขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สังคมไม่ทอดทิ้งกัน โดย สำนักงานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- คณะทำงานขับเคลื่อนประชาธิปไตยชุมชนเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ โดย สำนักงานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2. ประวัติการศึกษา

สถานศึกษา / ปีการศึกษา	สาขา/วุฒิการศึกษา
- สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตเพาะช่าง (2531)	- ประติมากรรมไทย / ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)
- วิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น (2528)	- ศิลปะประยุกต์ / ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
- วิทยาลัยเทคนิคขอนแก่น (2527)	- ช่างไฟฟ้ากำลัง / ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
- โรงเรียนนครขอนแก่น (2524)	- เกษตรกรรมกับการพัฒนาชนบท / มัธยมศึกษาตอนต้น

3. ประสบการณ์-การทำงาน

ระยะเวลา	ตำแหน่ง - หน้าที่ – วิทยากร	หน่วยงาน -สังกัด
พ.ศ. 2552	- วิทยากรกระบวนการ “การอบรมโครงการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาสู่มาตรฐาน - วิทยากรกระบวนการส่งเสริม “โครงการเขียนอ่านสนุก” - วิทยากรกระบวนการพัฒนาเยาวชนจิตอาสาบนวิถีประชาธิปไตย	- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภูเขต2 - โรงเรียนกุดินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ - สถาบันพระปกเกล้า
พ.ศ. 2551	- วิทยากรกระบวนการ “การพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง - วิทยากรกระบวนการเวทีระดมความคิดเห็น “ทีวีสาธารณะ”	- ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติภูหลวง/มูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ/สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - คณะทำงานเครือข่ายสื่อสารเพื่อสาธารณะชน
พ.ศ. 2550	- คณะอำนวยการเฝ้าระวังการประกอบกิจการทำเหมืองทองคำ จ.เลย - คณะอนุกรรมการสนับสนุนการมีส่วนร่วมและรณรงค์(รับฟังร่างรัฐธรรมนูญ) จ.เลย - วิทยากรกระบวนการ 14 อำเภอ จ.เลย โครงการท้องถิ่นร่วมร่างรัฐธรรมนูญและปฏิรูปการเมือง จ.เลย - วิทยากรกระบวนการจังหวัดเลย “เวทีประชาธิปไตยชุมชนเพื่อความมั่นคงของมนุษย์” - วิทยากรกระบวนการ “เยาวชนคนตรีประชาธิปไตย”	- จังหวัดเลย - สำนักประสานงานการมีส่วนร่วมและรณรงค์ - สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ - สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) - มูลนิธิสายธารประชาธิปไตย
พ.ศ. 2549	- วิทยากรและจัดหลักสูตร “การปรับแต่งจิตสำนึกเด็กและเยาวชนเพื่อการพัฒนาสู่การแก้ไขปัญหาสังคม” - วิทยากร “การพูดในที่ชุมชน” หลักสูตร “ผู้นำเยาวชน” - วิทยากรและจัดหลักสูตร “แกนนำเด็กเยาวชนและแกนนำสถาบันครอบครัวเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” - วิทยากรและจัดหลักสูตร “พัฒนาศักยภาพเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม”	- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเลย - องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงกลม อ.ปากชม จ.เลย - เครือข่ายสร้างป่าธรรมชาติของชุมชน (UNDP)

ระยะเวลา	ตำแหน่ง - หน้าที่ – วิทยากร	หน่วยงาน - สังกัด
พ.ศ. 2548	- วิทยากรและจัดหลักสูตร“พัฒนาการจัดกิจกรรมบูรณาการเพื่อมีส่วนร่วมในโรงเรียนและชุมชน - วิทยากรและจัดหลักสูตร“เยาวชนเพื่อมีส่วนร่วมและป้องกันยาเสพติดในชุมชน - วิทยากรและจัดหลักสูตร “พัฒนาศักยภาพแกนนำเพื่อการพัฒนาชุมชน”	- องค์การแพลนนานาชาติ (ประเทศไทย) - เทศบาลตำบลน้ำสวย - คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย
พ.ศ. 2547	- วิทยากรและจัดหลักสูตร “พัฒนาศักยภาพเด็กเยาวชนและอาสาสมัครพิทักษ์สิทธิเด็ก - คณะทำงานจัดกิจกรรมวันสิ่งแวดล้อมโลก - คณะทำงานจัดกิจกรรมวันเยาวชน - คณะทำงานจัดกิจกรรมวันอนุรักษ์ น้ำ และคู คลอง	- สำนักงาน การ พัฒนา สังคม และสวัสดิการ จังหวัดเลย/สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ (สท.) - สำนักงานทรัพยากรสิ่งแวดล้อมจังหวัด/สำนักงานป่าไม้จังหวัดเลย - สำนักงานเทศบาลเมืองเลย - กรมทรัพยากรน้ำ จังหวัดเลย
พ.ศ. 2546	- วิทยากรหลักสูตร Training of Trainer (TOT)	- องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลก (WWF) สำนักงานประเทศไทย / โครงการพัฒนาชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ป่าภูหลวง
พ.ศ. 2545	- คณะทำงานเยาวชนร่วมใจสานสายใยชุมชน	- อสมท.100MHz จ.เลย/ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย / สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเลย / สถาบันราชภัฏเลย
พ.ศ. 2544	- วิทยากร “แกนนำเยาวชน” (นักศึกษา) รู้ทันเอดส์	- คณะวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม สถาบันราชภัฏเลย
พ.ศ. 2543	- วิทยากรในการอบรมโครงการ “พี่ช่วยน้อง ป้องกันเอดส์”	- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอนาด้าง
พ.ศ. 2542	- คณะทำงานจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน “รักษ์น้ำเลย รุ่นที่ 1”	- โครงการร่วมอนุรักษ์ภูหลวง / กองทุนสัตว์ป่าโลก (WWF)ประเทศไทย
พ.ศ. 2541	- คณะทำงานจัดกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาค่าย “เด็ก นก ป่า และสิลปะ” (ตลอดทั้งปี)	- โครงการร่วมอนุรักษ์ภูหลวง / กองทุนสัตว์ป่าโลก (WWF)ประเทศไทย
พ.ศ. 2540	- อาสาสมัครด้านเด็กและเยาวชนหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษา	- โครงการร่วมอนุรักษ์ภูหลวง / กองทุนสัตว์ป่าโลก (WWF)ประเทศไทย

ระยะเวลา	ตำแหน่ง - หน้าที่ – วิทยากร	หน่วยงาน - สังกัด
พ.ศ. 2534	- รองประธานชมรมปลอดสารเสพติดในชุมชน คลองเตย	- ชมรมปลอดสารเสพติดในชุมชน คลองเตย(ชุมชนอาสา)
	ดำเนินกิจกรรมกับเยาวชนเพื่อลดปัญหาเสพติดใน ชุมชน(คลองเตย) - คณะทำงาน “โครงการรณรงค์ด้านภัยยาเสพติดและ โรคเอดส์”	

ประวัติการฝึกอบรม

ระยะเวลา	เนื้อหา-หลักสูตร	หน่วยงาน - สังกัด
พ.ศ. 2552	- การส่งเสริมศักยภาพในการจัดทำโครงการของ กองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมือง - นโยบายสาธารณะและกระบวนการมีส่วนร่วมใน การกำหนดนโยบายสาธารณะ - กระบวนการถอดบทเรียน	- สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า - มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์
พ.ศ. 2550	- การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและรณรงค์(รับฟังร่าง รัฐธรรมนูญ) - กระบวนการพัฒนาศักยภาพแก่บุคลากรศูนย์ ประสานงานองค์การเอกชนทั่วประเทศ	- สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี - กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคง ของมนุษย์
พ.ศ. 2549	- อบรมแกนนำสร้างเครือข่ายคนดีศรีเมืองเลย หลักสูตรสร้างภาวะผู้นำเยาวชน	- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ จ.เลย
พ.ศ. 2548	- วิทยากรกระบวนการพัฒนาการเกษตรตามแนว ทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง	- เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ ศูนย์กิจกรรม ธรรมชาติมาบเอื้อง ชลบุรี
พ.ศ. 2547	- วิทยากรกระบวนการด้านพัฒนาศักยภาพเด็กและ เยาวชน	- กลุ่มกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชนหน่อไม้ หวาน จังหวัดเลย
พ.ศ. 2541	- พัฒนาศักยภาพแกนนำคนทำค่ายเพื่อการอนุรักษ์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	- องค์การกองทุนสัตว์ป่าโลก (WWF) สำนัก งานประเทศไทย / โครงการร่วมอนุรักษ์ภู หลวง

ประวัตินักวิจัยชุมชนบ้านติดต่อ

1. ชื่อ นางเพ็ญประภา เสริฐศรี

ที่อยู่	บ้านเลขที่ 375 หมู่ที่ 9 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ม.ศ. 2
สถานศึกษา	โรงเรียนสตรีเลย
อาชีพ	- ค้าขาย - แม่บ้าน
ตำแหน่งทางสังคม	- ประธานกลุ่มพัฒนาสตรีบ้านติดต่อ กลุ่มน้ำพริกปลาร้าสุก - ประธานประชาคมหมู่บ้านติดต่อ - ประธานคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน , ตำบล , - คณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับอำเภอ - คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนบ้านติดต่อ

2. ชื่อ นางสาวหวัง วิริติยา

ที่อยู่	บ้านเลขที่ 172 หมู่ที่ 9 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
สถานศึกษา	โรงเรียนวัดบ้านเป็ด จังหวัดมหาสารคาม
อาชีพ	ค้าขาย
ตำแหน่งทางสังคม	- ประธานกลุ่มธนาคารแม่บ้านติดต่อหมู่ 9

3. ชื่อ นายไสว เทพพงษ์

ที่อยู่	บ้านเลขที่ 461 หมู่ที่ 9 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
สถานศึกษา	โรงเรียนบ้านลวด จังหวัดสุพรรณบุรี
อาชีพ	ลูกจ้างประจำ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษียณอายุราชการ
ตำแหน่งทางสังคม	- ประธานกลุ่มผู้สูงอายุบ้านติดต่อหมู่ที่ 9

4. ชื่อ นางอุไร ธีรภัทรสกุล

ที่อยู่	บ้านเลขที่ 343 หมู่ที่ 9 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ประโยคครูมัธยม อาชีวศึกษา
สถานศึกษา	วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ
อาชีพ	ข้าราชการบำนาญ
ตำแหน่งทางสังคม	- สมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุบ้านติดต่อ - สมาชิกมูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

5. ชื่อ นางฉวี พรหมมาวัย

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 258 หมู่ที่ 9 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
 วุฒิการศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4
 สถานศึกษา โรงเรียนบ้านขอนแก่น
 อาชีพ กู้ขาย เกษตรกร
 ตำแหน่งทางสังคม - สมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุบ้านติดต่อ

6. ชื่อ นายลี พรหมมาวัย

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 258 หมู่ที่ 9 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
 วุฒิการศึกษาสูงสุด ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)
 สถานศึกษา โรงเรียนช่างไม้เลย
 อาชีพ ข้าราชการบำนาญ
 ตำแหน่งทางสังคม - สมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุบ้านติดต่อ

7. ชื่อ นางเอื้อ ศรีพล

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 132 หมู่ที่ 1 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
 วุฒิการศึกษาสูงสุด มัธยมศึกษาปีที่ 3
 สถานศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดเลย
 อาชีพ - ช่างเสริมสวย
 ตำแหน่งทางสังคม - คณะทำงานศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนพัฒนาบ้านติดต่อหมู่ 1
 - สมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุบ้านติดต่อ

8. ชื่อ นางบุญสวย ทองมี

ที่อยู่ บ้านเลขที่ 5/1 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
 วุฒิการศึกษาสูงสุด อาชีวะชั้นสูง มศ. 6
 สถานศึกษา โรงเรียนการช่างสตรีเลย วิทยาลัยอาชีวะ
 อาชีพ ข้าราชการบำนาญ
 ตำแหน่งทางสังคม รองประธานชมรมผู้สูงอายุ บ้านติดต่อ จังหวัดเลย

9. ชื่อ นางมิ่งคุณ สวัสดิ์

ที่อยู่ 245 หมู่ที่ 1 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
 วุฒิการศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 4
 อาชีพ แม่บ้าน

สถานศึกษา	โรงเรียนบ้านก้างปลา
ตำแหน่งทางสังคม	- สมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุบ้านติดต่อ

10. ชื่อ นางหนูพัน เผ่าพันธุ์

ที่อยู่	บ้านเลขที่ 243 หมู่ที่ 9 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4
สถานศึกษา	โรงเรียนบ้านขอนแก่น
อาชีพ	รับจ้าง
ตำแหน่งทางสังคม	- สมาชิกกลุ่มผู้สูงอายุบ้านติดต่อ

11. ชื่อ นายพรชัย โกมล

ที่อยู่	บ้านเลขที่ 2 หมู่ที่ 9 ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบางรัก กรุงเทพฯ
อาชีพ	รับจ้าง
ตำแหน่งทางสังคม	- สมาชิกชมรมผู้สูงอายุบ้านติดต่อ

12. ชื่อ นางสาวอรรณ สุนันทะ

ที่อยู่	บ้านเลขที่ 254 หมู่ที่ 6 ตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ปริญญาตรี
อาชีพ	- นักกิจกรรมอิสระ - เจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ลูกจ้างกรมป่าไม้
ตำแหน่งทางสังคม	- เยาวชนคนดีศรีเมืองเลยปี พ.ศ. 2551 - สมาชิกกลุ่มสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดเลย - กลุ่มกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชนหน่อไม้หวาน

13. ชื่อ นางวัชรภรณ์ วัฒนจำ

ที่อยู่	บ้านเลขที่ 509 หมู่ที่ 9 บ้านติดต่อ ตำบลนาอาน อำเภอเมือง จังหวัดเลย
วุฒิการศึกษาสูงสุด	ปริญญาโท สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
อาชีพ	นักวิชาการอิสระ ลูกจ้างองค์กรพัฒนาเอกชน
ตำแหน่งทางสังคม	- คณะกรรมการ และนักวิชาการสัมนาสุขภาพจังหวัดเลย - ที่ปรึกษาและเลขานุการชมรมผู้สูงอายุบ้านติดต่อ